

Borger = Bennen.

Et

Ugeskrift,

udgivet for

det forenede Understøttelses Selskab.

Tolvte Aargang.

Kjøbenhavn, 1800.

Trykt hos C. F. Holms Enke paa Understøttelses-
Selskabets Forlag.

05.6
Bo 66

1805
Aug 12

17496

Register

over Indholden af Borgervens Bladet
tolvte Aargang.

Afhandlinger og deslige.

No.		Side.
11.	Om Tidens Længde (Afttet fra forrige Aargang)	2
	Brev fra Pope til S. Cromvel (Iigesaa)	7
25.	Seiv det der er ubehageligt for Men- nesket er dog godt	9
	Fabler og Allegorier	
2.	Tulipanens Lørdomme	13
	Pladsregnen, Støvregnen og Tagrenden	14
	Maaren	15
		4.

No.		Side.
3.	Uglerne — — Natten .	24
4.	Bødbendets Venſkab — — Konditoren og Barnet .	31
5.	Oſeanet og Floderne .	37.
	Den vrantne Bildbaſſe .	38.
	Den gamle og den unge Svale — — Jorddrotten og Bonden .	39.
	Ulven og Røven .	40.
	(See No. 27=30 Side 214 f.)	
6.	Mild Vinter og ſtreng Vinter .	41.
	Den yngre Plini Brev til Falco .	46.
7=9.	Tudſædere .	50.
9.10.	Oplysningen et Eventyr (fortſat fra ottende Hargang) .	70.
10.11.	Brev fra Jørgen Ahne .	75.
11.12.	Faſthed i Tænkemaade .	83.
13.	Efterretning om Selskabet til druknede Menneskers Redning .	97.
14.	Bægelfindethed .	105.
15.	6. Eftergivenhed .	113.
16=19.	Om den phyſiſke Opdragelſe .	127.
19.	Veder Dyrſkjøtts Brevverling (fortſat fra forrige Hargang) .	150.
20=23.	Noget om Brændebefparelſe .	153.
23.	Om varmelodende Legemer .	181.
24.25.	Konſten at ſkaſte ſig behagelige Drømme	189.
25.	Piben, en ſand Tildragelſe .	198.
		26.

No.	Side
26. Om at prutte	201.
Raad mod Bagvaskelse	206.
27=30. Hvorledes bør man forholde sig i Hen=	
seende til Moderne	209
Fabler og Allegorier af Kretschman	
27. Den misundelige Kalkun	214.
Forsoningsgivtermaalet — — Daafug=	
len og Gjøssene	215.
28. Moderkierlighed	221.
29. Hesten og Røven	231
Panterdyret og Aberne	232.
30. Den gamle Hest	239.
31=33. Forklaringer: Sværmerie	243.
32. 33. ædel	255.
33=35. Selvunderviisning. Anekdot	260.
34. Efterretning om Præmieselskabet for	
den jødiske Ungdoms Anbringelse	
til Konster og Haandværker.	265
36=38. Tale holden i samme Præmieselskab	281.
38=40. Forskiellige Klimaters forskiellige Be=	
kaffenhed	310.
29. Tale holden i Velfærdsselskabet	315.
41=44. Beskrivelse over nogle Lege	329,
43. Numfords Suppes Indflydelse paa den	
engelske Diæt	345.
44=46. Anmerkning angaaende de Vilde i	
Nordamerika	357.

No.	Side
45. Udtog af et Brev fra B. Franklin til Dr. Mathon	367.
46. 47. Om Overdaad og Flid	375.
47. Om Hvepser	382.
48. 52. Speciens Hændelser, et Eventyr.	390.

Afmeldelse fra Administrationen.

7. 8. 51. Om Administratorvalg	49. 57. 100.
4. 7. } 10. 51. } Om Repræsentantvalg	25. 49. 73. 109.
7. 16. } 23. 38. } Om Repræsentantsamling { 44. 45. } { 40. 121. 177. 46. } { 298. 353. 361. { 368.	
17. 20. Om Bogholdervalg	130. 186.
40. Repræsentant = Beslutning angaaende qvindelige Medlemmer.	334
31. 50. } Om Bladenes ordentlige Ombelin- 51. 52. } gelse	{ 241. 407. { 49. 117.
16. 31. Om Obligationers Indkjøb	121. 242.

No.	Side.
21. 28. 29. } 30. 32. 33. } 35. 40. 48. }	Om Forskud, Gratifikationer og Pensioner { 136. 217. 225. 233. 249. 258. 273. 324. 335.
18. Om Selskabets Formue	137.
17. Om Regnskabets Afreggelse og Revision	129.
1. Om Fortegnelsen paa Medlemmer	1.
3. 13. 17. } 21. 31. }	Andre Anmeldelser { 17. 27. 130. 101. 292.

Nye Medlemmer.

8. 17. 24. 39. 46. 47. 48.	{ 59. 120. 188. 313. 368. 377. 389.
------------------------------------	---

Regnskaber.

9. Extract af 4de Quartals Regnskab for 1799.	65.
18. General Regnskab for 1799	144.
19. Extract af 1ste Quartals Regnskab for 1800	146.

40.	Ekstrakt af 2det Kvartals Regnskab for 1800	321.
49.	Ekstrakt af 3die Kvartals Regnskab for 1800	391.

Trykfeil anmeldte.

50.	.	408.
-----	---	------

W. H. F. Abrahamson.
Kaptain.

Borger-vennen.

No. 1.

Folste Hærgang.

Fredagen den 3. Januarii 1800.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. B. Holms Enke.

Anmeldelse.

Med dette Ugeblad af Borgervennen No. 1. følger en trykt Fortegnelse over Selskabets Medlemmer saaledes som de befandtes til 31. August 1799 og ombedes dets ærede Medlemmer at eftersee den ved Slutningen tilføiede Anmerkning, for, om det var mueligt, derved at kunde faae engang en fuldstændig Underretning om alle Selskabets Medlemmer. — For Estertiden skal ved hver Kvartals Slutning blive anmeldt, hvad Forandringer der skeer ved Dødsfald, Af- og Tilgang,

og er Medlemmernes Antal ved Aarets Slutning 1799, i Folge Ugelisterne, 1643.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

H. J. Cantor. H. Wassard. C. C. Martens.

Om Tidens Længde.

(Fortsat fra forrige Nummer)

Mod den Forklaring om Aarsagen, hvorfor Tiden synes os meer eller mindre lang, som er givet i dette Blads forrige Aargangs sidste Nummer, kunde det indvendes, at Tiden forekommer altid den som venter og længes umaadelig lang, og dog kunde det troes, at den ventende alene er sysselsat med een Tanke, nemlig om det han venter efter. Men en synderlig Uro føler den, som venter med Længsel. Haab og Frygt omveyle i hans Sind. Indbildingen ophidses. Forestillinger tilbyde sig i Mængde om Tilfælde, som bortførte det han ønsker og venter; om Midler til at fremskynde det;

om

om den sørgelige Mulighed, at uovervindelige Hindringer kunne være komne imellem, som ville gjøre Opnaaelsen umulig; hvilke disse kunne være, og hvorledes de maatte kunne røddes af Vejen o. s. v. Den ventende tænker da ikke alene paa det han venter, men meer paa alt hvad der er eller kan være Aarsag til at han nødes at vente. Jo større den Længsel er, hvormed han venter; jo hurtigere maae alle disse Forestillinger krydse sig i hans urolige Sind. — Det er da begribeligt, at Tiden maae falde ham lang.

Det kunde videre som en Erfarings-Sag indvendes, at Tiden ikke synes os kort eller lang, uden for saavidt vore Fornemmelser ere behagelige eller ubehagelige, og at altsaa ikke Mængden af vore Begreber og Fornemmelser, men deres Behagelighed eller Ubehagelighed ere Aarsag til den forskellige Længde, Tiden synes os at være af; — og det kan ikke nægtes, at Tiden henrinder hastigere, naar vort Sind eller vore Sandser ere behageligt sysselsatte. Men ogsaa da er Opmærksomheden henvendt paa den enkelte eller de faa enkelte Gjenstande, som behage os; Siælen har i de Øjeblikke alene Sandt for dem; og andre Begreber og Tænker

ter udelukkes imidlertid. Medens altsaa vi henrives af det yndige, det behagelige, af Glæde, eller af en heftig behagelig Følelse eller Lidenſkab, bliver Tiden kort, fordi vort Sind er henſteemt til een Punkt, og lidet agter paa andre imellemkommende Tanke eller Fornemmelſer. Men denne Tilſtand er ikke varig. Naar Spændingen er forbi, er igien Sindet aabent for enhver ſig tilbydende Tanke, for ethvert Indtryk. Da bliver igien Tiden lang, dobbelt lang i Forhold til den forrige Tilſtand, og vi kiede os. — Under det ubehagelige, ſom ikke er ubehageligt i den Grad, at det indtager hele Sindet, bliver Tiden lang. Menneſket ſtræber at bortjage, adſprede og udelukke de ubehagelige Tanke, ſøger derfor at fremkalde og vender Opmærksomheden hen til ethvert modende Begreb, og Tiden, ſom maaleſ efter diſſe mange forſkiellige Begreber og Fornemmelſer, maae ſynes lang. Men er det, ſom rører os, ubehageligt i høj Grad, er det dyb Sorg, bitter Værgelſe o. ſ. v., da betages hele Sindet af denne Følelse, og Tiden ſvinder, ſkiont under en ubehagelig Følelse, ubemærket. — Indvendingen ſtyrker da den foranførte almindelige Årſag til vor Dom om Tidens Længde.

Forklaringen vinder endnu Styrke ved at betragte dem, som elste Spil. Den Opmærksomhed, de stænke Spillet, leevner ingen Plads i Sindet for andre Begreber eller Tanker, og de kunne, uden at kiedes og uden at mærke hvor Tiden bliver af, opofre den Tid og Anstrængelse paa Spil, som de vanskeligen vilde kunne anvende paa andet Arbejde. Ungdommen, som har at kæmpe mod Tidens Længde og den dermed forbundne Kiedsommelighed, elsker derfor især Spil. Det er ikke Bindsyge, som driver den, thi denne er ikke Ungdommen naturlig, men lyst til at forkorte sig Tiden.— Men ligesaameget Spil er Tidsfordriv for den, der elsker det og da derpaa henvender sin hele Opmærksomhed, ligesaa kiedende er det for den, der spiller, uden dertil at kunne samle sine Tanker. For ham er det langsomt og trættende Arbejde. Spil bliver os da kun Tidsfordriv; eller forkorter os kun Tiden, forsaavidt det er i Stand til at fæste Tankerne til denne enkelte Ting, eller til de med Spillet forbundne Begreber, — som, om de end ere indbyrdes noget forskiellige, dog ligne hinanden, og ere kun Dele af eet Begreb eller een Tanke, — men imidlertid lade alle andre forbigående Begreber og Fornemmelser ubemærkede.

Det maae være mig tilladt at ende disse Betragtninger med den Slutning, som den engelske Tilskuer (Tom. 2 No. 94) tilføjer det foranførte Sted af Locke.

„Den vise Mand's Timer forlænges ved hans Begreber: Daarens ved hans Lidenstaber. Dennes Tid er lang, fordi han ikke veed hvorledes at bruge den; hins Tid er ogsaa lang, fordi han udmærker ethvert Øjeblik deraf med nyttige eller fornøjende Tanker; eller med andre Ord: fordi den ene altid er i Færd med at bortkøbske, og den anden altid nyder den.

Hvor forskiellig er ikke Udsigten over det henløbne Liv for Manden, der er bleven gammel i Kundskab og Visdom, fra hans, der er bleven gammel i Uvidenhed og Daarlighed? Den sidste er lig Ejeren af et ufrugtbart Land, der fylder hans Øje med Synet af nøgne Høje og Klader, som intet frembringe enten til Nytte eller Siir. Den anden betragter et smukt og vidløftigt Landskab, afdeelt i yndige Haver, grønne Enge, frugtbare Marker, og kan neppe kaste Øjet paa en enkelt Plet

Plat af sine Besiddelser, som ikke er bedækket med nogen smuk Plante eller Blomst."

Niels Tønder Rind.

Justitsraad og Committeret i det Bestindiffe Guineiske Rente og Generalsoldkammer.

Brev fra Pope til H. Cromwel.

1708

(Oversat)

Jeg har intet at sige Dem i dette Brev; men jeg besluttede at skrive for at fortælle Dem dette. Hvorfor skulde jeg ikke nøjes med saa mange store Exempler af klygtige Theologer, dybsindige Casuister, alvorlige Philosopher, som have skrevet ikke allene Breve, men hele Bøger og tykke Afhandlinger om intet? Hvorfor skulde en Person som jeg, der i sit hele Liv gjør intet, stamme sig ved at skrive intet, og det til en, som har intet at gjøre uden at læse det? Maa ske vil De sige; hele Verden har noget at gjøre, noget at tale om, noget at ønske, noget at sysselsættes med. Men jeg beder see Regningen efter, læg alt dette noget sammen, og hvad bliver den endelige Sum uden net

netop intet? Jeg har intet meer at sige uden at bede Dem tilbyde min Tjeneste, som er intet, til Deres Banner, og troe at jeg er intet meer end

Deres it.

Af intet blir intet

Lucret.

Niels Tønder Lund.

Justitsraad og Committeret i det Vestindiske, Guineiske
Rente og Generaltoldkammer.

Borger, Bennen.

No. 2.

Tolste Aargang.

Fredagen den 10. Januarii 1800.

Forlagt af Underkøttelles-Selskabet,
Samlet og udgivet af Præsten B. K. Hiort.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

selv det, som er ubehageligt for Mennesket og synes at være ondt, er dog godt og befordrer hans fysiske og moralske Vel.

(Oversat af Wagnitz's Religionklehre in Beispielen).

Fader Knud.

Hele Byen var Knud, en Bonde paa nogle og halvfierdsindstyve Aar, bekjendt under Navn af Fader Knud. Dette Fadernavn havde han mere sin Agtelse og Kierlighed hos Unge og Gamle end sin høje Alder at takke for — „Send Bud efter Fader Knud —“ „spørg Fader Knud“ — „hvad vilde

vilde Fader Knud vel sige dertil" — saaledes hørtes hans Navn ved alle Leiligheder, og yderst fælden fandt man nogen, der modsagde Knuds Mening og Domme: thi enhver holdt ham for den flogeste og retskafneste Mand i hele Byen, og det hvorved han fornemmelig gjorde Indtryk paa alle, var hans bestandige Munterhed og Blidhed, thi disse Egenheder forlode ham ikke, om end stundom en saakaldet Ulykke mødte ham. Dog var han langt fra at være Ufølsom, nej han havde meget mere et smil og sølende Hjerte, og ingen i Byen var lettere at bevæge til Medlidenheds Taarer, end han, dog bragte disse ham aldrig ud af hans Sindssforfatning. Ingen kunde mindes at have seet ham vranten eller urolig, naar ikke alle Ting fojede sig efter hans Ønsker, derimod vilde mange endog have lagt Mærke til, at hans sædvanlige Munterhed ofte tog til, naar hans Haab slog ham fejl. „Hvem veed hvad det er godt for" plejede han altid at sige, og ved dette Princip havde han efterhaanden dannet sin Kones Tænkemaade ganske efter sin egen, saa at de andre Koner i Byen var af den Mening, at det var umuligt altid for Alvor at være saa eftergivende, men at det nødvendig maatte være Forskillelse. Denne Mening havde fornemmelig deres Nabokone fattet om disse gamle og lykkelige Ætrefolk,

tesfolk, fordi enhver Bagatel kunde gjøre hende vred eller mismodig, ja endog ofte styrte hende i ængstelige Sorger eller grændsetes Kammer. Dog altsiggevel kunde hun ikke andet end bære Hojagtelse for det gode Gamle, forhemmeligt var hendes Agtelse udmærket stor for Fader Knud. Han kom undertiden om Aftenen for at see til hende og hendes Mand, og hidindtil var han aldrig gaaen fra dem, uden enten at give dem et godt Raad og Trost, eller at stemme dem i et mintrere Lune. De unge Egtefolk Jens og Marie vare derfor aldrig glædere, end, naar Fader Knud traadte ind i deres Huus. Men paa en Sondag Aften fandt den Gamle disse unge Folk saa bedrøvede og misfornøjede, at ingen af dem formaæde at skjule sin Sorg.

Hvad fattes Jer, kjære Naboemoer? spurgte Fader Knud, I seer saa forgrædt ud?

Hvem kan vel bære sig for at græde? svarede Marie, allerede i 3 Uger har jeg glædet mig som et Barn til vores Faders Julestue, og just nu indtraffer dette afskyelige Veir.

Fader Knud. Men, kjære Naboemoer, skænd ikke saaledes paa Vejret! Fornøjelsen af ti Julestuer vejer ikke op imod Nyttens af dette Vejr for Jer Vintersæd.

Marie. Ja deri giver jeg Jer Ket, Fader Knud, Vejret lader jeg endda passere, men hvorfor skulde just vort ene Hest blive syg, at vi ikke kan age affed, og hvorfor er min Mand saa egenstidig, at han ikke vil laane een igjen af en af vore Naboer.

Fader Knud. Fordi I kunde jo komme til Skade og brække Halsen paa Krumbakken.

Marie. Ih hvorfor just brække Halsen? hvoraf veed I det?

Fader Knud. Og hvoraf veed I, kære Naboemoer, at det ikke skulde skee?

Marie. Ja det veed ingen af os —

Fader Knud. Ih naar nu ingen af os veed, hvorledes Reisen vilde løbe af, hvorfor holde vi da denne Forhindring for en Ulykke? kunde det ikke ogsaa være en Lykke for Jer, at I blev hjemme? ville I maaskee have taget Jert lille Barn med, maaskee ...

Marie. Nej, det havde jeg ladet blive hjemme

Fader Knud. Desto værre, maaske Barnet kunde i Jer Fraværelse været kommet til Skade — maaskee havde I kjædet Jer paa Julestuen, som det gemeentlig gaaer, naar man lover sig saa megen Glæde i Forvejen — maaskee

Marie. I kommer altid med Jert maaskee — bliv ikke vred Fader Knud, men Jert maaskee hvormed I tænker at troste mig, groer ikke i min Have.

Fader Knud. Det gjør mig ondt, kjære Naaboemoer, saa vil I heller aldrig blive veltilfreds; hvad siger I dertil Naboe?

Jens. Jeg siger, I har Ret, Fader Knud.

Marie. Ja, ja, naar det kommer an paa at være Din Kone imod, saa giver Du gjerne Ret.

Jens. Skulde jeg da give Dig Ret Marie naar Du har Uret.

Marie. Nej, det forlanger jeg ikke, men hvorfor skal just Fader Knud have Ret med sit maaskee.

(Fortsættes.)

Fabler og Allegorier af K. F. Kretschmann.

(Oversatte af det Tyske.)

I. Tulipanens Lærdomme.

Van der Bulben, en bekjendt Blomsterelsker i Harlem, eiede den skønneste Tulipan i hele Holland, og var stolt af den. Aldrig kunde han være borte fra den, fra det første Morgengrye indtil den

mør

murke Nat, besøgte han den hvert Øjeblik. Han betragtede, hvorledes den voksede og udviklede sig, beundrede dens Dannelse og dens Farvers skønne Blanding, plejede den, som et Barn, elskede den, som en Klereste.

Endelig begyndte dens Skønhed at falme, dens Farver tabte sig, og dens skønne Hoved hængte allerede næsten sammenkrummet paa den halvvisne Stilk. Da blev Blomsterelstere inderlig bedrøvet. „Saa maae vi da stilles ad!“ raabte han, „o! jeg er utrokelig derover!“

Hvorfor det? spurgte Tulipanen.

„Hvorfor? — Fordi du døer!“

Kald det heller at gaae til Hvile; thi ad Aare blomstrer jeg jo igjen. —

„Uk! Men den lange sørgelige Winter er derimellem. Vi Mennesker har i det mindste —“

Na, Ja, I Mennesker! — I, som dog troe en Opstandelse, I sørge rigtig nok mangen Gang, uden at vide hvorfor.

2. Pladsregnen, Stovregnen og Tagrenden.

„Hvad er vældigere end jeg? Jorden maae være brændt saa haard af Solen, som den ois, jeg
træn-

trænger dog igjennem! — saa pralede Pladsregnen, da den havde udstøst sine Strømme.

Jeg siger dig tielt imod, svarede Stovregnen. See kun engang! Dine Ylinger skylde hen over alle Højder, og forvandle de siddende Steder til Søer og grave Jordens Grøde. Hvis du ikke risler lemfældigen ned, ligesom jeg, saa blodgjør du aldrig Jordkorpen, og bidrager kun saare lidet til at gøre Landet.

O! raabte Tagrenden, jeg forstaaer det bedre, end I begge To. Tid efter anden glennem-bore mine Draaber endog den haarde Steen.

Sie! raabte Pladsregnen med Brede: Stovregnen har Ret, i det den treffer Middelvejen; thi jeg seer nu nok, at jeg gjorde kun Skade med min Voldsomhed, og du, du trænger igjennem uden at gjøre den allermindste Nytte.

3. Maaren.

Endelig var den blødtørstige Maar, Fjeder-creaturets svorne Fiende, plumpet i Jagerens Fælde. Den blev da bunden i en Lænke og sat ud i Gaarden.

Ru støj en heel Flok af Dueslagets godmodige Indvaanere, for største Delen Hunner og unge Duer,

Duer, hen til den. De vare ædle nok til endnu at beklage deres Forfølger, de gjorde ham ingen Bebrejdelser; lode ingen Skadeglæde see over hans Uheld, men formanede ham blot til Blidhed og Saalmodighed. Men derved blev Udyret end mere orbitt ret.

„Lad mig kun komme løs igjen, I Karnal-
tier!“ hvæsede den harmfuld og sled i sin Lænke,
„da skal jeg nok huske Jer denne Medlidenhed, eller
— ligegodt hvad det er — denne Haan.

Der seer I nu, raabte den ældste Durrik ned
til sin Familie, hvad jeg sagde eder i Forvejen!
Den, som ikke skjøtter om Medlidenhed, ser-
tjener den ikke heller.

Borger-Vennen.

No. 3.

Tolste Aargang.

Fredagen den 17. Januarii 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.
Samlet og udgivet af Præsten B. K. Hjort.

Trykt hos E. S. Holms Enke.

Anmeldelse.

Den af Hr. Pastor Clausen holdte Foredrag ved Selskabets sidste højtidelige Møde i Frue Kirke den 30. Decbr f. A., som han nu, efter vor Bekjendtgjørelse i Ugebladet Borgervennen No. 46 afvigte Aar, har givet i Trykken til behagelig Gjennemlæsning for Selskabets ærede Medlemmer, følger med nærværende No. 3 af Borgervennen, og overlades for 4 S. til enhver, som ynder Taleren og vil bidrage til Dankostningerne.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

S. J. Cantor. S. Wassard. C. C. Martens.

Selv

Selv det, som er ubehageligt for Mennesket og synes at være ondt, er dog godt og befordrer hans physiske og moralske Vel.

(Oversat af Wagnitz's Religionsteorie in Beispielen).

(Fortsættelse.)

Fader Knud.

Fader Knud. Tael ikke saa foragtelig om mit maaskee, kjære Naboemoer! Al den Rolighed jeg har nydt i mine Levedage, har jeg dette maaskee at takke for. Saa ofte et Onske slog mig feil, tænkte jeg altid ved mig selv: maaskee havde det faaet et eller andet slet Udfald, ikald Gud havde opfyldt dit Onske. Voder der mig et Uheld, strax har jeg mit maaskee paa rede Haand, maaskee, tænker jeg da, vender Ulykken sig paa en eller anden Maade til min Fordeel — maaskee....

Marie. Jh nu, eengang for alle Gange, jeg lider ikke dette maaskee, jeg vil være vis i min Sag.

Fader Knud. Jeg iligemaade, kjære Naboemoer, i Grunden er jeg altid vis i min Sag, kun ved Biomstændigheder tager jeg min Tilflugt til et maaskee.

Ma:

Marie. Ha! Ha! nu kommer Fader Knud med mørke Taler, for at vi skulle slaa Julestuen af Hevedet.

Fader Knud. (alvorslig) Ingen mørke Taler, kjære Moer. Den, der har levet saa længe, saa flittig gjort Jagttagelser og erfaret saa meget, som jeg, han holder tilfodst alt, hvad der møder ham for Guds, og ethvert Menneske for ulyksaligt, der ikke har samme Tanker.

Marie. Blev ikke vred, Fader Knud, jeg meente ikke Ondt med det.

Fader Knud. Jeg ikke heller, kjære Naboe-moer, men da vi eengang tale i en alvorlig Tone, saa vil vi vedblive deri. Det som J for holdt for en mørk Tale, det var meent saaledes: Jeg er fuldt og fast overbevist om, at alt, hvad der møder mig er godt, omendstjondt jeg ikke altid strax indseer, for hvem eller, hvorfor. For saavidt er jeg altid vis i min Sag. — Men, da jeg ikke er Alvidende og ikke noje kan forudsee de gode Folger af min Ekshandne, saa hjælper jeg mig med Formodninger. Dette er mit maaskee, som jeg ikke vilde undvære for mange Pengge.

Marie. Lykkelig den, der kan tænke saaledes.

Fader Knud. Der var en Tid da jeg heller ikke kunde tænke saaledes, som nu, i det mindste
ikke

ikke for bestandig. Men, Gud være lovet! over i tredive Aar har nu disse Tanker været præntede i min Siel, og, I godt Folk, I troe ikke, hvor vel jeg befinder mig derved. Siden den Tid gjør Gud altid, hvad jeg onsker.

Zens. Jo, det skulde I bilde nogen ind —
 Fader Knud. Nej, ganske alvorlig. Jeg onsker ikke andet end hvad Gud vil; og, hvad Gud vil, det skeer altid; altsaa faaer jeg altid mit Dnsste opfyldt. Hvad der synes mig ubehageligt, betragter jeg som et ildesmagende Medikament, der virker desto bedre, naar man bruger det som man bør. Forekommer mig noget dertimod Gode, saa anseer jeg det som en velsmagende Spise, man maa nyde med Maade, og flittig raadfore sig med sig selv, om man ogsaa kan taale den. Dette er mit Huusraad imod Hoffart og Klejnmødighed.

Dog, horer engang, jeg vil fortælle Jer en Tildragelse af mit eget Levnetsløb, som jeg aldrig skal forglemme, saalænge mine Dine see Solen, da jeg ved den er bleven uroffkelig i den Troe, at alle Ting tjene dem til Gode, som elske Gud. —

J ved, mine Venner, at af sex Børn lod Gud mig blot beholde een tilbage, min Wilhelm, den yngste af dem alle. Vi elskede Drengen meget højt, fordi han var vort eneste Barn, og min

Kone kunde, efter al Sandsynlighed, let foresille sig, at hun ikke havde flere i Vente. Aldrig saae vi det muntre og godhjertige Barn, uden at Vornekopperne randt os i Tanker. Gud give! sagde vi ofte til hinanden, Gud give, at Wilhelm havde overstaaet Kopperne! Om han kom noget til, om han efter dem skulde blive blind eller taabelig eller en Krøbling — hvormed skulde vi da trøste os. — Min Kone, som holdt dette Barn for ualmindelig sjænt, var ogsaa af den Aarsag meget bekymret for Kopperne. I Sommeren 1748 begyndte endelig Kopperne at grassere i Byen, da vor Wilhelm netop var 5 Aar gammel. Vi kunde ikke have Tankerne samlede til andre Ting, end til Kopperne. Drengen maatte lagere, ikke spise Kjød og blev daglig vel sex Gange toet. Da han nu var saaledes belavet paa at tage imod dem, ventede vi hver Dag Feberens Komme. Imidlertid gik næsten alle Børnene i Byen lykkelig Egen igjennem. Det gav os Mod. Vi begyndte endelig at ønske, at Kopperne vilde intfinde sig, og ved enhver rød Plet vi bemærkede paa Barnets Krop, haabede vi en lykkelig Begyndelse. Men hvormeget bleve vi ikke bedragne i vort Haab. Hos vort Barn udbrød Kopperne med saa heftigt et Slag, at det knugede ham vel tyve Gange i en Tid af tre Dage. Min

Kone

Kone var nær ved at forsvikle, og jeg stredde hæn for mig uden al Estertanke. Naboefolkene trostede os vel med, at Kopperne sædvanligt brøde lettere ud ved det heftige Slag, men dog vare vi ganske utroffelige, og den Trost havde virkelig ogsaa, denne Gang, ingensteds hjemme. Over i otte Dage ventede vi hvert Øjeblik paa, hvad Ende det vilde tage, fordi Sygdommen ikke havde sin ordentlige Gang. Paa hele Barnets Legeme var ikke en Plet, saa stor, som et Knappenaalshoved, at see, uden den jo var besat med Kopper. Med Rod og Neppe gik Barnet endelig Sygdommen igjennem, men hans Ansigt var saa aret, at man ikke mere kunde see noget Spoer af den forrige Skjonhed. Min Kone havde imidlertid ganske forglemmt Vilhelms Skjonhed, og kun beder til Gud for hans Liv. Men desværre, for dette syntes endnu ikke at vare nogen Reoning. Da Drengen havde overstaaet Kopperne, fik han en stor Mængde Bylder, og desuden lod det, som han havde Ansigt af en tørrende Syge. I ni samfulde Uger havde vi ikke Lysene slukte hos os, og begge vare vi af Baagen og Rummer saa magtesløse, at vi neppe mere formaade at stotte paa Benene. Dog, ved den flittige Brug af Medicamenterne, og ved omhyggelig Pleje kom Drengen sig næst Guds Bistand.

Jeg

Jeg havde nyelig faaet udbetalt en Kapital af tusinde Rixdaler. Henimod firfjendstyve af disse vare alt gaaet med, og af Glæde skænkede vi tyve Rigsdaler til et Par stakkels fattige Folk, som havde været os behjælpelige i hans Sygdom, saa at denne Sygdom kostede os rene hundrede Rigsdaler. Dette, og at Drengen var saa aret, løb virkelig ofte om i Hovedet paa min Kone; dog talte vi Gud, at han i vor — vist nok, nu ikke længer smukke — Wilhelm efterlod os en Skat som var os langt kjerere, end vor hele Formue. Imidlertid kunde vi dog ikke lade være at gjøre os selv det Spørgsmaal, hvorfor just vi havde udstaaet saa megen Jammer og Gledighed, da alle andre Forældre i Byen, der maaskee mindre havde sørget for deres Børn, end vi, vare slupne saa lykkelige. Først efter otte Aars Forløb erfare vi ved en Røverbande, som blev opdaget i S****, hvor gavnlig vor Wilhelms langvarige Sygdom havde været for os.

Marie. Hvad? hvorledes? ved en Røverbande?

(Fortsættelsen følger.)

Fabler og Allegorier af K. F. Kretschmann.

(Oversatte af det Tydske.)

4. Uglerne.

Harmer eder ikke, Børn! — saa talede den gamle Uglepapa til sine Smaa — over, at Nat-tergalen høres saa gjerne, at Ugerhønen er saa afholdt, at Ornen er saa navnkundig for sit Bårde og sin Himmelflugt! Vi ere dog alle Dage visere, anseligere og lykkeligere end de; thi — ingen af dem har saadant et Skjæg, som vi.

5. Ratten.

„Det er dog ikke saa aldeles sandt, hvad man siger, at Ratten er Jngens Ven, — saa sagde dens Naboer, Aftenen og Morgenen — vi have ofte lagt Mærke til, at en Mængde Mennesker saae med Længsel dens Ankomst imøde, ønskede, at den maatte vare længer, og kaldte den Ven.“

Og, hvem var vel det? svarede Middagen — formodentlig Dagdrivere eller dog Skjorlevnere, og — Tyve.

Borger-Bennen.

No. 4.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 24. Januarii 1800.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.
Samlet og udgivet af Præsten B. K. Hjort.

Trykt hos E. B. Holms Enke.

Anmeldelse.

Da Brevene fra Classificationerne om Repræsentant-Valg ei endnu alle ere indkomne, saa kan ingen Generalforsamling i denne Maaned holdes.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

S. J. Cantor. S. Waffard. C. C. Martens.

Selv det, som er ubehageligt for Mennesket og synes at være ondt, er dog godt og beforder hans physiske og moralske Vel.

(Oversat af Wagnitz's Religionslebre in Beispielen.)

(Fortsættelse.)

Fader Knud.

Fader Knud. Ja, ganske rigtig ved en Røverbande.

Marie. Na, det var vel en Flok Omlobere, som gav sig af med at spaae, for at faae Lejlighed til at rappe noget.

Fader Knud. Nej, det var ikke Omlobere, og det, som vi fik at vide, var hverken Sandsigen eller saadant noget, men en virkelig Tildragelse. En Røverbande var netop i vor Egn, da min Vilshelm laae saa meget syg, og ved en Spion havde de faaet Nys om, at jeg havde faaet tusinde Rigsdaler udbetalt i rede Penge. Derefter fløede deres Næser, og derfor strejfede de fjorten Dage omkring i vor Skov; men, saa ofte de vilde bryde ind, saa ofte fandt de ogsaa Lys og vaagne Mennesker i Huset. De toge altsaa intet fra mig, uden et Plovsjern,

jern, hvilket jeg ogsaa den Gang savnede, og med dette brækkede de ind hos Kromanden i R****.

Jens. Gode Gud! det var min Fætter! De gode Karnallier, der bragte ind hos ham, sloge ham ihjel og mishandlede en Vige saa jammerlig, at hun døde aatte Dage derefter.

Fader Knud. Rigtig nok; men som det udviste sig i Forhøret, saa var det ikke jødiske men kristne Gavybe, der havde gjort sig falske Eljæg. Jer Fætter, som var min gode Ven, ham stoppebe de et Lommestørklæde i Munden, bandt hans Hænder paa Ryggen og lode ham saaledes ynkeligen kvæles.

Jens. Ak, hvor ofte har jeg ikke hørt denne Elendighed fortælle af min salig Moder! Den ene Saare kunde ikke bide den anden, hver Gang hun fortalte derom.

Fader Knud. Seer I, godt Folk! saaledes var det ogsaa udentvivl gaaet mig og mine, om Gud ikke havde skicket os det Huskors, hvorfor vi bestandig maatte brænde Lys, og der maatte være Folk oppe.

Marie. Nu, der kan man bare see! men hvorledes fik I Oplysning om alt dette, Fader Knud!

Fader Knud. Amtskontoret, hvor Banden blev forhort, skrev i denne Anledning til Herremanden paa N*****, at han maatte for alting gjøre sig al muelig Umage for at indhente den nojagtigste Underretning om denne Koberbande, og iblandt andet skrev det ogsaa, at disse Skjelmers egentlige Hensigt havde været at brække ind hos en Bonde i vor Bye, der just paa den Tid havde tusinde Rigsdaler liggende, men, at de sex til aatte Gange vare forhindrede derfra, da de saae Lyb og vaagne Mennesker — ærgerlige herover havde de stjaalet et Plovjern i Gaarden og dermed gjort Indbrud i Bertshuset i N****. Alt dette deres Udsagn passede nu ene og allene paa mig.

Marie. Du almægtige Gud! hvor godt var det ikke da, at Jer Wilhelm just dengang var saa syg.

Fader Knud. Ja, vist var det godt. Jeg og min Kone kastede os og ved denne Efterretning ned paa vore Knæ og takkede Gud for det Huskors, han havde beskicket os, og for vor Redning. Men om vi nu ikke havde saæet denne Mordbandes Hensigt at vide?

Marie. Saa havde J vel endnu, den Dag i Dag er, troet, at Jer Elendighed havde været den største Ulykke, J havde fristet i Jer hele Levetid

Zens. Og hvor let havde ikke Røverne kunnet fortie denne Omstændighed, eller selv ikke været komne i Arrest.

Fader Knud. Det forstaaer sig; men fra det Øjeblik af foresatte vi os ogsaa, aldrig mere her, efter at ansee enhver Ubehagelighed for en Ulykke; men altid at tænke paa Ordsproget: Ingen Ulykke er saa stor, at jo noget Godt flyder deraf. Dengang skrev jeg og over min Dør de Ord, som I maa skee begge allerede har læst hos mig.

Zens. Na, det er de Ord: „Ikke hvad der er os fjert, men hvad der er os godt.“ —

Fader Knud. Ja, ja, dem er det! Disse Ord har jeg fornyet hvert Aar, og det er dem, der gjør, at vi bestandig ere saa muntre og fornøjede, endog, naar det ikke altid gaaer, som vi ville have det.

Zens. Marie, Marie, læg Du Mærke til disse Ord, jeg skal bestandig have dem i Erindring, „Ikke hvad der er os fjert, men hvad der er os godt.“ Min Hjertemoer, det forglemme vi begge to saa ofte.

Fader Knud. Baa de jeg og min Kone kunde ikke heller i Begyndelsen tage disse Ord ret til Hjerte. Saa ofte et lidet Uheld indtraf, maatte vi erindre hinanden derom.

Zens.

Jens. Det vil vi ogsaa gjøre, gode Marie.

Marie. Ja det vil vi! Du skal see, hvor fornuftig jeg i Fremtiden skal opføre mig, naar Verden gaaer mig imod.

Fader Knud. Er denne Historie saa lærerig for Jer, I godt Folk. som det lader til; saa slippe I endnu lettere til Selvtilfredshed i Medgang og Modgang, end jeg. Men jeg har endnu ikke ganske tilendebragt min Historie. Endnu tænkte vi altid paa, at det var Skade for Drengens skjønne Ansigt, at det saaledes var skamferet af Kopperne.

Marie. Na, ikke andet end det! At være smuk, det er ikke smukt; men at handle smukt, det er smukt.

Fader Knud. Ja, det sagde vi rigtig nok ogsaa; men dog gjorde det os Ondt, naar vi tænkte paa, at den smukke Dreng var blevet saa grim, indtil vi siden efter erfarede, at Kopperne var den største Lykke baade for ham og os.

Marie. Nu vil I gantes med os, Fader Knud! —

(Slutningen følger.)

Fabler og Allegorier af R. F. Kretschmann.

(Oversatte af det Tydske.)

6. Bedbendets Venskab.

Under Venkabs Navn havde et Bedbendetræ smigret sig fast til en Havemuur, og bedakkede den tilsidst aldeles. I hele Verden, sagde Bedbendet med Hoffart, kunde denne Muur ingen trofastere Ven finde end mig! Jeg forskjønner den, holder den kjølig om Sommeren og varm om Vinteren. Den giver mig hverken Lon eller Næring, følgelig er det fra min Side sand Udelmodighed og uegennyttigt Venkab.

„Som jeg nu er aldeles kjed af — faldt Gartneren den i Talen — Thi dine Rødder undergrave dens Grundvold, dine Smaaaviger frøge sig ind imellem Kalk og Steen, og Regnen, der samler sig i dig, gjør at Stenene møres og hensmoltre. Skin er ikke Virkelighed, og Venkab er aldeles ikke uegennyttigt, naar det ikke er velgjørende.“

7. Konditoren og Barnet.

En Konditor gad gjerne lidt sin Naboes Son, en munter, vittig Dreng. Engang førte han Drengen ind i sin Boed, hvor denne faldt i Henrykkelse
 over

over den Mængde af Bonbon, Konfektyrer og Sukkertsøj, som han saa rundt om sig.

Åh! raabte den lille Mand, hvem der dog eens gang i sit Liv torde spise sig mæt af disse kostbare Sager!

Og saa for eensgang eller maaskee paa Livstid fordærve dig Maven? Nej, du lille, alt dette er ikke til at spise sig mæt paa, men blot til en Lækkerbidstik. Imidlertid har du her et Par Ægteskabsbrød, for at vedligeholde Appetiten.

Men det gik Drengen, som saa mange voxne Mennesker: han hørte paa Advarselen, slugede sine Bitterplestener og blev ved sit utidige Ønske.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 5.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 31. Januarii 1800.

Forlaag af Underkøttelses-Selskabet.
Samlet og udgivet af Præsten B. K. Hjort.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

selv det, som er ubehageligt for Mennesket
og synes at være ondt, er dog godt og
befordrer hans fysiske og moralske
Vel.

(Oversat af Wagnitz's Religionslehre in Beispielen.)

(Slutning.)

Fader Knud.

Fader Knud. Nej, jeg gantes ikke, kjære Ras-
bomoer, som I strax skal faae at hore. Da vi
for endeel Aar siden havde faaet i Ginde at afstaae
Gaard og Jorde til Knosen, og at sætte os paa
Aftægt i Huset næstved, fik han et godt Dje til en
rig

rig og velkøbt Pige i en af Rabobyerne. Vi syntes meget godt om hans Valg, og min Kone var allerede i Forvejen stolt af sin smukke Svigerdatter. Men hun kom dengang for tidlig med sin Stoltshed. Pligen tog Blodst fra Munden, og sagde til den, der bejlede for vor Søn, at hun just ikke havde noget at udsætte enten paa min Wilhelm eller paa det hele Givtermaal, men at Brudgommen ikke var kjon nok for hende.

Jens. Hvor Menneskene dog kan drive Forfængeligheden vidt. Lykkelig var han, at han ikke fik den indbildske Sjante.

Fader Knud. Men saaledes tænkte min Wilhelm ikke. Han var over i fire Uger meget tungsindig; saa nær gik det ham, at hun vilde forsmaae ham, fordi Kopperne havde skamferet hans Ansigt. Hans Moder laae hele halve Nætter, og kunde ikke faae Søn i sine Dine. Imidlertid blev den forsonkede Kjereste givet med en anden, og dermed fik al denne Grublen og Grilliferen i mit Huus en Ende. Den forsmaaede Elsker fik atter Mod, og bejlede derpaa til sin nuværende Kone, som vel var mindre kjon og rig, men besad i dets Sted tusinde andre Guldkommenheder, som man savnede hos den anden. Ja, jeg tør nok sige, at havde Kopperne ikke efterladt saa mange Ar hos min Wilhelm,

helm, da var baade han og hans Forældre blevne de ulykkeligste Mennesker.

Marie. Jh, hvordan skal jeg forstaae det?

Fader Knud. Min Wilhelm havde da i hende faaet en Kone, og vi hans Forældre en Svigerdatter, der var ligesaa slet indvortes som smuk udvortes. Den Mand, hun siden fik, dode af Græmmelse. Med sine sagtmodige Svigerforældre levede hun bestandig i Trætte, saa at de neppe et Fjerdingaar kunde udholde at boe under Tag med hende. Af fem Børn, som hun bragte til Verden, kom ingen saavidt, at den kunde gaae alene, fordi hun ved sit arrige Sind, allerede havde gjort dem til Skræntinger i Moders Liv. Hun har nu sin anden Mand, men hun lever ligesaa ulykkelig med ham, som med den første. Og seer I nu, saaledes var det uidentvisl ogsaa gaaet os, dersom ikke de hæslige Kopper havde befriet os fra det Onde. Kan I nu forundre Jer over, at jeg holder alt det, som vederfares mig, for Godt. Vær forsikret om, fjære Nabomoer, jeg kunde fortælle, en heel udslagen Dag, blot om de Uheld, der faldt ud til min Lykke, og alle Mennesker kunde holde en lang Præken derover, naar de bareste vilde agte derpaa.

Marie. Gud har sendt jer, Fader Knud, i en lykkelig Stund til os. I er den første, der bragte mig

mig paa Spoer efter, hvad der fællede mig. Enhver urolig Time, jeg har forboldt mig selv, og enhver Værgrelse, jeg har forskaffet andre, kom blot deraf, at jeg holdt enhver Ting, som ikke søjede sig efter mit Hoved, for Uheld; — men fra nu af — dog — J skal selv være Vidne dertil!

Jens. Min allerkjæreste Marie! (i det han rækker hende Haanden) Ogsaa jeg har kun lidet tænkt paa Fader Knuds Livsprog: „Ikke hvad der er os kjert men hvad der er os godt“ Fader Knud skal være Vidne til det Løfte, vi her gjøre.

Maria. (lægger sin Haand i hans) Top! det er et Ord! saasnart jeg igjen falder tilbage i min forrige Skrøbelighed, saa skal Du blot sige: O, dersom Fader Knud fik dette at vide.

Jens. Det samme maa Du ogsaa sige til mig, og næst Guds Bistand skal vort Forsæt faae et lykkeligt Udfald.

Fra den Tid af levede Jens og Marie langt mere tilfreds end tilforn. Anfaae de noget for Godt, saa søgte de vel at erholde det; men aldrig higede de angsteligen derefter, og slog et Ønske dem fejl, vare de dog tilfreds med deres Skjæbne, indtraf for dem et uylkkeligt Tilfælde, saa hedde
det:

det: „Lægedommen er vel bitter, men vist nok er den desto sundere, da Gud giver os den.“

Fader Knud, hans Kone, Søn og Svigersdatter vare deres kjæreste Selskab, og allesammen søgte saavel af deres egen som af andres Erfaring, endnu bedre at overbedises om, at Gud vel ikke altid giver os det behageligste, men sikkert vælger altid det tjenligste for os.

Først for et Par Maaneder siden døde Fader Knud. Selv i Dødsstunden viste han den samme Hengivenhed i Guds Villie, som forhen i de sunde Dage, og befalede, at ved hans Jordfærd skulde man synge den Psalme: „Hvo ikkun lader Herren raade“ hvilken allerede i mange Aar havde været hans Livsang.

Fabler og Allegorier af R. F. Kretschmann.

(Oversatte af det Tyske.)

8. Oseanet og Floderne.

Stolt af sin Tilvæxt og sin Omkreds behandlede Oseanet engang de Floder, der udgydede sig i det, med stor Hovmodighed. „Kommer, kommer! raabte det, og gjører eders Skyldighed og giver mig eders

eders Skat, ellers vil jeg opsluge eder allesammen!"

Floderne svarede dertil med Foragt: „Saa kalder du det Skat, som vi dog give frivillig. Uden vort Tilskud vilde du snart lide Mangel, du Uafnæmmelige, du, som oven i Kjøbet gjør vort klare og søde Vand ureent og ubrugeligt!"

O, du stolte Kjøbenhavn! Du, som hele Landet forstørker og ernærer — glem aldrig hvad Floderne sagde.

9. Den vantroe Bildbasse.

Snakker, saa meget I ville, om eders Pan, jeg troer ikke eet Ord deraf, thi jeg har aldrig seet ham" saa gryntede den talperagtige Bildbasse til Skovens øvrige Beboere.

„Hvad, raabte Kronhjorten, saae du ham ikke heller, naar han i Vaaren gav dig ung Siv, om Sommeren svalende Skygge og om Høsten Ugern og Bog —

„Nei, hvor skulde jeg det! det blev jo allesammen til, fordi det ikke kunde være anderledes."

Kommer Brødre, langt herfra! raabte Hjorten — Kræet er blindt, og saa bringe vi ham ikke paa bedre Lanter.

10. Den gamle og den unge Svale.

En Svalemoder sagde engang til sin unge Son: See engang, hvor pperlig din Fader kan flyve! hvilken Hurtighed! hvilken Smidighed! Nu som en Vind, over Dammet! nu som en Pild højt over Kirketaarnet. Grist Mod, min Son! Du maa gjøre ham det efter, det er mit Onske, og dertil har du min Belsignelse.

Al, Kjære Moder! svarede den dunede Uge, det vil holde haardt, og sikkert være et forgjæves Onske. Jeg er vel fornøjet, naar jeg kun kan lære at flyve som Spurven eller Anden. De finde jo ogsaa deres Brod. •

O, du Kujon, saaledes revsede Moderen ham, saalænge man er ung, maa man ikke forsage ved nogen Ting. Selv Onens Flugt maa ikke synes dig for høj. Kan du end ikke naae ham, saa maa du dog have Billie dertil.

11. Jorddrotten og Bonden.

Den rige Herremand drak netop et Glas Burgundier, da Bonden Hans traadte ind, for at betale ham sin Landgilde. „Vil du engang smage et Glas af denne Drik?“ spurgte Herremanden.

Tak, som byder! naadig Herre! Jeg vilde ikke gjerne forvænne min Mund.

„J Bønder har ikke heller noget Begreb om, hvad der smager godt. Just derfor, troer jeg, bestemte Himlen Vinen, ikke for Jer, men som en særskilt Rettighed for os.“

Ligesom Sigl og Podoara, naadig Herre! — og det ogsaa som en særskilt Rettighed.

12. Ulven og Ræven.

Dværgsyge, Misvæxt og Dyrtid ødelagde en heel Provinds; Hjordene bleve mindre og Hønsfællene tomme. Da sagde en udhungret Uls til Ræven: „Det har Menneskene fortjent ved deres Synder! Jeg ønsker af mit ganske Hjerte, at de maatte komme til Eftertanke, gjøre Bod, og alvorligen ombende sig.“

Du er ikke kloq! gav Ræven til Svar, jeg ønsker dem langt heller en god Deel Letsind, thi ellers sulde vi ihjel begge to.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 6.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 7. Februarii 1800.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Mild Vinter og streng Vinter.

Det troes hos os i Almindelighed, at en mild Vinter er mere skadelig for Helbreden end en streng. Man hører endog tidt Folk sige om sig selv, de befinde sig bedre i streng Frost end i Sludveir. Det synes det forunderligt, at en Mand ikke skulde vide, naar han befandt sig bedst; euddog kunde det være, at hitut Udfigende ikke medførte fuld Sandhed. Vi ere mere muntre, bedre tilfands i streng Frost, vel at mærke naar dermed følger klar Himmel og Soelskin, ellers neppe. I Slud, som altid har mørk Himmel, ere vi ilde tilmode: saavidt er det Sandhed. Den Indflydelse Sindsforsætningen har paa Legemets Sundhed kan da være noget; men mere

og andet er det, om Helbred er i større eller mindre Sikkerhed, om betydelige, farlige Sygdomme kan komme, eller forværris heller i mild Vinter end i den strenge. Førrige Vinters Haarbhed, og denne der begyndte saa barsk, kunde da nok give Anledning til Naturforskeren, og især til Lægen, at eftersee, hvilke Sygdomme have henrevet de fleste Mennesker i Kjøbenhavn, i förrige Mars Januari og Februari (maaskee Mars med da den var heel vinterlig) og ligesaa i dette Mars Januar, i hvad Februaren vil blive til. Af vore ugentlige Dødelister i Adresskontoirets Blade, kan denne Efterretning findes med saa megen Naarlidelighed, som kan være nok til denne Undersøgelse. Naar nu dermed sammenlignedes de förrige to, tre meget milde Vintre, saa fik man Erfaringer, som vilde lære os, hvilken Slags Winter meest var os huld, enten den barske frostfulde, eller den mørke der giver meest Taage og Regn. Man fik da at see, om maaskee her ogsaa fandtes Befræstelse paa Sætningen:

„At ikke altid det Behagende ogsaa er det Gavnende; ikke altid skadeligt, det der mislykker os.“

Vort Klima har megen Lighed med det engelske, og dette lader os formode, at sammes Indflydelse

fydelse paa vor Helbred og vort Liv torde omtrent være ligesom hos Britterne.

I det Londonske Videnskabsfællesskabs Skrifter (philosophical transactions) for Aar 1796 S. 279 staaer et Stykke af Doktor W. Heberden den yngre, som giver den heromtalte Oplysning i Henseende til London for den milde Januar 96, sammenlignet med den strenge Januar 95, hvor den sidste Skadelighed frem for den første paa den meest afgjørende Maade godtgjøres. Det falder meest i Dinene ved et Udtog af Dødslisten, som følger her:

I London døde nemlig i de 5 Uger som Januari (med de sidste Dage i Desember og første i Febr.) indbefatter,

I den strenge Vinter af Brystsyge *)	I den milde Vinter
249	29
Kørelse og Sigtlamhed	31
Feber	134
tærende Syge eller Svindfor	342
Bandsfor	70
over 60 Aars Alder <u>717</u>	<u>153</u>
2227	759
	Alle

*) Daaa Kjøbenhavns Dødsliste angaae Brystsyge og de dermed besvarede Sygdomme, som dem der dræbe de fleste Mennesker.

Alle Dødes Antal i London var i disse 5 Uger i den strenge Vinter 1823 og i den milde 1871.

Korfatteren siger til Slutning: „Skjønt Pest, Vexelsebre, Blodgang og Stjorbug have saaledes aftaget i London, at de neppe mere kjendes af Navn, saa har man dog, jeg veed ikke hvorledes, faaet saadan Frygt for Forraadnelses Sygdomme, at det lader som Folks Angest for dem er blevet større, alt som Faren blev mindre. Dette maa for en stor Deel være Aarsagen, at Brugen af Kina i de sidste 50 Aar har taget til fra 14000 Pund aarlig til 100000. Og samme Aarsag har ventelig bidraget ved Feilslutninger at indtoge Folk for den Mening, at streng Frost er saa sund. I Dr. Hunters Bemærkeller over Fryselseberren er imidlertid meget rigtig beviist, at en langvarig Frost kan forarsage det værste Slags Forraadnelsesfeber, som nu kjendes i London, og at Varme virkelig erfares at forebygge denne Sygdom. Og skjønt man kunde sige, dette var kun en meget middelbar Virkning af Kulden, saa er den dog ikke desmindre saare virksom paa Dødeligheden i London. Vil man see til den givne Tabelle, saa findes at næsten det dobbelte Antal døde af Febre i Januari 95 mod dem der døde i denne Sygdom samme Maaned 96. Jeg kunde frem-

,,deles

„deles anmærke, at den sande Ekjørbug hint Aar
 „frembragtes i Hovedstaden ved den samme Aarsag
 „der virkede usædvanlig længe. Dog disse ere in-
 „genlunde de eneste Maader, eller endog de fornem-
 „ste, paa hvilke Frostene virker til at dræbe saa
 „mange Mennesker. De Fattige, som de ere mindst
 „betryggede mod Været, saa lide de sælgelig ogsaa
 „mere ved sammes Strengthed. Men hver Læge i
 „London og hver Apotheker kan vidne, at deres For-
 „retninger useilbarligen tage til og af med Frostene,
 „og det blandt Folk af alle Stænder. Thi hver som
 „har svage Lunger, eller en Helbred der er svækket
 „ved Alder, uordentlig Levemaade eller Sygdom-
 „me, vil næsten altid finde sit Onde forøget, og
 „alle sine Svagheder forværrede i den strengere
 „Winterfulde. End ikke de Unge og Rasse bør troe
 „sig saa ganske sikre, eller at deres Helbred vil styr-
 „kes, naar de ubesindigen udsætte dem for Kulden.
 „Den stærkeste Mand kan finde sin Helbredelse sin-
 „ket ved Hindringer som til andre Tider vare ube-
 „tydelige; eller faae Betændelser eller Hoste, og
 „lægge Grunden til de farligste Sygdomme. I et
 „Land, hvor i alle Stænder de meest gjængse Svag-
 „heder ere Forkjølelse, Hoste, Rheumatismen og
 „Tæring, kan den Fornuftige ikke indbilde sig: at
 „ufornøden Udsættelse for den strenge Luft; at Røds
 af

„af at gaae i den haardeste Winter uden flere Klæder
 „end, sædvanlig; at Hærdelse til en Tid hvor det
 „stærkeste Legem bør behandles forsigtigt for et at
 „lide; at Foragt for Vinden og Værstidens stren-
 „ge Virkninger; at alt dette kunde være nyttig
 „for enhver Englænder. Men er det overalt og
 „i det Hele til Skade, saa bør hver for sig see til at
 „han ikke kommer til at lide derved. Thi mange
 „Lærdomme hvis Urigtighed er af de farligste Følger,
 „mange Lægemidler, unyttige, eller skadelige endog,
 „bedrages Verden dagligen med fordi man ei agter
 „den store Sandhed: at ene og allene af almindelige
 „Værkninger, og det stadfæstede ved et stort Antal Er-
 „faringer, en Grundfætning kan udtrages, til hvil-
 „ken enkelte Mennesker med Sikkerhed kunne hen-
 „holde sig.“

Abrahamson.

Kaptein.

Den yngre Plinius Breve.

4. 27.

Til Falco.

I Forgaars hørte jeg med største Fornøielse,
 med Beundring endog, Sertius Augurinus at
 fo

forelæse, det han har kaldet: *Smaa Digte*. Mange Stykker i denne Samling have megen Fiin-
hed, mange ere høie, mange yndige, mange smie,
mange blide, mange skarpe. I mine Tanker er paa
endeel Aar intet af det Slags Skrevet saa ypperligt,
hvis jeg ikke bedrager mig, fordi jeg elsker ham,
eller fordi han har roest mig saameget, da han i
Indledningen taler om at jeg stundum giver mig af
med at gjøre Vers. Jeg faaer da gjøre Dig selv
til Dommer over min Doms, om jeg kan komme paa
det andet Vers i denne samme Indledning, thi de
andre husker jeg og har alt opskrevet dem:

I Smaaervers digter jeg, i slige,
Som fordam min Katull og Kalvus,
Og hine Gamle; men hvad disse?
Den ene Plinius er mig isfeden
For alle Gamle. Meest han elsker
De smaae Vers, naar hans Arbeid hviler.
Og han da seger, hvad kan more
Ham selv, og som han mener, Andre.
O denne Plinius, i ham hvor mange
Kationer! Du, som ei vil elske,
Lad være, om du kan, at elske ham.

Du seer hvor vittigt, hvor passende, hvor
syndigt altsammen er, og Du kan troe mig, hele
Værket er i samme Smag. Saasnart det er ud-
kom-

kommet vil jeg sende Dig det. Elsk imidlertid denne Ungling, og ønsk vore Fæder til Lykke med sigt et Genie, hvis Værd han endnu forholder ved sine Sæder. Han omgaaes jævnlig Spurinna, jævnlig Antonin, besvogret med den ene, og boende i Haas med begge. Deraf kan Du slutte Dig til hans gode Opførsel, da to saa meget agtværdige Oldinger elske dette unge Menneske saa høit. Thi det er og bliver dog en Sandhed

Dis moi qui tu hantes & je te dirois qui tu es *).

*) Sigt mig hvem Du omgaaes med, saa skal jeg sige Dig hvør Du est.

Abrahamson.

Kaptain.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 7.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 14. Februari 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Købt hos E. F. Holms Enke.

Anmeldelse.

Forstkommende Mandag den 17. Februari om Eftermiddagen Kl. 4 $\frac{1}{2}$ Slet, holdes Generalforsamling paa sædvanligt Sted, og da der skal foretages nye Repræsentant-Valg i de Urgaaende og Veldstes Sted, saa og udvælges nye Administratører i H. J. Cantors og H. Waffards Sted, hvis Tid er udløben, saa ombedes de Herrer Repræsentanter, og saa mange som Lejligheden kan tillade det, at møde til ovenmeldte Tid, for at kunne faae de foreslaagne Valg bestemt samme Aften.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. H. Waffard. C. C. Martens.

Luds

Tudseædere.

De Ulykkelige, der kaldes saaledes ere, uagtet maaskee Benævnelsen ikke er almindelig bekendt, dog desvær hos os ikke sjeldnere end de ere det i Frankerig, hvor man kalder dem Mangeurs de coulevres, eller i Tydskland, hvor de hedde Krøtenschlucker, eller i England, som kjender dem under Navn af Toadeaters. Den engelske Tillskuer har et Blad om dem, og ligesaa ere de ikke undgaaet den danske Opmærksomhed, da i dette uhyggelige Ugeblad for et par Aar siden fandtes et Brev fra en saadan Lidende.

Man forsøgte sig for Guillotinens Idrætter, som dog ej vare andet end at Hovedet huggedes af Folk, hvilket var gjort i en Haandevending. Man gysede ved at læse fra de Lande hvor endnu Torturens Barbarier udøvedes. Men lad Pinebænkens Qualer endog vare halve Timer og igjentages tre gange, saa er det dog ogsaa forbi dermed, og omfider vedkommer det dog Legemet allene, bruges som oftest mod hærdede Forbrydere, eller, hvis en uskyldig Galas maa prøve disse Helveds Opfindelser, saa er dog Uskylds og Retfærdigheds Bewidsthed en mægtig Lindrer i de for Legemet qualfulde

fulde Minuter. Med Kette dog forskærdes og gyse vi ved at høre sligt, men vi betænke lidet, at midt iblandt os sees Grusomheder, meget fælere fordi de vederfares som oftest den Ukyldige; meget grummere, da de pine Sjelen; meget større og gyseligere ved deres Bedvarethed.

Gjenstanden for disse uerkjendte, disse saa fieldent paaankede Grusomheder, ere de ulyksalige Tudsædere. Disse ere nemlig Personer, helst af det svagere Køn, som da de ere fattige, ere optagne i en Paarvørendes eller i et ganske fremmed Huus, hvor dem gives det Rødtørsteige, stundom neppe det, stundom endog mere, men hvor de tillige maa dsie det, der har tilveiebragt dem en Benævnelse, som ikke er latterlig. Henseende til dem, men vel bitter haanende for den Grusomme der har Magten over dem. Dette sidste at de staae under en Andens Magt, fordi de ikke vide sig andet Tilflugtssted eller Livsophold, saa de ved den jernhaarde Nødvendighed ere i egentlig Forstand Stavnbundne; dette udgjør egentlig det karakteristiske hos Tudsæderne, ligesom det udgjør Høiden af deres Ulykke. Ildede medfarne Tjenesteyende kunne skifte Plads; slet behandlede Børn see dog ved de tilvøgende Aar eller ved Elftermaal Enden paa deres Lidelser; den ulykkelige Egtefalle har

omfider dog den, vel ikke meget hædrende, men som det yderste Redningsmiddel anvendelige Skilsmisse, at tage til: kan Eudseæderen maa blive i sit jordiske Helved uden Haab af Forsløsning, da de allerflestes ved Omstændigheder, dem de ikke kan forandre, hindres fra at kaste sig hjælpeløs ud i Verden paa Lykke og Fromme. Nei i hvor vittig deres Tilstand, saa maa de holde ud og væde det Brød der gives dem af Naabe med daglige og lønlige Taarer, saa de i Henseende til deres uafhjælpelige Tilstand der ligner saa ganske Negerslavernes, ogsaa kunde kaldes blanke Slaver. Og om det, hvad Forsængelighed eller Lune, eller et velfindet Dieblis Indfald giver dem, kan de, om de torde, synge med den ulykkelige Pige i Wisen:

Han gav mig en Silkesert

Jeg sled den med stor Hjerteværk

Han gav mig et Par sølvspændte Skoe

Jeg sled dem med saa megen Uroe.

Ingen troe, at det her Sagte er tom Deklamation eller Overdrivelse; man see sig om i de Familier hvor der findes saadan en Person der, som det kaldes, er taget i Huset som deres egen, og hvis man er bekjendt nok til at overvære huuslige

lige Scener, saa vil man snart samle sørgelige Exempler i Mængde der stadfæste alt hvad her er sagt, og meget mere.

Den Magthavende i Huset (enten Manden eller Konen, som oftest den sidste) tillader sig at udlade paa Tudsæderen alle sine Lunter som den ikke tør eller ikke vil udlade paa Andre. Her forbigaaes ganske de grovere Mishandlinger, da den arme Tudsæder maa lide Mangel paa Føde, Klæder, Lede; maa spise med Tjenestefolkene, lade sig udskjelde offentlig og paa en Maade som en Tjenestepige ikke vilde taale; eller da endog ved hver Leilighed den Lidende maa høre sin Fattigdom, og at den er der kun af Medlidenhed. Saadan plump og gemeen Udfærd sees desvær og saa og ikke saa sjelden endda, men den er saa modbydelig, at Folk af mindste Gølelse for det Ustændige dog holde sig derfra. Der ere hundrede andre Maader at forbitte Livet paa, som fordi de ere lidt mindre grove, derfor ikke ere mindre grusomme, og den Ulykkelige, der er i saadan Afhængighed, maa prøve dem alle eller dog de fleste.

Til de mindste og taaleligste Krænkelser horer det, at Tudsæderen altid har det sletteste Sted i Stuen og det nederste ved Bordet, er den sidste der faaer Mad og Drikke, og spørges sjelden, og da
kun

kun for et Syns Skyld, om den vil have mere. Dette og andet saadant mere taales, vel i Forstningen med bitter Hertessee, især om den Paa-gjeldende har i eget eller Forældres Huus seet bedre Dage; men Bane og lidt praktisk Philosophie, hjælper dog at finde det taaleligt; men som sagt, det er det mindste den blanke Slave har at lide.

Har Tudsæderen gode Egenskaber, saa omtales de ikke eller med en Kulde og Ligegyldighed, der aldrig vises mod andre; godt og vel, om de ikke nedværdiges, tilskrives egennyttige eller andre slette Aarsager, vel endog vendes saalænge omkring til de kan see ud som Feil. Og hendes *) virkelige Feil (ingen veed sig fri for dem) o de ere utaaelige, uhorte, kan overgaae en Helgens Taalmodighed. Derfor idelig Klage over hende især i hendes Graværelse, og i Børnenes, Tjenestefolks Fremmedes Paahør. Idelig stikles paa hende i

hen

*) For ei altid at sætte han eller hun, omtales her de quindelige Tudsædere da de, som herovenfor sagdes, udgjøre det største Antal; thi Mandfolk ere sjelden i saadan Forlegenhed eller saa bændne at de jo hvis de have nogen Velsse kunne rive sig ud af saadant Slaveri og finde en Maade at underholde sig selv

hendes Nærværelse, og det mindste Ord til fjernt Forsvar er Signal til Bitterheder, som ej faae Ende, og opløse sig tilsidst i en klynkende Klage over det Kors det er, at skulle have saadant et Menneske hos sig til daglig Fortted. Man skulde troe denne Materie maatte udtømmes snartigen. O Nei, der veed den Magthavende gode Raad for. Feil og Forseelser er aldrig Mangel paa. For Exempel, den ulykkelige Uafhængige tillader sig i et Godtværts Dieblif at spøge; dette besvares ei med Spøg, men gøres ved en altid let Bending til Alvor, og giver forønsket Leilighed til Bitterheder, og siden til Klage over Næsviished, over Ngtelles Tilfidesættelse og saa fremdeles, selv maa hun uden at knye taale Spøg, og tidt af det drøieste Slags. — Hun har af den Høibydende faaet et godt Klædemon; gaaer hun med det, saa slider hun for meget paa det, gaaer med det bedste hun har, lader Madamen sørge for hvor der skal komme nye fra: sparer hun paa det, saa gaaer hun saa ussel, og man giver hende dog; det er af Malise for at bringe Een i Udraab for Kærrighed; eller maaskee det er ikke godt nok for hende. — Gaaer Tudsæderen ud til sine saa Bekjendte og end færre Venner, saa er det en evig Kenden. Paa Spørgsmaal hvor hun er, følger Svaret: hun behager igjen at spadser. Hun bli-

ver hjemme, aflaaer Indbydelsler; det er Ondskab, Folk skal troe hun holdes som en Slave. — Hvad hun siger er altid Uret og modsiges, og affhyelig vaastaaelig er hun, hvis hun vover at forsvare sin Mening; men drifter hun sig til at være af anden Mening end den Magthavende; da gjør hun intet uden modsiges, og vil vide alting bedre. — Alt hvad Ondt skeer i Huset er Tudsfeæderen skyld i. Er der Feil ved Maden, saa har hun ikke seet efter den, ikke sagt Pigen Bested, eller viist hende tilrette; er noget bedærvet, saa har hun ikke itide efterseet det, eller hvis det var i Fruens Bevaring ikke husket hende paa det. Er noget slaaet i Skjuffer, saa har hun ikke passet paa det, eller sat det galt, eller ikke advaret Bedkommende; Er Tjenestepigen næsvis eller grov, saa er det ingen Under, thi hun hører hvorledes Madmoderen soares, eller hun bliver saa meget drillet, at hun maa blive i ond Humør, og saaledes i de tusinde Tilfælde: om saa Fruen tabte i Whist, saa har Tudsfeæderen ærgret hende saaledes, at hun ei kunde have Samling til Spillet.

(Slutningen følger.)

Abrahamson.

Kaptain.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 8.

Tolvte Udgang.

Fredagen den 21. Februari 1800.

Forsagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. S. Holms Enke.

Anmeldelse.

I Repræsentant-Forsamlingen sidste Mandag den 17. d. M. blev følgende foretaget:

Vor Medadministrator Hr. H. Bassard, som ikke var at formaae til at vedblive længere, da han nu havde været Medbestyrer i 3 Aar, fraa- traadte, og i hans Sted blev ved Stemmesleerhed udvalgt Hr. Pastor Clausen til Frue Kirke, som var tilstæde og modtog Valget.

Jeg H. Cantor, der ogsaa skulde afgaae som Administrator, blev af de Herrer Repræsen- tantere eenstemmigen anmodet om endnu at ved-
blive

blive Selskabets Bestyrelse, da to Administratorers Afgang tillige, vilde blive alt for byrdefuldt for den ene vedblivende, siden man ikke kunde formode at de to nye Tiltrædende strax skulle være kyndige i Selskabets Forretninger. Med den forbindtligste Erkjendtlighed for den Tillid, som Selskabets Repræsentanter saa ofte tilforn og nu atter ved denne Leilighed have udviist imod mig, paatog jeg mig igjen at være Administrator, og det efter eenstemmit Valg paa 3 Aar, saafremt min Tid og mine Forretninger vil og kan tillade det.

I Anledning af benævnte vor Medbestyrers Hr. H. Bassards Fratrædelse, maae vi paa Selskabets og egne Vegne herved offentligent aflægge vor skyldigste Tak til ham for hans velvillige Hjælp og Bistand, at have medvirket til dette Selskabs tiltagende Fremvæxt.

De i denne Forsamling nye valgte Repræsentanter skulle i næste Blad werde anmeldte, naar deres Erklæringer om Modtagelsen ere indhentede; ligesom da ogsaa skal medfølge 4de Kvartals Regnskab for afvigte Aar, som her blev fremlagt.

Et Medlemmer i Selskabet bleve følgende optagne!

1. Hr. Kammerjunker Stampe, som Overordentlig.
2. — Christoph. Graa Leuning, Copist i Hof og Stads Kette
3. — Hans Kors, Studiosus Juris
4. — Christ. Frid. Junge, Exam. Juris
5. — Ruus, Garvermester
6. — Frederich Bertelsen, Uretkræmmer
7. — Chr. Dam, Juvelcer
8. — Gross. Wilh. Kachje, Stads-Kaptain
9. — Kiobmand Schoustrup
10. Mad. Møller, Garver-Enke
11. — Svenstrup,
12. Hr. Joh. Fred. Schreiber, Skomagermester

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

S. J. Cantor. ————— E. C. Martens.

Tudseædere.

(Fortsættelse)

Disse ere nogle faa Exempler paa de Uretkrædigheder en stakkels Tudseæder maa finde sig i, uden at

at tørde forsoare sig, vover hun det; saa er hun uforstammet, vil altid have Ret. Endog naar hun tier tor hun vel beskyldes for at være mist. Brister hun, overvældet af Uretfærdigheds Hølle, i Graad, saa rører hendes Taarer ikke; nei, da er det en evig Tuden; udpressede end det meest pindrørende Stiklerie eller de dybest indtrængende Bitterheder hendes Taarer, saa tør vel spørges: hvad der nu var at græde for?

Og det er ikke nok med saadanne Uretfærdigheder, ogsaa det der egentlig kan kaldes Grusomhed øves mod slet et ulykkelig Menneske. Har Manden eller Børnene eller Fremmede sat Madammen i ondt Lune, saa kan Tudsæderen altid være vis paa at faae Utaf, hun maa gjøre hvad hun vil thi den Magthavende skal jo udlade sin Harme etsteds. Meget værre er det, naar den Hsihydende er misfornøiet med sig selv, at hun har glemt noget, forvansket noget, opført sig mod Mand, Barn eller Tjenestefolk saa uforstandig, at hun endog selv indseer det; ubarmhertig gaaer det da ud over Slavinden, der holdes ikke for der er fundet Narfsag til bitterste Trætte, om det kan kaldes Trætte, naar een giver alt Ondt af sig, og den anden maa tage imod det, uden at tørde tage til Gjemme. Allerbørst for Tudsæderen bliver Ubeiret, om hun

i Haab

i Haab om at forebygge Ubehageligheder har husket hvad hiin glemte, eller rettet en Feil hiin begik. Ingen Magt eller Visdom paa Jorden kan da redde hende for lidelsesfulde Timer om ei Dage.

Endog uden saadan Anledning finder wangen grusom Medfart Sted, som vilde være for vidtloftig, og vist ikke moersom, at beskrive. Saaledes beder man Tudsæderen at gaae i Besøg, at spadserere, at gaae i Komedie, i Konfert, men med en Tone, som tydelig siger: gjør det om du tør! Hvor meget grusomt der ligger i dette ene Træk, det føles kun ganske af den som har prøvet det. Forestillingen om saadan skjelden og derfor desmere skjerkommen Forfristelse opvækkes, og naturligtvis forener sig med den Ønsket at nyde den, men saa er tillige den bitre Tanke forbunden derved, ei alene at det ei skeer, men at det formødeligt Ewang ikke maa skee. Endnu forenes dermed den frankende Foletse at Indbydelsen er Falskhed, er ligesom Spot med hendes Slavestand. Det drives vel stundom saavidt, at naar hun, som hun vel er nødt til, bestodent afflaaer det, hun da spørges, hvorfor ikke? Pines til at paafinde en Usandhed der kan have nogen Rimelighed; og hvormeget det lægger til Bitterheden, lader sig begribe uden vidtloftig Forklaring. Der er ingen Sjerning i Huset,

Huset, som jo Tudsæderen maa gjøre, og lade sig haardt irettesætte, hvis det ej er gjort tilmaade, men aldrig hører hun Tak eller Berom for velgjort; dette er blot uretsfærdigt, men grusomt er det, at naar hun af sig selv gjør Gavn, seer tilgode, bevarer for Fordærø, er den første op i Huset og desl. Hun da maa høre, eller i det mindste det siges paa hendes Bag: det har ingen bedet hende om, det behøvede hun ikke. — Gjør hun det ei, saa hedder det derimod: man skal dog sige hver Ting; saameget kunde hun dog nok vide af sig selv; hun tænker paa ingen Ting; hvad andet har hun at tænke paa. — Hende siges om en Forretning ingen Bessked, og da hedder det siden som for: saa meget burde hun vide af sig selv: saaledes siges vel endog naar det er forrettet godt, men kun ikke efter det nærværende Lune. Værre er det naar den Høibydende har sagt gal Bessked af Tankeløshed eller Uvidenhed, og den arme Paagjeldende da paadømmes, at have hørt feil, eller gjort det galt af Egenraadighed.

Kun de grove og sletopdragne Magthavere, har jeg sagt herovenfor, lade den Ulykkelige høre deres Velgjerninger; men ogsaa de finere afholde sig ikke fra denne Ubarmhertighed. Har Madammen givet sin Tudsæder noget, saa glemmer hun

ffet:

Hjelden som snarest i dennes Paasior at onfore hvor meget det har koflet, og at det ere mange Penge. Det samme faaes behændigen indført naar fligt et ulykkeligt Mennefte engang er sygt. Endog ligger hun, naar hun ikke mere kan krybe, tidt flere Dage uden Læges Tilfyn, forfommnes med Meditamentter, og hendes Regt og Pleje overlades til Tjenestefolk, hvilke nu have mere Arbeide, naar den bedste Arbeider ligger, og derfor kun lidet kunne fee til hende, vel ogsaa ere Skjodesløse og forfommelige, om de ikke, efter Friens Exempel endog faurre over at den Syge søger Sengen. Thi det er som oftest Tilfaeldet, at man ifteden for at trofte og opmuntre den Syge, vifer sig vranten, og giver mere eller mindre tydelig tilkjende, hvor misfornøiet man er over at Trældyret ligger, og ei kan rogte fit utafnemmelige Glæde. Der tales vel om Kjælenftab, om Magelighed; vel ogsaa, at den Lidende selv er Skyld i fin Sygdom, og faa fremdeles; og hvor dybt det fljerer i et Hjerter der endnu ikke er ganske foledøft, det fæler enhver.

Wegen Wagt legges endnu til faa mange Lidellers Longde ved den Ringegagt, fligt en Behandling opvækker hos Andre. Fremmede vandre fit snart til at anfæe den faaledes Uhangige for en Syende, der ikke kan gjøre Paafland paa den almindelige

delige Hoffighed, begjere vel endog frit Opbartning af den, der stundom blev født til eller virkelig en Tid har været deres Ege, om ej deres Overmand. Børnene danne sig efter Forældrenes Exempel, og vve deres Uartigheder med den der et tør reise dem, ej engang tør flage, thi det siges jo, ej sielden i Børnens Paahør, at hun omgaaes Børnene deres efter, saa de ikke kan holde af hende. Den vienssynligste Grovhed, under Forældrenes Dien, dreies behændelig saaledes omkring at Tusseværden var selv skyld deri; og gives endog Barnet for et Syns skyld en Frettesættelse, saa tilføies dog altid gjerne en Anmærkning, der indeholder noget til Last for den Lidende, og derved tilintetgjøres da lykkelig den tilfældige gode Virkning hin Frettesættelse muelig kunde have.

(Slutningen følger.)

W. H. F. Abrahamson.

Kaptein.

Borger-Bennen.

No. 9.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 28. Februari 1800.

Borlagt af Understøttelses-Selskabet.

Krykt hos C. S. Holms Enke.

Extract

af

fjerde Quartals Regnskab

for

det forenede Understøttelses-Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste October til 31te December 1799.

Inds

Indtægt.

	Rdtr.	ß.
Cassa-Beholdningen ved 3die Kvartals Afslutning d. N.	114	62 $\frac{1}{2}$
(See Borger-Bennen No. 46 1ste Aars.)		
A. Ugentlige Indkomster i dette Quart. For Ugebl. 11de Aars. fra No. 39 til 52 incl. og Love til nye Medlemmer	768	24
B. Kvartals-Contingenter:		
1) For Quart. til ult. Sept. d. N.	135. 53.	
2) Rest. fra forrige Quart.	14. 21.	74
C. Aarlige Indkomster: Af et nye Overordentlig Medlem for d. N.	10	
D. Laans og Forskuds Afbetaling i d. Qtal	380	
E. Renterne til 11. Decemb. Termin	165	
F. Tilfældig Indtægt.		
1. I Anledning af det høitidelige Møde i Frue Kirke d. 30. Oct. d. N. er indkommet	347. 56.	
2. Et af mia anvist Laan af Depositor-Kassen til de for i Aar bevilgede Laans og Gratifications Udberaling	1500.	
3. For solgte Ueblade og Mafu- latur af Oplaget indf.	28. 4.	
4. Paa det resterende af det af- døde Bud Høner's Giesd er af Contra Caution sterne betalt	8. 42.	
	1884	6
Summa Rd.	3471	70 $\frac{1}{2}$

At ovenstaaende 4de Qtales Extract er overeensstammende med Administrationens Kontrol, bevidner

J. J. Cantor. S. Wassard. C. C. Martens.

Udgiøst.

	Rdlr.	ß.
1) De aarlige staaende Udgiøster: For Naeglsadets og Quæter. Trykning samt Lønninger i dette Quartal	321	64
2) Til de aarlige Pensioner for dette og forrige Aar.	257	72
3) Af de, efter Repræsentanternes Beslutning den 13. Nov. d. A., for een- ganga bevilgede Gratificationer til Beleb 435rd. er udbetalt	425	
4) Til de for i Aar, efter bemeldte Beslutning, bevilgede Laan og Forskud bet.	1290	
5) Extraordinære Udgiøster:		
a) I Antledning af det under Ind- tækten anførte høitidelige Mo- de bet. til anviste Regninger	286.	30.
b) Betalt i Afdrag paa det til Indtækt anførte Laan i De- postte Cassen	500.	
og 1 Maanedes Rente af hele Laanet	5	
c) Betalt til adskillige mig anviste Regninger	74.	26.
		865
Pr. Ball. bliver Cassen Beholdningen ved 1799. Mars Udgang	311	70 $\frac{1}{2}$
Summa Ud.	3471	70 $\frac{1}{2}$

Kiøbenhavn, den 31. Decbr. 1799.

J. Hagaard,
Selskabets Kasserer.

Tudseædere.

(Slutning.)

Tjenestefolk ere særdeles skarpsæende i at udfinde i et Hus baade hvo der er den Magthavende og hvo der gjelder mindst. Tildeels for at øve i deres Tjenerstand et Slags Herredomme, tildeels for at udlade det ved Herskabets Behandling hos dem tidt opvakte Lune, tidt ogsaa for at indbynde sig hos den Mægtige, give Karle og Piger deres uslebne Tænke- og Handlemaade frit Raaderum mod Tudseæderen, og denne, der ikke ved at stifte Plads kan sætte sig i Sikkerhed for en uvoren Medtjener, maa lide og tie, da hun altid har Uret. Ere Folkene grove mod hende: saa driller hun dem saaledes at det er ingen Under de blive utaalmelige; ja ere de grove mod Madmoderen selv: saa tager de Exempel af hun, der saa tidt i deres Paahør viser sig nærhødig; eller: hun har vist nyelig været urtmelig imod dem, og de ere derved blevet optirrede.

Kun saa af de Lidelser, som saadanne ynkværdige Skabninger maae hentære deres Liv i, ere her anførte. En Mand's middelbare eller umiddelbare Erfaring var heller ikke tilstrækkelig at beskrive dem

dem Alle; men ogsaa disse faa Straf torde være nok til at opfordre v. r Melidenhed med dette Slags Medmennesker, nok til at opvække Forsætter til paa alle muelige Maader ved Bunk, ved Raad, ved Advarsel, ved kraftfulde Bestræbelser at virke mod dette Onde, ihvor det findes paa den Bane, hver især har at vandre.

Og ei allene den æmre Melidenhed opfordrer os dertil, men Menneskehedenes Lærv i Almindelighed. Det er hverken Overspændelse eller tvungen Slutning, naar vi paastaae at Tudsæderen maa tabe i Menneskebærd. Dens Tilstand er et virkeligt Elavert, og deri ere vi nok Alle enige, at til alle Tider og i alle Lande Traldom fordærver Mennesket. Aarsagen er hvermand bekjendt, behøves da ej at igjentages her. Trællen, følgelig ogsaa Tudsæderen, maa ifølge Naturens uforanderlige Virkninger, werde enten ganske afflovet, søleløs og tankeløs, ændsende intet uden de grovere Sandkninger; eller hvis endnu nogen Kraft er i Sjelen, vil Trællen blive lumsk, egenlyttig i høieste Grad, skadesroe, kort, et fordærvet Menneske. Den Bestræbelse at hindre begge disse Slags nedværdigede Mennesker at blive talrige i det borgerlige Samfund, kan da vel ej ansees for unyttig eller overflødig af nogen Menneskeven, allerminst

i et

i et Land, hvor velgjørende Magt har brudt de
 Baand, der vare paalistede den ædle Agerdyrker,
 hvor endog Begyndelsen er gjort til at skærpe den
 Kæmpe, som grusom Bødd har betyngt vore sorte
 Brødre og Søstre med.

W. H. F. Abrahamson
 Captain.

D p l y s n i n g e n .

Et Eoentyr.

(Fortsat fra No. 46 ottende Aargang S. 365.)

Imange Aar var man fornøiet med det Lys der
 var vundet ved Murens Medrivelse. Forretning-
 gerne i Slottet gik ogsaa jo længere jo bedre. Imid-
 lertid lagdes efterhaanden Mærke til, at Vindues-
 ruderne vare meget smaae, endeel af dem efter
 gammel Skik bemalede med Adelsvaabener og Hel-
 genbilleder, endeel ogsaa dummie af Soelbrand eller
 af Støv og anden Ureenlighed. Alt dette betog
 Lyset og især vare de misfornøiede, der henbragte
 deres hele Tid med sine Arbeider. Snart ind-
 fandt sig ogsaa een og anden, der borttog Ureen-
 lighederne fra Vinduerne, og det hjalp allerede
 ikke lidet. De malede Ruder torde man rigtig
 nok ikke røre ved, da de kaldtes ærværdige Levning-
 ger

ger fra Oldtiden. Dog da Hændelseshviis een og anden af disse formærkende Oldsager kom itu, og andre Ruder af reent Glas indfattedes, saa faldt Forstjælleren stærkt i Vinene, og især begreb man tydelig, at man ikke savnede den brogede Stads; thi listede man sig lidt efter lidt til at pikke een eller anden malet Rude ud i Smug; men deres Antal var saa stort, at det ikke forslog meget i det Helc: og Ruderne bleve desuden saa smaae som de havde været. Mere og mere hørtes da atter Klage over Mangel paa Lyb.

Mange Forslag gjordes: de malede og de forbrændte Ruder skulde udtaages og nye indfattedes, det var det første og sidste Forslag. Derpaa fulgte et andet, som fik end mere Bifald: at nemlig ganske nye Binduer skulde gjøres med store Ruder af klart Glas. Men da dette udfordrede megen Tid og Bekostning, og desuden hine Oldsagers Elskere stredede meget for, at beholde de smaae malede Ruder, saa gik Sagen i Langdrag, og kun hist og her nogle ganske faa enkelte Kabinetter fik denne Oplysning. Klagerne vedbleve, og nu fremstod een af hine Pagar, der nu var Kammerherre og Oberstovekostemester, han stod frem og foresikrede med en fransk Ed, det var bedst at slaae Binduerne ganske ud, thi alt det andet, man havde foreslaaet, var jo dog kun Kliffedærk. Denne høie Tanke gjorde saadan Opsigt, at flere syntes det var saare vel betænkt, og den ubetydelige Person fik endog et Slags Mærkelighed derved. Men
han

han blev formorket ved en Kammertjener, en for-
 dum aruentisk Koffedreng. Denne (der ikke kaldtes
 Hofnar, da Tjerten var gaaet af Moden, men var
 det virkelig) paastod: det slog sig var at rive hele
 Væggen ned og Taget med, thi, sagde han, alt
 dette hindrer jo kun Lyset. Indfaldet var naragt-
 rigt, men da det var saa desperat, saa fandt det
 Bifald hos Mange, der ikke saae dybere i Tingen
 end Opfinderen. De lagde virkelig Haand paa
 Værket og begyndte at brække ned, opmuntrede
 Andre til at gjøre det samme, og gjorde Kar af dem,
 der ej vilde være med, udskjeldte dem vel ogsaa for
 feige Karle og Morkheds Gikere. Imidlertid vare
 der dog alt for Mange, der ikke kunde troe andet,
 end at jo Kulde og Blæst og Sne og Regn vilde
 gjøre hele Slottet ubedæltigt; hvis Oplysninge-
 rik til saa høj en Grad; ogsaa at skadelige Dyr og
 Røvere; da havde fri Udgang. Vore senere smaa
 Murter fik da ei udrettet meget, især da de gamle
 stærke Grundmure, og det massive Blyetag trod-
 fede deres ringe Kræfter, og deres Redskaber vare
 saa svage, at naar man undtager nogle skarpe Kan-
 ter paa Stenene og hist og her nogen nyere Ud-
 spækning, saa faldt for Messen intet for deres An-
 greb; saa meget mindre, da Slotsforvalteren jevnt-
 lig gik om og alt imellem slog dem paa Fingrene,
 hvorfor de rigtig nok udskjeldte ham alde, hvilket
 han ikke brød sig om.

(Slutningen følger.)

W. H. F. Abrahamson.
 Kaptein.

Borger = B e n n e n .

Nr. 10.

Tolste Aargang.

Fredeagen den 7. Marts 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Købt hos E. S. Holms Enke.

Anmeldelse.

De i sidste Forsamling den 17. f. M., i Folge Lovens 3 Kap. 2 §, ved det foretagne nye Repræsentsant: Valg stede Forandringer i Af- og Tilgang vare følgende:

3 1ste Klassifikation.

De Afgaaende:

De nye Tiltrædende:

Repræsentsanter:

Geheimeraad og Stats-
minister Grev Schim-
melmann.

Kammerherre Sehested
Det andet Valg er ej
modtaget.

Kammerherre Dyring.

adett

2den Klassifikation.

De Afgaaende:	De nye Tiltrædende:
Justitsraad Wilckens.	Eratsraad Cold.
Secretair Gundelack.	Prokar. Schiellerup.

3die Klassifikation.

Kaptain Thun.	Artiller. Lienten. Lykke.
Prem. Lieut. Johansen.	Sergeant Hoy.

4de Klassifikation.

Major v. Scholten.	Kaptain Low.
Kaptain Michaelsen.	— Fries.

5te Klassifikation.

Pastor Liebenberg.	Pastor Brorson.
Organist Friberg.	— Pabels.

6te Klassifikation.

Professor Gamborg.	Justitsraad og Profess.
— Alshheim.	Buuge
	Cand. Juris Collin.

7de Klassifikation.

Brygger Vogel.	Kapt. og Brygger Thor-
Assessor og Apoth. Müh-	strup.
lensted.	Bogholder Carlsensen.

8de Klassifikation.

De Afgaaende:

Fabrikar Hammerich.
 Iffentkr. Bichmann
 Kapt og Iffentkr. Lassen
 Tzeehandler Raadslov.

De nye Tiltrædende:

Winhandler Glasning.
 Urtekr. Henr. Holm:
 — Peder Benzon.
 — Nic. Jac. Grave.

9de Klassifikation.

Tømmerm. Hallander.
 Bogbinder Westphael.
 Farver Holmblad.
 Plattenlager Jensen.

Snedkerm. Pingel.
 Kardemager Løse.
 Farver Schou.
 Rodemest. og Skomag.
 Leisner.

10de Klassifikation.

Hr. W. L. Wallich.
 — N. L. Warburg.

Grosserer P. J. Cantor.
 Tradslator N. Henri-
 ques.

Administrationen for det forenede Under
 støttelses-Selskab.

H. J. Cantor. H. Wassard. C. C. Martens.

Høifærede Hr. Borgerven.

Wel er jeg ikke Borger endnu, torde maaskee
 heller ikke saasnart blive det, som De ret nu skal
 faae

faae at høre; men deduagtet tænker jeg dog De kunde nok tjene mig med et godt Raad, om det ikke skulde lade sig gjøre, at en Svend kunde faae Ret over en irrimelig Mester.

De skal agte at jeg er Skomager-svend og kunde fortjene gode Penge og være Mester endog, hvis mig ei var skeet Uret, og endnu idelig skeede Uret. Sagen er denne: Jeg er ingen slet og ret Skomager-svend som de fleste ere. Min Farfars Farfar har syet Skoe og Støvler til Kong Kristian 4de, og hans Søn og Sønnesøn og saaledes ned indtil min Fader have alle været Skomagermestre og ikke allene det, men de have endog aldrig giftet sig med ringere end Skomagermestres Døttre; saa jeg er af en ret ældgammel og ublandt Skomagerfamilie. Nu giver jeg Dem at betænke, Hr. Borgerven, om ikke alle, men især Skomagere bør forudsætte at jeg maa være en ypperlig Skomager, og oplagt til dette Haandværk frem for nogen anden, der enten er Skræberson, Smeddesøn, eller er kommet endog af Arbeidsfolk om ikke af Bønder. Jeg troer jeg har Ret til denne Paastand; og at det er ogsaa saa i sig selv, kan jeg bevise med andre Landes Exempel. Selv har jeg ikke været udenlands, da jeg syntes der var saa megen Umage ved at reise, men jeg har en Kammerad, som har været min gode

Ven,

Ven, naar jeg saa om Søndagen og Mandagen kunde have lidt Skillinger, som desvær ikke gif for tidt paa. Nu denne gode Ven, Kristoffer Kalberleder lader han sig kalde, han veed perfekt Besked om udenlandske Ting, og har fortalt mig, at der er et Slags Folk der kaldes Udel, men hvad Profession det er, det kunde han ikke saa ret gjøre mig begribeligt. De Folk har det saaledes, at naar kun deres Far og Farfar, jo længere op jo bedre har været ved Professionen, saa troer enhver at de ere duelige. De sættes da vel ogsaa først som — han gav det saadant forunderligt Navn, som jeg ikke kan huske, men jeg kan troe det er det samme som Læredreng, og saa enten de lærte noget eller ikke, om de duede noget eller ikke, saa kunde de derefter faae god Møring, bare fordi deres Fars Fars Far havde været ved Professionen. Naar det nu kan være saaledes med dem, hvorfor ikke ogsaa med Skomagere? Men vil de nu høre, hvorledes det gaaer mig alligevel. Det har aldrig været min Sag at bestille meget, og mit Svendestykke blev ogsaa skoptiseret nok over, men noget havde jeg da faaet inde ved Mesterens Spandrem og Svendenes Puf og Knub, saa jeg paa en Maade slap til at blive Svend. Nu tænkte jeg de skulde tage i Betragtning hvem jeg var og rivedes om mig, hvem

der skulde faae mig paa Verkstedet; men der var aldeles intet Riv om mig. Jeg maatte da soge Kondisjon, og fik den ogsaa, men da jeg forlangte, paa Grund af mine Forkærdres Mesterkab, at sættes til intet andet end til at skjere til, loe Mesteren ad mig og bad mig at sje Skoe, som de andre Svende. Jeg blev vred og gik til en anden Mester, men han og tre fire paafølgende gjorde lige saa, for da ikke at sulte over deres Egenfindighed, maatte jeg til at paatage mig Arbeide, som en anden Svend. Men nu var det ikke mig, der sagde op, jeg blev opsagt hver anden Stund, saa jeg har vanket om, jeg tør sige paa de hundrede Verksteder fra den ene urimelige Mester til den anden. Den ene var jeg ikke flittig nok, den anden syede jeg ikke tilmaade, den Tredie kunde ikke bruge mig til Staffering, den fjerde blev arrig fordi jeg en Tirsdags Morgen var lidt svirendes endnu, og derover fordærvede ham et Par stive Støvler, jeg skulde sje paa. Og saaledes gik det allevegne. Den kaldte mig liderlig, og den sagde jeg var doven, og næsten allesteds vragede de mit Arbeide. Hvad der ærgrede mig meest var min sidste Mester. Der havde han en Svend, hvis Fader var ikke uden Snedker, den blev nu gjort saa meget af, og han fortjente Penge som Græs, og hvorfor? Ene og alle

allene fordi den Knægt gjorde hvad de kaldte et
 særbert Stykke Arbejde, og hængte fra den tidlige
 Morgen til ud paa Natten i Verkstedet, og ikke
 engang om Søndagen kom paa Kroen uden engang
 i Ny og engang i Mæ. Men det var ikke det værste
 endda, der var en anden, som tilforladeligen var
 en Savstjærers Søn, ham brugte Mesteren til in-
 tet andet end til at indkjøbe og skjere til, thi Me-
 steren allene kunde ikke overkomme det meget Ar-
 bejde han havde. De kan let forestille Dem hvad
 Uergrelse jeg der maatte døie, medens jeg sad og
 lagde Hæle under ordinære Folks Skoe og Støv-
 ler, thi andet Arbejde fik jeg ikke, og uagtet jeg
 tidt nok talte om min Karfar og Karfars Far, saa
 var den ubehøvede Mester dog saa grov, at han
 sagde mig lige i Dinene, jeg duede neppe til Sko-
 stikker mindre til Skomager, og lod mig høre de
 andre Svendes Duelighed, og især de to Karles
 jeg nyelig talte om. Saa blev jeg vred og begyndte
 Klammerie med de to, men Enden var at jeg blev
 dygtig afbanket og maatte fra Verkstedet.

(Slutningen følger.)

W. H. F. Abrahamson.
 Kaptain.

Dplysningen.

Et Eventyr.

(Fortsat fra No. 46 ottende Aargang S. 365.)

(Slutning)

Et par Steder paa Taget havde vore Forstyrreere dog faaet løbnet Blypladerne, hvor Regnen trængte ind til nogle stakkels Arbeidsfolk som laae deroppe og slet ikke vare glade ved Lyksningen der kom ind tillige, da de ikke kunde bruge den til noget, men vel sandt sig ilde foruseiliget af Regnen. For Resten stode Bæggene, og Taget ligesaa; imidlertid saae man dog Aruetlingernes gode Billie, og de selv tykkedes sig at være suilde Krabater.

W. H. F. Abrahamson
 Captain.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 11.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 14. Marts 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. B. Holms Enke.

Høifkærede Hr. Borgerven.

(Slutning.)

Jeg har jævnlig spillet i Fallotteriet: og nu traf det sig saa godt, at jeg vandt en Marks Umbe. Saa vilde jeg da være Mester og ikke længer lade mig hulle som Svend. Men hvad tænker De? De fire Mestere, som dog alle vidste min Herkomst, forkastede mit Mesterstykke og sagde som af een Mund, jeg burde forbydes Syel og Resp, at ikke Folk skulde bedrages med mit Arbeide. Nu staaes jeg der i en Maade. Ingensteds kan jeg faae Arbeide, og maa sidde i Smug i en Ufkrog, og lappe Skoe for Kendetjellinger og Laksjernes Oppassere.

Nu har jeg tænkt om jeg ikke kunde stævne de
 Mestre, der saa jævnlig have vist mig bort fra
 Bærstedet, at de enten skulde forpligtes til at tage
 mig i Arbejde, eller, hvilket jeg saae helst, at
 give mig af Laugskaffen egentlig en tre, fire Rigs-
 daler at leve af, da jeg sandt at sige slet ikke er
 for at arbejde, men heller smoger min Pipe og dris-
 ker mit Kruus Øl i Ro. Kalberleder kan jeg ikke
 spørge til Raads; han veed ingen Besked om hvor-
 dan det er her, og siger altid det er Snarst her
 altsammen; desuden synes jeg, han paa nogen Tid
 er blevet storagtig, altsaa har jeg tænkt, Borger-
 vennen kunde vel anvise mig lidt, hvortledes jeg
 kunde faae nogen Ret over disse ufornuftige Laugs-
 mestre, der ikke have Sands for, at den Duingang,
 de bruge med andre Svende, ikke kan være passer-
 lig for Een, hvis Forsædre have været i Lauget nu i
 halvandet hundrede Aar.

Jørgen Ahne.

Svar.

Jørgen Ahne gjør nok bedst i at lappe frem-
 deles Skoe; da en god Skoflækker unægtelig er be-
 dre end en slet Laugsmester. Han kan ellers, om
 ikke hos Kristoffer Kalberleder, saa hos hver anden
 fornuftig Mand, forespørge sig, saa vil han høre,

enhver der har sund Memesteforstand, er af den Mening, at Dueltighed medfødes ikke, og at Hæder og Løsebrod ikke bør gives uden den, der selv fortjener den.

Borgervennen.

W. H. F. Abrahamson.

Kaptajn.

Fasthed i Tænkemaade.

Umindeligen troer man, at tillægge et Menneske en vigtig Koes, naar man falder ham fast i Tænkemaade; og vil man derved have forstaaet, at man erkjender ham for en, hvis Ord man kan lide paa, hvis givne Løfte eller anden Forsikring, ei alene, hvad det end angaaer, eller hvorledes det end har sig, er ufravigeligt, men ogsaa hvis Meening og Dom om Ting og Personer er, uden Betingelse, uforanderlig.

Det hæderlige, priselige, ypperlige i denne Egenkab synes saa erkjendt, at mangen skikkelig Mand, der frygter at ansees for, og at være Fritænker, nok tørde findes ligesaa bange for enhver Tvivl der:

derimod, som om der handlede om Indbendinger mod afgjorte Religions Sandheder.

„Et Ord er et Ord og en Mand en Mand,“ siger man; og hvad man ved dette Udtryk har for sikret, vil man have anseet som bekræftet med Sed, om ei helligere. Det skal da være, som om man frasagde sig Ret til at ansees for en Mand, dersom man forandrede Meening. Saare vel, dersom man saa noie har betænkt hvad man forsikrede, at man kan og bør vedstaae det til enhver Tid. Men dette betyder endnu ikke stort andet end at man skal holde hvad man lover, om man vil hedde en reiskaffen Mand; hvorved da forudsættes, at man ikke lover uden hvad man bør og kan holde. Dette er meget rigtigten uundværligt til Begrebet om hvad der hører til Navnet en agtbar Mand; men dermed kan dette dog ingenlunde være nok, til at tilvende nogen den overordentlige Agtelse, som forbindes med den Roes for Fasthed i Tænkemaade, der maa og skal være noget mere og fortreffeligere, end blot ikke en uordholden Person, en der bryder Lovter og Forpligtelser, hvor han kan komme til. Ei alene den, der vil gielde for fast i Character eller Tænkemaade, men den der blot vil agtes for en ærlig Mand, maa heller ikke behøve at belægge enhver Forsikring med stemplet

plet Papir, naar man ikke skal frøgte for at be-
drages af ham.

Saavidt dette angaaer Forpligtelser, som man
paatager sig, forudsat, at det, man har forpligtet sig til,
er moralsk mueligt, saa er denne Fasthed siensynligten
af største Værd i det borgerlige Samfund; men saa-
vidt er da og dens Eavn en aabenbar Last, en saa-
dan, at naar den formeligen kan overbevises no-
gen, medfører den aldeles retfærdigen borgerlig
Tvang, til Opfyldelsen hvad man har lovet, for-
pligtet sig til, eller vedgaaet, dersom Siensstanden
man har forpligtet sig til er af nogen Vigtighed,
og den, der har modtaget Forsikringen, fordrer
Lovens Bistand. Den, som saaledes ikke holder
Ord er da kun en Forbryder. Det er ingen Dyd,
ikke at være Forbryder, og dermed opfylder man
da heller ikke det Begreb, der ligger i den her om-
handlede Egenskab.

Ej denne Fasthed vil man vel endog fordre
nogen mere end blot Ordholdenhed, som bestaaer
i at opfylde hvad man har lovet, endog naar det
er skeet under Omstændigheder, hvor den, der har
modtaget Forsikringen, ikke kan skaffe sig den op-
fyldte ved Lovens Trang, ja hvor den, der gav
Forsikringen, endog om han ej opfyldte den,
hav-

havde Undskyldninger for sig, hvis Guldighed selve Billigheden endog ikke kunde miskiende.

At ej blot den simpleste Vaalidelighed, at man ej forsøger at fragaae Forpligtelser, som Doan-
meren kan skaffe en tvungen til at opfylde, men
endog den ej Lovens Evang underkastede Ordhol-
denhed, hvorved man heller underkaster sig selv,
om det fordres, endog et Tab, end ved Troldshed
bedrager den man har givet sit Ord, ja endog
blot en Forhaabning, som han slog Lid til, ere
væsentlige Egenskaber hos den, der skal have Ret
til at gjælde for en god, en retskaffen, en ærlig
Mand, er klart, da den til det borgerlige Livs
Lykke forudsætte gjensidige Tillid imellem Mand og
Mand vilde forsvinde, dersom man kunde give slip
af disse Egenskaber, uden tillige at miste Udgang
til Nædborgeres simple Afgtelse.

For ikke, i det mindste ej leetefigen og ej ofte,
at komme i det Tilfælde, at det blev om ej umæ-
ligt, dog skadeligt og ødelæggende, ikke at bryde
en given Forsikring, maa den, der vil holde paa
denne Afgtelse, og blot frygter for at nødes til at
ombytte den med Foragt som en Skielm, en tro-
løs Bedrager, eller i det mindste en farlig og upaa-
lidelig Person, stedse vogte sig at han ej lover mere
eller andet end hvad han som ærlig Mand kan love,
hvort

hvoril da og hører, at han maae være i Stand til i sin Tid, og uden Betingelse at holde det. Han maae derfor være en betænkfuld en forsigtig Mand, og ikke let give sit Ord, sit Løfte, eller indgaae Forpligtelse, uden Nødvendighed, aldeles ikke uden hvor han har fornøden Visdom om at kunne i sin Tid opfylde hvad han har paalagt sig.

Siden alt dette endnu ikke beløbet sig til andet end Fasthed i det, der fordres til at være en ærlig, retskaffen Mand, og i efter Muelighed at være forsigtig og efterrettelig i sin Wandel, saa kan det ikke falde nogen ind, der ei er afsindig, og ej heller med nedrigste Lumskhed vilde prøve at bortsofisticere en af det borgerlige Samfunds Grundpillere, at vække nogen Tvivl imod Menneskenes almindelige Forpligtelse til, for saa vidt at ansee Fasthed i Character, rettere Trofasthed og Ordholdenhed, for nødvendige Egenskaber hos hver god Borger.

Men ligesom det er uretfærdigt, slet og lumskent, og strider saavel mod en hver god Mandes Tænkemaade, som mod det borgerlige Samfunds Lyksalighed, at tillægge nogen, uforstyldt, eller, som er næsten det samme, uden fuldgyltige Grunde, Foragt og Had, saa er det uden Tvivl ikke retfærdigere, eller stemmer i Grunden bedre med god

Wands Tænkemaade og det borgerlige Samlivs Hensigt, at tillægge Folk uforstyldt eller uden fuldgældige Grunde udmærket Agtelse og Hæder. Ved det første Slags Uretfærdighed berøver man Ustyld sin Løn, og lader en ustyldig Medborger lide for en opdigtet eller indbildt Brode; ved den sidste lader man gielde for Lyd og Fortieneste hvad der ej er det, om det end ei er det Modsatte; man berøver altsaa den virkelig dydige og fortiente Borger den samme derfor tilkommende Hæder, og saaledes, ligesaa fuldt som i forrige Fald, lader Ustyldige lide, ja ej blot Ustyldige, men fortiente og dydige Medborgere; men derved taber sand Dyd, fortienstfulde Tænke- og Handlemaade ej blot sin udmærkende Hæder, men og en af sine kraftige og tillokkende Opmuntringer.

(Slutningen følger.)

Christen Pram.

Committeret i General Land-Oeconomie- og Commerce Collegio, og Secretaire i Postkassens Pensions Directionen.

Borger = Bennen.

No. 12.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 21. Marts 1800.

Forlagt af Underkottelses-Selskabet.

Trykt hos E. F. Holms Enke.

Fasthed i Tænkemaade.

(Slutning.)

Det er saaledes hoist vigtigt for det menneskelige Vel, at Medmenneskene ere aldeles retfærdige i Uddelingen af Roek som af Last, i Burderingen af hvad det maan ansees hædervardt, som af hvad der bør brændemærkes med Skiændsel.

Saavidt den omhandlede Fasthed i Character og Tænkemaade er noget andet end Redelighed og Ordholdenhed, hvad er den da? Neppe andet end Vedholdenhed i at ytre og vedkiende sig den Meening, man engang har bekiendt sig til, den Dom man engang har sældet.

Saa:

Saavidt denne Dom er faldet efter rigtig Sammenligning af noye undersøgte, og fande befundne Forsætninger, er det naturligt at ingen ærlig Mand, egentligen ingen, der har sund Fornuft, kan forandre sin eengang fældede Dom; og forstaaer man ved en Mand af fast Character en, der aldrig dommer, uden at have saa noye prøvet Grundene han dommer paa, at han ikke siden kan finde sin fældede Dom urigtig, og folgelig ikke forandre den, sandeligen da er alt den hæderlige, som forbindes med Begrebet om denne Fasthed, med Rette dermed forbundet, thi da betyder den det samme som Retfærdighed, nemlig en altid opmærksom Færdighed i at rette sig, i sine Domme om Personer, Handlinger, Ting, efter Lovens Bud, tilsligemed Evne til ikke at tage Feil i Anvendelsen af Loven paa hvad der dommes om; altsaa en altid rede Kundskab om hvad der i enhver forekommende Begivenhed, i ethvert omhandlet Henseende, er Ret eller Uret, og et fuldkomment Herredom over blindende Lidenskaber, en usvigelig Sniidhed i at udvikle enhver Gienstands, ethvert Anliggendes ikke fielden forviklede og skjulte Beskaffenheder, og en ubestikkelig alvorlig Iver for ikkun at erkiende for sandt hvad der virkelig er saa. — En Mand af fast Character maatte efter dette Begreb være en fuld-

fuldkommen dydig, en fuldkommen viss Mand. Men saa maatte han, foruden den helligste Drist til altid at ville følge det eene sande og rette, og saa være en Mand af de fuldkomne, for ej blot at sige meget flidne, Aands-Ener; han maatte være lidenskabsfrie, saa hverken Haab eller Frygt, hverken Gunst eller Ugunst, Vennskab eller Fiendskab, kort intet i Verden havde Indflydelse paa ham.

Skulde man vel underkaste sig Besskyldningen for at miskiende Menneskenes Værd, om man ligefrem nægtede, at der gives blandt de Dødelige nogen, der ejer det Maa af alle Aands Overligningheder, uden hvilket Characters Fasthed, efter dette Begreb, er umuelig? Eller er det ikke klart, at enten maa det være usandt, hvad der ellers almindeligen siges om menneskelig Ufuldkommenhed, eller og det maa være sandt, at der gives ingen, der har Ret til at paastaae den urokkelige Fasthed, man forlanger?

Kun saa spørge enhver sig selv: er jeg i Stand til at sælde i hvert givet Livets Tilfælde, en saa dan urokkelig, ufravigelig Dom? har jeg end den redelige Iver til altid at ville udfinde det rette; har

har jeg da altid tillige den Indsigt i hvad Ret er, at jeg tør sige mig selv, jeg feiler ikke; jeg vil aldrig komme til at meene, at domme anderledes? — kan jeg i ret mange Livets Tilfælde have Visshed om saadan Rigtighed af de Grundsætninger, der bestemme min Dom eller Meening? Er jeg stedse en saadan Herre over mine Lidenskaber, at jeg tør give mig ud for den faste Mand, der stedse skal domme, handle, meene saaledes, at jeg aldrig vil kunne oplyses, om at jeg burde have dømt, handlet, meent anderledes? Enhver af dette Blads Læsere spørge saa sig selv, hvor mange Mennesker han vel kender, der kunde besvare disse Spørgsmaale saaledes, at de havde Ret til at erkiende sig selv for Mennesker af den her omhandlede Fasthed?

Endda er det vist nok Tilfældet med mange, at de pleie ansee sig selv, og ikke saae andre Mennesker, som Mennesker, til hvis Characters Koes det henhører, aldrig at tilbagefalde en yttret Meening, stedse at være sig selv lige, i Adfærd og i Domme, — som om de Egenheder, der udfordres til at være fuldkommen retfærdig, — som om ej blot Villien men ogsaa den fuldkomneste

Egne

Evne, — som om 'moralff og af Siæls Fuldkommenhed var ei alene for Mennesker aldeles opnaaelig, men intet mindre end fielden.

Men er det nu saa, at virkelig mange have den Stolthed, at ville gielde for uroffelige i Meeninger og Domme, uforanderlige i Handlemaade, hvad flyder da deraf andet, end at de, naar de engang stolteligen have bestemt deres Dom og Mening, siden følge den i Blinde, foragte som overflødig at Estertanke og Undersøgelse om den er saa ganske den rette; eller vel endog frygte for at overbevises om at de maaskee i hint eller dette burde have dømt, handlet, meent anderledes? Godt og vel om ei denne sorgelge Stolthed forleder stundom den stivsendede Daare, til at vedblive at handle MOD sin Overbeviisning, for ei at have den Dommygelse at tilstaae, at han engang havde handlet eller dømt efter et vildfarende Begreb.

Hvad om vi, beskeden erkjendende den menneskelige Aands Ufuldkommenhed til at omfatte alle de Fuldkommenheder, der udfordres til denne Tænke og Handlemaades Fasthed, udslattede den aldeles

les af de Dyders Tak, som det er vor Stolthed's Stræben at ville roeses for! om vi, noiede med at sige en opmaaelig Hæder for stadig Altraa efter at være retfærdige i vore Domme og i vor Vandel, søgte steds fra først af Sandhed og Ret til Bestemmelsesgrunde for vore Handlinger, Meeninger og Domme, men gjorde en Vagt med os selv, altid, i hvert enkelt Fald, at rette os efter hvad vi da, efter vor hver Gang med vedelig Bærfømsomhed erhvervede Overbeviisning, fandt at være Sandhed og Ret, og prøvede alting efter de faae, soue Sandhedens urokkelige Grundvold erkiendte Dyds og ædel Vandels sikke Hovedregler, som i det mindste bedre end de forudfattede Begreber, vi engang have dannet os om Ting, Anliggender, Personer, steds vilde lede os til Retsskaffenhed, Retfærd, og Dyd; men tillige gjorde os det til en Lov — som det dog vel bør være hvert tænkeude Væsen — i det mindste hos os selv, at vi, erkiendende vor Keilbarhed, uvægerligen vilde fravige paa enhver Tid, hvad vi efter sildigere Overbeviisning fandt, forhen uretteligen at have erkiendt og fulgt som Sandhed og Ret!

Hvor mange af dem, som giore sig til af hin Fasthed, vilde vel ej ved Stolthedens Tilside-

sæt-

sættelse og retelig Undersøgelse af deres Bestemmelsesgrunde, befinde, at denne Stolthed, at opblæst Foragt for andres Meininger, at Lædhed i at undersøge sig selv, at barnagtig Frygt for at finde sig selv i Bildfarelse, var deres Uroffkeligheds Grundvold?

Men hvilken Kiæde af Bildfarelser, at Daarligheder, af Rasenheder — hvilken Kilde til offentlig og privat Jammer og Elendigheder, — hvilke Grusomheder, Udelæggelser og Forsærdeligheder har ikke denne Stolthed, ej at ville fravige sin eengang, maaskee da ærligen og efter Overbeviidning, yttrede Meening forarsaget? Det er denne Stolthed, som maaskee mere end noget andet har i Familier og i Stater, i alle Lande, i alle Tidæaldre, forvoldet Tvist og Riv, Dueller og Krige, Enkeltes og heele Rigers Omvæltninger; det er den, som meer end noget andet har stedse hindret alt Slags Fremgang til Forbedring, frembragt den Vedhængen ved gamle Skikke, været Sandheds, Biidoms, Lyksaligheds Udbredelse overalt i Veien. Fasthed i Character, i Tænke- og Handlemaade, falde dens Tilhængere det, ligesaafuldt naar den har forsægtet aabenbar Uffindige

dighed, som om de kunde indbilde sig, at det var ærlig og ved samvittighedsfuld Undersøgelse erhvervet Overbevisning, der hæderligen stred for Sandhed og Dyd. — Haldstarighed var det rette Naan, indbildt Uvidenheds og taabelig Selvfloreheds foragtelige Afsoning.

Christen Pram.

Committeret i General Land-Deconomie- og Commerce Collegio, og Secretaire i Postkaffe-Pensions Directionen.

Borger = B e n n e n .

No. 13.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 28. Marts 1800.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. B. Holms Enke.

Anmeldelse.

Da for det første intet af Bigtighed er at foretage, saa har man udsadt den maanedlige Repræsentant Forsamling til næste April Maaned, da Dagen nærmere skal vorde bestemt i Bladet.

Administrationen for det forenede Understøttelses Selskab.

S. J. Cantor. J. Waffard. C. C. Martens.

Efterretning om Selskabet for druknede Menneskers Redning dets Bestræbelser og dets Tilstand.

Dette Selskab holdt den 26. Februar sidstleden en General-Forsamling. Dets Direktion's Medlem,

tem, Professor P. E. Abildgaard holdt der en Tale, hvoraf det som angaar hvad Selskabet har virket, og sat sig i Stand til at virke, er fornemmeligen følgende:

Selskabet har i Almindelighed udrettet to meget vigtige Ting: Den ene, at den fordærvelige Fordom, som selv nogle meget agtværdige Læger understøttede, den Fordom, at skindøde Drukneede ikke kunde bringes igien til Live, er nu ved dette Selskabs Bestræbelser tilstræffeligen bevist at være en Bildfarelse.

Det andet vigtige Fremskridt, som er gjort, er dette, at de Drukneede nu meget hastigere og med større Omforg optages af Vandet, end tilforn.

At skindøde Drukneede kunne bringes til Live, det har den behageligste og meest paalidelige Erfaring lært. Iblandt 8 Drukneede, som siden Aaret 1797 ere i livløs Tilstand bleve optagne af Vandet, var alt Livstegn borte hos een i fulde 5 Qvarteer, hos en anden i halvanden Time, hos andre over et Qvarteer; og det er især Hr. Amtschirurgus Schwarzsack og Hr. Chirurgus Dross, som have havt den ubetalelige Lykke, at frelse disse Mennesker. Men det bør ogsaa bemærkes, at de have vel fortient denne Lykke, da de ved flere Leiligheder have vlist en udmærket Midfierhed for denne vigtige Borgersag.

At man nu hastigere og omhyggeligere optager de Drukneede, er efter al Sandsynlighed en Folge deraf, at Erfaring endeligen har lært, at de tilfyneladende Døde kunne bringes igien til Live, og en Virkning af de Belønninger, som gives, og som uden Vanskelighed og Vidløstighed kunne erholdes af dem, der have fortjent dem.

I Aaret 1797, ere 6 drukneede livløse Mennesker optagne, som, uagter al anvendt Hlid, ikke bleve bragte til Live, fordi de deels vare for sildig optagne, og deels saa slet behandlede efter Optagelsen, at der ikke vel kunde være rimeligt Haab om deres Frelse. Derimod bleve i samme Aar 3 skindøde Drukneede bragte til Live ved Hr. Chirurgus Drosß, ved Hr. Amts Chirurgus Schwarzacker og ved Compagnie Chirurgus Ontholm.

I Aaret 1798 blev en Druknet indbragt paa Artilleriets Sygehus af Ole Pedersen, som derfor fik en Belønning af een Rigsdaler. Man anvendte i 3 Timer megen Hlid for at bringe denne Drukneede igien til Live; men forgieves. I samme Aar ere 5 Mennesker blevne optagne levende, nemlig:

Den 7de April, en Tjenestepige optaget af Kong og Hans Larsen, som derfor fik en Belønning af 2 Rdlr.

Den

Den 22de Juli, en Dreng optaget af Soldat Gangel, som derfor fik 2 Rdlr.

Den 6te October, en Søemand reddet af Hielm, som derfor fik 3 Rdlr.

Den 7de October, en Matroskone reddet af Kießer, som derfor fik 2 Rdlr.

Den 8de November, en Skrædersvend, Søren Mørck, optaget næsten død af Styrmand Møller, Christen Hansen og Claus Bjørn, hver for blev givet 3 Rdlr.

I Aaret 1799 ere følgende 3 blevne levende optagne:

Den 30te Januar, en Soldat bierget af Isen ved Bødkersvend Anders Espensen Beck, som derved bevæde fik Liv. Han fik et Aftelles-Brev og 5 Rdlr.

Den 29de Juni, et Kruentimmer reddet af König ved Kronprindsens Regiment. Han fik Præmie 2 Rdlr.

Den 7de August, Soldat Johan Gottlieb fantret med en Baad, og optaget af Niels Petersen og Peder Larsen, som derfor fik 2 Rdlr.

Om 5 Skindøde, som i Aarene 1798 og 1799 ere optagne og frelste, er en fuldstændig Beretning indrykket i det 17 Binds 2det Hefte af det nyttige og lærerige periodiske Skrift, som Hr. Assessor

Rasn

Kasn udgiver under Titel: Bibliothek for Physik, Medicin &c. hvis Indhold er følgende:

Selskabet har uddeelt 9 Redningskasser, i hvilke alle de Redskaber og Lægemidler findes, som behøves til Skindodes Opløsning. En trykt Anvisning om Brugen af disse Instrumenter og Lægemidler, følger med Kasserne. Af denne Anvisning er tillige 300 Exemplarer gratis uddeelte.

Disse 9 Kasser ere henfattede paa følgende Steder:

a. I Kjøbenhavn.

- 1) I Artilleriets Sygehuus ved Langebroe.
- 2) Hos Amts-Chirurgus Schwarzacker i lille Kirkestrædet.
- 3) Hos Amts-Chirurgus Solle ved Stranden.
4. Hos Amts-Chirurgus Ranst i Nyhavn.

b Christianshavn.

- 5) Paa det asiatiske Compagnie.
- 6) Hos Amts-Chirurgus Muth i Torvegaden.

c. Citadellet.

- 7) I Citadellets Hovedvagt.

d. For.

d. Forstæderne.

- 8) Hos Hr. Oberkrigs-Kommissair Schmidt ved Peblinge-Søen uden Østerport.
- 9) Paa Vesterbroe i Hr. Hofpræst Christianis Institut

Man har desforuden anskaffet Kurvebaade, Fangetænger og Sogere, som skulle uddeles, naar man finder passende Steder dertil.

Direktionen har tillige opmuntret i Aviserne til at optage de Drukneede saasnart muligt, og udlover Præmie til enhver, som heri kom Selskabets Hensigt til Hjælp. Til Præmier for de yngre Læger, som heller maatte ønske Bøger end Penge, ere de vigtigste Skrifter om Skindedes Behandling blevne anskaffede og uddeelte til nogle.

Antallet af dem, der have tegnet sig som Selskabets Medlemmer, udgjør 266. De fleste have tegnet sig for en enkelt Portion af 5 Rdlr., nogle for dobbelte og større Portioner, saa at til ovenstaaende Antal kan lægges 73, som udgjør i alt 339 enkelte Personer eller 1695 Rdlr.; men da tvende Medlemmer ere døde før Contingentens Erlæggelse, og 7 andre deels ere bortreiste, deels endnu ikke have villet betale, saa fratrækkes 45 Rdlr.

bli

Bliwer altsaa tilbage	1645 Rd. 4 Mk. 4 ß
Hvortil er kommen en Gabe af H. M. Kongen	500 —
Renter	75 —
	<hr/>
	2220 Rd. 4 Mk. 4 ß
hvoraf er anvendt til Selskabets Dyemeed	713 — 3 — —
Selskabet ejer i Obligationer og contant	1507 Rd. 1 Mk. 4 ß

Direktionen vil med den iuldfomneſte Erkiend-
lighed imodtage ethvert gavnligt Raad og enhver
god Erindring, ſom Selskabet eller enkelte Med-
lemmer af Selskabet maatte vilſe behage at bære
den med, ſom tienende til Formaalets beſtigere,
lettere eller ſikkrere Opnaaeſſe, og intet ſkal blive
ubenyttet, ſom ſtaar i dens Magt at anvende til
Fordeel for den gode Sag, ſom Selskabet har
paataget ſig at vaage over.

Engang hvert Aar ſkal der indbydes til en al-
mindelig Forſamling af dets Medlemmer, for i
ſamme at give Beretning om, hvor mange Druk-
nede i det næſtafølgte Aar ere blevne levende op-
tagne, hvor mange Skindøde ere optagne, og hvor
mange af diſſe der ere blevne bragte til Live, ſamt
Regne

Regnskabet for Selskabets Udgifter og Indtægter forelægges.

Direktionen uddeelte i Selskabets Nærvarrelse Præmie til 3 lægekundige Medborgere: Hr. Amts-
chirurgus Schwarzacker, Hr. Chirurgus Dross,
og Underchirurg i Søestaten Hr. Frederik Herz-
holdt, som dertil have gjort sig saa vel fortiente.
Ikke som Betaling for deres ædle Flid; men som
et Tegn paa Selskabets velfortiente Agtelse og en
vedvarende behagelig Erindring for dem selv, at de
have haft det usfatteerlige Held, at give tabte
Medborgere tilbage til Selskabet.

Christen Pram.

Committeret i General Land-, Deconomie- og Commerce-Colle-
gio, og Secretaire i Postkassen-Pensionens Directionen.

Borger = Bennen.

No. 14.

Tolvte Udgang.

Fredagen den 4. April 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. S. Holms Enke.

Bægelsindighed.

Efter hvad her nylig er sagt om Fasthed i Tænkemaade og Character, vil uden Tvivl en eller anden af dem, der nødvendig vilde lade sig overbevise, finde Anledning til at formode, at man her har i Sinde at tage Bægelsindighed og Paul-Bendekaabe-Væsen i Forsvar; og da dette er en Character, der er bekendt for ligesaa foragtelig, som den i Tænkemaade Klippefastes hæderfuld, deraf noksom troe at bevise, at det, der sagdes mod hin Fasthed, er Sant.

Derfor vor hele Betragtning ei skal være Ordleeg, saa er det her som altid, fornødent, at man bestemmer hvad Begreb man vel forbinder, med det der tales om.

Bægek

Bægelsindighed er uden Tvivl foragtelig og latterlig, saavidt dette Ord betyder den Tankeløshed, og Sløvhed, hvorved en lader sig bestemme til at antage og bifalde hvad det skal være, paa svage eller utilstrækkelige Grunde; hvorved han i et Øjeblik naturligtvis er i Stand til at bitræde Meeninger og Domme, der ere de modsatte af dem, han i næstforrige erkjendte for sin Overbeviisning, og rede til i næste Øjeblik igien at forlade disse for at bitræde øster andre. Er et saadant Menneske tillige, hvad der altid vidner om Tankeløshed, en Videnskabernes Træl; hænger han, saalænge det varer, med Hefstighed ved det, han paa sin Maade er overbevist om, og følger i sine Handlinger ikke en dunkel Drist til det bedre, men det, han i Øjeblikkets Lune har antaget, saa er han ei blot foragtelig, men et farligt Medlem af Samfundet.

Det er klart, at Bægelsindighed i det mindste i denne Forstand er en Character, som man kun behøver at fremstille saa, som her er skeet, for at undgaae den Bestyldning, at ville tage den i Forsvar, end sige at ville have den anbefalet. Det er klart, at den saaledes Bægelsindede i ingen det borgerlige Samfunds Forbindelse kan være hvad han bør; at han dner hverken i den huuslige eller borgerlige Kreds. Ingen Fornuftig kan i noget An-

liggende vilse have med et Menneſke at beſtille, ſom maafkee inden Aften har den Overbeviisning, at det er ret at handle paa flere Maader imod hvad han i Morges lidenſkabeligen anſaae ſom det beſte. Der er med ſaadanne Bæſner intet, til noget Dimeed at udrette. Verlighed og ſimpleſte Pligt blive endog lettelig for deres Luner til Spilfægtarie. Man tænke ſig den ſaaledes Bægeliſindede ſom Egtefælle, Fader, Son, Ven, Borger, Embedsmand, Undersaat eller hvad man vil, man maa hvert Dieblif frygte for at ſee ham handle ſin Forbindelſe imod.

Men ikke overdrive man Begrebet. Bægeliſindighed i den her omhandlede Grad er ikke meget bedre eller andet end Uſindighed. Feilbarhed er imidlertid Menneſkehedens ſaa almindelige Lod, at ingen er undtage fra at kunne finde hvad han engang antog for ſandt og ret, ikke ſaa at være, og ſølgelig at maatte erkiende ſig forpligtet til at domme handle og meene anderledes end før. Menneſker af ſvagere Evner, af mere lidenſkabeligt Temperament, ſom gjør dem mindre ſkikkede, til altid at anvende den til enhver Sags Betragtning fra flere Sider, fornødne Tid; Menneſker, hvis Dannelselſe er forſamt, eller ved Uvaner og Exempler har faaet en uret Vending, ere naturligtviis mere underkaſtede,

stede at bestemme sig for en Mening, fatte en Beslutning, som de snart eller seent maae erfare at være urigtig, end de med hvilke det i Henseende til hine Grundbestaffenheder er anderledes. Saa-danne maa da ofte forandre Domme, Meeninger, Beslutninger, eller — hvad dog vel erkiendes i alle Fald værre — holdstarrigen følge hvad de selv indsee at være urigtigt. Ogsaa deri er det svage alt for lidenskabelige, ilde uddannede Menneske end videre underkastet at seile, saaledes at de finde sig selv ideligen at falde fra Feil til anden, og altsaa meget ofte maae forandre Dom, Meening, Beslutning. Men kan det dermed være sagt, at alle eller endog ret mange Mennesker ere saa tankeløse og flove, at de jo, ved ærligt Brug af deres Evner, kunne komme til den Grad af Visshed om i det mindste et lidet Antal af almindelige, og — den Menneskelige Videns og denes Visheds Indskrænkning uagtet — almindeligen erkiendte, Normer eller Forholdsbregler, hvorefter de kunne indrette deres Wandel, uden at en temmelig Grad af Lærsumdighed derfor skulde gjøre det fremsatte Billede af Værgesumdigheden passende paa dem? — Denne i hin Doerlighed er anden Salskab temmelig lig. Den er da vel ej heller saa faare almindelig.

Men Tilboieligheden til uden fuldgyltige Grunde at forandre, om og kun i tvivlsomme eller i de mere ligegyldige Tilfælde, den Dom og Mening man holdt for den rette, — enten saa den kommer af Mangel paa Eene til at bestemme hvad ret er, eller af Skiodesløshed i at overvæie, eller af forudfattet Erbødighed for andres og Mistroe til egen Skarpsindighed, af Lidenskabelighed, Ubane, forfemt Dannelselse eller hvad det være maatte — den er dog altid en Feil, en betydelig Character-Lyde. Et saadant Menneske er, om han end forener denne Feil ved mange gode Egenskaber, Godmodighed og Velvillighed o. d. l., dog aldrig et for Samlivets Lykke saa paalideligt og fuldværdigt Menneske, som den der handler og dommer steds igennem efter en sand Overbeviisning, der er frembragt ved moden Prøvelse af sande Bestemmelsesgrunde. Altsaa med Rette afstøves Bølgelsindighed, med Rette ansees den Bølgelsindede som et uselvstændigt, et for Samlivet med andre Mennesker uskikket, ja ofte forligt Menneske, ved denne sin U selvstændighed ej fuldeligen deelagtig i det forstandige Menneskes sande Værd og Hæderlighed.

Men ikke haane man med dette Vandhæders Navn, den, som, efter moden Overveilelse, og bedre Oplysning, redeligen og besteden erkender sig forpligtet til at fravige en Mening, en Tænke- og Handlemaade, som han forhen havde bifaldet og antaget. Saa langt er det fra, at han derved ombytter det tilbedede Hædernavn Menneske af fast Character, med den frygtelige Benævnelse

Bægelsindet, at han just derved følger en Grundfærning, Fæstheden i hvilken udgier Menneskets højeste Hæder, den at adlyde i alt, uden nogen BibeSTEMMELSE, oplyst Fornuftes i hvert Tilfælde adspurgte Bud.

Men i Sandhed dette lyder ikke saaledes:
 „fordi du engang troede at finde denne eller hin
 „Indretning, dette eller hint Unliggende, stort,
 „stønt, ædelt, ret, derfor skal du stedse frem
 „befalde, forsøgte, understøtte det; derfor skal
 „du intet agte paa hvad denne eller hin forstandige
 „Mand, hvis Redelighed, Klogskab, Hæder-
 „værd du kender af anden hans Dom og Daad,
 „anfører derimod; derfor skal du lufte Dinne
 „for de Bessæffenheder ved samme, som du for ej
 „blev vaer, de Folger deraf, som du ej forud-
 „saae; derfor skal den Indretning, det Unliggende
 „stedse være dig hellige, dens Modstandere dine;
 „dens værdige Forsøgere dine. Banner.“ —
 Ikke vil sand Fornuftigheds Kost kunne befale:
 „Den Mand, i hvilken du engang troede at see
 „din Uven, eller som du engang havde Anledning
 „til at troe ilde om, som du derfor retfærdigen
 „harmedes over, skøndt du siden har haft Leilig-
 „hed nok til at fatte Mærkvil om at du nok domte
 „feil om ham, ja maaste veed vist, du havde Uret;
 „stedse skal du mod denne Mand vedblive det Kiende-
 „skab du mod ham engang beslurrede; kun den Bæ-
 „gelsindede fraviger hvad han engang beslurrede;
 „trods alt, skal du stedse frem hade ham, for-
 „uærme ham, forhæane ham, aldrig troe hvad du
 „nok

„nok saa klart overttydes om, at han har handlet
 „ædelt og skiont o. s. v.“ — Er virkelig den,
 som i begge Fald — som i Millioner flere — un-
 dersøger igien sin engang fattede Mening og Bes-
 lutning, oplyser sig, skaffer sig Overbeviisning,
 faaer den, og forandrer sin Dom, Beslutning og
 Udfærd — er den, som saa gjør, en Bøghelindet Daare
 eller en ærlig, trofast, virkelig Hædersmand? Er
 den, som hænger uroffkelig ved den Dom, den Be-
 slutning, den Udfærd, han engang vedtog, Mand
 af priselig fast Character, eller er han et haldstarrigt
 Uhyre?

Ingenlunde kan eller vil nogen redeligsinde
 Borgerven stræbe at fremgrube Undskyldning for
 Tankemaades Flaubed, for Tankeløshed, Liden-
 skabs blinde Driwt eller Lædhed i at benytte Fornuf-
 tens Biledning, denne al menneskelig Handlens
 og Dommens eeneste værdige Ledfager, uden hvis
 Bestemmelse og eeneste afgjørende Udsagn endog
 Handlinger, som af den foreskrevne vilde være ædle
 og hæderfulde, tabe alt sandt Værd al virkelig For-
 tieneste. Kun det fornuftige, det af Fornuften i
 hver sin Daad, Dom og Mening bestyrede Men-
 neske er jo dog virkelig Menneſke; i alt hvor
 denne ej er raadspurgt, dens Raad fulgt, er det
 handlende Menneſke kun et Redskab eller en Træl,
 drevet af udvortes Magt, af de Tilfælde, de
 Personer, eller de Omstændigheder, som have viret
 tet paa ham.

Men dermed er ligesaa lidet den Haldstarrighed
 i at vedblive hvad man engang — maastee paa li-

gesaa lidet fyldestgørende Bevæggrunde — har antaget, den Stivindighed i at foragte al videre Provvelse, trodse alle Modgrunde, dove sig mod egen bedre Overbeviisning, ligesaa lidt er denne uretteligen kaldte Fasthed i Lærkemaade det, som udgør det selvstændige Menneskes hæderværdige Character.

Begge Deele ere Overdrivelser, Yderligheder, Mennesket lige ubærdige, hans virkelige Selvstændighed ligemeget tilintetgjørende, lige langt fra det sande og rette.

I intet Fald skulde vi tillade os at handle, domme eller bestemme os for en Mening, uden efter oplyst Fornuftens Bifald og Tilfagn; men dette følge vi, hvad enten samme er overeensstemmende med hvad vi forhen i samme eller lignende Fald, have antaget som det rette, efter det Begreb vi da havde om den forehavende Gienstand, eller det vi ger af derfra. Ikke lade vi os skræmme eller lokke, ikke ved nogen Lidenskab ved noget Blendværk forlede fra at følge denne, det tænkende Menneske sande forbindende Lov, visse paa at vi — om det vi antage for Fornuftens Bud virkeligen er det — derved ej forfælle at rette os efter sand Religions, sand Morals Love, itaesom virkelig oplyst Fornuft ej heller kan tilsiige den velsindede og gode Borger, ikke omhyggelgaen og noie at følge den Stats Love, hvis Borger han er.

Christen Pram.

Committeret i General Land, Oeconomie, og Commerce-Collegio, og Secretaire i Postkasse-Vænsfons Directionen.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 15.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 11. April 1800.

Forlagt af Undersøttelses-Selskabet.

Købt hos E. F. Holms Enke.

Eftergivenhed.

Skvad vi efter moeden, tilstrækkelig, Overbetelse paa enhver Tid befinde os overbeviste om at burde meene, ville, domme, gjøre; hvad saaledes Fornuften — men denne oplyst, uhildet ved Fordomme og Lidenskaber, ublindet ved Tilboieligheder og Bager, — efter troeligen at have sammensignet hvert forekommende Tilfælde med prøvet og sand befunden Gædelæres uroffelige, virkelig for Ingen skjulte eller engang tvivlsomme Forskrifter — befaler, det alene skal vi bestemme os for at meene, domme, gjøre, ville; men ogsaa det skal i vor Meenen, Dømmen, Gioren, Willen være os ufravige-

vige-

vigeligt, indtil vi maatte komme efter, at vi, i hvad vi saaledes for ansaae for Fornuftens Bud, havde feilet, hvilket, efter saaledes forud anstillet tilstrækkeligt Overlæg, ej endda saa tidt vil blive Tilfældet.

Ikke desmindre skal Foyelighed, Eftergiv-
venhed, ofte ej alene være tilstedelig, men moralsk
Pligt. Hvorledes skal det være mueligt at opofre
sin Meening eller Overbeviisning for en andens,
naar en høiere, aldeles almindelig, Pligt byder os
ufravigeligen at følge vor?

Det er hertil sandt, at for det fornuftige Men-
neske er i intet Sammenstød af Tilfælde Valget al-
deles ligegyldigt; Bestemmelsesgrundene for og
mod kunne aldrig komme til at hæve hinanden.

Ru; men saa for det første er der uvigtige
Tilfælde, hvor det i Henseende til de forudsæelige
Følger er, hvad enten jeg vælger dette eller hint,
af ringe Betydning eller Indflydelse. I saa Fald
er det, at jeg, ved heller at følge en andens Over-
beviisning, ja var end blot hans Grille eller Lune,
forsier ham, en virkelig Grund for mig til at
lade hans Paastand blive den gieldende. Jeg føl-
ger altsaa, midt i denne min tilsyneladende Opof-
relse, alligevel min Overbeviisning, som siger mig,
efter Fornuftens afgjørende Bud, at jeg skal bidrage
til

til at fornøye min Medvandrer paa Livets Vej, saavidt jeg derved ej gjør nogen anden en Fortred, der opveier den, jeg vilde forbolde, ved at nægte min Medvandrer sin Fordring, om den end i og for sig var ubeskiet, kun uvigtig.

Vort Forhold i saadanne, hver for sig ubetydelige, Tilfælde er det for en overmaade stor Deel der afgjør det huuslige Livs Lykke eller det modsatte. Det er gjensidig Opofrelse i Henseende til de utallige smaae Begivenheder, hvor den uden nogen høiere Pligts Tilfidsføttelse saa gierne kan anvendes, der bestrøer os vort Livs Vej overalt med Blomstre; det er Naastaaenhed, Brangvillighed, Etivindighed i allehaande Smaaating, der udbrede Mørke og Suerhed over vor Vandring, gjør os den kiedsommelig og trættende, og stemmer os til at ansee alt hvad der forekommer, værre end det er. Men Livet bestaaer for den største Deel af Smaaating. — Siger Konen; „der, lille Mand, ønsker jeg at Skabet maa komme til at staae,“ og peger til den høire Side i Stuen, skiont det efter Mandens Begreb stod passeligere, og klædte bedre paa venstre, saa, naar intet væsentligere er i Veien, har han aldeles Ret, om han ikke søyer hende, giver efter for hendes afgjorte Lyst, og de Grunde, som bestemme hende til at ønske det der, hvor hun peger

ger. Ved! at nægte hende denne lille Føielighed, stemmer han hende ikke til at lempe sig en anden Gang efter ham, men lægger maaskee en siden fremvoxende Spire til vigtigere og frugtbar Ueenighed. — Siger hun i derimod bestemt: „der skal Skabet staae,“ uden at bryde sig om hans Indvendinger, hans Grunde for at det ikke skal staae der; viser hun ham saaledes ej alene ingen Føielighed, men ved sin afgjorte Paaastand endog gjør at han ej engang kan give efter, saa har hun — om endog de Grunde, som bestemte hendes Paaastand vare aldrig saa rigtige — Uret, og hun handler ilde, i derved maaskee at lægge Krøe til end vigtigere Tvist og Uklarhed. — Saa i tusinde Tilfælde. I alle de fleste er altsaa Føielighed, Eftergivenhed, Tilfædsættelse af vor — endog i sig rigtige og af Fornuften bifaldede Tilboielighed ej alene anvendelig, men Pligt, Pligt som saaledes Fornuften selv foreskriver.

For det andet er der Tilfælde, hvor vi formedelt Sammenstød af Bestemmelsesgrunde kunne være i Uvisshed om hvad vi bør meene, domme, gjøre. Hyppigen vil de vel neppe forekomme af Vigtighed; muelig er dog saadan Uvisshed i allehaande Tilfælde; mueligt, at vor Indsigt, Forstand, Erfaring ej noksom sætter os i Stand til i Handling eller

eller Dom at torde, mellem forskiellige hinanden modsigende Grunde, bestemme, hvilken der bør have Fortrinnet. Det er naturligt, at vi i ethvert saadant Tilfælde ikke blindt hen følge vor egen Overbeviisning, som vi selv erkiende vaflende, dersom et Menneske, som vi have Marsag at tiltroe bedre Indsigt, videre Erfaring i det, der omhandles, end vi selv have, ytrer sin Meening, om den endog er modsat den, vi sole os selv tilbøvelige til at antage. Dog neppe engang fortæner det Navn af Føvelighed eller Estergtvenhed, om vi tilsidefatte vor egen svagere Overbeviisning eller Tilbøvelighed, og antage dens, vi have Anledning til at formode, rigtigere og bedre end vi selv at kunne domme derom.

Men endog hvor jeg, skiondt selv uviss, eller ej bestemt nok overbeviist, dog troer mig ligesaa godt i Stand til at bedømme det omhandlede Tilfælde som en anden, har jeg Uret, om jeg ved at paastaae min ikke viffe Formeening mod den andens skiondt jeg ikke anseer den viffere, der ved spilder hans Roe, hans Tilfredhed, hans Vensteb.

Jeg er, for Ex. Liebmand, jeg har en Formodning, ikke Visshed, om at jeg stedte fordeekagtigen en Capital, som jeg dog skal bove i Handels-

delsspeculation, dersom jeg sendte mit færdig lig-
 gende Skib til Vester; men min Handels-Compagnon,
 der kender Omstændighederne og Conjunction-
 rerne ligesaa godt som jeg, dommer efter sit Be-
 greb, at der vovs for meget, og at vi bør sende
 det til Øst, begge finde at der er brud at vinde, om
 vore grensøige Forudsættninger slaas ind. Sikker-
 ligen jeg har Uret, dersom jeg vedbliver saaledes at
 drive min Paastand, hvis skadelige Udfalds Mue-
 lighed jeg dog selv erkender, igiennem, saa jeg
 derved berøver mit frydsommere Compagnon Ro og
 Tilfredshed, og lægger den hidtil og ellers mel-
 lens os bestaaende gode Harmonie, lægger derved
 miaaske Grund til et siden udbrydende Uenskab,
 der, hvordan end Expeditionen falder ud, bliver
 vor fælles Undergang. Hvi søye vi os ikke efter
 hinanden? Hvi forbinde vi hinanden ikke ved en
 venkabelig Estergivenhed? Er jeg Paul Wende-
 kaabe, om jeg, uden at overbevise, om at hans
 Frygt var grundet, lader ham raade, og derved
 erhverver mig for en anden Gang lige frivillig Es-
 tergivenhed fra hans Side? — Flere Exempler i
 Tusindtal vil det være enhver saare let at tænke sig,
 hvilke alle vilde gjøre det bestueligt, at Estergiven-
 hed er Pligt, Pligt som hverken staaer den sande
 og

og ægte Characters Fasthed, eller den Forbindt-
lighed til ikke at være vægelsindet i Veien.

Et tredje Slags Tilfælde, hvor der er blid
Mark for ædel Knyelighed og Estergivenhed, er saa-
danne, hvor man opoffer, ikke sit Begreb om hvad
der er moralsk Ret, hvilket ingen ærlig Mand op-
offer, men sin Overbeviisning om hvad Klogska-
ben tilraader til eens egen Fordeel. Holdte inden
for de Grændser, som sand Moral foreskriver, kan
her Knyeligheden drives til høyeste Elskværdighed,
sand Fortieneste, Størhed; ligesom den, om hin
Grændse overskrides, ogsaa her kan nedsynke til
dyb Foragtelighed, Affhyelighed, Nederdrægtighed.
Ikke sielden fordrer vort Forhold med andre Men-
nesker, dem især, vi staae i noyagtig Forbindelse med,
at vi tilskedsætte Hensynet paa os selv, vel ikke
vore Meninger, vore Domme, vor Overbeviis-
ning, thi det staaer ej i vor Magt, men dog deres
Nærringer, vore i sig selv paa Kornust grundede
billige Ønsker, Planer og Forsætter, ja tildeels
vor Pligt imod os selv, saavidt nemlig ingen
uden vi lide ved dens Overtrædelse; at vi saale-
des opoffre vor egen Fordeel, Beqvemhed, ja vort
Livs Blidhed, for at, ej blot gavne andre, men
for at føye, for ej at foraaarsage dem Ulempe og Util-
fredshed, hvis Ro, Tilfredshed og Held er os hel-
ligere end vor egen.

Hvad gjør ej ethvert ædelt Menneske for at
føye at lempe sig efter en elsket Ven! hvad skulde
han ej af Estergivenhed for ham være rede at opof-
fre! Er Opoffrelsen af stor Vigtighed, saa hører
den

den vel, efter Talebrugen, ej længer med under Foyelighedens Benævnelſe, uagtet den har i det mindſte Rilde tilfælles med de ringere Tilſidesættelſer af os ſelv, ſom faae dette Navn. Imdertid hvo hengav ikke uførtroden en Deel af ſin Tid, af ſin Formue, af ſine Egners Brug for en kjær Ven, var det end, efter vor Tænkemaade, kun hans Grille, der affordrede os dette Offer! — Hvilke Opoffrelſer fordrer ei den Foyelighed, retſkafne og omme Egtefæller ſkyldte, og, ere de hvad de bør, virkelig viſe hinanden; iſær hvilke dyre Offre affordrer ei denne Foyelighed virkelig og ideligen det ſvægere Kion! Leveſted, Omgangskreds, Venneomgang, Levemaade, alt, alt, maae Konen hvor- dan hun end, efter ſin endog ved Kornuſtens ædelſte Brug dannede Tilfoyelighed, havde planlagt ſig Livet, aldeles indrette efter Mandens Lykke, enten hun i ſit Hierte kan bifalde dette eller ej; i ſidſte Fald er hvert hendes Livs Dieblif en Foyelighed, en Opoffrelſe, ſom hun, om hun opfylder Idealet af den omme og gode Kone, maa vænne ſig til at gjøre med god Vige. Vel i Almindelighed mindre, men dog væſentlige og ſande Opoffrelſer fordrer ogſaa Foyelighed og Eſtergivenhed igjen af den retſkafne og kjærlige Mand. — Og hvad fordrer den ej aienſidigen mellem Forældre og Børn. Mindre, derfor ei ingen, ere dens Krav gienſidigen imellem alle ſædelige Menneſter, ſom have med hinanden at ſtaffe.

(Slutningen følger.)

Chriſten Pram.

Committeret i General Land-Oeconomic- og Commerce-Collegio, og Secretaire i Poſtkaffe-Penſions Directionen.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 16.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 18. April 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. F. Holms Enke.

Anmeldelse.

Forstkommende Mandag den 21. April om Eftersmiddagen Kl. 5, holdes Repræsentant Forsamling i det forenede Understøttelses-Selskab paa sædvanligt Sted. For Cassebeholdningen af de indkomne Penge i første Kvartal, er indkøbt 6 af de østersøiske Obligationer No. 2663, 64, 65, 66 og 2671 a 70 Rdlr., er i alt 420 Rb.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

S. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Eftergivenhed.

(SIntning.)

Sid høre alle de Indskrænkninger, sædelige Mennesker villigen underkaste sig, under Hoffigheds Navn. Ikke nok at vi noye iagttage visse Formler, som sige i sig selv intet andet, end at vi erkiende at ville bidrage til almindelig Tilfredshed, lempe os efter hveris ikke alt for stødende Grille, finde os i alt, holde os Kredsens Roe hellig, og lade den uforstyrret; ikke nok at enhver holder sig forpligtet, til ikke, eller dog kun med megen Tilbageholdenhed, at ytre nogen Meening eller Dom, der kunde volde Selskabskredsen Ubehagelighed; tie til meget, som nok ofte kunde sætte enten Galden eller Latteren i Bevægelse, men vi erkiende, og vi underkaste os denne Foyelighedens Magt til at raade stortligen over vor Tid, vore Evner, vore Penge, vore Fagter og Gebærder, vore Forlystelser, vore huuslige Indretninger, over alt.

Undertiden overdrives disse Foyelighedens Fordringer og vor Lydighed; men hvorledes vilde det see ud i Verden, dersom samtlige disse Fordringer bleve uopfyldte? dersom man gienfædig intet vilde opoffre, men heller egoistisk leve ifkun for sig, følge ifkun

ikklun sit eget Hoved, og naturligtviis nødes til at undvære alle de Behageligheder, som den indbyrdes Lempen, Foyen, Estergiven, Opoffren medfører?

Og ej nok, at alle de Enkelte som udgiøre vor Kreds, meere eller mindre have saa svære Fordringer paa vor Foyelighed, altsaa paa Indskrænkelse i vor heele Wandel, i heele vort Livs Nydelse, fra hvad det vilde være, om vi frie kunde følge blot vor egen Meening, egne Domme, eget Lykke; ogsaa Staten affordrer os, i Følge dens og Tingenes Natur det samme, almindeligen af alle dens Borgere, særskildt forskjelligt efter hver Enkelts forskjællige Stilling.

Det er ikke Foyelighed, naar vi giøre eller lade, hvad vi ej uden en Lovs Overtrædelse, eller uden at underkaste os Straf kan giøre anderledes. Der er heller ikke, kan ikke, bør ikke, være positive Love for alle Pligter, saa meget mindre, som det ligger i den menneskelige Natur, og Erfaringen bekræfter, at Mennesket følger heller og troere det, hans Fornuft uden tvingende Forskrivt, end hvad en truende positiv Lov, befaler, fordi han i første Fald handler som frit Væsen, sin egen Herre, i sidste modsat. — Men hvo indseer ikke, at Foyelighedens, Estergivenhedens, Lov, den sædelige Folk,
uden

uden udvortes Tvang, eenes om at erkiende og følge, ogsaa i Henseende til Statselskabet paalægges os for en stor Deel de samme Opoffrelser, som vi i vore private Forbindelser, frivilligen og uden Knur underkaste os. Skulde vi ogsaa mere tillade os, at forstyrre Tilfredshed, Roe og Blidhed i det store Selskab, Staten, end i vore snevrere Kredse, ved ikke at tilbageholde misbilligende Domme og Ytringer, uagtet der vanket et eller andet som støder? ikke at fremsætte det mindre behagelige, vi maatte finde os pligtige at yttre, med Sammelighed og Skaansel; ikke at finde os i mere endog, end nogen forlangte af os? ikke for den almindelige Tilfredsheds Bedligeholdelse at taale megen Opoffrelse endog, ej blot af Meeninger og Domme, der koste Overvindelse at fortie, men ogsaa, saavidt at fordrøs, Planer, Behageligheder, til hvilke vi ellers ansaae os berettigede?

Det er saaledes kun ilde forstaaet Begreb om det store og hæderfulde, der allerede virkeligen er i at vise Fasthed i Character, Urokkelighed i Meeninger, Domme og Beslutninger, Uforsagthed i at vedkiende sig dem, yttre dem, paastaae dem; det er ilde forstaaet Begreb om det ellers i Sandhed skammelige, der er i at være vægelsindet og upaalidelig, som skulde være i Stand til at hindre Men-

neste

næstene fra at være føyelige og eftergivne i mange-
 haande Livets Anliggender. Som det er falsk og
 dum Stolthed, at troe sig useilbar, at skamme sig
 ved at tilstaae at man havde havt en urigtig Over-
 beviisning; som det følgerig ogsaa ikke er Bøgel-
 sindighed, ærligen at fravige en Meening, en Paa-
 stand, om hvis Urigtighed man er bleven oplyst,
 saa maa det være Stivsindighed, foragteligt Hov-
 mod, aldrig at give efter for en andens Overbe-
 viisning, om den end ej kan blive vor, naar der
 handles om Gienstande, hvis Urigtighed gjør det
 uden Betænkkelighed at unde andre, som vi leve
 med, den Fornøjelse, de maatte finde i at drive
 deres Lykke igiennem, især da det altid lønner sig
 med at vi vinde lige Ret i andet Fald, og vi ders-
 ved udjevne mangt et ellers knudret Sted paa det
 festsabelige Livs Vandring. Ligesaa er det kun
 Haldstarrighed, naar vi i tvivlsomt Fald, og hvor
 vi selv ej med Sikkerhed kunne dømme om Rige-
 righeden af det, vi kalde vor Meening, ej i det
 ringeste slundom give efter for vor Medvandrers
 ham overbeviseende Grunde. Saa er det uklogt
 som foragteligt og forhad, i Samlivet med Med-
 mennesker ingen Ting at ville opoffre for deres Lykke,
 eller hvad vi kalde deres Grille; affhyeligt og men-
 nestefiendt ikke med nogen Tilsidefattelse af sit kære

Jeg

Jeg at vilke bidrage til Samlivets Blidhed og Ynde, det være sig i Ytring eller Handling; men det er lyst, at kun ved velvillig Høvelighed, Lempen, Eftergivenhed, bliver Livets Vej for samtlige Medvandrende taalelig; at den tilsyneladende Selvopoffrelse, som de samtlige gienfærdigen trænge faa meget til, gjør den blid og behagelig; og at Livet for den stibfædede, blot til sig selv indskrænkede, indbildske, forblodige Daare nødvendigen maa blive i høyeste Maade fælt og rædsomt; at følgerigen selve Egennytten ligesaameget som Beskedenhed, Godmodighed og sandt Rettsbegreb tilraader og byder al den Høvelighed, al den Eftergivenhed, al den Opoffrelse, som kan bestaae med vor ufravigelige Forbindtlighed til høyere Pligters Opsyldelse.

Men vel at mærke saavidt, kun saavidt, gaae Høveligheden; gaaer den videre, saa faaer den andre mindre velklingende Navne.

Den, som for ej at mishage, bekiender sig til Meeninger og Domme, hvilke hans Fornuft misbilliger som falske, mod Pligt og Ret stridige, er ej høvelig men en Hykler; den som nedværdiger sig til at opsoge, hvad den anseete eller mægtige Patrons Interesse vil at den underdanige Klient skulde meene, og da snakker ham efter Munden, og fremgrubler Sophisterier, for at forlige saadan

Meer

Meening med sund Sands, er en Kryber; den der fortier, hvad han føler sig overbevist om at burde paatale, være sig i privat Anliggende eller til Sandheds og Retfærds almindelige Hævding, er en Midding; den, som opofrer sin Overbevisning om hvad han i vigtigt Anliggende bør, for en andens Nykke eller Kneb, en Usting; den, som opofrer Belfærd, Gode til selv at opfylde hvad han som ærlig Mand bør, og Samvittighed, for ej at støde, en affkyelig Misbæder.

Christen Pram.

Committeret i General Land-Oeconomie- og Commerce-Collegio, og Secretaire i Postkasse-Venstons Directionen.

Om den physiske Opdragelse.

udaf C. D. Boss's 1799 udgivne Versuch über die Erziehung für den Staat. Ister Theil.

Man har for længe siden gjort den Bemærkning, at Opdragelsen maatte tage sin Begyndelse lige fra Fødselen af.

Fra Undfangelsens Øjeblik af er det i Staten avlede Menneske Statens Ejendom. Det ligger Staten Lav paa, at det bliver vedligeholdt og uddannet. Staten er berettiget forpligtet og istand til at virke med til dette Øjemed's Opnaaelse.

Fra

Fra Undfangelsens Djeblik af trænger Fosteret til Statens Beskyttelse; thi lige strax derpaa omgives det af tusinde Farer. Uvidenhed, Letsindighed, Fordomme, Vaner, egoistiske Lidenskaber, Røje, Jammer og Nød, arbejde uophørlig paa dets Undergang.

At saa mange Fostere see Dagens Lys, maa man falde i den største Forundring over, naar man det allermindste estertænker Maaden de i Almindelighed behandles paa, inden det kommer saavidt.

Syse maa man, naar man overtænker Antallet af dem, som fik Liv uden nogensinde at see Dagens Lys. Aborteringer, utimelige Fødseler, og Børnenes Omkommelse i det de fødes til Verden — er Noget saa hverdags, Noget, der saa lidt lægges paa Hjerter, at man knap i de allernærmest forbundne Familiecirceler anseer det værdt at tale om. Staten, saa stort et Tab den end lider derved, bryder sig dog aldrig det allerringeste derom.

Er det da saa ligegyldig en Sag, om der kom nogle tusinde tilkommende Statsborgere flere sunde og raske til Verden om Aaret end der gjør?

(Fortsættelsen følger.)

Rasmus Nyerup.

Professor.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 17.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 25. April 1800.

Forlagt af Underkøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Anmeldelse

General-Regnskabet for forrige Aar saavel som Regnskabet for indværende Aars 1ste Kvartal, der af Kassereren fremlagdes i Repræsentant-Forsamlingen den 21. dennes, indrykkes i Bladets næste Nummer.

Til at gennemsee General-Regnskabet valgtes

Hr. Vinhandler Sørensen og

— — — Glassing,

som vare tilstede og modtog Valget.

Saa valgtes sa til at overbære Koreblikning, gen af Selskabets Documenter, Bøger, Obligationer &c. i Anledning af den forrige Administrator

Grosfe:

Grosserer Bassards Fratrædelse og den nye Administrator Pastor Clausens Tiltrædelse de 3 Herrens Repræsentanter:

Statsraad Cold,
Advokat Schjellerup og
Snedkermester Pingel,

som lovede at være tilstede.

I afdøde Bogholder Hvids Sted blev indtil videre beskiftet Repræsentanten Hr. Bram Helst, som paatog sig at forrette Embedet uden Betaling, til Fordeel for Enken, indtil en ny Bogholders Ansættelse. Tillige blev vedtaget, at de som attraae det ledige Embede, maae indkomme med deres Ansøgninger inden Majmaanedes Udgang.

Som nye Medlemmer bleve antagne:

1. Hr. Bogtrykker Winding,
2. — Andreas Lorenzen, Skoemager,
3. Mad. K. K. Mariager, Præste-Enke,
4. Jomfr. Anna Cathrine Raasleff, som træder ind i sin afdøde Faders Theehandlers Raasleffs Nummer,
5. Sergeant og Divisionskriver Christian Thomsen,
6. Johan Christian Engelhart, gift med Mad. Bugge, indtræder i sin Kones Nummer,

7. Hr.

7. Hr. Kammerherre og Stiftamtmand Baron Kragh Juel Wind, som overordentligt Medlem.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. C. C. Martens. H. G. Clausen.

Om den physiske Opdragelse.

Udaf C. D. Wosß's 1799 udgivne Versuch über die Erziehung für den Staat. Ister Theil.

(Fortsættelse.)

Den kunstige Stats-husholdning grænser paa at udfinde kunstige Befolkningsmidler, og anvender derpaa megen Møje og store Bekostninger. Havde man vel det nødig, hvis man gjorde sig Umage for at redde det som Naturen frivillig tilbyder? Man skulde dog fremfør alt være betænkt paa, at udrydde et Barbarie, som selv i de meest cultiverte Stater, vedligeholder et stedsevarende Dræben næsten i alle Stænder, men især i dem som man ønsker den talrigste Befolkning, og hvor Naturen er mest gavmild.

At Staten intet skulde kunne udrette i denne Henseende, det lader sig ikke bevise, med mindre det

det først godtgjæres, at den har gjort sig Umage derfor. Bøt nok ere de Hindringer, som der herved maa kæmpes med, mange og betydelige. Ikke desto mindre vil dog Ingen erklære dem for uovervindelige, saasnart betænkes, hvor meget Statsklyretserne i andre Henseender har udført. Da visselig vilde der virkes uendelig mere for denne Tilstand, end hidtil er skeet, naar man kun først vilde overbevise sig om, at det er nødvendigt, naar man kun alvorlig vilde tænke derpaa og gjøre Forsøg.

*

*

*

Den tilkommende Statsborger, der som Mand skal besidde al Sundheds og Legemsfør-
 lighed i al mulig Højde, trænger fra Undfangelsens Tid til uafbrudt Omhu og Omfarg.

Hvor let kan ikke den svæde Spire blive til-
 interuort? Hvor let kan ikke noget indvendig blive
 beskadiget saaledes, at en fuldkommen Udvikling
 bliver gjort umulig?

Utallige Skavank paa Kroppen, utallige le-
 gemlige Lidelser, som først vise sig i Fremvæxten,
 og naar Legemets Form uddanner sig, have deels
 Oprindelse herfra.

Årsagerne til disse sørgelige Kjendsgjerninger
 ere mere end bekjendte nok. De ere utallige Gange
 sagte, men bestandig ere de gangne ind af et Dre

og ud af det andet. Det er en gyfelig men uimodsigelig Sandhed: at den som modtog Livslyren ogsaa saare ofte er Skyld i sammes Undergang, at den som skulde indgyde Lyren Livskraft og skaffe den Lejlighed til Udvikling, ogsaa gyder Gift i dens Aarer, udstyrer det til sin Vandring her paa Livets Bane med en i Forstningen maaske lidet mærkelig men dog ulægelig Sygelighed.

Alligevel tog man meget fejl, hvis man i Almindelighed vilde lægge Skylden derfor paa Modrenes Samvittighed. Falder i det mindste ikke en Del af Brøden tilbage paa Staten, aldenstund den forsømmer at sørge for at de nyde Undervisning og blive erindrede om deres Pligter?

Saaledes som Sagerne nu staae, er Statens Medvirkning nødvendig i høje Maader. En total Uvidenhed om denne den vigtigste Bestemmelse i Væstefanden, ledsager den allerstørste Del Brude til Alteret og Væstefengen. — Ved de første Mindelser om at de lave til Barsek, hindrer ofte en falsk Undseelse dem fra at betro dem til en Veninde eller deres Moder; og Manden — ved hvis Barm de omsider vove at fremstamme de søde Ahuelser — er sædvanligvis ligesaa uvidende som de selv om alt hvad der udfordres til en Væstefespises Pleje og Opdragelse, og som oftest endnu mere ligegyldig.

Føler Moderen liben eller ingen Ulejlighed, da falder det hende aldrig ind, at hendes Tilstand kræver en særdeles Opmærksomhed, at det levende Bæsen under hendes Hjerte allerede da trænger til at vartes og plejes. Rolig og ubekymret bliver hun ved med sin sædvanlige Levemaade, sysselsætter sig som sædvanlig, tager Deel i de samme Fornøjelser som hun er vant til, og som ere blevne hende uundværlige.

Hvor mangt et Menneske gaaer ikke i sin første Tilværelse tilgrunde, fordi Moderen ikke kjendte en eller anden Legemsbevægelses Skadelighed, ikke kunde nægte sig en eller anden henrykkende Fornøjelse, eller ikke vidste, at hun begik et Mord ved at forrette et Slags Arbejde, som hun muligen troede ligge til hendes Bestilling som Husmoder!

Og var Død og Undergang endda den eneste Gære for et Foster, naar Moderen er uvidende eller letsindig, saa var det endda vel. Menneskeheden og Staten taber mindre ved en hvis Lyb saa tidlig slukkes, end ved en som enten er en Krøbling eller som sit hele Liv igjennem maa gaae og bære paa et sygeligt Legeme.

Antallet af Krøblinger Epygelige og Skrantninger, som i Følgesen af deres kummerfulde Raar forbande den Dag de bleve fødte, er uden tvil meget stor

større end Tallet paa dem som aldrig saae Dagens Lyk.

Kan man nævne en Gjenstand, som mere for tjener og mere kræver Belærelse og Ovsyn end denne? — Har den som er frugtsommelig end bragt det over sit Sind, at raadføre sig med sin Moder eller en Veninde, hvor meget er endda derved vundet? eller er planmæssig Forberedelse og Ovsyn saavel som omhyggelig Belærelse nu overflødig?

*

*

*

Skid man dog almindeligere og kraftigere vilde huske paa, at Omfarg for Menneskenes Liv og Sundhed, er et ligesaa vigtigt Statsanliggende, ligesaa hellig Pligt for Statsstyrelsen, som Omhu for at fremme Manufacturvæsenet, at formere Pengemassen, at skaffe Finanzerne ny Hjælpesilder.

Summen af Menneskekræfter er dog visselig den ædelste og virksomste Capital, ja Grundcapitalen, hvorved alle andre sættes i Virksomhed, og hvorved allene kan vindes nogen ren Indtægt af de øvrige. Ethvert forulykket Foster, enhver i Fødselstimen forqvæstet Skrantning, er et reent Tab paa Hovedcapitalen, som ethvert Barn der er født uden Lyde er en Tilvæxt dertil. Det giver Staten igjen med Rente hvad det har kostet den.

Selv følgelig de Statsstyrere, som blot forskaae at calculere, og som bestemme alle deres Forretninger efter Reguladetri, ville ikke kunne vise denne Vaastrand om en særdeles Opmærksomhed paa denne Gjenstand fra sig. Og de som forbinde Retfærdigheds og Humanitets Grundfæstninger med deres Politik, og som sætte vedbørlig Pris paa Mennesker, de vil haabe flort indsee og levende føle den Forbindtlighed som paaligger dem, at sætte Forsøg paa hvad der kunde være at udrette.

En udmattet Barselkone og hendes nyfødte Barn, burde ikke gives til Pris for Rødetyrannie, paatrængende Nysgierrighed og Selvflogskab.

En Amnestupolitie trænge vi høilig til, og det burde Statsstyrelsen tage sig af. Hvor mangen Barselkone er ikke nær ved at sætte Livet til af den Mængde Besøg, strax efterat hun er bleven forlost, af de mange Raad som Alle har saa travelt med at give, af den megen Allarm, som omsuser hende, og af den tykke Røst, som er en Følge af saa mange i et Bærelse forsamlede Menneskers Uddunstninger!

Skulde Staten ikke her være beføiet at lægge sig imellem? Ligesom man har edsvorne og autoriserede Jordemødre, skulde man da ikke ligeledes have Rogle som vare ansatte til at være Amnestueinspecteurer eller examinerede Baagekoner?

(Fortsættelsen følger.)

Rasmus Nyerup.

Professor.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 18.

Tolste Aargang.

Fredagen den 2. Mai 1800.

Forlagt af Underkøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Anmeldelse

Med dette Nummer af Ugebladet følger tillige Extracten af General-Regnskabet for afvigte Aar 1799, og til Efterretning om Selskabets da værende Forsatning meddeles følgende

Nota:

over Selskabets Formue til uft Decbr. 1799.

I. 3 Rgl. Obligationer var dets Fond i Speies-Banken ved Aarets Udg. 1798 24,312 Rd.

men herfra afgaar de i nærværende Regskab under 7de Indt Post Litr. a anførte og udrufne Obligationer til

Beløb 930 —

bliwer igien 23,382 Rd.

Der.

Transport 23,382 Rb.

Derimod tilkommer de i dette
Aar indkøbte Obligationer
efter Regnskabet's Udgiwts
Post Lit. C, som udgiør i alt 3405 Rb.

Er i alt den Summa Rb. 26,787

2. Udestaaende Laan og Forstud hos
Selskabet's Medlemmer er . 4179
Anm. Heraf skyldes endnu ved Aa-
rets Slutning til Deposito Kassen
af det efter den 7de Indtægts Post
Lit. c der optagne Laan 1000 Rb.
Det paa ubis Giæld til samme Tid
henførte og tildeels eftergivne, som
er 720 Rb., er ikke beregnet i
ovenanførte udestaaende Sum.
3. Af Restancerne paa Kvartals Kon-
tingenterne, som er 36 Rb. 54 β.
ventes at indkomme for 1800 22 Rb. 59 β.
4. Af Restancerne paa Overordentliges
Kontingenter, som er 15 Rb. for-
ventes ligeledes . 10 Rb.
5. Det endnu resterende paa det afsdøde
Bud Hoters Giæld hos Hr. Karlebye
er lovet til Betaling for 1800 4 Rb. 21 β.

Dette

Dette var Selskabets Tilstand ved Aarets Slutning 1799, men herved anmerkes tillige til behagelig Efterretning, at nu i dette Aars 1ste Kvartal, hvis Extract Regnskab kommer i næste Blad, er baade det resterende paa det optagne Laan i Deposito-Kassen 1000 Rd. og paa det afdøde Bud Høyers Gield 4 Rd. 21 ß afbetalte.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. C. C. Martens. H. G. Clausen.

Om den physiske Opdragelse.

Udaf C. D. Wosls 1799 udtagne Versuch über die Erziehung für den Staat. 1ster Theil.

(Fortsættelse.)

Har den tilkommende Statsborger lykkelig overstaet disse mangfoldige og betydelige Farer og er kommen sund og karst til Verden, saa begynder den physiske Opdragelse i egentlig Forstand. I det ringeste skulde den saa begynde, og fortsættes under Statens Opsyn med den mest aarvaagne Naapassenhed i denne første for saa mange Farer udsatte Leveperiode.

Grundsætningerne for en hensigtsmæssig fysisk Opdragelse ere ved adskillige menneskekjærlige Lægers og Pædagogers Bestræbelser bragte i det rene. Man erkjender deres Vigtighed. Gamle hævede Fordomme ere forjagede saavel fra denne Videnskabs Theorie som fra Praxis. Nogle som endnu ere tilbage, holder man dog ikke allevegne saa fast paa, de har intet despotisk Herredomme.

Storre Oplysning udbreder sig, ihvorvel langsomt, alt videre og videre. Almenforstaaelige Lærebøger og Sundheds-catechismusser blive efterhaanden hver Mand's Læsning.

Dog er alt det endnu meget utilstrækkeligt, og endnu kun indskrænket til Individuer, enkelte Familier, Stænder og Steder, endnu herske som mesteds Fordomme og Wildfarelser, og man gjør sig ofte skyldig i den ubegribeligste og utilgiveligste Stjodsløshed.

En almindelig Reform kan ikke bevirkes uden Regjeringen tager en Haand i med, og for den maa ingen Gjenstand af den tidligste ligesaa lidt som den sildigere fysiske Opdragelse være for ringe og ubetydelig.

At svøbe Børnene er for længe siden bevist at være en unueneffelig Behandling, en Mode, som hindrede Legemet's indvortes og udvortes Deles Udvikling og affædrom Svækkelse og forknugede Lemmer. Hvorfor flulde Regjeringen ikke kunne være befojet at efterforffe fligt, og enten forbyde eller i det mindfte advare for en faa fladelig og paa Uvidenhed og Fordomme grundet Sædvane?

*

*

*

Rodvændigheden og Nyttén af Gymnastiske Øvelser er tidlig bleven erkjendt, længe mifkjendt, og erkjendes nu endelig atter igjen.

Naturens Gymnastik er den første, den almindeligfte, lettefte at iværksætte, og tillige den virksomfte og gavnligefté. At hoppe, løbe, fpringe, flavre, brydes ere de legemlige Øvelser, fom Naturen uophørlig indbyder ethvert fundt og friftt Børns Legeme til. Kjønnen gjør heri ingen Forffjel. Pigen hopper ligesaa gjerne fom Drengen. Kun ved at give de fremfpirende Kræfter et Knæk, kan Pigen fom Børn vænnes til rolig Stillesiddén, en længe vedvarende Syffel, og det affektérte Væfen, fom de flefte voksne Personer af det andet Kjønn har.

Naar Alder og Styrke tager til, fordrer Naturen mere anstrængende og mere vedholdende legemlige Øvelser. For at gjøre dem desto mere hensigtsmæssige, kommer Konsten Naturen til Hjælp. De naturlige Bevægelser øves efter visse Regler, og det er Oprindelsen til den kunstige Gymnastik.

Denne vedkommer ene og allene Mandkønnet. Den Bestemmelse som Naturen og det borgerlige Selskab har anvist Fruentimmerne; den Udfærd som Sædelighed fordrer af dem; deres bløddere, bøjeligere Muskelbestaffenhed; deres tidligere fuldendte Undervisning og Opnaaelse af deres Bestemmelse i Borgerselskabet, forbyde dem at vise sig paa den kunstige Gymnastiks Øvelsespladser.

For Mandkønnet derimod er slige Anstalter for legemlige Øvelser lige saavel nødvendige som Øvelsesanstalter for Sjælekræfterne. Den Stat som havde Mod til at indsee dette og sætte sig ud over alle Fordomme vilde snart mærke de store Fordele af slige Indretninger.

Mangelen af en planmæssig Undervisning i en kunstig Gymnastik forvolder utallige uslykkelige

Eil.

Tilfælde, og at saa mange Mennesker komme ilde afsted, hvorved Staten altsaa lider et betydeligt Tab. Vorne Personer veed i tusind Livets Tilfælde ikke hvorledes de skal bære sig ad, og Drengene og unge Mennesker foretage sig Legemsøvelser som overstige deres Kræfter, eller begynde dem saa forseert, at de derved komme til Skade og faae saadanne Tilfælde, som enten undergrave Sundheden og gjøre dem udulige til mange Sysseler og Bestemmelser, eller dog er dem til Besvær saa længe de leve.

Legemskræfternes Øvelse maa have sin Tid og sin gradvise Fremstigen, ligesom Sjælekræfternes. Gymnastikens Elever maa inddeles i Classer, ligesom Disciplerne i en Skole hvor der læres Sprog.

En Elev i Gymnastiken nyder Anviisning til hvorledes han i paakommende Tilfælde kan ved Svømmen redde sig selv, og frelse en Medborger som er nær ved at drukne, samt hvorledes han ved Ildløs kan hjælpe og uden Fare gaae op paa Bygningerne. Man maa lære ham hvorledes han skal forsvare sig mod galne Hunde mandolme Tyre og løbske Heste.

Han

Han sees i Brugen af de Vaaben, hvorved Mennesker skade Mennesker; thi denne Øvelse vil først da kunne aldeles undværes, naar en fulkommen Moralitet tæmmer enhver vild Lidenstabs, og der følgelig inde i en Stat aldrig møde det Tilfælde at Person og Ejendom kan være udsat for Fare, samt naar den evige Fred er almindelig antaget og underskrevet, hvorved det vorder aldeles umuligt at det kunde være Pligt at virke med til Fædrene-landets Forsvar.

(Fortsættelsen følger.)

N. Nyerup.

Professor.

I n d t æ g t.

	Rd.	ß.
I. Kasse-Beholdningen ved Regnskabets Afslutning til ult. Decbr. 1798 var (Efter Gen. Regnsk. pro 1798 ved Ugebl. 11te Hærg. No. 13.) Hertil kommer den ved 1797 Aars Regnskab af Revisorerne til Ansvar bemærkede (Se 1ste Quart. Extract Regnskab d. A. i Ugebl. No. 22)	793	71½
II. Ugentlige Indkomster for Ugebladet og Love. Fra No. 1 til 52 incl. af 11te Hærgang i alt (Efter Quart. Extract. i Ugebl. No. 22. 40. og 46. af 11te Hærg. og No. 9. af 12te Hærg.)	2853	6
III. Quartals-Contingenter:		
a) fra 1ste Oct. 1798 til ult. Sept. 1799.	546	39
b) Af R. Rancer for Aaret 1798	9	72
	556	15
IV. Aarlige Indkomster:		
a) Det Høifængel. Husets velgiørende Gaver	180	Rd.
b) En ubenyttet Belgjarers Bidrag ved Hr. Grosserer Thomsen betalt	19	—
c) Afg. Mad Bodenhofs Bidrag for det halve Aar af 1798, da hun levede, betalt af hendes Moder Frue Kofsted med	20	—
d) Frue Kofsteds egen Forsøgelse til hendes aarlige Bi- drag med	5	—
e) De øvrige Overordentl. Medlemmers Konting. deels til ult. Dec. 1798 og deels prænum. d. A. er	399	—
f) Af Restancer for Aaret 1798	10	—
	533	
V. Laans og Forskuds Afbetaling i alt for d. A.	1467	
VI. Renterne af Selskabets Oblig.	991	53
VII. Extraordinaire og tilfældige Indtægter:		
a) For 4 udtrukne Obligationer a 75 rd. og 11 Ditto a 70 rd.	930	Rd.
b) 3 Anledning af det høitidelige Møde i Frue Kirke den 30te Oct. d. A. indkom	347	— 56
c) Laant af Deposito Kassen til Forskuds og Gratificat. Udbetaling d. A.	1500	—
d) For solgte Ugeblade og Makulatur af Oplaget er indkommen	28	— 4
e) Paa det resterende af det afslode Bud Høyers Giæld er af Contra Cautionisterne betalt i Afdrag	8	— 42
	2814	6
Summa Rd.	10,108	56½

At ovenstaaende Extract af General-Regnskabet for 1799 er overensstemmende med Administrationens Kontrol bevidner

H. J. Cantor.

H. Bassard.

E. C. Martens.

U d g i v t.

	Rd.	ß.
A. De aarlig staaende Udgifter:		
1) Til Ugebladets Trykning Qvitteringer og et bevilget Forskud til Mad. Holm betalt i alt	505	Rd. 16
2) Lønningerne til Selsk. Vertiente med et bevilget Forskud	930	—
3) Budene for Indkassationen i Aaret 1798 de sædvan- lige 2 prC.	99	— 38
	1534	54
B. Til de aarlige Pensionister betalt i alt	914	
C. — Kongelige Obligationers Indtægt:		
1) 2 Kongelige Kredit Kasse Obligationer a 500 rd.	1000	Rd.
2) 6 Bestind. eller Finance Ditto a 260rd.	1560	—
3) 11 østersøiske Obligationer a 70 rd.	770	—
4) en Ditto Ditto	75	—
	3405	
D. Til Laans, Forskud og Gratificationer		
1) Betalt 2 Medlemmer af de for Aaret 1798 bevil- gede Gratificationer som endnu resterede	11	Rd.
2) Til 47 Medlemmer af den for dette Aar bevilgede Gra- tificat. Sam 435 betalt	425	—
3) Til 20 Medlemmer af de for i Aar bevilgede Laan	1290	—
	1726	
E. Extraordinaire Udgifter:		
1) Betalt det i Spec. Banken den 17. Nov. f. A. gjorte Laan af 1000 rd. Spec. med 25 prC. be- regn. i dansk Courant	1250	Rd.
og i Renter af samme	5	— 34
2) Betalt i Afdrag paa det under Indtægten for dette Aar ansørte Laan af Deposito Kassen	500	—
og 1 Maanedes Renter af hele Laanet	5	—
3) 3 Anledning af det i Indtægten ansørte høitidelige Møde betalt til anviiste Regn.	286	— 30
4) Betalt til forfaldne Renter og i Afstaaelse for nogle af de indkøbte Obligationer	72	— 34
5) Til adskillige mig anviste Regninger	98	— 26
	2217	28
Pr. Balance bliver Cassa-Beholdningen ved 1799 Aars Udgang.	311	70½
Summa Rd.	10,108	56½

Kjøbenhavn den 31te December 1799.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

Extract

af

General = Regnskabet

for

Det foreenede Understøttelses = Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1. Januari til 31. December 1799.

Borger = B e n n e n .

No. 19.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 9. Mai 1800.

Borlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Extract

af

første Quartals Regnskab

for

det forenede Understøttelses - Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Januarii til 31te Martii 1800.

Inds

Indtægt.

	Rdlr.	g.
Cassa, Beholdningen til ult. Decbr 1799 var (See Borger, Bennen No. 9 d. A.)	311	70½
A. Ugentlige Indkomster: For Ugebl. 12te Marg. fra No. 1 til 12. incl. og Love til nye Medlemmer	640	12
B. Kvartals-Contingenter:		
1) For Kvartal. fra 1ste Octbr. til ult. Decbr. 1799.	135. 66.	
2) Rest. af forrige Aars Quart.	4. 32.	
3) Af et Medlem betalt forud for 3de Quart. af d. A.	1. 60.	
	141	62
C. Aarlige Indkomster:		
1) Det Hoikongl. Huuses velgjø- rende Gaver	180.	
2) De Overordentl. Medl. Kon- tingent: deels til ult. Decbr. 1799 deels prænum for d. A. deraf er indkommen	354.	
3) Restanc. af et overordentligt Medl. ved f. A. Slutning	5.	
	539	
D. Paans og Forskuds Afbetaling i d. Aals	256	
E. Renterne til 1. Jan. d. A. af Selskabets Oblig.	287	43
F. Tilfældige Indtægter.		
1) For et ved Lotteriet udtrukken Anuitetsbeviis stor	100.	
2) Af Hr. Kammerjunker og Søe- capt. Stampe er som Overord. for engana aivet som et vel- sigørende Bidrag	50.	
3) Det referende paa det afdøde Sub Høyers Gield er betalt af Hoved-Cautionken med	4. 21.	
4) Af Hr. Pastor Clausens Tale ved sidste hoitidelige Møde i Frue Kirke d. 30. Oct. f. A. er solgt og indkommen	33. 68.	
	187	29
Summa Rd.	2363	84½

Af ovenstaaende 1ste Aals Extract er overensstemmende
med Administrationens Kontrol, bevidner

S. J. Cantor. S. Wassard. C. C. Martens.

Udgiwt.

	Rbdlr.	Ø.
1) De aarlig staaende Udgiwter:		
a) For Ugebladets og Dwitter. Trykning samt til Konningerne i dette Quartal 309. 48.		
b) Til Budene betalt for Indkøb- sation i Mæret 1799 de sæd- vanlige 2 pCto 100. 86.	410	38
2) Til de aarlige Pensioner be- talt af d. 1ste og 2de Restanc. ved forrige Aars Slutning 224	224	48
3) Af de, efter Repræsentanternes Beslut- ning den 13. Nov. f. A. bevilgede Gratificationer betalt til 1 Med- lem, som endnn ei var modtagen 5	5	
4. Til Kongelige Obligationer 420	420	
5) Extraordinaire Udgiwter:		
a) Betalt det resterende af det i forrige Aar giorte Laan i De- posito Cassen 1000. og Renterne af samme 3. 43.		
b) Til forfaldne Renter af oven- meldte indkøbte Obligatio- ner 12. 57.		
c) Udskilligemig anviste Regninger 47. 74.	1063	78
Pr. Bakk. bliver Casse-Beholdningen til 2det Quartal . 240	240	16
Summa Rbd. 2363	2363	84½

Kiøbenhavn, den 31. Martii 1800.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

Om den physiske Opdragelse.

Udaf C. D. Boss's 1799 udgivne Versuch über die Erziehung für den Staat. 1ster Theil.

(Slutning).

Dffentlige Haandverks- og Kunstner-Skoler maa man, selv i Henseende til de Mechaniske og Legemlige, kunne komme langt videre med, end som der skeer ved Underviisningen efter den sædvanlige Lagslensdrian. Ved en hensigtsmæssigere Indretning kan umaalelig megen Tid vindes og en umaalelig større Summe Arbejde udrettes, end hidtil.

Det er bekjendt, at saaledes som Lagsundervisningen nu er, ere de første fire fem ja sex og syv Aar, som den tilkommende Haandværksmand eller Kunstner tilbringer i Læren, rent spildte. Netop de Aar, i hvilke Legemet er best istand til at nemme Færdigheder og uddanne Kræfter og Duellighed, de enten gaae ganske bort til Unyttte, eller anvendes kun saare lidet hensigtsmæssigen.

Naar der blev givet en sammenhængende og planmæssig Underviisning, saa kom en Læredreng videre i et Aar end som nu i tre fire. Ved sine hurtige Fremskridt vilde han gesvindt faae Lyst til sit Haandverk eller sin Kunst, imod at Besværlighederne i Læreaarene ofte indgyde om ikke Drobbydelighed derfor, saa dog Ligegyldighed. Ved at klap

peß vilde han stræbe efter at opnaae Fuldkommenhed, og ved det han saa snart fortjener noget ved sit Arbejde, anspores denne Stræben.

Den Tid er da vel ikke langt borte, da hine faldefærdige og Vejen for al Konstdriftighed spærende Ruiner fra Middelalderen, som man kalder Lag, styrte sammen eller kastes omkuld. Da vil man ikke tage i Betænkning at anvende nogle Omkostninger paa Indretninger, som, naar det første Udlæg er gjort, saa sikkert og rigelig igjen betale sig selv.

At saadanne offentlige tekniske Skoler ere umulige at faae i Gang, kan man ikke paastaae. Thi man har allerede nogle i den Smag for Ex. i Herrnhuternes ugifte Brødre- og Søsterhuse, fra hvilke Instituter der fremkomme Haandværksmænd og Kunstnere, hvis Arbejde er af en bedre Bonitet, og ogsaa bliver dyrere betalt end Andres. Uagtet disse herrnhutiske Instituters ufuldkomne Indretning, har de dog en fordelagtig Indflydelse paa Industrien, og kunde, ved at udføres i det Store og efter en rigtigere Plan, have en endnu langt større.

Uretfærdigt og uhenigtsmæssigt vilde det være, at udelukke det andet Køn fra Deltagelse i slige Indretninger. For man haabe den Tidspunkt da Næringsfrihed og fri Afgang til ethvert Haandværk vil

vil blive Mandkønnet tilstaaet, saa kan man vel og vente, at de Lænker briste, som nu fængsle Fruentimmernes Arbejdsduelighed.

Hvorpaa grunde Mandfolkene deres Lags monopol til Fruentimmernes Forfordeling, og det i den Grad at det aldrig tilstaaes disse, at de har Cone til at kunne deltage i noget Laug?

Fulde af Tillid til Ret og Sandheds Sejersbindinger, see vi trøstigen den Tidspunkt imøde, da det vil staae begge Kjon lige frit for at søge sin Næring og Biering ved hvilket som helst Haandverk eller ved hvilken mekanisk Kunst de lyste. Og saa vente vi da og sikkert af Staten, at den lader Haandverks og Konstkoler indrette ligesaavel for den qvindelige som den mandlige Ungdom.

Fortsettelse af Peder Dyrskjots Brevvevling med Biskop Birkerod i Aalborg.

(See No. 49 for Aaret 1799.)

Bed de Eder 1654 læste jeg et gammelt Skrift, tilhørende Hr. Peder Berthelsen i Harridslev Præstegaard, som var skreven om Kong Hans, enten imod Hvitfeld eller en anden som hannem havde roff

roft for saa megen Fromhed og Retfærdighed. Denne Skribent nægtede dette alt at være Sandhed, men tillagde Kongen nogle Laster, i Synderlighed Gjerrighed, at han tragtede efter baade Adel og Bønder, og for ringe Sager og Mistanke, tog fra dem deres Gods og Eje og lagde under Kronen, saasom Hr. Oluf Oxes, Hr. Poul Laxmands og mange fleres som jeg ikke kan ihukomme, og det dog under mildt og venlig Skin; og at hans milde og venlige Omgjængelse med Alle var ifkun lutter Gjerrighed og Had under, med flere Poster. Om hans Løslagtighed hed det, at der han var Prinds var der en spansk Jomfru i hans Moders Dronning Dorotheas Fruentimmer (s: ved hendes Hof) som han elskede og loffede og vilde have hende; men hans Fader Kong Christian 1ste vilde ikke, men lod strax ham giftes med Dronning Christine Churfyrstens Datter af Sachsen, og ligevel havde han nogle Børn med den spanske Jomfru som siden kom i Kloster eller rømte bort. — Han beskyldes ogsaa for utilladelig Omgang med gifte Adelsfruer og Borgerkvinder og end Hoffruer, synderlig den Tid Dronning Christine var arresteret i Sverrig,

Jeg kan og vel forstaae af Hvitfeldt og af gamle Breve, at Kong Hans havde været noget gjer-

gjerrig og løbagtig ligesom Sønnen, og er vel kommet til Hr. Laxmands Gods og fleres med Uret; men som uretfærdigt Gods kommer sjelden til tredje Arving efter gammelt Sprog, saa er det og skeet her; thi Kong Christian den 2dens Arvinger nød intet deraf.

Uf et Brev dat. i Jun. 1705.

Jeg søger og at forfatte en Genealogiebog paa alle Højlærdes Familier og Herkomst, ligesom jeg haver gjort paa Adelstandens. Der gjøres nogle latinske Oratser eller Tavler paa helt Ark Pappir, naar de afgaae, deraf kunde sligt til Bogs befattes; saasom de største Del mere end en Part Adelige bør ansees; thi mange af gammel Adels Affom rette sig mere til Bondeplageri end til anden Lærdom.

Uf en anden Skrivelse uden Datum.

"1558 kom Bertel Hansen i Melholt, en fornem Mand af Hundslund Sogns Bønder i Trætte med den ny Lehnemand Erik Podebusk og Commissarierne Otto Bech og Knud Gyldenstjerne, og i Bøndernes Forsamling stak han et Spyd i Jorden og bad Almuen, saamange hannem vilde følge, skulde lægge Haand derpaa og stride dem imod, hvorfor han ogsaa for Rebellion blev dømt fra Liv og Gods. Saa at af Udskillige kan det befindes, at det haver været et heroisk og mandhaftigt Folk der i Egnen."

N. Nyerup.

Professor.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 20.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 16. Mai 1800.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. F. Holms Enke.

Noget om Brændebesparelse
og en Beskrivelse af en med ringe Bekost-
ning indrettelig saare brændebesparende
Raageindretning,

af

Joh. Andresen,

Sekretær hos H. v. D. Hertugen af Augustenborg.

Det velfortiente Bifald, den af Hr. Selbman for nyeligen ved Trykken bekiendtgjorte brændebesparende Røstkenindretning, har vundet hos Publikum, giver Haab om, at ikke saa vilde anskaffe sig samme, og ved gjorte Erfaringer om de derved erholdte betydelige Fordele, give et opmuntrende Exempel til en almindeligere Indførelse af lignende

nende Indretninger, hvorved endeligen Odsel-
den med den saa kostbar blevne Ildbrand paa
vore Ildsteder vilde mere og mere aftage.

Brændselens aarlig stigende Priis gjør An-
skaffelsen af denne uundværlige Post, mere og mere
trykkende, fornemmeligen for den fattigere Klasse;
og det er vist nok den høie Tid, at tænke for Al-
vor paa Udførelsen af de i ældre og nyere Skrifter
mangfoldigen givne Anviisninger til Anlæg af bræn-
debesparende Indretninger, da ingen Udsigt for
det første er til at vente en Formindskelse i Udgif-
terne til denne Artikel fra nogen anden Side, end
ene og allene fra Besparelsens: men fra hvilken
Side og ved hensigtsmæssige Ildstedsanlæg over-
maade meget vil kunne vindes.

Denne Gienstand synes man imidlertid hidt
indtil hos os, mindre end i adskillige andre Lande
at have lagt Lav paa; thi enkelte Tilfælde und-
tagne, og nogle Kaffelovnkunstlerier fraregnede,
som man vel ikkeielden har forsøgt, men og al-
leroftest ere saavel med Hensyn til de erholdte For-
dele ubetydelige, som ogsaa vel end undertiden hen-
sigtsstridigen anlagte, forødes der i Almindelighed
endnu bestandig i vore Kaffelovne meer end Halv-
delen af Ildbranden, som vilde kunne spares ved
bedre indrettede Ovne; og det man har gjort ved

Kiøkken-Ildstederne, indskrænker sig fornemmeligen til de bekiendte Baurſke Komfurer, som have temmelig udbredet sig og forſkaffe virkelig ikke ubetydelig Brændebesparelſe. Jeg vil ſiden viſe hvor ſtor denne Beſparelſe er, og tillige give Anledning, til at ſaae af diſſe Komfurer, ved ſammes henſigtsmæssigere Anvendelſe, en endnu anſeelig ſtorre Brændebesparelſe.

Skal den ſaa meget onſkelige almindelige Brug af brændebesparende Ildſteds Anlæg komme i Gang; ſaa er det efter min Formening nødvendigt, at ſlige henſigtsmæssige Indretninger blive Publikum mere almindeligen bekiendte; men derhos flere deſlige Indretninger, ſom paſſe ſig til Menneſkenes ſaa forſkellige Kaar, Stedforholdene, Huuſholdninger og Smag, vorde bekiendte; ſaaſom vel neppe f. Ex. en Raageindretning vil kunne opfindes, der kunde blive den Fattige og Rige, en liden og en ſtor Huuſholdning lige tilpaſ. Kan den foreſlagne Indretning ei gøres uden betydelig Bekoſtning; ſaa tør man aldrig vente den, den være nok ſaa henſigtsmæssig, almindeligen optaget, da de fleſte tyſes ved Bekoſtningerne af det førſte Anlæg. Er den for koſtig, ſaa vil Landmanden og Borgeren i Smaaſtæder komme i Forlegenhed ved ſammes Opførelſe, og vover Bekoſtninger, der
maa

maaſkee ved urigtigt Anlæg og derved forfeilet Die- med, gaae dobbelt tabte. Den uformuende Bor- ger og den nøifomme Landmand, attraaer en ſam- mensat Waſſine til Raagen, Stegen og Konſtba- gen ſaa lidet, ſom han derved vilde finde ſin Reg- ning. Og den Fornemmes og Riges Biſald finder ikke nogen Indretning, ſom er for ſimpel og jind- ſkrænket, og ved hvilken der ikke til mangeslags For- retninger kunne hittes paa Raad.

Saa nyttig og hensigtsmæssig nu end forſt- nævnte Raageindretning af Hr. Selbmann er, for en ſtor Deel af Publikum, og fortjener at an- ſtaffes af hver, ſom paa dens Anſkaffelse kan an- vende ſammes betydelige Bekoſtning, ſaa torde dog diſſe Bekoſtninger paa den forſte Anſkaffelse, vel bevæge mange til, for det forſte, at lade ſligt være, og det heller beroe ved det gamle.

Denne Deel af Publikum, ſom ſeer paa An- læggets liden Bekoſtelighed, og forlanger blot en ſimpel Kogeindretning til et Par Ketter uden Stegeovn, torde det maaſkee ikke være ufiert, her at læſe Efterretningen om en Kogeindretning for en Huuſholdning af 6 til 8 Perſoner, ſom jeg, efter de bedſte Skribenteres, fornemmeligen Hr. Grev Kunſtorps Grundſætninger i denne Mate- rie, anlagde forrige Aar i min Huuſholdning, og ſom

som ligesaa meget svarte til mine Forventninger og
 Ønsker, som det har bundet Kienderes Bisald.

Bed Beskrivelsen af denne Kogeindretning vil
 jeg blot tage Hensyn til ovennævnte indskrænkede
 Brug. Ved en anden Leilighed, om jeg maaskee
 fik i Sinde i et større Skrift at samle et Valg af
 de fortrinligste Don- og Ildstedsanlæg, hos ældre og
 nyere Forfattere, skal og skee en udførligere An-
 meldelse om denne Indretnings udbudede Brug.

Kaageindretningen, som her beskrives, anbe-
 falder sig:

1) Ved sin betydelige Brændebesparelse..

Tre Kaagegryder eller Kar som tilsammen
 holde omtrent 36 Pd. eller 12 Kander Vand, brin-
 ges med $1\frac{1}{2}$ Pd. tørt Bøgebrænde deels virkelig i
 Kaag, deels nær samme, og holdes i Kaag ved at
 lægge nogle faa Smaapinde til: hvorom jeg kan
 fremlægge skriftlige Beviis i Breve fra en sagkyndig
 Mand, der i min Fraværelse anstillede mange Forsøg
 med dette Kaageildsted.

2) Ved sin liden Bekostelighed.

Man behøver, om man vil, aldeles intet
 Jern til denne Indretning, men alt opføres af
 Leer og Steen; thi omendstient jeg i den efterføl-
 gende Beskrivelse har raadet til en Jern-Komsur
 til Ildgiemmet, saa kan denne dog gøres af Leer
 eller opføres af Steen, ligesom jeg da og virkelig
 har

har sat min af Leer, i Mangel af jeg ei havde en passende Komfur, der overalt i Egnen der endnu ei kan have, og selve Risten kan, efter Rumpfords Angivende, gøres af Pottemagerarbeide.

3) Ved sit lidet Ildgiemme;

Chi Tienestetvende betages der ved Muligheden at forøde eller lægge mere Brænde til, end behøves.

4) Ved det, at, ligesom man har mere eller mindre at kaage, Kanalerne til Sidehullerne hvori der ei kaages, kunne afperres ganske fra Ilden, hvorved Ilden indsluttet i et snevrere Rum, altsaa gøres virksommere, og blot anvendes paa de opstillede Kaagekar.

Ei at tale om flere Fordelse, som den med andre gode Kaageindretninger har tilfælle.

②
③ ① Raageildstedets Beskrivelse.

Den hele Indretning opføres aldeles af Muursteen og godt Leer. Oven til i Ildstedets jævnglatte Glade seer man 3 runde Huller, hvori Kaagegryderne indsænkes i en trekantet Figur ved Siden af hinanden, og bag disse opføres ved Muren eller i et Hjørne af Skorstenen et Røgrør, som optager og bortfører Røgen udaf Kanalerne.

Foran paa Raageildstedet ere 2 firekantede Abninger, af hvilke den øverste tiener til at indlægge Brændet, den anden til Askehul. Begge forsynes med Steenlaage, eller om man vil, med smaa Jerndørre.

Ildgiemmet er under den første og forreste Gryde, og mindre end denne Grydes Længde. Ilden antændes blot i dette lidet Rum. Heden og Røgen trækker da ned under og omkring Gryderne i Bi- eller Sidehullerne og bringer dem derved i Raag. Røgen gaar fra disse Sidehuller giennem skjulte Kanaler til det forhen benævnte Røgrør og fra dette i Essen, saa at man altsaa hverken bliver Ild, Røg eller Aske vaer.

Hovedstykket i dette Raageildsted er Ildgiemmet, der, som allerede er sagt, anlægges under det med No. 1 betegnede Hul.

Efterat man i Forveien har betegnet med Kride paa Ildstedet, den Orden, hvori man vil anlægge Raagehullerne, brækker man paa Stedet hvor Ildgiemmet skal anlægges, saa meget op af Ildstedet, som behøves, nemlig omtrent 1 Al. i Længden og $\frac{3}{4}$ Al. i Bredden af samme, indtil en 2 eller 3 Steen høit fra Gulvet, hvor Trækhuslet anlægges. Dette Trækhus, som tiener tillige til Askens Borttagelse, bliver 15 til 16 Tommer dybt.

Sammes Høide og Bredde bestemmes ved Stenenes Høide, som man sætter efter deres lange Side paa Kanten, og lader staae overalt 5 til 6 Tommer fra hinanden.

Kan man nu lade bestille sig paa et Teglbæreri eller hos en Pottemager et 2 Tommer tykt og 3 til 4 Tommer høi tragtformigt Stykke, som neden til har en Aabning af 4 Tommer, men oven til er 7 til 8 Tommer i Vidde, efter Komsurens nedre Størrelse, hvorom siden skal tales; saa sætter man denne Tragt med den mindste Aabning neden til, midt paa den murede Kanal omtrent 6 til 7 Tommer fra sammes yderste Ende af, overdækker den øvrige Deel af Canalen ved at overmure den med Steen og vedbliver dermed til bemeldte Tragts Høide, hvorpaa alt runden om jebnes med Leer. I Mangel af et saadant tragtformigt Opsats, kan man opføre et rundt Hul af Muursteen, som neden ved Kanalen faaer 4 Tommers men oven til i en Høide af to Steen 7 til 8 Tommers Vidde. Paa denne Tragt, eller paa det tragtformige Hul sætter man nu een af de bekiendte Haurske Jern-Komsurer, der for en Huusholdning her tales om, kun behøver at være en saadan som holder $8\frac{1}{2}$ til 9 Tommer i Evertmaal oven til, og kan til Beføstningernes Besparelse være uden Rødder, Beslag og Trefod, blot forsynet med en Rist.

(Fortsættelsen følger.)

udgivet af W. H. F. Abrahamson
Kaptein.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 21.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 23. Mai 1800.

Forslagt af Underkøttelses-Selskabet.

Købt hos E. J. Holms Enke.

Anmeldelse.

Den 16. Mai d. A. vare de ved sidste Generalforsamling d. 21. April valgte 3 Herrer Repræsentanter, Etatsraad Gold, Procurator Schiellerup og Smedkermester Pingel ved Administrations-Møde forsamlede, for at overvære og tilsee Foreviisningen af Selskabets Dokumenter og Bøger, i Anledning af Herr Grosserer H. Bassards Fratrædelse og den nye Administrator Hr. Pastor Clausens Tiltrædelse, hvor da saavel Selskabets magtpaaliggende Dokumenter, Recipisserne fra Banken for Selskabets der nedlagte Formue, som de Bøger der føres af Administrationen, saa og Kassererens Regnskabsbøger, bleve befundet rigtige og i tilbørlig Orden, hvilket af ovennævnte Herrer Repræsentanter blev

blev bevidnet ved deres Underskrift i Administrationsens Møde Protocol.

Bed denne Leilighed kan vi ikke nægte os den Fornotelse, paa egne og Selskabets Veane at aflægge vor underligste Taksaelse til Hr. Grosserer H. Wassard for hans viste Nuktighed, Medvirking og Bistand til Selskabets Løb og Fremme i den Tid han har været Medbestyrer.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. C. C. Martens. H. G. Clausen.

Bram Helfft,
const. Bogholder.

Noget om Brændebesparelse
og en Beskrivelse af en med ringe Bekostning
indrettelig saare brændebesparende
Raageindretning,

af

Joh. Andresen,

Sekretær hos H. b. D. Hertuaen af Augustenborg.

(Fortsættelse.)

Hr. Bauer har ladet deslige støbe af forskellige
Storrelser, efter mit Angivende, til denne Brug,
hos

hos hvem de ere tilkiøbs, og en saadan af forbedret nævnte Stærrelse, som ellers koster 9 til 11 Mk. er nu at faae for 5 til 6 Mk. Han har tillige lovet isse det for de flade Rister, at besørge konkave eller huiformige Rister, efter Grev Rumfords Forskrift, som have væsentlige Fortrin fremfor de flade Rister.

Denne Komfur sætter man saaledes over det beskrevne Afkehul, at Komfurens firkantede Abning til Ijvindlægning gaaer ud foran til Kiofkenet. Derpaa sætter man paa hver Side af denne Abning, fra Komfuren til Ijstedets Rand, et Stykke Steen paa Kanten, som er omtalt ved Trækullet, men i en saadan Direktion, at den derved vordende Abning mod Kiofkenet løber noget udvidet, som blot er godt for Brændets mageligere Indlægning og Tilluffelsen af dette Varmehul siden efter. Komfuren mures nu runden om. Den forommeldte Abning til Indlægning overdækkes og alt saa høit som Komfuren staar, ophøres og glattes.

Nu kommer man til selve Anlægget af de egentlige Raagehuller, og derfor maa nu saa meget tages op af Ijstedet, som behøves til at anlægge disse to Bihuller med deres Kanaler, hvor-
paa

paa alt glattes og gøres lige i lige Høide med det allerede opførte Jldgiemme.

Jeg sætter at de to til Hullerne 1 og 2 bestemte Raagegryder holde 9 Tomer i Evertmaal. I dette Tilfælde betegner man en Cirkel af 12 til 13 Tommers Evertmaal rundt om Jldgiemmet. Det samme gør man til Hullet No. 2, saa at der kun vorder 2 Tommers Afstand mellem disse Huller, og endelig gør man i lige Afstand fra den første Cirkel en Tredie for Hullet No. 3, som man rette sig efter den Raagegrydes eller Kiedels Evertmaal, som man har bestemt til dette Hul. Ved Jldretningen hos mig er det en Kiedel til Vaskband, hvis underste Evertmaal er 8 Tommer, hvorfor sammes Cirkel bliver paa 11 til 12 Tommers Vidde. Fremdeles betegner man Kanalerne fra Jldgiemmet til de to Sidehuller, som og Kanalerne der lede Røgen fra disse Huller til det Røgrør man maa opføre, som alle blive af en 4 Tommers Vidde, og skrider derpaa til at opføre samme.

Uden for disse betegnede Cirkellinier og Linierne for Canalerne, vedbliver man nu at opføre Jldstedet endnu 3 Steen høiere, hvorved man da vil faae 3 runde Raagehuller af den angivne Vidde, og 4 Kanaler hver af 4 Tommers Vidde. Ved de to Kanaler som bortføre Røgen af Side-

hul

hullerne, maa passes, at de maa tage deres Besyndelse lige over for de to første Ildkanaler, men kunne derefter have en saadan Direktion, at de løbe sammen i eet, paa det Sted, hvor Røghullet skal anbringes. Deres Høide formindsker man ved at indlægge saa mange Teglsteensstykker og Leer, at de kun blive 4 Tommer høie.

Har nu alt den ommeldte Høide, saa lægges det sidste Lag af Steen paa, ved hvilket Kanalerne stiles, og Raagehullerne blive saa meget afknappede, at de blive lige med Raagegrydernes udbvendige Evertmaal, paa det disse sidste godt kunne passe i Hullerne og indsenkes i samme. Dette øverste Lag Steen, som staaer omtrent 2 Tommer frem over Raagehullernes Cirkel, maa man endnu behugge saaledes indvendigen paa den underste Kant, at de ligge paa Raagegryderne kun med en smal Rand, hvorved Ilden gives et større Raaderum om Raagegryderne.

Endelig lader man paa det Sted blive en Abning, hvor de to Røgkanaler støde sammen, af 6 til 8 Tommer i Kvadrat, over hvilket Røgrøret af den samme Vidde opføres, omtrent 2 Alen høit. Men neden for dette Røghul gjør man en firkantet Abning, som siden efter sættes til med en Steen, og tjener til at bortrydde den nedfalne

God ved Raahullets Reengjørelse. Man sætter derefter Stenen for igien og tilsmører den med noget Leer i Stængerne. Er nu alt behørigen glattet rengjort og tørt; saa er Raageløsteden færdigt til Brug.

Jeg har, som allerede sagt, ved Beskrivelsen af denne Raag-indretning, blot taget Hensyn til den indskrænkede Brug af Raagning i 3 forskjellige Gryder, og derhos høvt den sparsomste og letteste Opførsel af samme for Daae, hvorfor jeg her ikke har ladet et Ord falde, om at isoler Ildgiennet og Kanalerne, eller om andre Indretninger, som vist nok ere fordeelige hvad Brændebesparelsen angaaer, men som altid gjøre Udførselen af deslige Indretninger vanskeligt i det smaa. Barmehullet lukker man til, saasnart det indlagte Brændsel er antændt og saa ofte man siden efter lægger mere til, med en tæt sluttende Steen eller Leer-spunds, som er forsynet med en Knap til Haandgreb; og til Trækhuslet har man ligeledes en godt passende Spunds ved Haanden, for naar man sætter samme for, enten ganske at dæmpe Ilden, eller at formindste Trækken. Paa samme Maade tillukker man, naar man ikke faaer paa engang i alle

tre

tre Raagehuller, den ene eller den anden af begge Ildkanalerne, og giver derved Varme og Rogen den Direktion man hver Gang vil have. De som ville anvende mere paa denne Indretning, lade sætte Jerndørre, istedet for Spunserne for Varme- og Trækhusket, og istedet for det øverste Lag Steen lægge en støbt Jernplade med de behøvende Raagehul, i hvilken Plade man da kan anbringe lange smalle Abninger, ved hvilke Kanalerne kunne afspærres med Jernspjelde efter Tykke.

Da denne Stenenes Tilhugning, for at faae Raagehullernes behørigte Runding, er ei allene majsommelig og tager Tid bort, men Stenene endog tabe i deres Styrke ved en saa stærk Tilhugning; saa lod jeg mig giøre 3 Træformer, hvori Stenene strax faae Figurer til at danne en Cirkel. Efter disse Former lod jeg mig giøre paa et Teglblanderie dels raae dels brændte Steen, og fik derved 3 Slags Steen, hvoraf 6 dannede en Cirkel af 8, 10 og 12 Tommer i Evertmaal. Lægges man disse Steen i got Leer, som er vel tillavet med Høstkiever og Hiilspaan eller giennemsigtet Smeddeskiel; saa vil man ikke faae Marsag til at være misfornøjet med sammes Varighed. Jeg kommer nu til Raagegryderne, som maa være cylinderrformede eller have som de sædvanlige Kiedier et noget mindre Evert

Evermaal neden end oven til. De faae i Høide af omtrent 4 til 5 Tommer fra deres Bund een i Tomme bred fremstaaende Rand eller Ring som de hænge paa i Kaagehullerne, der deels forhindrer at Gryderne ikke synker dybere ned, deels og at Røgen ikke slaer igiennem om Kaagegryderne, hvorføre Randen ikke allene maa slutte tæt til disse, men endog passe godt til om Kaagehullerne. Det er overmaade vigtigt, at 2 af disse Kaagehuller, og altsaa og de to til samme hørende Gryder, ere af eens Evermaal, paa det man kan ombytte med de to Gryder i disse Huller, og sætte, alt efter som Omstændighederne kræve det, den ene eller den anden af disse Gryder enten over Aldgiemmet eller i Sidehullet; det tredje af disse Kaagehul kan indrettes, som man vil til en større eller mindre Gryde.

Større eller mindre Huusholdninger maa have andre Maal til Kaagehullerne, efter de Gryder som bestemmes til Jevnshold.

(Fortsættelsen følger.)

udgivet af W. H. F. Abrahamson

Kaptain.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 22.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 30. Mai 1800.

Forslagt af Underkøttelses-Selskabet.

Købt hos E. S. Holms Enke.

Noget om Brændebesparelse
og en Beskrivelse af en med ringe Bekost-
ning indrettelig saare brændebesparende
Kaaageindretning,

af

Joh. Andresen,

Sekretær hos H. H. D. Hertuaen af Augustenborg.

(Fortsættelse.)

Man vil indvende, at da denne Kaaageindretning blot indskrænker sig til tre Kaaagegryders Brug af bestemt Størrelse, man derved kommer i Forlegen-
hed, naar Omstændighederne kræve, at man skal bruge mindre eller større Gryder. Denne Indvæn-
ding er imidlertid mere tilsyneladende end grun-
det,

det, hvad Tillavelsen af Ketter angaaer, for saadanne Huusholdinger her tales om. Jeg vil siden efter tale om den os uundværlig blevne Tjekiedel; og hvad mindre Gryder og Potter angaaer, som ei kunne anbringes i Raagehullerne, saa kan man let raade Bod paa denne Forlegenhed, ved at have een af de mindre Komfurer ved Haanden til sligt Brug paa Ildstedet, hvori man foretager deslige smaa Raagerier og Opvarminger, der dog gierne ikke forefalde ofte og ubestemt, ere og snart forbi. Det vilde være meget uhensigtsmæssigt, for en liden Potte at lægge i hele Raageindretningen. Sligt kan skee i en liden Komfur paa enhver Tid af Dagen, uden at der gaaer mere Brænde med, end blot behøves til en liden Potte eller Gryde.

Da Raagehullerne ere indrettede for de største Gryder, som man betiener sig af til Madlavningen til Jevnshold; saa vil man kun ved en eller anden enkelt Leilighed anbringe en større Kiedel, f. Ex. til Bassen og andre Forretninger, som udfordre en længere vedholdende Ild, og til saadanne Forretninger lønner det vel Umagen at anlægge en særskildt Kiedelildning, da Brændebesparelsen i det Store altid vorder betydeligere end i det Smaa. Man gior derfor dette særskilte Anlæg paa samme Skorsteen ved Siden af den daglige

Kaa

Kaageindretning, eller, om Pladsen ikke tillader det, uden for samme, bare Røgkanalen ledes ind i Skorstenen. Men hvor man, i et lidet Kjøkken, som de størstedelen ere i store Stæder, er saa indskrænket i Hensende til Pladsen, at der neppe er Plads til den daglige Kaageindretning, der kan man endnu hitte paa Raad, ved at kaage i ommeldte større Kiedel paa en Komfur, som sættes ved Siden af Kaagehullerne paa Ildstedet. Dette kan vel og skee, naar Kiedelen sættes over Ildhullet, men med mindre Brændesparselse. Men foretager man dette Arbeid for eller efter Madkaagningen, og er det ikke aldeles nødvendigt, at den hele Masse af det udfordrende Vand kaages paa engang i en Gryde, saa kommer man derved ud af denne Bestyrelse, at man fylder alle 3 til Kaagehullerne hørende Gryder med Vand, og tømmer dem, ligesom de efter hinanden komme i Kaag, til den forehavende Brug og fylder dem igien paa nye.

Vil man undertiden betiene sig af en Kasserolle, en sædvanlig Jernpande eller et andet fladt Kaageredskab, saa lader man disse indrette efter det første Røgehuls Bidde, over Ildgiemmet. Ere de forskjellige Røgeredskaber paa denne Maade indrettede, saa vil saadanne Huusmødre her tales om, let

letteligen kunne hŕtte paa Raad til deres Huuŕholdninge Behov.

Men onŕter man nu og at have en Stegeovn, ŕaa raader jeg til at anlægge ŕamme, ligesom Ildŕstedet til Tŕekiedelen, for ŕig ŕelv, ŕaasom jeg, hvad Brændebesparelŕe angaaer, holder det for fordeeltigere for ŕaadanne Huuŕholdinger, ŕom de jeg her ŕriver for, end at ville forene flere af diŕe Hiemed i een Indretning. Den korte Tid, ŕom man anvender i ŕaadanne Huuŕholdinger til Madens Ellavning, og den liden Varme, ŕom gaaer tabt ved en god Indretning, gŕr denne overblivende Varme for ubetydelig til, at den kan komme i Betragtning til videre Anvendelŕe, end i det hŕieŕte til med det ŕamme at varme en liden Tŕekedovn, og Tŕekiedlen koges jo gierne paa en Tid, da man ellers har ingen Ild paa Ildŕstedet. Endnu flere Hensender, hvis omŕændelige Udfŕrelŕe dette Blads Grænŕer ikke tillade, tale for den Paastand, at det er raadeligere for ŕaadanne Huuŕholdinger, ŕom ikke have den ŕørŕte Deel af Dagen Ild paa i Kŕkkenet, at gibe enhver af de omnævnte Kŕkkenforretninger deres egen Indretning, og at gŕre enhver af dem ŕaaledes, at man ŕaar den ŕørŕt mueligŕte Nytte af det forbrændende Ildmaterial.

En saadan større Benyttelse af Varmen erholdes i den ovenfor beskrevne Røgeindretning derved, at Sidehullerne indrettes saaledes, at Heden og Røgen, istedet for at dele sig strax fra Ildkanalerne af, for at komme til højre og venstre om Røgegyderne, saavel som og bort under samme, til den modstaaende Røgkanal, — drage udeelte bort under Gryderne, og rundt om samme, før de kunne komme i Røgkanalen, som i dette Tilfælde maa være tæt ved Ildkanalen, og kun adskilles fra denne ved et Skillerum af tynde Muursteen. I dette Tilfælde forene Røgkanalerne sig mellem begge Sidehullerne strax i eet. Jeg har ikke ommeldt denne Fordeel ved den forestaaende Beskrivelse af Røgeildstedet, saasom en saadan Indretning med Røgehullerne gjør Arbeidet noget vanskeligt, og man og uden samme kan opnaae sin Hensigt, omendstjont med et lidet Tab af Varme.

Indretningen af Stegeovn, hvorfra man kender nogle fortrinlig gode, taler jeg her et om, og hvad Tjekiedlen angaaer, som almindeligen koges i det ringeste 2 Gange daglig; saa vil jeg strax vise, hvorledes samme anbringes fordeelsagtigst med meget ringe Bekostning ved Siden af den større Røgeindretning, og med det samme meddele nogle her til hørende Bemærkninger og Erfaringer, som ere

Resul.

Resultatet af anstillede Forsøg. Jeg vil endnu blot her tilføie, at man hos bemeldte Hr. Bauer vil kunne faae ei allene til dette Kogeildsted indrettede Konfurer, men endog bemeldte Steen, hvis Anskaffelse han har lovet at besørge; ligesom jeg og er meget redebon til at gaae enhver, som i denne Henseende henvender sig til mig, med nærmere Oplysninger derom tilhaande.

Jeg har saat, i min, Publikum i disse Blade meddeelte, Beskrivelse om en lidet bekostelig og brændesparende Indretning: at jeg holder det for gavnligere at anvise Tjekiedlen en egen Plads paa Ildstedet, uden at staae i Forbindelse med den opførte Kogeindretning, og lovet nærmere at forklare dette, samt tilføie andre Bemærkninger, som henhøre til denne Gienstand.

Den fornemste Grund, som taler for denne særskilte Tjekiedel: Indretning, er den derved bevirkede meget betydelige Brændebesparelse, hvorom jeg er bleven overbeviist ved følgende Forsøg.

1) For mit brændesparende Ildsted var indrettet, blev Tjekiedlen, som indeholder 2 Kander eller omtrent 6 Pd. Vand, fegt paa een af de bekiendte Jern Raagekonfurer, af den mindste Sort

om

omtrent 8 Tommer i Tvermaal; indtil den kom i Raag forløb 24 til 25 Minuter, og 28 Lød for brugtes af Brænde.

2) For at forviffe mig om Brændebesparelsens Grad, kaagte jeg selvsamme Tjekiedel med den samme Quantitet Vand paa en Tresod over aaben Ild, og det med Jagttagelse af saa mange smaa Omstændigheder i Henseende til Brændebesparelse, som ikke kan forlanges eller ventes af Kokkepiger og Tienesttyende. Dog alligevel forbrugtes 1 Pd. 12 Lød eller 44 Lød Brænde, og Tjekiedlen kaagte først efter 30 Minuter.

3) Den samme Tjekiedel, kaagt paa en større Komfur af 10 Tommers Tvermaal, fordrede 27 Minuters Tid og 1 Pd. 2 Lød eller 34 Lød Brænde.

4) Da jeg nu var bleven færdig med den allerede beskrevne Raageindretning, lod jeg først meldte Komfur paa 8 Tommer indmure ved Siden af hiin Raageindretning, eller nedsynke i Ildstedet, og give samme sit eget Varme og Aftebul; siden den Tid kaager Tjekiedlen, som bestandig har sin Plads over denne Komfur, i en Tid af 16 Minuter ved 20 Lød Brænde.

Man seer heraf hvilke betydelige Fordele kunne faaes, blot ved Komfurens saa let iwerksættelige
Ind.

Indmuring, saasom derved den fjerde Deel kan vindes, mod Raag paa en ikke indmuret Komfur, og over Halvdelen af det som, endog med største Sparsomhed, gaaer med til Raag ved aaben Ild.

En endnu forsøgt Brændebesparelse forventer jeg med Overbevisning af følgende Tjekiedelens Forandring og den hertil hørende Komfurindretning.

Tjekiedelen gøres cylindrisk og ikke som sædvanlig buget; Riben anbringes ikke neden til, men oven til saa høit som mueligt, og tæt under samme anbringes rundt om Kiedelen een i samme bred udstaaende Rand, ligesom ogsaa Bunden indvendigen indtrykkes eller gøres noget konkav.

(Slutningen følger.)

udgivet af W. H. F. Abrahamson,
Kaptain.

Borger = B e n n e n .

No. 23.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 6. Juni 1800.

Borlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Anmeldelse.

Førstkommende Mandag den 9 Junii holdes Repræsentant - Forsamling paa sædvanligt Sted præcisé Kl. 5.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

S. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Bram Helffe,
conf. Bogholder.

Noget

Noget om Brændebesparelse
og en Beskrivelse af en med ringe Bekost-
ning indrettelig saare brændebesparende
Raageindretning,

af

Joh. Andresen,

Sekretær hos H. S. D. Hertugen af Augustenborg.

(Slutning.)

Over den indmurede Komfur, eller rettere rundt om sammes øvre Rand opføres en Kunding 2 Tommer høiete, end Høiden fra Tjekiedlens Bund til sammes Rand, og det saavidt at Ilden beholder eet $1\frac{1}{2}$ til 2 Tommers bred Raaderum rundt om Tjekiedlen, naar samme indhænges paa sin Rand i denne Kunding. Heden og Røgen maa først udeelt gaae omkring Kiedlen, inden samme bortledes bag til giennem denne Kunding i en Kanal, og over denne Kanal kan anbringes tæt til Tjekiedlen et lidet Raagehul, for og tillige at kunne faage en Melkepotte ved Siden af Tjekiedlen.

Tjekiedlen, som forhen paa den blot ligefrem i Ildstedet, formurede Komfur, fordrede 20 Lød Brænde til Raag, vil i denne Indretning vist kunne bringes i Raag med mindre end 16 Lød Brænde; og en saadan Besparelse fortjener vel saameget

des.

desmere Opmærksomhed, som den kan erholdes
saa let og med saa liden Bekostning.

Skulde denne Idee vinde Publikums Bifald,
og ansees for virkelig værd at udføres; saa er jeg
villig til at tiene med en tydeligere og omstænde-
ligere Forklaring af samme, som her, for Kort-
heds Skyld blot er berørt overfladigen.

Synde godt fortinnede Raagekar ere med
Hensyn til Brændesparelse at foretrække Jernkar,
og disse atter Leerkar.

Paa mit nye anlagte Raageildsted, bruges
en Jerngryde og en Kobberkedel af samme Stør-
relse, som hver tager noget over 4 Rander. De
med samme anstille Forsøg have viist, at Kobber-
karret har Fortrinnet af 6 Minuters Tid og 10 til
12 Lod Brænde, fremfor Jernkarret, under ganske
lige Omstændigheder, lige indtil Vandets virkelige
Raag. Kobberkedelen blev holdet 1 heel Time i
Raag med 18 Lod Brænde, men Jerngryden be-
høvede i samme Tid 19 Lod Brænde. Med Leer-
kar har jeg vel ingen Feilighed til at anstille Fors-
søg, men Erfaring har lært andre at disse fordre
mere Hede end dem af Metal. Skulde imidlertid
Omstændighederne udtrykkelig fræve Bruzen af
det ene eller andet af disse Kar; saa er det dog i
det ringeste vist, at Brændeforbruget i en saadan
Ind

Indretning, som den oven til beskrevne, vil dog altid blive i det samme fordeelagtige Forhold, til Brændeforbruget ved aaben Ild.

Kaagekarrene maae og for Brændebesparelse, være forsynede med Laag. Man kan betjene sig dertil af Trælaag. Men en fortrinlig Nytte har de af Rumford opfundne dobbelte Bliklaag, som have en legleformig Opsats, der forenes med det flade Laag og gøres lufttæt. Siennem begge Laag gaaer eet i begge Ender aabent Rør til Dampernes Afførelse.

Brændet man betiener sig af maae være tørt, fortskaaret og tyndtfløvet. Et ovennævnte Forsøg brugtes over Nat og Dag gammelt, tørt, 6 til 7 Tommer langt savet i tynde Stykker fløvet Begebrænde. Den Umage og Bekostning dette kræver, lønnes rigeligen ved den derved bewirkede Brændebesparelse.

Vil man gjøre sig den Umage, enten efter selv anstillede Forsøg eller efter ovenansførte Erfaringer, at beregne den Besparelse, som blot erholdes ved en Komfurs Indmuring til Ehekaagen; saa vil man finde at samme er meget betydelig, og vel fortjener at anbefales til almindelig Brug. For ikke at gjøre nogen overdreven Beregning, antager jeg, at der forbrændes aarlig $\frac{1}{3}$ Savn Brænde, blot
til

til at faage en Tjekiedel af angiven Størrelse paa 2 Rander. Regner man nu Brændesavnen til 2800 Pd., saa vilde den samme Kiedel kunne faages paa en ikke indmuret Komfur med $\frac{1}{4}$ Favn, og paa en indmuret eller efter ovenstaaende Angivelse indrettet Komfur med mindre end $\frac{1}{8}$ til $\frac{1}{8}$ Favn.

udgivet af W. H. F. Abrahamson,
Kaptain.

Om varmeledende Legemer.

Uddraaget og oversat af Græv v. Rumfords Afhandling om Varme og Brændebesparing.

Det er bekiendt, at nogle Legemer lade Varmen eller Varmematerien lettere slippe giennem end andre, men Aarsagen dertil er endnu ikke opdaget. Man kiender Nyttens af Træskaffer paa Kaffe eller Tjekander af Metal; man veed og at Overtrak af Læder eller Træ paa Skaffer af Metal gjør samme Tjeneste, og man kan underrette sig om og bestemme Forskielligheden af adskillige Legemers varmeledende Kræfter ved allehaande enkelte Forsøg, f. Ex. med en Spiger eller med et langagtigt Stykke Glas, som holdes i Flammen af et Lys. Af alle
de

de Legemer, hvormed man kan gjøre saadanne Forsøg, ere der maaskee ikke to, som med lige Lethed lade Varmen gaae igiennem.

At indslutte Varmematerien er da ikke andet, end at hindre den fra at slippe ud af det hede Legeme, hvilket kan skee ved at omgive det med noget, som enten slet ikke eller dog meget vanskeligen lader den gaae igiennem. Gaves der et aldeles uigiennemtrængeligt Svøb for Varmematerien, kunde det troes at et af Varme giennemtrængt Legeme maatte derved kunne vedblive bestandigen hedt. Men man kiender ikke en saadan Ting, og det er sandsynligt at overalt ingen saadan gives.

Legemer, som lade Varmematerien let og hastig giennem sig, kaldes Ledere, de derimod, som lade den langsomt og besværligen gaae igiennem, Ikkeledere. En middelmaadig Leder kan og lige-
saa vel kaldes en middelmaadig Ikkeleder.

Alle Metaller ere gode Ledere for Varmematerien. Træ derimod, og overhovedet alle lette, tørre og svampige Legemer ere Ikkeledere. Glas er ogsaa en Ikkeleder, skjønt i ringere Grad. Qvicksølv, Vand og saadanne flydende Ting ere Ledere; men Luft, og alle elastiske flydende Ting, ogsaa Damp, ere Ikkeledere.

Et fast Legeme leder i sin' udelte Masse langt bedre, end naar det er knuset eller deelt i mindre Stykker. En Jernstang er en bedre Leder, end Jernfilspaan. Savspaan en bedre Iffeleder end Træ, og en endnu bedre Iffeleder er meget tørre og fint pulveriserete Trækul. Men af alt, som man kan betiene sig af til at indslutte Varmematerien, kan intet med større Fordeel bruges end den almindelige os omgivende Luft. Naturen betiener sig af den til dette Diemed, og vi behøve kun at efterligne Naturen.

Ulden, Dyrenes Pelsværk og Fuglenes Fiære skylde uden Tvivl deres Varme til den i deres Mellemrum værende og fastholdne Luft. Ligeledes bevarer Luften i Sneen Varmen i Jorden om Vinteren, og den samme Aarsag bestemmer Varmen af al kunstlig Paaklædning.

I kolde Lande kiender man Nyttten af dobbelte Vinduer. Man skulde og i varme Lande bruge dem til at udholde Heden; thi de tiene til det ene Diemed ligesaa vel som til det andet. Men Aarsagen dertil er ikke Glassets Tykkelse men den mellem begge Vinduer indsluttete Luft.

Luftens ikke ledende Kraft kan endnu forsøges. Alt det, som hindrer den indvortes Bevægelse af Luften, formindsker dens ledende Kraft. Den vilde

vilde være uigiennemtrængelig, naar den kunde blive ubevægelig. Et anstilt Forsøg har lært, at en vis Mængde Varmematerie fandt Vej giennem et $\frac{1}{2}$ Tomme tykt Lag indsluttet Luft i $9\frac{2}{7}$ Minuter; men at $21\frac{2}{3}$ Minuter behøvedes til dens Gang giennem dette Luftlag, naar den blev blandet med $\frac{1}{16}$ Ederdun, fint Velsbærk eller fin Silke. Disse Legemer binde Luften og gjøre den ubevægeligere. Vilde man derimod blande et ledende Legeme med den, maatte den lade Varmen let og hastig igiennem.

Ved Valget af de Legemer, som man vil blande med Luften, maa man og agte paa deres Deles Fihed og Tyndhed. De tyndeste og fineste Legemer ere de bedste. Ved grove Hestehaar f. Ex. naaes Niemedet langt flattere end ved de fine Bæverhaar.

Niels Tonder Lund,

Jusfidsraad og Kommitteret i det Vestindiske Guineiske Kents-
og Generaltoldkammer.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 24.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 13. Juni 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. S. Holms Enke.

Anmeldelse.

Mandagen den 9 Jun. 1800 var i Selskabet
Repræsentant : Forsamling.

Om den ledige Bogholdertjeneste vare til Majs
maanedes Udgang Ansøgninger indkomne fra føl-
gende :

- 1) G. H. Lund, Litteratus;
- 2) Caspar Røbke, forhen Fuldmægtig hos
Højesterets Advokat Uldall;
- 3) Poul Rodskov, Horkræmmersvend;
- 4) J. Bøesen, Fuldmægtig i Rentekammeret;
- 5) J. L. Preuß, forhen Skib- og Negotie
Assistent;

6) A.

- 6) A. Møller, Extrahent hos Hr. Generals
fiskal Skibsted ;
- 7) P. D. Møller, Klædekræmmer ;
- 8) J. W. Klemke, forhen surnumeraire Kan-
cellist ;
- 9) A. Døgewad, Strømpefabrikør ;
- 10) Mich. Blach, Klobmand ;
- 11) Maken, Inspector ved almind. Hospital ;
- 12) H. N. Beyer, Bert ved det forenede
musikalske Selskab ;
- 13) H. Michelsen, forhen Inspector ved den
Wodroffske Seildugsfabrik ;
- 14) Mørk, Vinhandler ;
- 15) E. Dixel, Urtekræmmer ;
- 16) Bram Helst, Selskabets const. Bog-
holder.

Samtlige disse Ansøgninger tilligemed Atte-
ster bleve Repræsentationen forelæste og foreviste.

Ved Stemmesfeerhed afgjordes, at den, der
maatte blive valgt til Bogholder, ikke skulde for-
pligtes til at afgive af sin Løn til afg. Bogholder
Hvids Enke mere end 50 Rdlr. aarligen, saa-
længe hun er Enke. Derimod blev bemeldte Enke
efter hendes derom indkomne og for Repræsenta-
tionen fremlagte Ansøgning tilsaet af Selskabets
Kasse en aarlig Pension af 50 Rdlr., som tager
sin

sin Begyndelse fra 1ste April d. N. ; saa tillades hende ogsaa efter nogen Tid at indkomme til Selskabet med Ansøgning om en Gratification. End videre eftergives hende ifølge hendes Ansøgning det af hendes afdøde Mand oppebaarne sidste Kvartal af 80 Rdlr. , som nu udbetales hende paa Grund af, at Hr. Bram Helst havde paataget sig indtil videre at forrette Embedet uden Betaling til Fordeel for hende.

Dernæst fremlagdes en Fortegnelse, forfattet af bemeldte Enkes Værge, Sejlmager Bang, over den Afdødes efterladte Bøger, Selskabet tilhørende, hvilke af Enken vare afgivne til Administrationen.

Førend der kunde strides til Valg af en ny Bogholder, blev af Administrationen foreslaaet Repræsentationen, at bestemme, hvad Voteringsmaade der i dette og lignende Tilfælde for Fremtiden skulde have Sted, da sliq Bestemmelse aldeles savnes i Lovene. Og blev da vedtaget en dobbelt Votering, saaledes at der først skriftligen stemmes paa 3 blandt samtlige Candidater, og at dernæst de 3, som af alle befindes at have de fleste Stemmer, komme paa et snevrere Valg, for at af disse endeligen 1 kan vælges.

Ifølge heraf kom, efterat første Botering var skeet, de Herrer Koble, Boesen og Bram Hjelst med fleste Stemmer paa det snevrere Valg, ved hvilket da Hr. Koble blev udnævnt til Selskabets Bogholder med 29 Stemmer; de tvende andre havde hver 17.

Til Selskabets nye Medlemmer bleve antagne følgende:

- 1) Hr. Johan Adam Kroll, Linnedvæver;
- 2) Frue Baronesse B. de Selby, som overordentligt Medlem;
- 3) Hr. Sekretær Kristian Lassen;
- 4) — Johan Henrik Rjemmer, Guldsmed;
- 5) — Prokurator Severin;
- 6) — Schiott, Fuldmægtig i Overformynderskabet.
- 7) — Peter Clemens, Inspektør ved Søkadetakademiet;
- 8) — Rasmus Hansen, | begge Forbødere og
| Sud ved Admir.
- 9) — Matthias Petersen, | og Kommissariats-
| Kollegium;
- 10) — Johan Erik Helt, Borger og Parykmagermester.

II) Hr. Johan Grønberg, Borger og Haar-
skærer.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

S. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Konsten at skaffe sig behagelige Drømme.
af

Benjamin Franklin.

(til et Fruentimmer, efter hendes Forlangende.)

Da en stor Deel af vort Liv tilbringes i Søvn, medens hvilken vi undertiden have behagelige Drømme, og undertiden foruroligende, er det af Bigtighed at naae hiin og undgaae disse, thi, enten saa virkelig eller indbildt, er Smerte Smerte og Fornøjelse er Fornøjelse. Kunne vi sove uden at drømme, undgaaes vel de ubehagelige Drømme. Men kunne vi, medens vi sove, have fornøjende Drømme, er det, som Franskmændene siger, tant gagné, saa meget lagt til Livets Behagelighed.

Til dette Mjemed er det for det første nødvendigt at drage Omhu for at bevare Helbredet, ved tilbørlig Bevægelse og stor Naadelighed; thi
i Syg-

i Sygdom er Indbildingen i Uorden, og ubehagelige, ofte skrækkende Billeder pleje at fremstille sig. Legems Bevægelse bør foretages før Maaltiderne, ikke følge umiddelbar paa dem; den første fremmer, den sidste, med mindre meget maadelig, hindrer Fordøjelsen. Naar vi efter Bevægelsen spise sparsomt, vil Fordøjelsen blive let og god, Kroppen munter, Sindet gladt, og alle de dyriske Forretninger ske i Overensstemmelse. Sovnen naar den følger vil være naturlig og uforstyrret. Af Dovenstab, forbunden med overflødig Føde, aarfages Marenriden og ubeskrivelig Skræk; vi falde fra høje Stejlheder, angribes af vilde Dyr, Mordere, Dæmle, og erfare allehaande slags Nød og Angst.

Dog maae det mærkes, at Mængden af Føde og Bevægelse maae være i Forhold og forskiellig; de som bevæge sig meget maae, og de bør spise mere, de, som kun nyde liden Bevægelse, skulde og spise lidt. I Almindelighed spises der, siden Køgekunstens Fremgang, henved dobbelt saa meget som Naturen fordrer. Aftensmaaltider ere ikke flemme, naar vi ikke have spist til Middag; men urolige Nætter følge naturligen paa gode Aftensmaaltider efter fuldstændig Middags-spisning. Vist nok, da der er Forskiel paa Legems Bygninger,

fove

sove nogle ret vel efter disse Maaltider; det koster dem alene en Nærelse hvorefter de sove til Dommehag. Det er ikke usædvanligt i Albiserne, at Folk, som have spist ret godt til Aftens, ere fundne døde i Sengen om Morgenen.

Et andet Middel til at bevare Helbredet, som ikke maae oversees, er bestandigen at forsyne Deres Sovestue med frisk Luft. Det har været en stor Fejl at sove i nøje tilslutte Værelser og i Senge omgivne med Gardiner. Ingen Luft uden fra, som kan komme ind til Dem, er saa usund, som den uforandrede, ofte aandede Luft i et indsluttet Værelse. Som togende Vand ikke bliver hedere ved at koge længer, naar de Partikler, som modtage den større Hede, kunne finde Udvej; saaledes befries de levende Lege-mer for Forraadnelse, naar Partiklerne, ligesaa hastigen som de blive fordervede, kunne frakastes. Naturen uddriver dem giennem de fine Abninger i Huden og Lungerne, og de bortføres i den fri aabne Luft; men i et tilsluttet Rum indtage vi dem flere Gange igjen, skjønt de blive alt meer og meer fordervede. En Mængde Mennesker, sammenpakkede i et snævert Rum, forderver saaledes Luften i saa Minuter, og gjør den endog dødelig, som i den sorte Hule i Calcutta. En enkelt Per-
son

son siges alene at forderve henved 4 Potter Luft i Minutet, og behøver da en længer Tid for at forderve et heelt Værelse; men det skeer dog i Forhold, og mange Forraadnelses Sygdomme have derfra deres Oprindelse. Det er fortalt om Methusalem, som, da han levede længst, maae formodes bedst at have bevaret sin Helbred, at han altid sov i aaben Luft; thi da han havde levet i fem hundrede Aar, sagde en Engel til ham: „Staae op Methusalem og byg Dig et Hus; for du skal leve endnu fem hundrede Aar.“ Men Methusalem svarede og sagde: „Hvis jeg ikke har længer Tid end fem hundrede Aar at leve i, er det ikke værdt Møjen at bygge mig et Hus. Jeg vil sove i Luften, som jeg er vant at gjøre.“ Lægerne, efter i mange Aldre at have vaastaaet, at den Syge ikke maatte nyde frisk Luft, have omsider opdaget, at den kan gjøre dem godt. Det er derfor at haabe, at de maae i Tiden ligeledes opdage, at den ikke er skadelig for dem der ere sunde; og at vi da maae blive helbredede for den Luftskræk, der for nærværende Tid ængster svage Siæle, og lader dem for vælge at quæles og forgiotes end at lade et Vindue staae aabent i Sovestammeret, eller lukke Vinduet ned i Vognen.

(Det øvrige næste Gang.)

Oversat af Niels Tønder Lund,

Jussitsraad og Kommitteret i det Bestindiske Guineiske Rente- og Generaltoldkammer.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 25.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 20. Juni 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Konsten at skaffe sig behagelige Drømme.
af
Benjamin Franklin.

(Fra forrige Nummer.)

Indsluttet Luft, naar den er mættet med Uddunstningsmaterie *), kan ikke modtage meer. Denne Materie maae da blive tilbage i vore Legermer og forarsage Sygdomme; men den underretter i Forvejen om, at den er nær ved at blive skadelig, ved at frembringe visse ubehagelige Fornemmelser, skiont svage i Begyndelsen, saa og danne
ere

*) Saa kaldes de Damppe, som gaae ud af vore Legermer, fra Lungerne og giennem Hudens Svedhuller. Mængden af den siges at være fem ottende Dele af hvad vi spise.

ere i Lungerne en Pirren og i Huden en vis Uro, som er vanskeligt at beskrive, og som faa, der føle den, vide Aarsagen til. Men vi maae kunne erindre, at undertiden, naar vi vaagne om Natten, have vi, naar vi vare varmt bedækkede, fundet det vanskeligt igjen at falde i Søvn. Vi vende os ofte uden at finde Ro i nogen Stilling; dette aarsages ganske ved en ubehagelig Fornemmelse i Huden, som kommer af Uddunstningsmateriens Tilbageholdelse, naar Sengeklæderne have modtaget saameget de kunne, og opfyldte deraf ikke modtage meer. For at overbevises herom ved Forsøg kan en Person kun vedblive sin Stilling i Sengen, men kaste af sig Overdækket og tillade den friske Luft at komme til den saaledes blottede Deel af Legemet; han vil da føle denne Deel hastigen forfrisket; thi Luften vil strax hielpe Huden ved at modtage, afstryge og bortføre den Byrde af Uddunstningsmaterie som uleiligede den. Enhver Deel af kold Luft, som nærmer sig den varme Hud, i det den modtager sin Deel af denne Damp, faaer derved en vis Grad af Hede, der fornynder den og gior den lettere, saa at den kan med sin Byrde blive stødt til Side af koldere, altsaa tungere, frisk Luft, som i Øjebliket indtager den forrige's Sted; og da, ligeledes forandret og varmet

met, giver Plads for en følgende Mængde. - Dette er Naturens Orden til at frie Dyrene for at blive forgiftede af deres egen Uddunstning. Han vil nu sole Forfkiellen mellem den Luften udsatte Deel, og den, som endnu nedstunken i Sengen ikke tillader Luften Udgang; thi i denne Deel mærkes Uroen tydeligere ved Sammentigning, og Sædet for den ubehagelige Fornemmelse findes meer bestemt end naar Legemets hele Overflade var udsat for den.

Her er da en stor og almindelig Aarsag til ubehagelige Drømme. Thi, naar Legemet er uroligt, forstyrres Sindet derved, og allehaande ubehagelige Forestillinger i Sovne blive den naturlige Folge. Forebyggelses- og Hjælpenidlerne ere følgende:

- 1) Ved at spise maadeligen, hvilket allerede er tilraadet for Hælbredens Skyld, frembringes mindre Uddunstningsmaterie i en given Tid; Sengekæderne modtage den altsaa længere for de blive ganske giennemtrukne, og vi kunne derfor sove længer for vi ulejlighes ved at de ej ville modtage mere.
- 2) Ved tyndere og meer aabne Sengekæder, som tillade Uddunstningsmaterien lettere at gaae giennem dem, ulejlighes vi mindre, da den længer bliver taalelig.

3) Naar

3) Naar De vaagner af denne Uro, og finder at at De ikke let kan falde i Søvn igien, da stig ud af Sengen, bank og vend Deres Hovedpude, ryk Sengekæderne vel i det mindste en Sneegange, læg Teppet til Side og lad Sengen blive fold; imidlertid vedbliver De upaaklædt at gaae omkring i deres Kammer, indtil Deres Hud har høst Tid til at stille sig ved sin Byrde, hvilket vil skee saa meget snarere, eftersom Luften er tørrere og koldere. Naar de begynder at finde den kolde Luft ubehagelig, gaaer da til Sengs igien, og De vil snart falde i Søvn og Deres Søvn vil være sød og behagelig. Alle Oprin, som fremstilles for deres Indbilding, blive af det fornøjende Slags. Jeg har ofte ved dem været ligesaa behageligen underholdt, som ved Forestillingerne i en Opera. Skulde det hende, at De var for dorst til at gaae ud af Sengen, maae De, i Stedet derfor, løfte Sengekæderne op med den ene Haand og Fod, at en god Deel frisk Luft kan inddrages, og, ved at lade dem falde, igien uddrives. Dette, igientaget en Sneegange, vil saavidt rense Klæderne for den indsuede Uddunstningsmaterie, at De derefter kan sove vel nogen Tid.

Men

Men denne sidste Maade er ikke at ligne med den første.

De, som ikke elske Besværlighed og kunne skaffe sig to Senge, ville finde en stor Vellyst i at staae op, naar de vaagne i en varm Seng, og lægge sig i den kolde. Saaledes at sidste Seng vilde og være til stor Nytte for dem der ligge syge af Feber, da det forfrisker og ofte tilveiebringer Søvn. En meget bred Seng, hvori det er muligt at flytte saa langt fra det første Leje, at et Koldt og behageligt kan faaes, vil i en vis Grad svare til samme Hemed.

En eller to Anmærkninger endnu ville ende dette lille Stykke. Naar De lægger Dem, maae De sørge for at deres Hovedpudes Stilling passer til den Maade hvorpaa de pleier at hvile Deres Hoved, og er fuldkommen beqvem. Deres Lemmer lægger De da saaledes, at de ikke ligge ubeqvemt haardt det ene paa det andet, for Exempel Anklerne; thi, omendstønt en slet Stilling i Forstningen ikke gjør ret meget ondt og neppe mærkes, vil dog Vedvarenheden gjøre den mindre taalelig, og Uماغeligheden kan føles større medens De sover og forstyrre Deres Indbilding.

Disse ere Konstens Regler. Men, skjønt de i Ualmindelighed ville findes virksomme til at frembrin-

bringe det tilfattede Bjemed, er der eet Tilfælde, hvort den nøjagtigste Jagttagelse deraf vil blive aldeles frugtesløs. Til Dem, kære Veninde, behøver jeg ikke at melde om Tilfældet. Men min Forklaring om Konsten vilde være ufuldstændig uden at melde derom. Tilfældet er, naar den Person, som ønsker at have behagelige Drømme, ikke har draget Omseer for at bevare, det som er nødvendigt fremfor alt, en god Samvittighed.

Oversat af Niels Tønder Lund,
Justitsraad og Kommitteret i det Vestindisk-Guineiske Rente-
og Generaltolkekammer.

V i b e n.
en sand Tildragelse.
af
Benjamin Franklin.

Da jeg var et Barn, syv Aar gammel, fik jeg en Helligdag Lommen fuld af Kobberpenge hos mine Venner. Jeg gik lige hen til en Bod, hvor der solgdes Legetøj, og, da jeg blev indtagen af Lyden af en Pibe, som jeg undervejs traf hos en anden Dreng, tilbød jeg ham villigen alle mine Penge for denne ene. Jeg kom da hjem, og pek hele Huset over, meget fornøjet med min Pibe, men forstyrrende hele Familien. Mine Brødre og Søstre

stre og Fættre, der begrebe hvad Riib jeg havde gjort, fortalte mig, at jeg havde givet fire Gange meer for Piben end den var værdt. Dette bragde mig i Tanke, hvor mange gode Ting jeg kunde have kjøbt for det øvrige af Pengene; og de loe mig saa meget ud for min Daarlighed, at jeg græd af Fortrædelighed, og Eftertanken gav mig meer Sorg, end Piben gjorde mig Fornøjelse.

Dette var mig dog siden nyttigt, da Indtryket vedblev i mit Sind; saa at ofte, naar jeg var fristet at kjøbe noget unødvendigt, sagde jeg til mig selv, giv ikke for meget for Piben.

Som jeg voxde til, kom ud i Verden, og iagttog Menneskenes Handlinger, forekom det mig at jeg traf mange, ret mange, som gave for meget for Piben.

Naar jeg saae nogen alt for begjærlig efter Hofgunst, opofrende sin Tid paa Opvartninger i Forkamrene, sin Rolighed, sin Frihed, sin Dyd og maaskee sine Venner for at naae denne Gunst, har jeg sagt til mig selv: Denne Mand giver for meget for sin Pibe.

Saae jeg en anden forelsket i Folkeyndest, bestandig sysselsættende sig med de offentlige Sagers Lummel, forsømmede sine egne Forretninger, og ødelæggende dem ved denne Forsømmelse: Han betaler

taler i Sandhed, sagde jeg, for meget for sin Pibe.

Lærde jeg at kiende en Snier, som opgav et hvert Slags Behagelighed og Trøst i Livet, al Fornøjelsen af at gjøre andre Godt, al Agtelse hos sine Medborgere; og det velvillige Venstabs Glæder, for at opdyngte Rigdomme: Staffels Mand! saade jeg, De betaler i Sandhed for meget for Deres Pibe.

Naar jeg møder en Belystlig, der opofrer enhver rosbærdig Sindss eller Vilkaars Forbedring til blot legemlige Sandheder; Fejltagende Mand, siger jeg, De bereder Dem Smerte istedet for Fornøjelse; De giver for meget for Deres Pibe.

Seer jeg en forelsket i smukke Klæder, smukt Bostab, smukt Kioretoj, alt over hans Formue, hvorved han gjør Gield og ender sin Bane i Fængsel, Ah! siger jeg, han har kiøbt sin Pibe dyrt, alt for dyrt.

Naar jeg seer en smuk, mild og blid Pige givet til en ond og dum Mand; Hvad er det ikke beklageligt, siger jeg, at hun har ogsaa kiøbt saa dyrt.

Kort, jeg foreskilde mig, at en stor Deel af Menneskenes Ulykker kom over dem ved deres urigtige Dom om Tingnes Værd, og derved, at de give for meget for deres Piber.

Oversat af

Niels Tønder Lund,

Justitsraad og Kommitteret i det Vestindiske, Guineiske Rente, og Generaltoldkammer.

Borger = B e n n e n .

No. 26.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 27. Juni 1800.

Forlagt af Underkottelses-Selskabet.

Trykt hos C. B. Holms Enke.

Om Prutten.

Det er ikke at forklare, hvormegen Indflydelse Banen har paa vore Begreber og Domme, eller hvor lidet det Sædvanlige sees i det rigtige Lyg og dømmes som det fortæner.

Det vilde blive vidtløftigt at opregne alt det Urigtige, som vi antage for rigtigt, fordi vi ere vantte dertil, eller fordi andre holde saa for. Borgervennen vil her indskrænke sig til et enkelt Exempel.

At bedrage sin Medborger, eller fratage ham hans Ejendom, er der ingen, som jo er overbevist om, at være Uret. At besylde en anden for saadan Hensigt, at tilkiendegive ham ligefrem Frygten

ten

ten for af ham at bedrages, føler enhver at være uhøfligt og usædeligt. Og dog finder Udsælgeren det ikke at være uret at forlange meget meer for sine Varer, end det han bør have eller billigen kan haabe; og Kjøberen finder det ikke uhøfligt at byde ham mindre, eller at tilkiendegive ham at han vil bedrage. Udsælgeren tager det ikke ilde op, at det siges ham, at han har forlangt for meget; og Kjøberen vredes ikke over, at det Ubillige forlanges for Varerne. — Sagen er: det er desværre blevet sædvanligt at prutte, og da at forlange saa meget at der kan afflaaes. Men Sædvane kan ikke forandre Sagens Natur, kan ikke gjøre det urette og uskikkelige ret og sædeligt.

Vel kan det ikke ventes eller forlanges, at Udsælgeren skulde kunne fæste sig saaledes til een Priis, at denne til alle Tider bliver den samme. Varers Priis beroer paa deres Eogning eller Forholdet mellem Varernes og Kjøbernes Mængde. Alle de Varer, hvorpaa Moden har Indflydelse, maae i Begyndelsen være dyrere end siden. Medens de have Mode eller Sielendhed for sig, søges de meer, og maae da efter Handelens Natur være dyrere. Naar de tabe i Nyhed og Sielendhed, og da søges mindre, maae de sælges for ringere, ofte med Tab. De søges omfider slet ikke, og fun-

kunne da slet ikke sælges. Det er billigt, at den højere Priis i Begyndelsen erstatter tilfulde Tabet ved den Deel deraf, som ved at gaae af Brug enten tabe al Værdie eller sælges til en Priis, der er under den første Indkøbspriis. — Det samme gælder om Varer, der ere Fordervelse underkastede. En større Fordeel paa dem i Begyndelsen bør erstatte Tabet paa den Deel deraf, som ved at henligge kan tabe i Værdie, eller paadrage sig Renter, Pakhuusleje og Bevaringsomkostninger. Endog Varer, som hverken ere underkastede Mode, Mening eller Forringelse i Godhed, ere til alle Tider udsatte for Prisernes Vakling, der fremstaaer ved alle de Omstændigheder, der enten forøge samme Vares Mængde paa Stedet, eller formindste denne Vares Søgning og Forbrugelse. Det kan ikke lægges Udsælgeren til Last, at han nyttet og rettet sig efter disse Omstændigheder. Dem, som nedsætte hans Vares Priis, nødes han at rette sig efter, og det er ikke meer end billigt, at han til Siengæld nyttet de Omstændigheder, som tillade ham at forhøje Prisen. Overalt kan det ikke bebrejdes den Handlende, at han søger for sine Varer at naae den højeste mulige Priis. Uden undertiden at vinde betydeligen, kan han ikke til andre

Tider

Lider taale de Tab, som ved Handel ikke altid ere at undgaae.

Men det kan bebreides den Handlende, at den Priis, hvorfor han frembyder Varerne, ikke paa samme Tid er lige for alle. Det kan bebrejdes ham, at han nytter Kjøberens Uvidenhed om Varernes Godhed og deres Markedepriis, for at tilvinde sig en Fordel, som ikke er beregnet efter de Omstændigheder, som paa den Tid ellers bestemme Prisen, men efter den Kjøbendes Ukyndighed eller Mangel paa Ovelse i at kjøbe. Naar Udsælgeren forlanger meer for sine Varer, end det han i samme Øjeblik solade dem for til en anden, og som han strax efter sælger dem for til en tredje, tilkiendegiver han den Kjøbende ikke utydeligen, at han troer ham taabelig nok til at lade sig bedrage, og naar Udsælgeren modtager af Kjøberen dette meer, bedrager han denne virkelig. Naar han modtager meer for sine Varer, end han efter Omstændighederne bør have eller kan haabe, er det i Virkningen det samme, om han erholder dette Mere ved falskt Maal og Vægt, eller ved at sælge flette Varer under Navn af bedre, eller ved at drage Fordel af Kjøberens Godtroenhed eller Uvidenhed om den gjældende Priis. Kjøberen faaer i alle disse Tilfælde ikke Ret for sine Penge, men fornærmes.

Intet kan undskyldes denne Uffik, uden Kjøbernes Lyst til at prutte. Men vanskeligt er det at sige, hvilken af disse to Uffikke har født den anden af sig. Rimeligt er det dog at Udsælgerens overdrevne Forlangende har allerførst giort Kjøberen det nødvendigt at byde mindre.

Uanselig var det, om disse Uffikke kunde afskaffes, og derved meer Redelighed og Godtroindførelse i Emaahandelen. Meget Tid vilde derved vindes, som nu spildes ved den lange Tingen og den dermed forbundne megen Snak. Udsælgeren vilde undgaae mange usande og ham uværdige Forsikringer, som udøst, men som dog den øvede Kjøber lidet fæster Tro til, og som Udsælgeren oftest selv igiendriver ved at overlade Varerne ringere. Kjøberen havde kun at agte paa, om Varerne passede for ham.

I Engeland er det sædvanligt, at en Detailhandler, som gjør nogen Paastand paa Ugtelse og Rygte, ikke lader sig tinge. Følgen deraf er, at Varerne forevises, Prisen siges, og, naar Kjøberen finder begge at være sig passende, er Kjøbet sluttet. Hvis ikke, er den Forhandling forbi.

Hvorfor skulde dette ikke ogsaa hos os være almindeligen muligt? Det beroer paa de Handlende selv at indføre det. De ville derved vinde meer end i Tid. De ville fries for at lade sig afbetle Varer for ringere Priis end den billige, og for at trættes ved at besvare den pruttendes ofte urimelige Bud og Grunde. De vilde derved vinde
meer

meer end det, de nu og da ved overbrevet forlangende kunne fraliste den Uerfarne.

Niels Tønder Lund,
Justitsraad og Kommitteret i det Vestindisk, Guineiske
Rente- og Generaltoldkammer.

Naad mod Bagvaskelse.

(Oversat af the Guardian 2. No. 135.)

En god Samvittighed er for Siælen, hvad Helbred er for Legemet; den bevarer en bestandig Ro og Glæde inden i os, og bøder meer end tilfulde paa alle de Ulykker og Sorger, som muligen kunne træffe os. Jeg veed intet saa tungt for et ædelt Sind at overvinde som Bagvaskelse og Bebrejdelse, og kan ikke udfinde nogen Naade at sætte Siælen i Ro før den, uden denne ene, at være sig bevidst ikke at fortiene dem.

Det Sted hos Don Quixotte har altid fornøjet mig meget, hvor den underlige Ridder foreslides at dlynge Ros og Lovtale paa en forstandig Mand, som derover gjør sig denne Betragtning: hvor er ikke Ros behagelig for den menneskelige Natur! jeg kan ikke undlade hemmeligen at finde Fornøjelse i de Høfligheder jeg modtager, skjønt jeg føler at det er en gal Mand, som viser mig dem. Ligeledes, omendskjønt vi ere ofte forbisfede om, at de, som laste os, ikke kiende noget til os, og have ikke enten Lejlighed eller Duellighed til at fælde en rigtig Dom over os, kunne vi dog ikke hindre at det gjør os ondt, hvad de sige.

For

For at helbrede denne Svaghed, der er saa naturlig for de bedste og klogeste Mennesker, har jeg fundet særdeles Fornøjelse i at iagttage de gamle Philosophers Udfærd mod deres Fienders Ondskab og Bagvaskelse.

Maaden at bringe Bagvaskere til at tie, siger Bias, er altid at sive sig i det som er rosværdigt. Sokrates, da han havde faaet sin Dom, fortalte sine Venner at han havde altid vant sig til at agte paa Sandhed og ikke paa hvad der udsattes paa ham, og at han ikke var urolig over sin Dødsdom, fordi han vidste sig fri for Brøde. Det var i samme Aand at han hørte sine fiore Modstanderes Anklagelser yttrede i de bitterste Bebrejdelser. Anytus og Melitus, sagde han, kunne vel udbringe en Dom mod mig, men de kunne ikke skade mig. Denne guddommelige Philosoph folde sig saa stærk ved sin Ukyldighed, at han ikke agtede Bagvaskernes hele Usmagt, som havde forbundet sig til hans Udelæggelse. Han var støttet ved en god Samvittighed, som modsagde Rygterne, der vare udsprede mod ham, og frifandt ham for ham selv.

Andre Philosopher have heller valgt at tilbagedrive Fornærmelsen med et bittert Svar. De viste, at de folde den, skönt de tillige vare behændige nok til at lade deres Angribere lide med dem. Af dette Slags var Aristoteles's Svar til en som forfulgde ham med lang og bitter Skielden. De, sagde han, som er vant til at taale Bebrejdelser, siger dem med Fornøjelse; jeg, der ikke har været vant til at sige dem, finder ingen Fornøjelse i at høre dem. Diogenes var endnu meer streng mod

en

en som talte ilde om ham: Ingen vil troe dem, naar de taler ilde om mig, meer end jeg vilde troes, hvis jeg skulde tale vel om dem.

I disse og andre Ex-emp-ler, som kunde fremstilles, vidner Svarets Bitterhed tilstrækkeligen om dens Utilfredshed som gav det. Jeg vilde heller tilraade Læseren, hvis han ikke i dette Tilfælde har den skjulte Trost, at han ikke fortjener saadanne Bebrejdelse, som gøres ham, at følge Epictets Raad: Hvis nogen taler ilde om dig, da eftertænk, om han har Sandhed paa sin Side; hvis saa, da forbedre dig, at hans Laster ikke kan røre dig. Da det blev fortalt Anoximander, at endog Drengene loe til hans Sang: Jh, sagde han, jeg maae da lære at synge bedre. Men af alt hvad Philosopherne have sagt, forsaavidt jeg har samlet det til mit eget Brug ved saadan Lejlighed, er der intet saa oprigtigt og fornuftigt, som de to følgende Svar af Plato. Underrettet om, at han havde mange Fiender, som talde ilde om ham, sagde han: Det er ligemeget, jeg vil leve saa at ingen skal troe dem. Da han en anden Gang hørde, at hans fortrolige Ven havde talt fornærmeligt mod ham, sagde han, jeg er vis paa han gjorde det ikke, hvis han ikke havde nogen Aarsag dertil. Dette er den sikreste, vel og den ædleste Maade at sløve Bebrejdelsen, og saaledes beredes Mennesket sikrest til den store og eneste Trost mod Bagvaskelse: en god Samvitighed.

Niels Tønder Lund,

Justitsraad og Kommitteret i det Vestindiske Guineiske Kente,
og Generaltoldkammer.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 27.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 4. Juli 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. B. Holms Enke.

Dette Nummer er samlet og udgivet af Præsten W. K. Hjort.

Hvorledes bør man forholde sig i Henseende
til Moderne.

(Oversat af Pischons Philoikos).

Selskabelighed har lidt efter lidt givet Moden sin Tilværelse. Dens Alder gaaer derfor og tilbage til de første selskabelige Forbindelser, som Menneskene indgik med hinanden; thi naar flere Personer forenes om at leve i Selskab med og for hinanden, saa søge de ogsaa paa begge Sider at nærme sig hinanden og at ligne hinanden saa meget, som mueligt. Enhver i Selskabet afstaaer fra sine særegne Griller, og danner sig efter andre i alt det, som han ikke finder

finder bestemt ved Sandhedens og Dydens evige Love. Ved denne velvillige Estergivenhed forsionner han sine Glæder, og forøger Nydelsen af Livets Behageligheder.

For de selskabelige Forbindelsers Skyld bor man altsaa ikke ganske unddrage sig fra Modens Bydende: nei, Klogskab fordrer tvertimod af enhver, der vil leve i Selskabet med Fornøjelse og Biesald, at han ikke udmerker sig ved sin Klædedragt, og at han hverken i sin huslige Indretning, eller i sin udbortes Afsærd afsoger alt for meget fra det, som Flere eller Alle have vedtaget at være Mode.

Heraf kan man altsaa tilfulde indsee, at et hvert fornuftigt Menneske, ved sin Estergivenhed imod Modens egenfindige Fordringer, ikke kan have nogen anden Hensigt, (naar nemlig hverken egen Smag eller Bequemmelighed bestemmer ham dertil) end denne, at knytte sig fastere og fastere til dem, han hører til, og paa hvis Omgang han gior Fordring. — Jeg er derfor og blot forbunden til at rette mig efter Moden, for saavidt, som jeg, ved at trodse dens Bud, vilde udmerke mig og stille mig ved de ønskelige Fordele af det selskabelige Liv; men jeg maae indskrænke mig, og være Herre over mig selv, saasnart højere Pligter byde mig noget andet, eller saasnart jeg kunde have

Aars

Årsag til at befrygte, at min og Mines Lykke vilde lide derunder.

Naar en Familie har erkjendt denne Grund-
sætning for rigtig, og vedtaget den, saa kan den
ogsaa snart nøiagtigen bestemme de Regler, hvorefter
den, hvad Moderen angaaer, haver at rette
sig. Disse Regler lade sig beqvemt henseende under
3 Afdeliger, hvoraf den vigtigste er denne: Vær
hverken den Første eller den Sidste, der optager
en Mode. At angive Tønnen, man maa betragte det
fra hvilken Side man vil, har sine store Van-
stkeligheder. Det holder meget haardt at op-
fylde alle de Fordringer, som gjøres i denne Hen-
seende med eller uden Grund, og at give enhver
Forandring eller Afvigelse, som man tillader sig
eller bringer i Fotslag, tilstrækkelig Ansæelse, eller
at skaffe den Indpas hos andre. Betænker man
endnu ovenikjøbet, at Moder i det hele beroe
paa Smagen, og at denne er forskjellig næsten hos
enhver enkelt Person, saa blive Vanstkelighederne
ved deres Opfindelse og deres første Udbredelse,
endnu meget forøgede og forstørrede. De, som
give sig af med Moders Opfindelse, nedsynke og
derved til en Smaahedskaand, der tilsidst quæler
al Sands for ædlere og højere Beskæftigelser, og
leder

leder dem til ganske at forsømme deres Pligter, og deres Forstands og Hjertes Dannelse.

Men om nu endog kun meget Faa befatte sig med Moders egentlige Opfindelse, saa er det dog næsten ligesaa fordærveligt, og for Mange, i visse Tilfælde, tillige latterligt, naar de ikke kjende nogen større Værd eller Berømmelse, end bestandig at være de Første, der til Punkt og Prikke efterabe det Nyeopfundne, og anvende det paa sig selv. Denne Breidelse træffer i Besynderlighed Qvinden. Vel kan man anføre til Fruentimmernes Undskyldning, at de ere skabte til at behage, og at de altsaa i visse Maader ere nødte til at sørge for at vedligeholde og forhøje deres Yndigheder. Men er da denne hastige og ængstelige nøjagtige Efterlevelse af Modeforskrifterne alletider Middelet til at opnaae dette Hjemeed? Forskjønne Moderne ogsaa virkelig altid den Gienstand, der troeligen optager dem netop saaledes, som de angives. Eller skulde det ikke i mange Tilfælde være fordelagtigere for vore Qvinder, isald de ved deres Paaflødning og Stads og toge Hensyn til andre Ting, end til Gudens blotte Magtsprog?

Efter mit Lykke viser et Fruentimmer just deri Smag og Demmekraft, naar hun ved at efterligne nye Dragter, tager Hensyn til sig selv,
 sit

sit Legems Bygning og sin hele Dannelse. Der kan meget være Mode, men som ikke er fordelagtigt for hendes Person, hendes Skabning eller hendes Bort — som tværtimod kan blotte hendes Mangler, og tilhylle hendes skønneste Vindigheder. Skal hun desuagtet vælge den Klædedragt, der vansker hende? Skal hun dog alligevel vælge den Farve, der klæder hende ilde? Skal hun i ingen Henseende afvige fra Moden, hvad enten den saa forskønner eller vansker hende? — Jeg mener, Nei! ved Overlæg og ved nogen Kunstskab om sig selv, vil hun vist nok snart opdage en Middelvei, som hun kan følge, uden just at adskille sig fra sine Jevnlinge og sit Køn, og uden at bortfjerne sig alt for langt fra det, som er Mode.

De Fruentimmer røbe dog virkelig ikke megen Forstand og Smag, som gjøre sig al oprømtlig Umage for, altid at være de Første, der lade sig see med denne eller hiin Mode, netop saaledes, som den paa et eller andet Sted kan være opfundet. Saadanne ere sædvanlig nogle forfængelige, med Rette saakaldte, Modetoffer, der vel iblandt føle, at de blot paa denne Maade kunne tiltrække sig og for en søje Tid fængsle andres Opmærksomhed. Deres hele Sjæl ere derfor ogsaa fuld af deilige Suger. I ethvert Selskab, hvor de lade sig

fig see, er deres første Samtale altid om de gængse Moder. Denne Materie, den eneste hvori de ere grundigen bevandrede, udtømme og gjentage de indtil Bæmmelse, og hvis de Tilfældeværende ikke yttre Sands nok derfor, eller bringe noget Alvorligere og mere Interessant paa Bane, saa blive de paa eengang ganske stumme. Selskabet er nu ikke længere for dem, og de føle den yderste Kjedsommelighed af Verden.

(Fortsættelsen følger.)

Fabler og Allegorier af K. F. Kretschmann.

(Oversatte af det Endr.).

Den misundelige Ralkun horte med Begreelse paa Matteredalens Sang, og paa den Roes, som alle Husfolkene ydede den.

Pululul! pludrede den med højt Skraal og blev blaa i Hovedet af Forbittrelse; sig mig dog engang, Pudel! om du ellers veed det, hvormeget saadan en lille Skrighals omtrent kan være værd.

O meget, gav Hunden til Svar, den Foster vor Husbond henvend ti Daler.

„Der seer man dog den menneskelige Dumhed! pjattede Indianeren med Harm, mig, med
samt

samt min Hone, folgte den toffede Kjøbmand for to"

12 Forsoningsgivtermaalet.

Efterat Ulven længe havde forgjeves forfulgt det uskyldige Faar, meldte han sig hos det, som Frier. Bæderen, Beden og Hunden fraraadte Partiet; men de frygtagtige Lam, som haabede meget Godt i Fremtiden af denne Forbindelse, snakkede saalænge godt for Faaret, til det sagde Ja. Det stakkels Dyr tænkte: Gjør jeg end ikke nogen stor Lykke, saa befordrer jeg dog Fred og Rolighed, og det bringer Belsignelse.

Formælingen gik for sig. Bruden blev ført til Brudgommens Hule. Han modtog hende med aabne Kløer. Men Faaret kom aldrig for Dagens Lys mere, og Lammene bleve myrdede af deres Svoger, ligesom forhen.

13. Paafuglen og Gjeffene.

Med Høielse af sit pragtfulde Udseende, og med inderligt Selsbehag udviklede Hønsegaardens Konge, den stolte Paafugl, sit glimrende Stjert.

Alle

Alle Byebørnene løbe sammen og beundrede med gabende Munde denne Skjønhed og Pragt. Alt Gaardens Fjedercreatur listede sig tilside og stlede til den Pyntede.

Nu kom Fældetiden: den hovmodige Fugl tabte sine Jubeler og vandrede ganske ydmyg og skjertløs omkring.

Skjønhed forgaaer, Dyden bestaaer! snadrede nu Gaasestokken, og forfulgte med deres Triumfskrig den bankerotte Stolte saalænge, indtil Mortensdag kom, og befordrede deres Dyd — paa Stegespidet.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 28.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 11. Juli 1800.

Forslaaet af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. S. Holms Enke.

Dette Nummer er samlet og udgivet af Præsten B. K. Hjort.

Anmeldelse

til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, der i indeværende Aar agte at æfse Forskud og Understøttelse.

Følge Lovens 2 Kap. § 3 og 4 paaligger det enhver Klases Repræsentanter, at undersøge de Paaæftninger, som indkomme fra de Personer, der henhøre under deres Klasse, og derom at indsende deres Betænkning. For at sætte Repræsentanterne istand til at opfylde denne Forpligtelse, maa altsaa enhver Væstende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. Han maae til den Ende i sin Paaæftning opgive sin Alder og Helbreds Tilstand, saa

faa og om han har uopdragne Børn, og hvor mange, om han nyder Pension af nogen enten offentlig eller privat Kasse. I Tilfælde at den Paasættende er Enke, anfører hun, om hun sidder i sin Mand's, eller i nogen anden Næringsvej, eller har slet ingen. Ugiorte opgive deres Fædres Navn, Betjening og Stand. Saa skulde man og have samtlige Æskende erindrede om, at de vilde forsyne deres Ansøgninger med rigtig Angivelse af deres Ælde i Selskabet, af Gaden, hvori de boe, Huusnummer, Huusejer eller Bert, og indsende den forinden i. Sept. d. A., da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

S. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Hvorledes bør man forholde sig i Henseende til Moderne.

(Oversat af Vischons Philosoph).

(Fortsættelse.)

For en Mand er det fuldkommen utilgibeligt, naar han beskæftiger sig med nye Moders Opfindelse, eller sætter den ringeste Fortjeneste i at være den Første, der har ført det Nyopfundne i Brug. Slikt lader sig slet ikke forene med det Præg af

Alvor, hvilket alle hans Handlinger og Foretagender skulle bære, og er i sig selv ogsaa langt under den Mand's Værdighed, der besidder Forstand og Fortjeneste. I det højeste skulde man overlade saadanne ubetydelige Beskjæftiaelser, som at pønske paa Moder, til dem af vort Køn, der ikke have noget vigtigere at tage vare, eller som med Hensyn til deres udbortes Stilling, ved Hoffet eller i lignende Forbindelser, blive nødte til at ansee Sligt som en Deel af deres Embede — om man ellers tør kalde det saa. Den virksomme, alvorlige Mand har ingen Tid tilovers dertil, eller bør i det mindste ikke odelægge nogen til Sligt; ja endog da, naar han selv stundom lægger Mærke til noget Nyt, saa er det dog langt fra, at han just der for strax i flyvende Hast anvender det paa sig selv. Han bier til det er blevet almindeligere, og til han seer, at Personer af hans Alder og Stand have optaget det, med eet Ord: han er hverken den Første eller den Sidste. — Han er ikke den Sidste. Dette hænder undertiden saadanne Personer, som tage mindre Deel i den selskabelige Omgangs Stæder, eller som allerede ere komne til en vis Alder. Disse fortjene altid Undskyldning og Overbærelse. Men der gives ogsaa Mennesker, der af blot Egenfind, eller vel og af en vis Forsængelighed ophoje

sig over alt det, som enten almeen Samtykke eller Moden har gjort til Regel. De have nu eengang sat sig i Hovedet, at denne eller hiin Levemaade, denne eller hiin Dragt, dette eller hiint Snit er det skjønneste og bedste. Vel mueligt kunde de endog siindom have Ret, thi den nyeste Mode er ikke altid den skjønneste. Men, siet at man endog holder haardt ved det Gamle, saalænge som man endnu finder flere blandt sine Lige, der ere af samme Tanker, saa vilde det dog være, eller lade besynderligt, om man vilde udmærke sig, trodse alle Modens Fordomme, og forlange, at alle skulde rette sig efter een, og een ikke efter alle. Det er en selvtagen Myndighed, og ved den udsætter man sig ligesaabel for at blive til Latter eller til Spot, som om man vilde indføre noget Splinternyt, og angive Tonen, uden at have Kald dertil. Saabel i det ene som i det andet Tilfælde, er der vel og, bag den strenge Fastholden ved Moder, som for længe siden ere skreyne i Glemmebogen, som oftest skjult ligesaamegen Forsængelighed, som de ytre, der ere saa meget indtagne for alt det, der er Nyt. De vilde vel som oftest paa en høflig Maade tilkjendegive dermed, at de ringeagte det Udbortes, fordi store Fortjenester allerede forsikre dem almindelig Agtelse, eller at de ere saa meget bekræftigede med deres Landsdyrkelse,

felse, at de umuelig kunne have Tid tilovers til at tænke paa deslige Smaating.

Men man maa ikke paa en saa paaafaldende Maade affondre sig fra sine Jevnlige, langt heller stikke man sig, saavidt fornødent gjøres, i det eengang Vedtagne, og gjøre sig derved yndet af sine Medmennesker; thi, ihvad det endogsaa er, hvorved man forledes til at forkaste det almeen Brugelige, det er dog altid meer eller mindre skadeligt for os selv. Man bør skjerner sig derved mere fra sine Bekjendtere og Samtidige, ofte maae man lade sig vrangt og urigtigen bedømme, ja ofte formaaer ikke det bedste Hjerter eller den mest oplyste Forstand at gjøre det godt igjen, som Mangel paa Agtelse for Selskabet har fordærvet.

En anden ikke mindre vigtig Regel, hvorefter man i Henseende til Moden bør rette sig, er denne: at man ved den hverken opløster sig over sin Stand eller fornedrer sig under den.

Man skal ikke hæve sig over sin Stand. Det er en næsten almindelig Svaghed iblandt Menneskene, at de saa meget gjerne trænge sig op til de høiere Klasser og finde sig særdeles smigrede ved at blive antagne for noget Mere og Fornemmere, end de virkelig er. Denne Fejltagelse søger man fornemmelig at befordre derved,

at man efteraber de Moder, som med Hensyn til Skikke og Klædedragt herske i de høiere Stænder, og troer, at man virkelig er bleven Fornemmere, naar man kun er fornemt pyntet. I Forsædrenes Tid, da Modens Lob sjeldnere blev forandret, gjorde Keenlighed og Nethed i Husgeraadet eller i Klædedragten, Forskiellen imellem de Højere og Lavere mindre paafaldende og mindre mærkelig. Hine kunde i det højeste blot oftere skaffe sig alle Ting og have dem nyere, imedens disse's Eone ikke tillod dem at ombytte Bohav saa ofte; men Formen paa Husgeraadet og Snittet paa Klæderne var og blev dog næsten det samme saavel hos den ene som hos den anden Stand. Nu derimod, da man forstaaer sig bedre paa Livets finere Nydelse, og da man i Henseende til Smagen har gjort anseelige Fremskridt, nu har Moden aabnet en videre Mark for Kunstfiden. Den forfinede og forvælede Smag benytter sig og af Tidssalderens Aand, boade til at opfinde og til at anprise Alt, hvad der falder i Dinene, og giver saaledes de Rige og Fornemme Anledning nok, til at bringe deres Forfængelighed og Stolthed mangt et behageligt Offer, og til at vise deres Rigdomme og glimrende Formue paa en mere smagfuld Maade. Naar altsaa en Mand af en ringere Klasse nu vil

nær:

nærme sig til den Kornemmere i det, som angaaer Moder, da kan han ikke naae Maalet ved blot Keenlighed og ved omhyggelig Skaansomhed over det Boehave, han engang for alle har skaffet sig, nej! han maa ogsaa forandre Formen paa sit Huusgeraad og Snittet paa sine Klæder, ligesaa ofte som hiin, og give sit Huusvæsen et ganske andet Udseende.

Hvorvidt nu dette kan være passende for nogen, som ej ved sit Kald og sin hele Stilling opfordres dertil, og hvorvidt det altsaa skulde være sømmeligt og raadeligt at foretage Sligt efter eget Valg, det kan enhver bedst vide og bedømme af sin egen hele Forsatning. Derom kan der ikke gives nogen almindelig Regel. Dog burde enhver prøve, om han ikke derved mere skaber, end gavner sig selv? om han ikke paa denne Maade hindrer sin Velstand og fremmer sin Odelæggelse? om han ikke ved at leve paa en stor Goed gjør sine Børns Forsørgelse langt besværligere, eller dog i det mindste giver dem Midlerne i Hænder, hvorved deres Velstand for Fremtiden svækkes og gjøres usikker? Bliver nu det ene eller det andet heraf indlysende for ham, saa burde han og besidde Mod og Fasthed nok, til at afftaae fre sit Forsæt, og langt hellere være en af de Første i hans

hans egen Stand, end for saa dyr en Pris at tilkjøbe sig en af de nederste Pladser iblandt de Fornemmere; og en anden kan han jo dog ikke faae, naar det er blot hans Pomp og Stads, der giver ham en højere Rang.

(Fortsættelsen følger.)

Fabler og Allegorier af K. F. Kretschmann.

(Oversatte af det Tyske).

Moderkjærlighed.

Har du nu igjen aareladt dig for at nære din kjære Unge? saa spurgte Abemoderen en Pelikan, det lader rigtig nok stort og skjønt, men er det ikke, thi neppe kunne dine Smaabørn flybe, saa forlader du dem. Nej! see paa mig og lær hvad Moderkjærlighed er! min lille Abedreng kan for længe siden løbe og springe, men endnu bærer jeg ham paa mine trofaste Arme, og skal ikke saa let lade ham slippe.

Pelikanen tav. Den overlod det til Udfaldet at revse Pralersten. De unge Pelikaner bleve stærke og støj modigen ud. Den lille Abe blev krammet til en Krøbling, og døde kort derefter i Moderens Arme.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 29.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 18. Juli 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Dette Nummer er samlet og udgivet af Præsten W. K. Hjort.

Anmeldelse

til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, der i indværende Aar agte at ætse Forskud og Understøttelse.

I følge Lovens 2 Kap. § 3 og 4 paaligger det enhver Klases Repræsentanter, at undersøge de Paaestninger, som indkomme fra de Personer, der henhøre under deres Klasse, og derom at indsende deres Betænkning. For at sætte Repræsentanterne istand til at opfylde denne Forpligtelse, maa altsaa enhver Vækkende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De Sægende maae til den Ende i Paaestningerne opgive deres Alder og Helbreds Tilstand, saa

saa og om de har uopdragne Børn, og hvor
 mange, om de nyder Pension af nogen enten of-
 fentlig eller privat Kasse. I Tilfælde at den Paa-
 æftende er Enke, anfører hun tillige, om hun sid-
 der i sin Mand's, eller i nogen anden Næringsvej,
 eller har slet ingen. Saa maae og Ugibte desuden
 opgive deres Fædres Navn, Betjening og Stand.
 I øvrigt skulde man og have samtlige Æftende
 erindrede om, at de med deres Ansøgninger vilde
 lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne
 med rigtig Angivelse af deres Ælde i Selskabet, af
 Gaden, hvori de boe, Huusnummer, Huusejer
 eller Vert, og indsende samme forinden 1. Sept.
 d. A., da efter den Tid ingen Ansøgninger mod-
 tages.

Administrationen for det forenede Under-
 støttelses-Selskab.

G. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Hvorledes bør man forholde sig i Henseende
 til Moderne.

(Oversat af Vischons Philosoph).

(Fortsættelse.)

Undertiden, — hvo vilde vel nægte det — kun-
 der virkelig indtræffe Tilfælde, hvori man forme-
 delst

best sin Stilling, sine Forbindelser og øvrige Om-
 stændigheder nødes til i sit Udvortes at nærme sig
 til de højere Stænder; men Forkængelighed og
 Stolthed burde dog ingenstinde allene gjøre Udslæ-
 get og bestemme vor Beslutning i dette Stykke;
 thi de tragte blot efter øjebliklig Tilfredsstillelse
 af deres Ønsker og Fordringer, og bekymre sig
 derimod ikke om at sætte vor Belfærd og vor Roe
 i Sikkerhed. Lærsindigen opoffre de disse, for at
 naae hine, og i Grunden forsølge de dog blot en
 Skygge, der forsvinder strax, naar man beseer den
 nærbød. Eftertanke og fornuftigt Overlæg maa
 altsaa heri styre ethvert af vore Fjed; vi maae være
 visse paa, at vi ikke af blot Begjerlighed efter at
 ligne eller at overgaae andre, fremskynde vor egen
 Undergang, vi maae være forsikkrede om, at vi
 fra ingen Side have noget at befrygte eller at
 tabe I ethvert Tilfælde vilde jeg dog endnu
 raade alle dem, der havde slige Hensigter, at de
 søge Lighed med de højere Stænder, ikke saameget
 ved Modens udvortes Pomp, som ved at efter-
 ligne deres bedre og finere Sæder. At disse ere
 fortrintligere, og langt gunstigere for Glæderne i
 den selskabelige Omgang, end de Sæder, der
 herske i de ringere Folkelasser, det nægter vel
 ingen, og just derfor kan man vel heller ikke for-
 tænke

tænke nogen i, om han gjør sig Umage for at antage hine og at følge deres Regler. Med dem passer han i enhver bedre Sirkel, og han veed endog at skikke sig, naar han kommer i Forbindelse med fornemmere og højere Personer — men ingen ødsel Mode og ingen Praat kan enten erstatte eller skjule Mangelen paa sine Sæder; den bliver tværtimod derved mere synlig og mærkelig, og det maa ofte blive Tilfældet, at man støder med sin Adfærd, og seer sig selv sat i den pinagtigste Forlegenhed.

Andre overdrive det igjen fra en anden Side. Uagtet de have deres bestemte Plads i Selskabet, og uagtet de, i Folge deres Stand, ere forbundne til at beholde en vis Form i det Udvortes, som og at finde sig i visse Udgifter, saa nedsette de sig dog forsetlig under andre deres Jevnlige. For Selskabets Skyld, hvori de leve, ville de Intet gjøre, de undrage sig endnu fra det, som Skik og Brug og Mode føre med sig, efterat disse tydeligen have kundgjort Alles Meening derom. Det er meget naturligt, at de derved paadrage sig mangen ikke ugrundet Bebreidelse, megen Spot og mangen Krænkelse. Blot en alt for vidt dreven Sparsommelighed, der ikke sjelden udarter til Kærrighed, kan være Kilden til saadan en Opfø-

førel, og ene den kan gjøre dem føleløse mod det Ubehagelige i de Omstændigheder, hvori de derved blive satte. De vilde heller regnes til en ringere Klasse, end den er, hvortil de efter deres Eysler og Indkomster virkeligen henhøre, fordi de da maaskee kunne gaae med en grovere Klædning, boe i uflere Værelser, og indrette deres hele Husholdning paa en mere farrig Fod, end det ellers var mueligt og gjorligt.

Sandt er det, at de, der saaledes trække sig tilbage, at de blive overseete, de vinde paa den ene Side, i det de gjøre mange Besparelser, men paa den anden Side tabe de og i Ugtelse og i glad Nydelse af Livet. Eller mon man og beholder Ugtelse for dig, skjønt man baade veed og seer, hvor liden Ærefjerhed du besidder? Mon man og beholder Ugtelse for dig, skjønt du ingen viser, enten for dig selv eller for dem, du staaer i Forbindelse med? Siig ikke: „Jeg bliver dog alligevel den jeg er!“ Det kan kun den sige, der veed med sig selv, at han ikke gjør Mindre end det, han i Folge sin borgerlige Stilling skal gjøre, om en skjøndt han just derfor ikke gjør alt, hvad man forlanger af ham; eller den, der har store Fortjenester, for hvis Skyld man gjerne seer igjennem Fingre med hans Svagheder og Særheder.

Men

Men kan disse Undskyldninger ikke gjælde for dig, saa forlang ingen Undtagelse for dig. Ret dig langt hellere efter det, som er almindelig Skik og trods aldrig den offentlige Mening. Men hold dig, hvad Moden angaaer, paa en beskeden Middelvej, hvorpaa man gaar allerstikkest; gjør ikke alt for meget af den, men ej heller for lidt, med eet Ord, hæv dig aldrig for højt, at du ikke skal falde, men sæt dig ej heller for lavt, at du ikke skal blive seet over Hovedet af alle.

Det sidste som man i Henseende til Moden maa gjøre sig til Loo, er, at forkaste alle dem, som stride imod Belansthændighed og gode Sæder, eller som afholde os fra at opfylde vore Pligter. Moden kan vilse meget, der ikke sammer sig, men som fornærmer Belansthændighed og gode Sæder. Allerede det Forhold, hvori man staaer til andre, og endnu mere den Stand, hvori man lever, kunne fraraade os at hylde Moden i alle Stykker. Naar Standen, for Exempel, forudsætter en vis Alvorlighed og Værdighed, saa handler jeg uden Overlæg og meget ufornuftigt, hvis jeg af Modesyge giver mig et letsindigt og flaneborrent Udseende, eller ved min Klædedragt og ved min Opførsel lægger et forfængeligt og tryggesløst Sindelag for Dagen. Man flutter
i visse

i visse Tilfælde og ved visse Personer — jeg ved ikke, om just altid med Uret? — alt for ofte fra det Udvortes til det Indvortes. Man maa derfor bruge stor Forsigtighed, naar man ikke unødvendigen vil udsætte sig for et vrangt Onddomme, eller endog nu og da hindrer meget Godt, som man kunde have stiftet ved at være lidt mere eftergivende mod uskadelige Fordomme.

(Fortsættelsen følger.)

Fabler og Allegorier af K. F. Kretschmann.

(Oversatte af det Tyske).

Hesten og Ræven.

Paa en Skoveng mødte en aldrende Hest en gammel Ræv.

"Hvorledes gaaer det? Gamle! sagde Hesten, allerede i rum Tid horer man meget mindre til dine Streger, for hvilke du ellers var i saa stort Udraab."

Desto bedre! Hvorfor blev man ældre, naar man ikke tillige blev fligere?

Raa! — "Saa Gud naade os!" — svarede Hesten.

Panterdyret og Uberne.

Eræt af Jagten kastede et Panterdyr sig til Leje i Skyggen af et Kokostræ, i hvis Top imidlertid en Ubefamilie sad, knækkede Nodder og skreg i Munden paa hinanden.

’Seer kun engang til den opblæste Nar, den Pralhans! For Altid i Verden gad han gjerne lege Løve, være ligesaa frygtelig, ligesaa mægtig, ligesaa ædelmodig. Men han har tidnok! han bliver dog kun en Efteraber, en Efteraber, en Efteraber.

Men af en Løve! brummede Panterdyret, og gik, fjed af dette Skraal, hen i Skyggen af et Palmetræ.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 30.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 25. Juli 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Dette Nummer er samlet og udgivet af Præsten W. K. Hjort.

Anmeldelse

til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, der i indeværende Aar agte at ætse Forskud og Understøttelse.

Følge Lovens 2 Kap. § 3 og 4 paaligger det enhver Klases Repræsentanter, at undersøge de Paaæftninger, som indkomme fra de Personer, der henhøre under deres Klasse, og derom at indsende deres Betænkning. For at sætte Repræsentanterne istand til at opfylde denne Forpligtelse, samt til Lættelse for Repræsentanterne og til Bestyrkelse for de Ansøgende, maa altsaa enhver Væsende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De Søgende maae til den Ende i Paaæftningerne opgive deres Alder og Helbreds Tilstand, saa

faa og om de har uopdragne Børn, og hvor mange, om de nyder Pension af nogen enten offentlig eller privat Kasse. I Tilfælde at den Paaæftende er Enke, anfører hun tillige, om hun sidder i sin Mand's, eller i nogen anden Næringsvej, eller har slet ingen. Saa maae og Ugiorte desuden opgive deres Fædres Navn, Betjening og Stand. I øvrigt skulde man og have samtlige Æftende erindrede om, at de med deres Ansøgninger vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af deres Ælde i Selskabet, af Gaden, hvori de boe, Huusnummer, Huusejer eller Bert, og indsende samme til Administrationen forinden 1. Sept. d. A., da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Hvorledes bør man forholde sig i Henseende til Moderne?

(Oversat af Wischens Philothes).

(Slutning.)

Med enhver Mode maa vor Alder og Komme i Betragtning, hvis vi ikke ville frembringe en paa-

fals

falskende Kontrast, og nu og da give Anledning til ikke aldeles ugrundede Spotterier. Saaledes er det virkelig, for enhver alvorlig Jagttager, meget anstødeligt, naar en bedaget Kone pynter sit graa Haar med Ungdommens Farver, efteraber sin Datterdatter i sin Klædedragt, og overalt, fornemmelig i Valget af sine Fornøjelser, gjør stedsse Partie med de yngste af sit Kjon.

Men der gives ogsaa Moder, der i og for sig selv bør ganske forkastes, fordi de fornærme alle gode Sæder. Saaledes er det virkelig roesbærdigt, at Moden har borttaget fra vore Sirkler mange stive Seremonier og mange alt for vidt drevne Høflighedsbevidnelser. Selskabelighed og behagelig Omgang have unægtelig bundet meget derved; men det vilde paa den anden Side ikke være godt og efterlignelsesbærdigt, om man nu vilde sætte Alt til Side, hvad Belangstændighed og gode Sæder ellers gjorde til Pligt; det vilde ikke være godt og efterlignelsesbærdigt, om man nu vilde overdrive den fri Levemaade, og — for ikke at gjøre for meget — slet ikke vaatage sig nogen Tvang. Ikke heller kan man nægte, at jo vor Klædedragt nu i det hele er mere smagfuld og mere passende efter Legemet, end den fordiim var. Men netop den Grundsætning, der hjalp til at gjøre

den

den mere naturlig, har tillige ogsaa skabt saadanne Moder, der stundom virkelig stride imod al Belansthændighed og Sædelighed, undertrykke hver Følelse af Blufærdighed, og give de uædelste Lyster og Lidenskaber fri Udgang til mangen ellers skyldfri Barm. Kan man da fordrø mindre af Eder, I Fædre! I Mødre! I, som af Hjertet ønske at fremme Eders Børns Vel, end at I, saa meget som mueligt, skulle søge at tilbageholde og indskrænke dem i dette Stykke. Deres Leisind erholder ellers den skadeligste Næring, og I maa Kiøbe forderes Dyd; thi hvad skal bevare dem fra Fald, naar Blufærdighed er bortvejet fra deres Side, og Grækthed har indtaget dens Sted?

Naar endelig Moderen nogenstinde befaler noget, som jeg med Hensyn til min Stilling, eller efter mine Begreber om Ret og Uret ikke kan gjøre med uden at overtræde mine Pligter, saa bør heller intet i Verden bevæge mig til at adlyde den. Ere for Ex. mine Formuesomstændigheder eller mine Indkomster meget indskrænkede, og række de kun saa langt, at jeg kan leve med Anstændighed i Selskabet, saa vilde jeg handle meget uforsvarligt, om jeg dog alligevel lod mig henrive af Strømmen, til i ødsle Moder og bekostelig Pønt at ligne dem, hvis Evne ikke er saa indskrænket som min.

da med min Familie lide Mangel paa Livets virkelige Fornødenheder, forsomme de Pligter, der først paaligge mig, som Mand og Fader, og saaledes tage til Takke med at indskrænke mig der, hvor jeg ikke burde; eller jeg maatte tage Fremmedes Penge til Hjælp, og gjøre Gjæld, blot for at kunne bestribe de Omkostninger, Moden udfrævede. Ingen af Delene vil den fornuftige Mand gjøre — Nei, han vil snarere overtægge med Sindighed, hvorvidt han har Raad til at stille sig lige med andre, uden at sættes i saadan Forlegenhed, og stedse agte Bedidskheden om at have handlet retskaffent og overensstemmende med sin Pligt, højere end Mængdens Bisald, om han end skulde miste dette ved en fornuftig Indskrænkning.

Ligesaa lidet kunne Modens Love have forbindende Kraft for nogen, naar de sigte eller bidrage til at svække hans Iver i at opfylde de hængslige Pligter, der paaligge ham. Lad Moden saaledes længe nok bestemme Tid, Sted og Maade, naar, hvor og hvortledes for Ex. Ægtefolk skulle bevidne hinanden deres Hengivenhed og Kjærlighed; Lad den misbillige eller ansee det for upassende, at Ægtefolk vise Kjærlighed for hinanden; Lad Moden længe nok finde det hverken raadeligt eller brugeligt, at en Moder er aldeles Moder, og trolig

op:

opfylder alle de Pligter der paa ligge hende. Hvad i al Verden har dog Moden at befale, hvor Pligtens Stemme er den imod? Hvad har den at foreskrive der, hvor Naturen og Hjertet allerede for længe siden have talt? Modens Love vare kun for en Tid, og forbinde, egentlig talt, slet intet Menneske; men Sandhed og Dyd og, hvad de fordre, taaler ingen Forandring og ingen Undtagelse. Sandheds Herredømme er grundet paa Fornuft, og hvor Dyden giver Love, der maae Sædvane og Mode vige, og være uden al Indflydelse.

Have Familierne gjort sig det til Pligt at følge disse Regler; vogte de sig for at være enten de Første eller de Sidste der give deres Samtykke til det, Moden byder; hævde de sig aldrig ved Modens Udgifter over deres Stand, med mindre de kunne anføre gyldige Grunde og Undskyldninger for sig, nedsætte de sig ei heller for dybt under deres Jevnlige, og bekymre de sig endeligen slet ikke om saadanne Moder, der fornærme Belansthændighed og gode Sæder, og hindre dem i at udøve deres Pligter, saa skulle de og sikkert og uden Anstod, undfly: mangen en Klippe, hvorpaa deres Agtelse, Velstand og gode Navn, ligesom og deres Uskyld og Dyd ellers let kunde have strandet. De gjøre sig tværtimod derved værdige

dige til alles Højagtelse, de erholde enhver Fornuftigs Bifald, de kunne nyde behagelige og glade Dage i Selskabet, og tør ikke ved at frasige sig nogen sømmelig Selskabsglæde.

Fabler og Allegorier af K. F. Kretschmann.
(Oversatte af det Endste).

Den gamle Hest.

En gammel Ridehest var blevet forrendt og lam, og blev nu solgt til en Skarnager. — „Hvilken en forfultet Usling! raabte nu den fede Staldsøxe, — men han er nok selv Skyld i hans Ufærdighed.“

„Hvem vil vel ogsaa lægge Mærke til saadant et sammenstrumpet Dg!“ vrinstede den hovmodige og pyntede Vognhest.

„Na! brægede Bukken, du vilde vel ikke længer tage til Takke hos os? Dist er din nuværende Stand langt mere glimrende; og saa farvel da, og behold os i naadig Erindring.“

Da sukede den gamle Hest: Bebreidelse for usortjent Armod er bitter; Foragt er haard! men Spot er det Grusomste!

Oceanet og Floderne.

Stolt af sin Tilvæxt og sin Omkreds, behandlede Oceanet engang de Floder, der udgjorde sig i det, med utaalelig Hovmod. „Kommer, kommer, raabte det, og gjører eders Skyldighed, og yder eders Skat til mig, ellers vil jeg opsluge eder alle sammen.“

Med fjendelig Foragt toge Floderne saaledes til Gjenmæle: „Du kalder altsaa det Skat, som vi dog give af vor egen gode Villie? Uden vort Bidrag vilde du snart lide Mangel, du Utaaknemmelige, du som endnu oven i Riobet plumrer og fordærver vort klare og søde Vand.

O, du stolte og mægtige Kjobenhavn! — du, som forstorres og ernæres af alle Landets Provindser — glem aldrig hvad Floderne sagde.

Borger = Venner.

No. 31.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 1. August 1800.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. F. Holms Enke.

Anmeldelse.

Da Administrationen er kommen i Erfaring om, at nogle af Selskabets Medlemmer ei bekomme deres Ugeblad saa ordentlig om Ugen, som man ønskede, saa anmodes Vedkommende, hos hvilke dette maatte indtraffe, at de behageligen vilde anmelde os det, da vi derefter skal søge saadan Forsanstaltning, at Bladet nøjagtig skal blive dem tilbragt hver Uge. End videre anmeldes til Efterretning, at, da man i denne Tid er i Arbejde med at gjenneingaae Oplaget af Selskabets Ugeblad Borgervennen, der nu er i 12te Aargang, for deraf at ordne et vist Antal Exemplarer, som en Beholding til dem, der ønske at have Samlingen

gen

gen complet, og derimod at afhænde det øvrige ved Salg som Defecter, saa vilde man ej undlade at tilkiendegive dette for Selskabets ærede Medlemmer, for at de, som enten mangle enkelte Nummere i deres Samling eller som ønske en heelt Aargang complet, kunde ved en skriftlig Anmeldelse leveret til Budene, om samme skal være Skriv- eller Trykpapir, erholde enkelte Nummere, naar disse havees, gratis, og hele Aargange heftede for den bestemte Priis 3 Rk. Exempl. hos Kasserer Nagaard i store Kongensgade No. 255 & 56. Ligeledes kan ogsaa de Selskabets Medlemmer som ej have deres Lovbog, bekomme samme for 1 Rk.

For Kassebeholdning, 3 udtrukne Østersøiske Obligationer a 70rd. og 4 udtrukne Dito a 75rd. er indkøbt og deponeret til Fondet i Species Bankten. 2de af de Bestind. Fin. Obligationer a 260rd., 8 Østersøiske Dito a 70rd. og 7 Dito a 75rd., i alt til Kapital 1605rd.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

F o r k l a r i n g e r

(See No. 47.50 i 1798.)

Sværmeri.

Ordet bruges kun om de vigtigere Ting, saasom: Kjærlighed, hvad enten den er Venkab eller Elskov, det borgerlige Samfund, Dyd, Religion. Det Menneske, der i een eller flere af disse Ting troer sig overbevist om at det er sandt eller usandt, hvad ei holdes derfor af de fleste andre Mennesker som saadanne Ting ere vigtige for, det Menneske kaldes en Sværmer, og hans Tænkemaade i disse Ting kaldes Sværmeri.

Af Forklaringen følger at Sværmeriet kan være meget forskjelligt. Det kan være grundet eller ugrundet. Er det virkelig sandt eller usandt hvad man troer saaledes at være, saa er Sværmeriet grundet, og den Fornuftige bruger da ikke mere Ordet: Sværmeri. Mængden derimod, som uden selv at tænke, lader sig lede af Fordomme, gjør det, og haaner, stundom endog forfølger den som Sværmer, der holder fast ved og offentlig vedstaaer det han erkjender for Sandhed. Man kunde troe, at da Sværmeren skal være overbevist om sine Forestillingers Rigtighed, intet Sværmeri da var

var uzrundet; men Grundene kunne være falske, og man kan troe sig overbevist, fordi man ikke tilstrækkelig har drøvet de Grunde, hvorpaa Overbeviisningen er bygget.

Da imidlertid Sandhed ikke er saa meget let at indsee, saa burde man være om over at tillægge nogen Ravn af Sværmer, hvilket dog altid medfører Begreb af Ufornuftighed: og at det er Uret, at tillægge sit Nædemenneske Ufornuftighed, det seer enhver, der kun vil spørge sig selv, hvorledes det vilde behage ham, om den blev ham tillagt af Andre. Da imidlertid sjelden Noget gider forelagt sig dette Spørgsmaal, saa er ogsaa den almindeligste blandt alle Forurettelser den, at man ved at laste Andres Udfærd, ligefrem siger eller dog giver tydelig tilkjende at man holder dem for ufornuftige. Og derfor har det ogsaa tit været og endnu jævnlig er Tilfældet, at et Menneske er blevet udraabt for Sværmer. Forblindende Stolthed af, tit indbildte, Fortrin forleder overalt til ublid Omdømme, men her er den ikke allene Uarsagen, ogsaa hemmelig Bevidsthed af egne Mangler, tilskynder os at kalde det Sværmeri, hvad der forekommer os som Bebreidelse mod vor egen Tænk- og Handlemaade. Man see sig om, saa findes Exempler i tusindetal.

Mennesker komme sammen, spise, drikke, spille, gjøre Lysturer med hinanden, kort, hjelpe hinanden at dræbe Tiden; nu kalde de sig Venner, o Hjertensvenner! Nu staaer Du frem og siger, at Venstak slet ikke er til, hvis det ikke er grundet i sand Afgtelse; at Venner bør gjøre og opofre meget for hinanden, og at en sand Ven virker for sin Ven, og tilfidesætter egen Magelighed, Kornøielse, Fordeel for ham, og gjør det med Lyst. Hine Hjertensvenner kalde Dig en Sværmer i Venstak, thi de vide ei hvad Venstak er og tillige føle, at alt hvad de gjøre for deres Venner, gjøre de for egen Moerstak eller Fordeels Skyld.

Det samme Du paastaaer om Venstak, fræver ogsaa Philinde af Elskov, hun fordrer ydermere uafbradt Bestræbelsen efter at fremme den Elskedes Fuldkommenheder og tillige Dyd, Kornnst, Kundskaber og stadig Troestak, og estergiver derimod Elskeren det idelige Overhæng, de idelige Emigrerier og Kjertegn, de kostbare Foræringer og ligesaa kostbare Forlystelser. Philinde kaldes Sværmerke i Elskov af tusende Damer og tusende Kavalerer, for hvem Elskov kun er et finere Navn paa Vellyst eller paa Tidsfordriv.

Svær.

Sværmeri kalbes det, naar i Tale eller
 Bog forlanges af de Regjerende, at de ganske skal
 leve for det Folk, der gav dem deres store Kald;
 at da de ved Valg eller Arv modtage deres høie
 Embeder, de da og skulle rogte dem med Opofrelse
 af egne Tilbøieligheder og Lyster, at de mindre end
 nogen anden bør edfle med Tiden, da den desuden
 neppe er tilstrækkelig til deres Pligters Opfyldelse,
 uden hvilken de ei kunne være ærlige Folk; at Em-
 bedsmænd i en Stat bør forstaae hvad der hører til
 Embedet, bør selv passe det og ei overlade de fleste
 Forretninger til godt eller slet lønnede Tjenere; at
 det er uærligt, naar man oppebærer rundelig Løn
 og da giver to eller tre af Dagens Timer til sit Em-
 bed og al Resten til Lediggang og fornem eller ge-
 meen Svair og Sværm; at Øvrigheder bør æres
 og at Lovene bør efterleves ihvordanne de ere; at
 hver Borger i Staten maa først og fornemmeligst
 have Statens, det er Medborgeres Vel for Øines-
 ne, og at det er uborgerligt, ja en Forbrydelse,
 at ville tilbende sig en Binding paa fleres, paa
 Manges Bekostning. Om den der siger og skriver
 sligt, hedder det: han mener det maaskee godt,
 men han er en politisk Sværmer

Der ere faae Stænder og Handteringer hvori
 jo findes visse vedtagne Maader at tilbende sig
 lov

loblige Fordelse, og Mængden anseer dem, som vare de hævede, og at sligt ikke mere kunde paatales med Føie. Er nu een og anden, der ikke vil vinde uden paa loblig Maade, men i sine Fores tagender nøiagtig følger Redeligheds Forskrifter, saa kaldes han Sværmer, af alle de Andre i hans Haandtering, vel ogsaa af dem der bruge andre Næringsveie eller ere i en anden Stand. De ringere Folkelasser bruge vel de Uqvems Ord: Nar, Løse, Helgen, men Meningen er dog den samme. De tykkes sig klogere at være, eller rettere, deres ulovlige Udfærd, som en lønlig Kølelse bebrejder dem, søge de at besmykke med Klogskabs Navn, tør vel endogsaa paastaae offentlig at uden saadanne Fordelse kunde man ikke leve; hvorved de da tillige vil bruge Nødvendigheden som en Undskylding, om hiin Besmykkelse ikke skulde holde Stik.

Og saaledes kaldes da ogsaa Sværmer i Religionen den, der ikke skammer sig ved at have Religion, ikke ængstelig skjuler sin Kjærlighed og Erfrygt for Guddommen, ikke istemmer med eller viser Fornæielse, hvor der udfæses saad Spot over Religionens Grundsandheder.

Reget urigtigt anvendes da tit Sværmer- navnet; men det kan ogsaa anvendes rigtigt, naar

naar man kun først er virkelig overbevist om, at det er Sværmeri, hvor man troer at finde det.

Den der paastaar, at jeg for at betale min Vens Spillegield, skal laane Penge, som jeg ikke veed at kunne betale igjen; at jeg, naar min Ven flygter for Lovenes eller en ophøiet Voldmands Trusel, bør for at følge med ham, forlade Hustru og Børn, ja Embede og Pligt; endog den, der fordrer at jeg for at more min ørkesløse Ven, skal sinke eller tilfidesætte nyttigt Arbeide og gaae ledig med ham, den der paastaar dette og mere af samme Slags, han er virkelig Sværmer i Venskab.

(Fortsættelsen følger.)

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 32.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 8. August 1800.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. S. Holms Enke.

Anmeldelse.

til Efterretning for dem af Selskabets Medlemmer, der i indeværende Aar agte at æfse Forskud og Understøttelse.

Følge Lovens 2 Kap. § 3 og 4 paaligger det enhver Klases Repræsentanter, at undersøge de Paaæftninger, som indkomme fra de Personer, der henhøre under deres Klasse, og derom at indsende deres Betænkning. For at sætte Repræsentanterne istand til at opfylde denne Forpligtelse, samt til Løttelse for Repræsentanterne og til Bestyrkelse for de Ansøgende, maa altsaa enhver Væsende med Attester bevise sin Værdighed og
Erang.

Erang. De Søgende maae til den Ende i Paaæstningerne opgive deres Alder og Helbreds Tilstand saa og om de har uopdragne Børn, og hvor mange, om de nyde Pension af nogen enten offentlig eller privat Kasse. I Tilfælde at den Paaæstende er Enke, anfører hun tillige, om hun sidder i sin Mand's, eller i nogen anden Næringsvej, eller har slet ingen. Saa maae og Ugitte desuden opgive deres Fædres Navn, Betjening og Stand. I øvrigt skulde man og have samtlige Vækkende erindrede om, at de med deres Ansøgninger vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af deres Væde i Selskabet, af Gaden, hvori de boe, Huusnummer, Huusejer eller Bert, og indsende samme til Administrationen forinden 1. Sept. d. A., da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Forklaringer

(See No. 4750 i 1798.)

Sværmeri.

(Fortsættelse af forrige No.)

Dg virkelig Sværmer i Elskov er den, der holder Elskov for et Menneskes vigtigste Jdræt, hvilken alt andet bør staae tilbage for; den som søger Forbindelse med den eengang Elskede, uagtet denne siensynlig er et uværdigt Menneske; den Egtefælle eller forlovede som efter den Elskedes Dod eller Utroskab holder sig endnu forpligtet til at slye anden Elskov, holdende den for Brøde. Disse og mange andre Overdrivelser ere Sværmeri, og ligesaaledes kan ogsaa det kaldes saa, naar Een forelsker sig i en Person med hvilken ingen Elskovsforbindelse kan finde Sted.

Med Rette kan den kaldes politisk Sværmer, der troer Forbedringer i en Stat muelige, naar Omstændighederne dog ei tillade det. Han gjør i Tanker eller Skrifter Forslag om Vindskibeligheds Befordring uden at betænke, at en dørst Nation ikke bliver vindskibelig ved Kongebud, om Regeringen end forenede en Solons Visdom med des-

potiff Myndighed; han forlanger Besparinger medens hele Folket farer frem fra Uppighed til Uppighed, der vel af en viss Bestyrelse kan grades viss formindskes og omsider gøres uskadelig, men aldrig pludselig ved Bud eller Forbud hæves; han fordrer staaende Hæres Afskaffelse i eet Land, medens rundtom de andre Lande beholde deres, færdige at anfælde det værgeløse Land, hvis Indbyggere ikke skjøtte om at gaae fra deres Syster til Naabensvælder: Kort, det er politisk Sværmeri, naar man i Statens Ting anseer alt kun fra een Side, og da forlanger Fuldkommenhed uden at tage i Betragtning hvorved den fra andre Sider kan hindres. Og man kunde sige om alt Sværmeri, at ligesom Pest er den høieste Grad af Forraadnelsefeber, saa er Sværmeri den høieste Grad af Eenfiddighed.

I Religionen have Mange sværmet, og paa mange forskjellige Maader, alt som Stolthed eller Uvidenhed eller begge tilsammen have virket. Nogle troede at Gud endnu gav Menneskene overordentlige Aabenbaringer om sit Væsen og sin Villie, og da at de vare saadanne af Gud udvalgte Mennesker der havde faaet sige Aabenbaringer; andre gave sig

fig af med at fortolke enkelte Steder i Bibelen, tage ud af Sammenhængen, og da maatte de falde paa forunderlige Sætninger, især da de som oftest holdt sig til Oversættelser, uden at kunne jebnføre dem med det Græske eller Ebraiske, og da gav stundum et enkelt Ord Anledning til Bildfarelser, dem Sværmeren dog troer sig overbevist om at være Sandhed; da han har Bibelen at besraabe sig paa. Grusomhed mod sig selv og ligesaa tidt mod Andre har Mangen een ladet sig forlede til ved sligt Religionssværmeri, hvorom desvær Historien vidner paa hundrede Steder.

Uf det anførte sees, at Mangel paa Oplysning er Uarsag baade i hin falske Bestydning for Sværmeri, og i alt virkelig Sværmeri selv; thi den uoplyste Fornuft har intet flækkeligt Vaaben mod Lidenskabernes Magt, ja bliver lettelig deres Talsmand. Men her kan ogsaa tages Feil. Sværmeren selv kan næsten aldrig oplyses, thi han holder sig jo for overbevist, og hans Lidenskaber hindre ham tillige i upartist Uundersøgelse af de Grunde hvorpaa han bygger sin Overbeviisning. Nei Oplysning er paa Sværmeren ligesaa spildt, som Evangémidler. Forfølgelse, det har alle Tiders Er-

Erfaring lært, forøger Sværmerens Paastaaelighed og Virksomhed; og det er meget naturligt, thi Mennesket, det frie Væsen hader al Evang; og alle vore Lidenstaber oprøres ved enhver Indskrænkelse, som vi ikke frivillig underkaste os. Desuden er det jo umueligt at tvinge til Overbeviisning.

Det er da for at forebygge Sværmeri, at Oplysning bør udbredes som meest, det er, der bør sørges for, at efterhaanden hos alle Mennesker uden Undtagelse indplantes og befæstes rigtige Forestillinger om Tingene, især om Menneskets Forhold til Guddommen og til Medmennesker i de forskjellige Forbindelser, samt om hvad enhver skylder sig selv til Sjæl og Legem. Saadan Oplysning, og det er den ene sande, vil give velgrundede Overbeviisninger om det Sande og Falske og styre Lidenstaberne til at vorde kun Drivefjedre til saadanne Handlinger der have Fornuftens Medhold, og da er intet Sværmeri mere at frygte for, ei heller at den Fornuftige eller Retfærdige skal kaldes Sværmer. Og dette er ikke det eneste Gavn, som Oplysning frembringer; intet der rettelig kan kaldes enkelt Menneskes eller et heelt Folks Hæld vil udeblive der, hvor sliq Oplysning er almindelig.

Ædel.

Saaledes kaldes det der i sin Art har værdelig megen Fuldkommenhed. Man siger „en ædel „Stilling, ædle Miner, en ædel Skabning“ naar Stillingen er uden Ewang og uden Skiodesløshed, synes at vidne om Kraft uden Plump-
hed, om Følelse af egen Værd, uden Hovmod; naar Minen viser blid Alvor og Sindroe uden Dorstshed; naar Skabningen er ei allene uden Lyde, men har i det Hele og i hver enkelt Deel de skionne Proporsjoner, som man tænker sig et Menneskelesgem i sin Fuldkommenhed bør have. „En ædel „Tanke“ er den som indeholder Forestillinger der udmærke sig blandt det der kaldes moralsk godt. „Hvad du vil dig skal gøres, gjør det mod Ans-
„dre“ er en rigtig en sand Tanke; men „Elsker „eders Stender, velsigner dem der bande Eder, „gjører Vel mod dem der fornærme og forfølge eder“ det er en ædel Tanke. Naar i en Tale Udtryk-
kene og Bendingerne ere saaledes valgte, at den svede Kiender finder begge Dele, saa rigtige og tillige saa frie for alt det der kan minde om det Løve, det Stødende, det Uskionne, saa er Talen ædel. Saaledes og med Handlinger. Du redder et Menneske der faldt i Vandet, det er en god
Hand-

Handling; men dette Menneske er din Fiende, har gjort dig fattig, nu er din Handling skion: hvor han vil føle sig ydmyget, beskæmmet, at det er dig der reddede hans Liv; du undrager dig da for hans Tak, undgaaer allebøgne at møde ham, for at spare ham for denn: Ydmygelse, denne Beskæmmelse; og din Handling er ædel den har nu al den Fuldkommenhed som reen Sædelære kan kræve af en Handling.

(Slutningen følger.)

W. H. F. Abrahamson.

Captain.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 33.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 15. August 1800.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. S. Holms Enke.

Anmeldelse.

til Efterretning for dem af Selskabets Medlemmer, der i indeværende Aar agte at ætse Forskud og Understøttelse.

Følge Lovens 2 Kap. § 3 og 4 paaligger det enhver Klases Repræsentanter, at undersøge de Paaæftninger, som indkomme fra de Personer, der henhøre under deres Klasse, og derom at indsende deres Betænkning. For at sætte Repræsentanterne istand til at opfylde denne Forpligtelse, samt til Løttelse for Repræsentanterne og til Bistyrkelse for de Ansøgende, maa altsaa enhver Væskende med Attester bevise sin Værdighed og
Erang.

Erang. De Sogende maae til den Ende i Paaest-
 ningerne opgive deres Alder og Helbreds Tilstand
 saa og om de har uopdragne Børn, og hvor
 mange, om de nyde Pension af nogen enten of-
 fentlig eller privat Kasse. I Tilfælde at den Paa-
 æstende er Enke, anfører hun tillige, om hun sid-
 der i sin Mand's, eller i nogen anden Næringsvej,
 eller har slet ingen. Saa maae og Ugiorte desuden
 opgive deres Fædres Navn, Betjening og Staud.
 I øvrigt skulde man og have samtlige Værende
 erindrede om, at de med deres Ansøgninger vilde
 lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne
 med rigtig Angivelse af deres Væde i Selskabet, af
 Gaden, hvori de boe, Huusnummer, Huusejer
 eller Bert, og indsende samme til Administratio-
 nen forinden 1. Sept. d. A., da efter den Tid
 ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Under-
 støttelses-Selskab.

H. J. Cantor. C. C. Martens. H. G. Clausen.

Forklaringer

(See No. 47-50 i 1798.)

Ædel.

(Slutningen af forrige No.)

Et Menneske, Kvinde eller Mand, som har en Vane i at have ædle Tanker og foretage ædle Handlinger, er da „et ædelt Menneske.“ Det Ord *Ædel*, *adeligt*, har sin Oprindelse af *ædel*, da man i Forstningen forbandt eet og det samme Begreb med begge Ordene; men da man udstrakte den Hæder man beviste de ædle Mennesker ogsaa til deres Børn, saa fandtes alt for Mange der gjorde Hæderen og ej Fortjenesten til Hovedsag, og saa blev da snart et svælgende Dyb befæstet imellem de to Begreber, og man saa mange ædle Uædelige og en tallos Hær af uædle Adelige.

Ogsaa til Dyrene strækker sig Begrebet om *Ædelhed*. Man siger „den ædle Hest, den ædle Hiort“ thi af Naturen have disse Dyr ingen Egenskaber som vi holde for Lyder, og derimod have ædel Skabning, ædel Stilling og mange saadanne Egenskaber, som vi holde for Fuldkommenheder. *Ædel Hund*, *ædelt Faar* siges aldrig, thi baade mangle de den udvortes *Ædelhed*, og holdes for,

Hun-

Hunden at være mildbødig og Faaret at være forsigtigt.

Ja livløse Ting tillægges med Rette denne Benævnelse. „En ædel Viin“ er den der har Kraft til at styrke, uden at angribe Nerverne, altsaa den Fuldkommenhed man forlanger af denne Drik: „Edle Metaller“ kaldes Guld, Sølv og Platine, fordi de have Metallets Fuldkommenheder, Fasthed, Tæthed, Udstrækkelighed forenede i meget høiere Grad end andre. Haardhed og Fiinhed holdes for Fuldkommenheder hos Stene, thi kaldes de haardeste og fineste Stene; Edelstene.

Selvunderviisning.

Anekdot.

Den i hele Europa og overalt i den lærde Verden saa høilgen og med Rette berømte Nordamerikan Benjamin Franklin, havde Ilden eller ingen Underviisning i sin Ungdom. Vel kom han i sit ottende Aar i latinsk Skole og gjorde megen Fremgang for sin Alder, men han blev der kun et Aar, thi Faderen som var Sæbesnyder og Lysestøber og havde tretten levende Børn, kunde ikke holde ham

ham

ham længere der, og lod ham blot lære at skrive en smuk Haand, men i Begyndelse gjorde han ingen Fremgang. Ogsaa denne Skolegang varede kun et Aar, og nu maatte han være Haandslanger ved Faderens Haandtering og gaae Uerender til han var tolv Aar, da han blev sat i Lære hos sin ældre Broder der var Bogtrykker i deess Rodebye Boston. Efter Forbundet slutte han staae som Lærling i 9 Aar. Alle disse Omstændigheder tilfammentagne syntes ikke at lede den unge Franklin til at blive enten Videnskabsmand eller Skribent; end blev han baade det ene og det andet og høibersomt ved Videnskaber og yndet ved sine Skrifter, af hvilke Borgervennen alt ferdum og nu nyelig har leveret Prober.

I allerførste Barndom havde han lært at læse, og en ubegrændset Læselyst fandtes hos ham alt i den tidligste Alder. Han læste alt hvad der var Bog; og alle Smaaafflinger han kunde samle, anvendtes til selv at kjebe Bøger for, især Reisesbeskrivelser. Som Bogtrykkerlærling fik han efterhaanden Adgang til at laane Bøger af Bogladen, endog af en smuk Privatmands Bogsamling, og læste nu hver den mindste Tid han havde fri for Arbeide.

Neppø fortæller os, at han et Par
 Ballader, som Broderen trykte og folgte (Forsat-
 teren maatte nemlig falbyde dem om paa Gaderne)
 men ved Faderens fornuftige Førefillinger gav
 han snart Slip paa Versmageriet, og lagde nu
 Bind paa at skrive godt for sig i løs Stil. An-
 ledningen dertil og Maaden hvorledes han bar sig
 ad derved er egentlig det som her skal fortælles. Et
 andet ungt Menneske omtrent af samme Alder kom
 tidt sammen med Franklin, og deres Woerstab var
 at disputere om een eller anden Materie. Een-
 gang da de ogsaa havde faaledes afhandlet noget,
 og maatte skilles ved uden at komme til nogen En-
 delighed, opsatte Franklin sine Grunde skriftlig
 den anden besøgte dem, og faaledes vexledes nog-
 legange Skrifter imellem dem. Franklins Fader
 fik at see disse Papirer og gjorde nu Sønnen op-
 mærksom paa, at skjønt han stavede bedre og for-
 stod bedre at sætte Skilletegnene end hans Ven,
 (Franklin havde forhvervet sig denne Færdighed
 som Sætter i Trykkeriet) saa overgik den anden
 ham dog langt i at udtrykke sig net, ordentlig og
 tydelig. Sønnen blev overbevist, blev opmærk-
 som paa Sproget og besluttede at gjøre sig al muel-
 lig Umage for at forskaffe sig en god Stil.

„Da jeg havde fattet dette Forsæt, (saaledes
 „fortæller han nu selv) fandt et enkelt Bind af
 „Spektator *) mig i Hænderne, et Bærk, jeg al-
 „drig før havde seet. Jeg købte Bogen og læste
 „i den idelig. Den henrykkede mig. Jeg fandt
 „Stilen saare ypperlig og ønskede at kunde skrive
 „saaledes. Jeg gjorde nu af endeel Nummere korte
 „Udtog af Meningen i hver Periode og lagde dem
 „hen i nogle Dage, da uden at see i Bogen for-
 „søgte jeg at skrive et Stykke efter disse Udtog,
 „ved at udføre Tankerne saaledes som i Originalen,
 „gjørende mig Umage for at bruge de meest
 „passende Ord, jeg kunde finde. Derefter sam-
 „menlignede jeg min Spektator med Originalen,
 „og rettede Feilene, som jeg fandt endeel af. Jeg
 „mærkede at jeg manglede Forraad paa Ord,
 „samt Lethed i at erindre og anvende dem. — Jeg
 „troede, at havde jeg blevet ved at gjøre Vers,
 „saa havde jeg ikke haft denne Mangel; thi den
 „ide

*) Et periodisk Skrift som fra 1710-13 udgaves i
 London, hver Søndag et halvt Ark. Den be-
 rømte Addison var Forfatter til de fleste Stykker.
 Prof. Rahbeks danske Lekturer er blandt alle pe-
 riodiske Skrifter maaskee det der kommer denne
 Spektator nærmest i dens indvortes Værdi som ud-
 vortes Form.

„ idelige Trang til Ord der bemærker det samme,
 „ men ere af forskjellig Længde for Gravelsemaalets
 „ og af forskjellig Lyd for Timers Skyld, vilde nødt
 „ mig til at lede om eenslydige Ord og givte mig
 „ Kærdighed i at afberjese mig dem. Derfor tog
 „ jeg nogle Fortællinger af Spektator og satte dem
 „ i Vers, og efter nogen Tid, naar jeg havde
 „ glemt Originalerne, satte jeg dem ud igjen i
 „ ubunden Stil. “

(Slutningen følger.)

W. H. F. Abrahamson.

Kaptein.

I n d t æ g t.

	Rd.	Mk.	ß
Kasse-Beholdningen ved Regnskabets Afslutning til den 31. Juli 1799 var	171	—	5
Kongelige Obligationer som ere deponerede i Species-Banken, var ved samme Tid			
47 Kongl. Østersøiske Compag. Obligationer a 70 Rd.	3290	Rd.	
Fragaaer for den d. 1. Marti 1800 udtrukne Obligation No. 3096, som neden findes igien til Indtægt beregnet	70	—	
	3220	—	—
Aarlig Bidrag for Aaret 1799 af 175 Medlemmer	490	Rd.	
Dito af 6 nye Medlemmer som i Aaret 1799 ere indgaaede i Selskabet	6	—	
	56	Rd.	
Fragaaer for 3 Medlemmer, som deels ved Døden ere afaaede, deels udmeldte	11	Rd.	
	495	—	—
Et Aars Renter fra 1ste Juli 1799 til 1. Juli 1800 af 50 Kongl. Obligationer a 70 Rd. a 4 p. c. p. A.	140	Rd.	
Og for ovennævnte udtrukne Obligation No 3096	70	—	210
Summa	4096	—	5

U d g i v t.

	Rd.	Mk.	ß
Udbetalte Præmier efter Generalforsamlingens Beslutning af 31 Juli 1799			
Til Juveler N. Knudsen en Præmie af	4	—	—
— Snekermester L. P. Gierding en Præmie af	40	—	—
— Guldsmedsvend M. Heckscher en Præmie af 30 Rd. Mk. og en Sølvmedaille	31	2	—
— Snekersvend S. E. Unna en Præmie af 30 Rd. Mk. og en Sølvmedaille	31	2	—
— Uhrmagersvend M. Zeiman en Præmie af	20	—	—
— Kattunrykker og S. J. Bendix en Præmie af	10	—	—
Buddend. Løn for Aaret 1799 for tiøbe	25	—	—
5 Kongl. Obligationer a 70 Rd.	350	Rd.	Mk. ß
forfaldne Renter	5	—	2 — 1
	355	2	1
Indskrifterpenge for 3 Lærebøger	8	—	8
Adressekontoret for Annoncer	3	—	—
Trykkerløn for s. N. Regnskab og den af Hr. Pastor Paludan i f. N. Generalforsamling holdte Tale	11	2	6
2 nye Medlem. Protocoller	12	—	—
Brevporto, en per Mille for Obligationernes Deposito etc.	3	1	14
Restancer af aarlig Bidrag for 1799	66	—	—
Saldo i rede Penge	219	1	8
Dito i Kongl. Obligationer 46 stkr. a 70 Rd.	3220	—	—
Summa	4096	—	5

København den 31. Juli 1800.

Administrationen for Præmie-Selskabet for den jødiske Ungdoms Anbringelse til Konster og Haandværker.

L. Larssen.

And. Bungen.

H. Cantor.

L. Cantor.

Extract

af

Regnskabet

for

Premie-Selskabet

Indtægter og Udgifter

fra 31. Julii 1799 til 31. Julii 1800.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 34.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 22. August 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. S. Holms Enke.

Efterretning

om Præmieselskabet til den jødiske Ungdoms
Anbringelse til Konster og Haand-
værker.

Den aarlige Generalforsamling i Præmie-Selskabet for den jødiske Ungdoms Anbringelse til Konster og Handværker, holdtes i Aar den 17 August.

Denne blev høitideligholdt ved en Tale af Selskabets Medlem Committeret Hr. Pram *).

Der:

*) Efter Tilhørernes og Administrationens Anmodning, tillader Committeret Hr. Pram at Talen trykkes, hvilket med det første skal blive besørget og de ærede Medlemsmer meddeelt.

Derefter blev til efterstaaende Laugsmestere og Svende tilkiendt og meddeelt følgende Præmier, nemlig:

Til Skrædermester Hr. J. C. Stalknecht, fordi han har taget i Lære en Dreng af den jødiske Religion navnlig: Joseph Nathan Levi, og ladet ham, efter at han har udlært, i Lauget indskrive som Svend, en Præmie af 30 Rdlr. dansk Courant.

Til Snekermester Hr. Christopher Løvenner, fordi han har taget i Forbundt Drengen S. Wulff Texere af den jødiske Religion, (som har staaet i Lære ved samme Profession i Helsingør,) og ladet ham efter at han har udlært, i Lauget indskrive som Svend, en Præmie af 25 Rdlr. dansk Courant.

Til Juveler og Guldsmedmester Hr. N. Muzius, paa Grund af at han (siden Reskriptet af 19. September 1788 udkom,) har haft fire Dreng af den jødiske Religion i Lære, hvoraf den ene fornærværende Tid er Mester, den

ans

anden Svend, og to af dem ere endnu hos ham i Lære, en Præmie af 30 Rdlr. dansk Courant.

Til Sommerboend Alexander Meier af den jødiske Religion, som i Aaret 1793 først var ansat i Lære hos Snekermester Hans Winkler, blev formedelt den Sidstes Dødsfald i Aaret 1796 igien ansat hos Snekermester Hr. C. Türke, og efter nærmere Aftale med bemeldte hans Me-ster, blev han i Aaret 1798 ansat i Lære hos Sommermester Hr. Hans Weise, som lærte ham Sommerprofessionen, og lod ham, efterat have udlært, i Lauget indskrive som Svend.

I Betragtning af forommeldte Omstændig-heder og hans Standhaftighed og Lyst til at lære en Profession, blev ham tilkiende en Præmie af 40 Rdlr. dansk Courant, og en liden Sølv- medaille med Omskrift: Den Arbeidsomme Søn og Vre.

Hans Lærer, Sommermester Hr. Hans Weise, bekiendt for en retskaffen og agtet Bor-ger,

ger, udmærket Hæderværd i sit Fag, har ved denne Leilighed viist sig ædelmodig mod dette Selskab, idet han har renonceret paa den ham tilkiendte Præmie. Selskabets Tak og Høiagtelse være hans Belønning.

Til ovenmeldte Skrædersvend Joseph Nathau Levi af den jødiske Religion en Præmie af 25 Rdlr. dansk Courant og ligeledes en Sølvmedaille.

Og endelig til Snekfersvend S. Wulff Teyere af den jødiske Religion en Præmie af 20 Rdlr. dansk Courant og ligeledes en saadan Sølvmedaille.

Dernæst efter foredrog Administrationen følgende:

I.

Siden sidste Generalforsamling ere følgende Drengene af den jødiske Religion ansatte i Lære, nemlig:

Harts

Hartwig Simon } begge hos Bogtrykker Hr.
 Wendig Joseph } E. M. Cohen.

M. W. Kalisch hos Guldsmedmester Hr. E. O.
 Lund.

Israel Jacob hos Guldsmedmester Hr. M. N.
 Levi.

Meyer Eubeschütz hos Guldsmedmester Hr. M.
 Westrup.

Abraham Eugenheim hos Bogtrykker Hr. R.
 H. Seidelin.

Michael Meyer hos Skoemagermester Hr. Abra-
 ham Geiter.

2.

Blev fremlagt to Medlems-Protocoller, een
 efter løbende Nummer og een i alphabetisk Ord-
 ren. I Følge disse var Antallet af samtlige ærede
 Medlemmer til samme Dag

178 som bidrager aarligen, og

29 som allene haver givet til Fonden.

3.

Blev forebilst og oplæst Revisions-Forretningen for Aaret 1798 ved et Brev fra Revisorerne

Hr. J. H. Howitz Wægler og

— J. Raphael junior, Kjøbmand

d. d. 5. October 1799, hvis væsentlige Indhold er: „At de har fundet Alt i den bedste Orden.“ hvorefter Administrationen erholdte Quittering for aflagt rigtig Regnskab for Aaret 1798.

4.

I Følge Lovens 4 Cap. 1 § afgik de to ældste Administratorer

Bankedirektør L. Larssen og

Grosserer L. Cantor

som eenstemmitgen igien paa nye bleve valgte, og modtoges Valget.

5.

Til at revidere Regnskabet for Aaret 1799
blev eenstemmigen valgt

Hr. Major og Professor v. Krebs og
Rægler Hr. J. d'Andrade

som vare tilstæde og behagede at modtage Valget.

6.

Dg endelig blev fremlagt hosfølgende Ba-
lance over Regnskabet fra 31 Julii 1799 til 31
Julii 1800.

Efter denne bestaaer Selskabets Formue
i 51 Kongl. Obligat. a 70 Rd. 3570 Rd. 1 Mk. 1 1/2
disse ere deponerede i Spe-
cies-Banken og Recipisserne
derover tilligemed Kasse-Be-
holdningen

219 — 1 — 8 —

blev i denne Forsamling foreviist

Transporteres 3789 Rd. 1 Mk. 8 1/2

Transport 3789 Rd. 1 Mk. 8 ß

Da i Restancer af aarlige Bi-

drag for Aaret 1799 66 — — — —

Er i alt D.C. 3855 Rd. 1 Mk. 8 ß

Administrationen for Præmieselskabet for den jø-
diske Ungdoms Anbringelse til Kunst-
og Haandværker.

L. Laussen. And. Bunzen. H. Cantor. E. Cantor.

Borger = B e n n e n .

No. 35.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 30. August 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Købt hos C. F. Holms Enke.

Anmeldelse.

til Efterretning for dem af Selskabets Medlemmer, der i indeværende Aar agte at ætse Forskud og Understøttelse.

Følge Lovens 2 Kap. § 3 og 4 paaligger det enhver Klases Repræsentanter, at undersøge de Paaestninger, som indkomme fra de Personer, der henhøre under deres Klasse, og derom at indsende deres Betænkning. For at sætte Repræsentanterne istand til, at opfylde denne Forpligtelse, samt

samt til Løttelse for Repræsentanterne og til Bestyrkelse for de Ansøgende, maa altsaa enhver Vælkende med Attester bevise sin Værdighed og Frang. De Søgende maae til den Ende i Paaæstningerne opgive deres Alder og Helbreds Tilstand saa og om de har uopdragne Børn, og hvor mange, om de nyde Pension af nogen enten offentlig eller privat Kasse. I Tilfælde at den Paaæstende er Enke, anfører hun tillige, om hun sidder i sin Mand, eller i nogen anden Næringsvej, eller har slet ingen. Saa maae og Ugivte desuden opgive deres Fædres Navn, Betjening og Stand. I øvrigt skulde man og have samtlige Vælkende erindrede om, at de med deres Ansøgninger vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af deres Væde i Selskabet, af Gaden, hvori de boe, Huusnummer, Huusejer eller Bert, og indsende samme til Administrationen forinden 1. Sept. d. A., da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Da

Da intet har været at afhandle, har man anseet det ufornødent at sammenkalde de Herrer Repræsentantere i denne Maaned, men Forsamlingen udsættes indtil videre.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

S. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Selvunderviisning.

Anekdot.

(Slutningen af No. 33.)

„Sommetider blandede jeg alle mine korte Udtog
 „imellem hinanden, og efter nogle Uger søgte at
 „ordne dem igjen som bedst, før jeg begyndte at
 „udarbejde Perioderne og sammenskrive et Stykke.

„Det:

„Dette gjorde jeg for at skaffe mig nogen Øvelse i
 „at ordne mine Tanker. Naar jeg siden sammen-
 „slygnede mit Arbeide med Originalerne, fandt jeg
 „rigtig nok mange Feil som jeg da rettede; nign
 „skundom troede jeg, at i enkelte mindre betydelige
 „Steder jeg havde været saa lykkelig, at min Dr-
 „den eller min Stil var endda bedre; og som det
 „fornstede mig, saa opmuntrede det mig ogsaa til
 „det Haab, det med Tiden nok vilde lykkes mig,
 „at skrive en god Stil i det Engelske, hvilket var
 „een af de Ting jeg høilig attraaede.“

„Tiden jeg anvendte til disse Øvelser og
 „til at læse var om Aftenen naar jeg var færdig
 „med mit Arbeide, om Morgenens før vi begyndte,
 „og om Søndagen.“ —

„Da jeg var en sexten Aar omtrent, fik jeg
 „at læse Tryons Bog om hvor uyttigt det er at
 „spise

„ spise intet uden hvad der er taget af Plante-
 „ riget, og besluttede strax at rette mig derefter.
 „ Min Broder som var ugift havde tinget sig i Kost,
 „ og jeg havde lidt Fortred, fordi jeg ikke vilde
 „ spise Kjødmat. Nu gjorde jeg mig bekiendt med
 „ den Maade, som Tryon foreskriver at lave Ret-
 „ ter paa, især hvorledes Kartofler og Riis bør
 „ koges, og Buddinger uden Vidtøstighed kan la-
 „ ges, og foreslog min Broder om Han vilde give
 „ mig det Halve af hvad han gav for min Vid-
 „ dagsmad, saa vilde jeg holde mig selv med Fø-
 „ den. Det gjorde han meer end gjerne og fandt
 „ jeg snart at jeg ikke allene kunde komme ud, men
 „ endog oplægge det Halve af hvad han gav mig.
 „ Dette var mig en nye Indtægt at kjøbe Bøger
 „ for, og desuden vandt jeg endnu fra en anden
 „ Side. Naar min Broder og Svendene gik fra
 „ Trykkeriet for at spise, saa blev jeg hjemme, og
 „ da mit tarvelige Maaltid som oftest bestod blot

„en Rabring, eller et Stykke Brød med en Klase
 „Kosiner til, eller en tyf Vandekage, jeg hentede
 „mig fra en Stegekjelder, hvortil jeg drak et Glas
 „reent Vand, saa var jeg snart færdig dermed og
 „havde den øvrige Tid, til de andre kom igjen, til
 „mine Studeringer, hvori jeg gjorde desmere Frem-
 „gang, jo lysere mine Tanker og jo hurtigere mit
 „Begreb naturligheds bleve ved min tarvelige Leve-
 „maade i Mad og Drik.“ *)).

„ Ved denne Tid blev jeg een Dag meget
 „undseelig over den Ukyndighed jeg lod see i Reg-
 „ning, hvori min igjentagne Forsømmelse i Sko-
 „len var Skyld. Jeg skammede mig og tog fat

paa

*) Noget Aar derefter var Franklin ved denne tar-
 velige Levemaade saa stærk, at han kunde bære
 en fuldsat Form i hver Haand op og ned ad Trap-
 pen, medens alle andre Svende og Lærlinge, som
 spiste Kød og drak fire Kander Vorter hver Dag
 maatte tage begge Hænder til at bære een Form.
 De satte desuden deres Ugeløn til i Øl og Mad og
 han kunde lægge op af sin.

„paa Ceckers Regnebog og gif den igjennem for
 „mig selv uden mindste Vanskelighed. Jeg læste
 „ogsaa Sallers og Sturmys Navigationsbog og
 „lærte deraf det lidet som den indeholder om Gea-
 „metrien, men denne Videnskab kom jeg ikke langt
 „i. Det var ogsaa omtrent ved samme Tid at
 „jeg læste Locke om den menneskelige Forstand og
 „Logiken som er udgivet fra Port Royal.

„Medens jeg arbejdede paa at danne og for-
 „bedre min Stil, faldt mig en engelsk Gramma-
 „tika, jeg troer Greenwood's, i Hænderne, hvori
 „der bagved vare to smaae Afhandlinger over Ta-
 „lekonsten og Logiken. I denne sidste fandt jeg
 „et Exempel paa den sokratiske Disputeermaade,
 „og kort derefter fik jeg mig Xenophons Værk:
 „sokratiske Værkberdigheder, hvori adskillige Exem-
 „pler af samme Methode findes. Indtaget i høieste
 „Grad af denne Disputeermaade optog jeg den
 „strax

„strax, forladende al but Modsigelse og alle direkte
 „og positive Argumenter, og visende mig blot som
 „ydmig spørgende.“ — —

„Jeg blev ved denne Methode i nogle Aar,
 „men opgav den siden lidt efter lidt og beholdt kun
 „den Bane at udtrykke mig med upaastaaelig Bes
 „kedenhed.“

(uddraget af Works of the late Doctor Benjamin
 Franklin, 8. London P. 17-41 i første Bind.)

W. H. F. Abrahamson.
 Captain.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 36.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 3. September 1800.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke

T a l e

holden d. 7. August 1800

i Præmieselskabet for den jødiske Ungdoms Anbringelse til Kunster og Haandværker

af Chr. Pram, Committeret i Gen. Land-Deconomie- og Commerce Collegio.

Hæderværde Medborgere!

Uter have denne Forsamlings værdige Formænd bæret mig med deres Valg til her at føre Ordet. Billigen frygter jeg, at jeg har alt for meget Uret, i at have modtaget dette Valg. Men jeg troede det Maa ei at afflaae de Mandes Forslag og Anmodning, som hertil overfødrede mig; og allerede engang vant til Selskabets overbærende Vedømmelse, gjør jeg derpaa endnu med Verbodighed Regning.

Men

Men hvilken af de mange Gienstande, paa hvilke i dette Dieblif Opmærksomheden beqvemmeligen kunde heuvendes, tør jeg vælge, uden at frygte for at dens værdige Behandling formeget vilde overstige min Evne, eller at jeg derover kun maatte se hvad Mængden af mine Tilhørere allerede oversfødigen selv har udviklet sig? —

Et Spørgsmaal, som maatte synes af den Bestaaffenhed, at ingen af Selskabets Medlemmer, inden de tiltraadte Selskabet, jo vilde have skaffet sig Svar derpaa, vil jeg vove at fremsætte, og søge i Korthed at udvikle og besvare, i den Tanke, at Anledning til at giennemtænke endog bekiendte Sætninger ofte ej er uvelkommen for den Tænksomme, som derved dog ejielden sættes paa Spor til at overskue bekiendte Ting fra en forhen ei noksom begrænset Synspunkt, eller at udvikle sig et eller andet skændt ej uviatigt dog ellers maaskee neppe forekommet, eller kun loseligen overseet Begreb.

Det er nemlig Præmier, hædrende Belønninger, vi ere samlede for her at uddele. Jeg spørger:

Hvorfor uddele vi her Hæder?

Er ej Hæder Tilkiendegivelse af at vi ansee og erkiende nogen Handling, Egenstaa, Noget hvad det er, ved en Person, som særdeles for

fortrinligt eller hyperligt; og hvorved vi tillægge den Person, der har gjort saadan Handling eller der besidder saadan Egenkab, et ualmindeligt Værd? Hvad er Hæder, naar den ej skulde grunde sig paa, eller være fremkaldet ved, nogen erkendt Fortrinlighed? Sjøglerie er det, dersom vi ej føle hos os selv, at der er noget, hvorfor vi ære Personen; thi en Tilkiendegivelse af at vi ære ham i vort Hierte, er det man almindeligen vil have forstaaet ved Ordet Hæder, uden hvilket dette Ord neppe medfører noget Begreb. Den Følelse og Overbeviisning hos os selv, at vi besidde saadanne Egenkaber, og at vi have udsøvet saadanne Handlinger, hvilke ej blot som pligtmæssige, men fortienstfulde formedelst den Anstrængelse i ædel Hensigt, de have kostet os, oftest vel og formedelst den lykfsaliggjørende i det mindste den nyttige og gode Virkning de kunne frembringe, have vort eget Bifald og Ret til alle Forstandiges, kun i den Følelse og Overbeviisning, bestaaer Væren i vor egen Barm. Naar denne Overbeviisning stemmer overeens med den, andre vise at de have om os, kun da er den Væren, andre bevise os, eller Hæder, for den Tænkende af noget sandt Værd; men naar derimod nogen bevidner os noget, der skulle hedde Høragtelse, Værbødighed eller deslige, men ej har Grund i saadant

dant Begreb om os, saa er dog virkeligen saadan Hæder, saadan Høiagtelse, eller hvad det skal hedde, intet andet end Lyd og Grimacer.

Naar vi nu her uddeler Præmier, der skal være Hæderstegn, saa maa det, hvilket vi ved Præmierne vilde udmærke eller belønne være Hæder værdt.

Det var uædelt, som det sikkert skulde vorde uden Virkning, hvis jeg vilde forsøge her, om at vække Tvivl hos nogen af mine hæderværde og oplyste Tilhørere. Sandeligen det vil jeg ikke, ligesaa lidt som jeg selv derom tvivler. Kun troede jeg det ej unyttigt, om vi udviklede os til bestemt Møiagtighed, hvori da dette hæderværde egentligen bestaaer. Vi komme derved til kun des fastere at overbevise os selv om at det som vi hævde, er Hæder værdt.

Uden Tvivl misbruge vi Ordet Hæder, vi fordreie og forringe det Begreb, dermed burde forbindes, dersom vi kalde hævdeværdt, eller foretage os at hævde noget, som, om det ej just fortjener det modsatte af Hæder, men endog er ret, godt og nyttigt, kun ej er fortrinligt, ej saadant, at det kan undlades eller savnes, og den Paagiældende endda være udadledig. — Ej enhver Pligts Opfyldelse er hævdeværdt; som det
ej

ej kan lønnes med Hæder; hvad netop ej straffes som Brøde.

Pligt er moralsk Nødvendighed af at opfylde hvad Lov befaler, naturlig eller borgerlig, som Forpligtelsen indeholdes i blot Naturens eller i de borgerlige Love. Fuldkommen, eller Evangsplicht, er den, hvis Overtrædelse er forbunden med bestemt Straf, som enten er i sig udeblivelig, eller som andre have Ret til at paaføre os. — Enhver Plichts Opfyldelse belønner egentligen og fuldeligen sig selv, med at undvige Straf, netop ej være straffældig, fortjener ej anden Løn end den at man undgaae Straffen.

Enhver Plichts Opfyldelse, sagde jeg, belønner sig selv. Kundeligen og rigeligen belønner den sig sandeligen. Ej sielden er imidlertid denne Belønning dog forbunden med Savn, med Lidelser, med Kummer. Plichts Opfyldelse medføres altid den lykkelige, al Kummer overdøvende, Bevidsthed, den Tilfredshed, uden hvilken al anden Løn og Herlighed er intet. Men heel ofte fordrer det, at opfylde især de høiere og ædlere Plichter, stor Anstrængelse, Tilfidsættelse af den Roe og Bequemhed, som ved jevnt at hændse Livet i netop Evangsplichterens tarvelige og sovninge Opfyldelser kunde nydes, ofte endog Opoffrelse og Savn af mangehaande Livets Goder.

En.

Enhver Pligts Overtrædelse er forbunden med Straf. Naar Tingenes Natur selv medfører og haardeligen udøver Straffen, eller andre have Ret til at paalægge os den, er Pligtens Opfyldelse ingenslunde Fortieneste; men der er Straffe, som ingen har Ret til at paalægge os; for de høiere Pligters Overtrædelse bestaaer den ogsaa alene og fornemmeligen i Savnet af den Bevidsthed, at have handlet, som vi burde; i enhver anden Henseende kunde det ofte synes langt mere lønnende, ej at opfylde den ædlere Pligt, hvis Opfyldelse ingen har Ret til at afæfte os.

Det er fortienstfuldt, det er hæderbærdt at opfylde Pligt, hvis Opfyldelse koster Anstrængelse eller endog Opoffring, eller for hvis Overtrædelse ingen har Ret engang at dadle os. Det er da fortienstfuldt og hæderbærdt, naar vi dertil ej kjøbes med Haab om nogen Belønning, anden end den høie Gølelse af vort eget indvortes Bifald for at have opfyldt den, og naar derved ej vindes Fordeel, som jo sikkrere og ligesaa mægtigen ellers havde været at opnaae. — Men, ikkun naar disse Tilfælde have Sted, fortienes fuldeligen vor Pligts Opfyldelse Hæder; eene da opfordrer den Medmenneskers Høyagtelse og Æresbeviisning.

Hvorledes er, efter disse Grundsetninger, det, hvorfor vi her uddeele hædrende Belønninger, hæderbærdt? Vi

Vi skyldes os selv, at sørge for vort Værens Ophold, og sætte os i Stand til at erhverve det, til vore Fornødenheders Tilfredsstillelse nødvendige. Jeg anseer denne Pligt for Evangépligt. Naturen har bestemt Straffen. Den holder strængeligen over denne Pligt, ved at lade os savne de Fornødenheder, som vi have forsamt at erhverve. Det er i Følge Naturens Retfærdighed, at den lade, den Dorste, den Forsømmelige lider Hunger og Mangel. Men opfylder Mennesket denne Pligt, saa, forsaavidt det kun er i Følge Dette Naturens Bud, kun for at skaffe sig Livets Fornødenheder, og afværge Mangel, han arbejder, gjør sig duelig til at erhverve, og erhverver, er han, ved Mangelen Afhielpning og Fornødenhedernes Erhvervelse, allerede fuldeligen belønnet. Det er tydeligt, at her endnu er slet intet at tillægge ham nogen overordentlig Belønning for, intet hæderfuldt i denne hans Virksomhed, eller i at han ei begaaer den Forbrydelse imod det store Bud i Naturens Lov, at sørge for sit Ophold, en Forbrydelse som Naturen har sat Undergang til Straf for. Der er intet ypperligere i at han ikke begaaer denne, end at han ingen anden Misgierning begaaer, — vi belønne dog ingen, ansee ingen synderlig Hæder værdig, fordi de ej røve eller myrde. De holdes derfra ved

de borgerlige Loves Trusel om at døe paa Ketterstedet. — Hine holdes fra at overtræde det første Bud i Naturloven, ved dens Trusel, ellers at maatte døe Hungersdøden paa det i saa Fald ej hæderligere Straaleje.

Vi skyldte og den Stat, i hvilken vi leve, Bidrag til dens almindelige Fornødenheder, de Mennesker vi leve blandt, Opsyldelsen af en Deel sædelige og selskabelige Forbindtligheder, saasom at lade deres Personer og Eiendomme være i Roe, at overholde eller i det mindste ej fornærme selskabelig Orden — og — som Evangsplicht, eller med Rettighed fra Statens eller Medborgernes Side til at tvinge os dertil, næsten intet videre. Opsyldelsen af dette Slags borgerlige Pligter er heller ikke synderlig fortienstfuld. Den betales tilfulde med den Fordeel at leve i Roe i Statens Skieb og blandt Medborgerne, uden at foruleiliges af borgerlige Straffe, Fængsel, Bøddel og deslige. Drive vi det endog videre, ønske vi os af Staten, eller af vore Medmennesker større Bequemmeligheder og Behageligheder, end blot at undgaae de Uleiligheder, som groveste Pligts Forsømmelse vilde medføre, da, forsaavidt vi ikkun arbeide, anvende vore Evner for at opnaae saadanne Fordele, have vi heller ingens videre Fortieneste; og Hæderstildeling blive endnu bestandig upassende paa os.

(Fortsættelsen følger.)

B o r g e r = B e n n e n .

No. 37.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 10. September 1800.

Forlagt af Underkøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. B. Holms Enke.

T a l e

holden d. 7. August 1800

i Præmieselskabet for den jødiske Ungdoms Anbringelse til Kunster og Haandværker af Chr. Pram, Committeret i Gen. Land-Deconomies og Commerce Collegio.

(Kortfættelse.)

Wi ere pligtige til at gjøre alt, hvad Naturens Lov, Fornuften, befaler os at erkiende for ret og godt. Men det er langt fra at Opfyldelsen af alt hvad den saaledes forpligter os til er ligelidet fortienstfuld.

Mennesket er begavet med Evner, som uvakte, udyrkede, ubrugte, kunne for en meget stor Deel ligge saaledes i Dvale, at neppe hverken Mennesket selv eller nogen anden mærker Spor af

af at de ere til, endskiont de, vakte, dyrkede, brugte, kunne hæve det lige til den Storhed, den Guddommelighed, hvorved saa mange fremlyse Jorden over giennem deres og alle kommende Tidsaldrer. — Saavidt naae Evers Udvikling vel stedse kun for faae; i det mindste vilde de stedse vorde faae, hvilke de lykkes saaledes at blive bemærkede, saaledes med deres Evers at virke. — At det efter Naturens Forfærd, eller — som stedse er det samme — Fornuftens Bud, er ret, at det bør sig, at alle Evers saavidt nogensledes mueligt vorde opdyrkede, bragte i Brug, behøver det Beviis? — Men uagtet det er ret, uagtet bør sig, uagtet det dertil er for Menneskekjønnen i Almindelighed, for den Stat, for den Menneskeklasse ifær, aller mest for den Enkelte det angaaer, af højeste Sannelighed at det skeer, hvo er dog med alt dette berettiget til at æske det? hvo tør afgjøre hvis Skulden er, eller hvorvidt det er Individets egen, eller andres, eller ingens Brøde, naar ædle Evers hændulme aldeles uopvakte eller halvslymrende, lidet eller ilde eller slet ikke benyttede? Hvo dadler den stolte Eeg, som i flere Aarhundrede stod i Skoven, dens ubemærkede Prydelse, at den ej nedsteeg paa Bærstet, blev til et Skib, trodsede Bølgernes Slag, Havets Stormvinde, og berigede fierne Kyster ved Tilbringelsen af de Landes Herlig-

ligheder, som Oceanet adskiller? — Sielden maaskee aldrig, er Mangel paa Evers Opvækkelse det unyttigen henflumrende Individ selv at tilregne.

Imidlertid byder Pligt, — thi det er ret det er i høiesteMaade ønskeligt, — at de Menneskelige Evers opvækkes, brugbargiøres, benyttes. Pligt byder hver som kan, at bidrage sit til at skaffe de flumrende Evers saa hos sig selv som hos andre, opvaagnede. Pligt byder hver, der er vækket af Barbariskhedens Slum, at afryste Eversen af hver endnu flumrende Evers. Men er dette Evangspligt? Nej. Til Ingen betroede Naturen Bedømmelsen over, hvorvidt hos hver enkelt Eversne vare opvækkelige, og ved hvilke Midler; hvad muelig Anstrængelse det kostede, i Forhold til Legems Bestaffenhederne, Opdragelsen, de Millioner Omstændigheder, som udgøre hver særskilte Forfatning, at vække hiin til hiint, denne til dette Slags Færdighed eller Evers Brug. Opvækkelse og Virksomhed er det almindelige Bud. Det adlyde enhver saa godt han forstaaer det. Men klart er det, at hvert Individ især har Værd i Ligning med Medmenneskerne i Samfundet, som han har opvakt og brugbargiørt sine Evers til, og som han benytter dem; at saaledes enhver, der har vakt, brugbargiørt, og benytter nogen Evers, har og derefter et virkeligt

keligt Værd, fortjener derfor Afgælte, jo større jo flere Eener han har, jo brugbarere de ere, jo bedre han benytter dem; at kun den har intet Værd, som har ingen brugbargiort Eone; og at kun den har det modsatte af Værd, og fortjener kun Foragt, hvilken enten har aldeles forsomt at brugbargiore Eoner som han dog har og har kunnet giøre brugbare, eller som har brugbargiorte Eoner, og ikke benytter dem, eller som misbruger dem.

Eoners første Opvækkelse er, som allerede sagt, vel sielden eller aldrig Mennesket selv, om hvis Eoner der handles, at tilregne. Den berouer paa Opdragelsen, paa de mange Omstændigheder, der tilhobe udgiøre denne. Af sig selv vaagne de ikke. Hvorfor ligge ellers hele Folkeslag i saa almindelig dyb Barbariskheds Slummer? Iigne saa nær de ufornuftige Dyr? Men jo ufuldkomnere denne Eoners Opvækkelse, og fiden Medhielpen til deres Brugbargiørelse er, jo større og brugbarere Eoner, eller jo drivtigere Anstrængelse, maa det forudsætte, dersom de alligevel komme til Brugbarhed. Den er saaledes et fortrinligere Væsen, som har opnaaet en vis Brugbarhed og benytter den, end en anden som har samme Brugbarhed og benytter den ligesaa godt, naar den første har havt mindre Anviisning og

Weis

Beiledning end den sidste. Hiin kan have betydelig Fortieneste af at have bragt det saavidt, mens denne maaskee fortienet Daddel for ej at have bragt det meget videre, dersom denne maaskee har saa at sige begyndt der, hvortil hin kun ved uendelig Flid og Møje har kummerligen fremhjulpen sig.

Vore jødiske Medbrødres Stilling var, kort Tid tilbage, i vort Fædreland, som i Europas fleste Lande, sørgelig. Stensidig Fordom holdt dem fra os, os fra dem. Saare usuldfkommen nøde de Deel i de Rettigheder, Staten dog skylder alle sine Borgere. De vare udelukkede fra Udgang til mange Borgerlighedens Afdelinger. Hvad ej de positive borgerlige Love i saa Henseende havde foreskrevet, var giensidig Fordoms ligesaa strengeligen fulgte, som despotiske Bud. Vi tillode os stolteligen, at prale af at vi taalte vore hebræiske Brødre, som om det var os tilladt ikke at taale, ikke for Brødre at ansee ogsaa disse Børn af vor fælles Fader, Alherren den algode, og af vor fælles Moder Naturen. Uagtet det er dem, af hvilken vi have laant vor Religion, dem af hvilken vi have vore hellige Bøger, dem af hvilken vi have Grundlaget af mange vore Kundskaber, af vor Dannelselse, uagtet vore Religionssecters tilbedede Stifter selv var Jøde, dens første Udbredere alle Jøder, saa tillode vi os ej allene at

at lade som vi blot taalte, i Grunden saa gode som ikke at taale dem, men vi behandlede dem blandt os med den utaaleligste Tilfidesættelse, med en Haan, et Had, en Foragt, der naturligviis bleve saa meget virksommere og føleligere, som det var os Christne, der vare langt talrigere og derved de stærkeste. Fordom var i Kamp mod Fordom. Hebræerne giengieldte os Cimbro-Ten-toner, eller hvad vi stolte Europæer efter de Barbarer, fra hvilke vi nedstamme, kunde hedde, vor Foragt og Afsky med lige Myndt; kun bleve deres Kaar blandt os derved ej bedre. Vi begyndte imidlertid i mange andre Dele at aflægge meget af vor Oldtids Barbarie, som vel i det mindste ej havde Fortrinet for vore orientalske Medborgeres; kun saavidt det bestod i stolteligen at nægte dem Broderskab, bleve vi endnu længe ved at være Barbarer.

En af de usalige Virkninger at denne almindelig Tilfidesættelse, som Europas Folk viiste Jyderne, var at holde dem i en barbarisk Kingeagt for sig selv ja for hele Menneskeheden, hvis Værd vi nødede dem til almindeligen at misliende. Nøjede med Følelsen af at den Behandling, vi viiste dem, var uforstyldt og uretfærdig, og indseende, at de have vel saa gode Grunde til at tiltroe sig Fortrinet for os, som de paa hvilke vi byggede vor Indbildskhed

om

om højere Værd, foragtede Mængden af dem naturligtvis os, men byggede ikke Selvagtelsen paa de Grunde, hvilke maatte understøtte den, om den ej skulde være ugrundet. Paa Hæderlighed, det er udmærket Fremgang i nogen af de forædlende Videnskaber og Kunster, eller selv i Næringsveiene, var der intet at tænke, naar de ved Love eller Fordom vare udelukkede fra de fleste Næringsveje, og fra i borgerlig Stilling at kunne høste Frugten af hvad Fortrin de i Mandsdannelse kunde vinde. Fordommen hos Europæerne, at det tilhørte Hebræerne, at føre det omvankende Liv, at de kun som Smaahandlere, højest i Almindelighed som Handlende, ej videre, maatte taales, gjorde det omsider til Bane hos Mængden af Hebræerne selv, ej at udstrække videre Begrebet om borgerlig Ret; ligesom det ej let falder en Indianer af de ringere Stammekaster ind at trage efter de Raar, som ere de andre, af Naturen vist ej med udelukkende Evner eller Rettigheder benaadede, forbeholdne. Med dette indskrænkede Begreb om borgerlig Ret blev Afsondringen fra de Mennesker med vakte, brugbargiorte, anvendte Evner, som drevede dem nægtede Haandteringer, des fuldkomnere. Hvilken Stranke før dem i Henseende til egne Evners Opvækkelse! Hvor meget havde de ej at overvinde for blot at kunne beslutte at forsøge sig i nogen Hæderdaad! En saa godt som medfødt Medbydelig-

lighed for dem, de skulde lære af; Uvidenhedens Stolthed og Dorstthed: nu fra deres Side, til hvilke de maatte henvende sig, og som de, ved at betræde en ny Næringsvei, kom til at leve saa meget med, taabelig pøbelst Wittighed, Spot og Haan, og det af Mennesker, hvilke man baade med Siengjeldsrettens Føje og med ilde forstaaet Religions Overmod, i Hiertet ringeagtede. — Vare de at fortænke, naar de, nøjede med Stammens almindelige Skiæbne, frygtede for alt dette, og hørken stræbte at forbedre deres Stilling, eller tænkt paa nogen med al den Ulempe forbundne Egners Opvækkelse, Brugbargjørelse eller Forædling!

(Fortsættelsen følger.)

B o r g e r = B e n n e n .

No. 38.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 19. September 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Anmeldelse.

Forstkommende Mandag den 22. hujus præcise Klokken 5 holder Selskabet sit sædvanlige Møde paa Prindsens Palais, til hvilken Tid de samtlige Herrer Repræsentantere vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

S. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

T a l e

holden d. 7. August 1800

i Præmieselskabet for den jødiske Ungdoms Anbringelse til Kunster og Haandværker

af Chr. Pram, Committeret i Gen. Land-Deconomies og Commerce Collegio.

(Slutning.)

See vi alligevel fra Tid til Tid saa mange Hædersmænd af de Folk, hvilke trods al denne Fordom hos dem selv og hos Europæerne, trods alt hvad der maatte affrække fra at have at gjøre med deres Undertrykkes Tid og Daad, trods den Udsigt til at deres bedste Iver og Anvendelse herpaa dog i Henseende til deres borgerlige Held vilde vorde spildt, — see vi, siger jeg, alligevel saa mange Hædersmænd af dette Folk desuagtet at have naaet til mangelfuld Oppperlighed i allehaande Daad, hvorved herlige Evers ædleste Brug har været udfordret, hvor meget maa derved da ej Begrebet om det Folk stige, hvilket vi have tilladt os ikke eller neppe at taale! Hvor meget hæderværdere ere ej disse Individer, end om de havde været Mennesker, som nåde, fra Gudslen af, al tænkelig Opmuntring og Fremhielpning til at vorde alt hvad Mennesket kan, og som saae alt Menneskeheds, alt Borgerlighedens, Held som

som vinkende Løn for ethvert deres Fremskridt. Hvor meget større Gøner, eller hvor meget større Anstrængelse for deres Opdyrkning, forudsætter ej hines Fremlysning. Hvor langt fortienstfuldere, hvor langt hæderværdere blive ej de!

Men var Hebræeren ej at fortænke, ej at dable, om han, under de opregnede Omstændigheder, gik frem ad Slægtens jevne Alfarvej, og hævede sig ligesaa lidet fra det Dyb, hvori den laae ned-sænket som Indiens Paria eller den europæiske Feudal-Træl; fortienner han da ej, hvis han med alt dette dog gaaer videre, trodser egen og andres Fordom, forhøjer ved Gønens Opvækkelse og Brugbargisrelse sit Værd — fortienner han da ej at hædres derfor, langt mere end den, som har intet af al denne Hinder at trodse, endog da, naar hiin ej driver det videre end den ingen særdeles Ud-mærkelse fortienende Europæer, som gaar Veien med ham.

Enhver Seier over almindelig indgroet Fordom er hæderværd, fordi det at affaste en Fordom, hvilken ved sin Almindelighed kan ansees som med-født, som indnatureret, forudsætter enten ualmindelige Gøner, eller vakte Gønens ualmindelige ædle Brug. Den, som skønner paa Sandhedens og paa

Men.

Menneskehedens Bærd, kan ej nægte den sit Bifald. Dettets Tilkiendegivelse er den ædle Kæmper's naturlige Løn. Den tilkommer ham. Det fryder den Edeltænkende, som seer Kampen, at yde ham den.

Virkeligen hæderværde ere saaledes de af vore jødiske Brødre, som jeg har det mig saa smigrende som frydende Værende, i Dag, i dette Selskabs Navn, og dertil af dets Forstandere bemyndiget, strax at skulle overgive Præmier, der bevidne, at Selskabet med hædrende Bifald seer, at de have opvakt deres Æner til at vorde nyttige Mennesker, nyttige Borgere i den Stat, til hvilken de henhøre; at de have betient dem af den Afgang, denne Stats faderlige Love omfider giver dem til, uden Forskiæl, lige med alle dem som fødtes til at være denne Stats Medlemmer, dens Konges Undersaatter, at deeltage med fuld Borgerret i de Fordeele, som opvakte og brugbargjorte Æner og disse's retskafne Anvendelse altid og allevegne ligeligen burde nyde. — Vort Fædrelands vise og gode Regjering har ved Lov hævet den Fordom, som for religiøs Menings Skyld gjorde en barbarisk Skilsmisse imellem Jøden og Christnen, saavidt som en indgroet Fordom ved Lov kan hæves. Det er Tænsfomhedens, Fornuftens, Dydens, den sande Religions, kort velgiørende Oplysningss

Sag, videre og omsider aldeles at borttrødde den. Ei er den endnu ganske borttrøddet. At bidrage til dens fulde Tilintetgjørelse er dette af opløste Hædersmænd samlede Selskabs Hjemed. Dets Arbeid er Krig, Udryddelses Krig, mod denne i Mørkhedens Dage fødte Hydra. Det glæder sig ved at uddele disse Hæderstegn. De gives til Personer, hvilke det har været saa lykkeligt at udrive fra dens Magt, og til dem, der have været det behjelpelige i Kampen. De beviise, at vi have gjort nye Erobringener fra dens Herredom, og formindsket dens Grændser.

Hvad jeg har sagt vil uden Tvivl allerede nok som tiene til at besvare det fremfatte Spørgsmaal, hvorfor vi her uddele Hæderstegn, ved at bevise, at de, som modtage dem, fortjene Hæder, og at vi, som yde dem denne Hæder, finde os forpligtede dertil, ej allene i Overeensstemmelse med dette Selskabs Hensigt, men ogsaa overhoved som oplyste tænkende Mænd; thi det nys forklarede vil have beviist, at enhver tænkende Mand skylder dem Hæder, som ved den skadelige Fordoms Afkastelse, ved Egners Opvækkelse, Brugbargjærelse og gode Anvendelse have beviist sig at være hæderværde.

Dette var nok til at bestemme os til at yde disse
vore Brødre den dem skyldede Hæder; og havde vi
dertil end ingen videre Bestemmelsesgrunde, saa var
allerede dette tilstrækkeligt.

Men foruden at der skyldes, og herved ydes,
Hæder til de Personer, som Selskabet lader Præ-
mierne tildele, fordi disse Personer i det de gjøre sig
selv hæderværde, tillige gavne det Statssamfund,
hvilket de tilhøre; har Selskabet tillige den ej min-
dre ædle Hensigt ogsaa at hædre sig selv, ved selv
middelbar at være Statssamfundet til Nytte, i det
det haaber at vække Lyst og Attraae til at fortjene
hædrende Udmærkelse.

Som det smiggrer sig med, at de Belønninger,
den Hæder, det har tilbudet og aarligen uddeeler til
dem, der, Fordommen til trods, indgaae i Forbindelse
med Mennesker af den fra deres egne forskellige Re-
ligionslære, for at dannes til Duelighed i borgerlig
Næringsdaad og i udviklede Egners gavnrige Anven-
delse, have bidraget med til at formindske den For-
doms Magt, som sætter sig endnu derimod, og til
at de belønnede og hædrede ere blevne, hvad de ellers
ej havde blevet; at det saaledes har bidraget med
til at Staten har vundet duelige Borgere i dem,
hvilke der har belønnet; saa har det det Haab;
frem

fremdeles paa denne Maade, og det jo læn-
ger jo mere, at virke til sand Hædersnytte for
Staten.

Dette er dets Tragten og dets Haab — et
Haab, af hvis Opfyldelse det allerede nu i fire Aar
med Glæde nyder Begyndelsen.

Staten, Menneskeheden, vinder de Eoner de
Dueligheder, hvilke paa denne Maade blive udviklede.
Det er tydeligt, at for Samfundet, for Menneskehe-
den overhoved, er dets Menneskers Tal mindre vig-
tigt, end disse Menneskers personlige Værd; og at
dette beroer paa hvorvidt deres Eoner, (Eoner have
de alle) ere vakte, ere brugbare, og hvorledes de
anvendes: det er tydeligt, at et Menneske uden Eoner,
eller, hvilket er det samme, hvis Eoner henlumre i
Ubrugbarhed, eller ej bruges, er for Samfundet af
mindre Værd end den Menneskefigur, som uden Liv
og Aand henstaaer, dannet af Billedhuggerens Mei-
sel eller Malerens Midsefær. — Erkiendte nu
allerede alle Aldres tænkende Statsmænd det for
en Fortieneste af Staten, at give den Borgere,
at skaffe Mennesker Tilværelse; var det med Rette
altid en Gienstand for Hæder og Løn at redde en
Medborgeres Liv, uden nøjere Hensyn endog paa
den saaledes Staten givne Medborgeres Værd,
saa

faa maa det sikkerligen og storligen fortjene Samfundets Tak, at der her overleveres Staten Borgere, som alle have, formedelst brugbargjorte Egnene, er vist sandt Værd, hvilket de selv ved Egnernes Uddannelse ere i Stand og paa Vej til at forsøge — Borgere, hvilke, saaledes som de herfra overgives Statsamfundet, have for det og i sig et bestemt større Værd, end de ellers sandsynligen havde opnaaet.

Men endog en sand Forøgelse af Samfundets Mennesketal bør Selskabet haabe herved at bevirke. De til Brugbarhed i Næringsflid uddannede Mennesker ere nærmere til selv at vorde Familiens Hoveder, at vorde Egtmænd og Fædre, i deres Huuse og paa deres Værksteder at ernære — ernære i gavnubbrædende Syssel, i hæderligt Vælv, om derfor just ej i Dygtighed og Overdaad, — flere og mange Medmennesker; medens den søvnige, den ubrugbare hendsøser Livet i Uselhed, uberettiget til Egtmands og Faders Glæder, dem han og kun høist ufuldkommen kan nyde, som han ej, eller kun ilde, kan opfylde de med disse Venønsler forbundne hellige Pligter. — Det er over al Udvikling klart, at forøget Duelighed i borgerlig Næringsdaad forøger Borgernes Antal, og udvider den borgerlige Lykkeligheds Nydelse for hver især. Er

Er dette, kan det ikke andet end være, Frugten af den Hæder, vi uddele Mærker paa, for udvidet og forøget Duelighed i borgerlig Næringsdrift og Daad, saa see vi ogsaa her en bestemt, en frydende, Besvarelse paa Spørgsmaalet: hvorfor uddele vi disse Hædersmærker?

Endeligen: Vi, Medmennesker, med noget — kun noget — forskiellige Religionsbegrebe, tillode os forhen at haane og foragte hinanden. Tak være Fornuftens, sand Religions, Udbredelse, vi tillade os det ej mere, saavidt disses Oplysning adspredet Mørket i Begrebene. — Men var ej denne gjensidige barbariske Foragts usalige Virkning, at dæmpe, at sløvgjøre Vresfølelsen gjensidigen, meest i det mindst talrige derfor undertrykte Parties Siæle? Ei at tale om at vi leve i en monarkisk Stat, at efter de Statskloges Udsagn, er Vren i Monarkierne Hoveddriveskræfterne til alt; at folgeligen Manglen af Vresfølelsen gjør os i den Stat, i hvilken vi her sættes, end mere uskikkede til at være Samfundets fuldgylbige Medlemmer. Men, endog almindeligen betragtet, hvad er Mennesket i hvis Siæl Vresdriften er dovet eller lemlæstet? hvad kan der ventes eller haabes af ham til egen eller Sam-

fun-

fundets Gavn og Held? Hvad Spor har han til Virksomhed, til hver borgerlig, hver menneskelig Dyd? Hvorledes lader Hæderlighed sig tænke hos den, som ej har Følelse for Hæders Tærb? for hvilken da Fyldestgiørelsen af groveste dyreste Nød-tørvt, bliver eneste Spore til Virksomhed og Daad? som undseer sig for intet, haaber ved Medborgeres Bifald og Hæder intet? — Hvor stort og skönt, hvor rigeligen gavnligt, om vi ved disse Hædersuddelinger, ved at almindeliggiøre Attraaen efter dem, bidrage til at indplante at rodfæste i Sindelavene en virksom Væksfølelse, en levende Attraa efter Ret til Medborgeres, Medmenneskers, især til egen forstandige Agtelse! hvilken Kilde til Dyd og Held! — Ogsaa denne Udsigt hører da med til det, hvorfor vi her uddeler opmuntrende Belønninger, og Hæder til dem, som ved Egners Brugbargiørelse til gavnlig Daad giøre sig hæderværde.

Skionne, herlige, ere disse Udsigter. Svag har jeg malet dem; endda ere de herligen fremlysende, lofkende, skionne. Meget og stort er hvad jeg kunde tilføje, men jeg bør ej misbruge mine Tilhøreres Opmærksomhed, da jeg bør forudsætte ikke at have sagt, ikke at kunne sige, uden hvad de fleste af dem have udviklet

let sig selv lysere, stærkere, end det er i min svage Eone at giøre det.

Jeg skrider til Hovedsagen, den mig egentligen paalagte; og har den Ære, i Selskabets Navn, og efter dets Bemyndigelse, at fremkalde de Hædersmænd, som efter dets Hensigt have antaget sig vore unge Brødre.

(Her fremkaldtes de i No. 34 af Borgerbennen benævnte Borgere, af hvilke Hr. Sommermester Weise, bevidnende Selskabets sin Tak for den ham viste Opmærksomhed, overlod Directionen Belobet af den ham tilkiendte Præmie til anden Anvendelse, overensstemmende med Selskabets Plan. — Herpaa fremkaldtes ogsaa de i samme Nummer benævnte oplærte Svende, og overgaves dem de dem bestemte Præmier.)

De modtage disse Gaver, som Beviis paa Selskabets Agtelse for den Fortieneste De besidde af at have ladet Deres Eone til at vorde nyttige Mennesker opvække, af at have beviist, at De have brugbargiort denne Eone, saa De nu kunne vorde duelige, nyttige, hæderværde Medborgere og Medmennesker; værde den Lykke, som en velgøren-

ren

rende faderligfindet Regiering tilbyder, ønsker og medvirker paa enhver den muelig Maade til, at ethvert under samme levende Menneske ligeligen, kun i Forhold til eget sande Værd, kan nyde tryggeligen i Statens Skied. — De erfare herved, at Selskabet allerede erkjender Dem for vore hæderværdige Brødre. Det ere De i Kraft af den Ansættelse, hvormed De have overvundet den Fordom, der hidtil endnu alt for meget gjør Skilsmisse imellem os, her med hinanden levende, i nogle Meeninger forskiellige Brødre, fordi De have ved Egners Opvækkelse og Brugbargiørelse forhoiet Deres Menneske og Forgerward. De glemme ikke, at Deres Virksomhed og Daad først da vinder fuldt Hædersværd, naar De gjøre det lyst og klart, at de ere virksomme i Deres Kald og Vei, ej blot i Hensyn paa Belønningen og den deraf for dem selv personligen flydende Fordeel, men fordi det er ubetinget Pligt og Ret, at gjøre det Gode for dets egen Skyld. — De vedblive nu, som De have begyndt, opfylde Selskabets Hensigt fremdeles, ved fremdeles at udvikle, brugbargiøre og ved stadig og forstandig Bindelighed, troligen anvende Deres Egner i Deres til sand Hæderlighed førrende Næringævei. De hofte og Lønne derfor ved at vorde saa lykkelige, som gode, og derfor agtbare og agtede Borgere. De nyde i fuldt Maal Virksom-

somheds Løn, og det Held, borgerlig Hædersdaad i vort Fædreland er forviffet, saa deres Exempel kan opvække mange til at vorde hæderbærde og lykkelige Borgere som De. — De bevare den i deres Bryst vakte Eresfølelse reen og ubesmiltet. Det lysne frem i deres hele Borgerligheds Vandel, at De ere Vrens Mænd; og De kunne som dydige og æreværde Medborgere fremdeles steds være viffe paa alle gode og forstandige Medbergesres Agtelse.

I Selskabets Navn har jeg at takke Dem Medborgere, som have antaget sig disse vore unge Brøders Uddannelse, for Deres Bidrag til at opfylde Selskabets Hensigt.

I Selskabets Navn takker jeg ogsaa Dem, unge Brødre herved, for den Glæde De have undt det, ved i Dem at belønne opspirende Hæderlighed, og at see dets Hensigter allerede, for saavidt det stod til Dem opfyldt, men derved og dets fuldstændigere Opfyldelse i Næde; og med denne Taksigelse har jeg, i Selskabets ja i samtlige Medborgeres Navn, paa det bedste og oprigtigste at tilønske Dem den blideste, den skionneste, den hæderligste Lykke, som Medmennesker og Medborgere.

Forſkiellige Climaters forſkiellige Beſkaf- fenhed.

Det er, og har uden Tvivl til alle Tider været, Menneſkehedenſ ikke onſkelige Lod, at om ej den ſtorſte, dog en ſtor Mængde af dem, ſom leve ſammen paa eet Sted, hvor det end er, trods det Fortrin de ofteſt give deres Fædreland eller Stedet hvor de fødtes, og den instinctmæsſige Attraae, de finde efter at vende did tilbage, naar de engang ere komne derfra, alligevel de ej ere tilfreds enten med de Raar, i hvilke, eller med det Sted, paa hvilket de leve.

Man ſkulde troe, at vi Europæere, ſom var til den Fuldkommenhed, Lethed og Snarhed drevne Seilads ſaa meget kiende til hartad alle Braaer paa Jordkloden, deres Beſkaffenheder, Fordeele og Mangler, Behageligheder og Ubehageligheder, Indbyggere, Levemaade, alt, da vi deſuden have de udførlige med Kortet og troe Afbildninger oplyste Beſkrivelſer, der give os ſaadan Underretning, at vi, endog uden at bevæge os af Pletten, kunne lære hvert Sted og Egn ligesaa nøie at kiende ſom dens Beboere, ja nøiere om vi gad, end de fleſte af Beboerne kiende dem; man ſkulde, ſiger jeg, troe, at vi derefter ikke lettelig ſkulde tage feil af hvad vi burde domme

me om Landes og Egnes forholdsmæssige Værd med hinanden.

Imidlertid reise vi alle, saa mange nemlig af os som nogenlunde kan, fra Land til Land, oftest med overspendte Begreber om andre Landes Behageligheder, de Landes i det mindste, som meest ere besøgte, beskrevne og udraabte; og for det allermeste, saavidt vi kan, vende vi efter aflagt Besøg hiem igien, ej just altid, ej vel engang ofte, efter vort udtryffelige Udsagn, men dog oftest noksom af vore Ytringer at slutte, mætte af den fremmede Herlighed og erkiendende hver sit Fædreland her i det Haab, om ej fortrinligere, dog ligesaagodt til Opholdssted, som ethvert andet Land.

Det er et lykkeligt Instinct, som drager Menneskene stedse til Fødeegnene, og, naar vi følge Naturens blinde maaskee men velgiørende Drift, ej bortkunstlende den, forestiller os stedse den Plet, hvor vi modtog vore første Følelser, som den skønneste og blideste paa Kloden, det Sted, hvor vi henføre i Tankerne alle de Behageligheder vi blot ved Indbildningsevner forestille os. Det er denne Drift, som gior Livet for Grønlandere, Eskimaux og Ranschadaler paa en smal Kyststrimmel, der er indsluttet imellem evige Jisklipper og et med flydende Jisbierge opfyldt stormigt Hav,

fiærere end det for dem nogenſinde bliver paa de frugtbareſte Sletter, opfyldte med veldyrkede Marker, fortryllende Haver og frodige Skove; uagtet hiſt deres heele Næring er Tran og Spek af de Sælhundede de kan med Livsfare, i det mindſte med den beſværligſte Jagen paa de ſkrøbelige af Skin ſammensyede Baade, ſaae fat paa; deres Boliger ſtinkende Jordhuler, til hvilket alt de fra Magelighed og blød Overdaad i de blideſte Egne vende tilbage med jublende Glæde, og dse af Længſel, hvis de for længe maa holdes derfra. — Det er denne Driſt, ſom ligesaa inderligent drager Naturmenneskene paa de mange nøgne af Sydhavets Der og paa Ildlandet til deres uvenlige Hiem, og ſom lokker Hottentotten fra euro-pæiſk Velleønet tilbage til ſin elendige Hytte i ſit for-tørrede Fædreland.

(Fortsættelſen følger.)

Chriſten Pram.

Committeret i General Land-Deconomie og Commerce-Collegio.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 39.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 26. September 1800.

Forslagt af Underkottelles-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Anmeldelse.

Til Medlemmer i Selskabet bleve ved sidste Generalforsamling den 22 hujus antagne:

1. Christopher Kern, Tommermester.
2. Jens Christensen Melbye, Spøthøker.
3. Christian Schou, Vinhandler.
4. Witter, Statsmægler.
5. Myhlen, Urtekrammer.
6. Hartman Becken, Skolelærer.
7. Friderich Kyhnel, Garver.
8. Mathias Roberson, Tommermester.
9. Peter Johannes Fridenreich, Vinhandler.
10. Per

10. Peter Svane, Oplagskriver.
11. Hans Schiot, Kornskriver.
12. Christian Buch, Slagter.
13. Chaspar Friderich Hollander, Commer-
mester.
14. Peter Friis, Inspektør i Ryebede og
Fontainemester.
15. Carl Randrup, Vinhandler.
16. Fridrich Knub, Bødkermester.
17. David Seidelin Birch, Studiosus.
18. Linnegaard, Bogholder.
19. Mariager, Ketslager.
20. Hammer, Præst i Helsingø.
21. Jochum Petersen, Slagter.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

G. J. Cantor. C. C. Martens. H. G. Clausen.

Da Regnskabet over det oeconomiske Belfærdsselskabs Indtægter og Udgifter fra dets Stiftelse til den 6. Aug. 1800 blev aflagt i dets Repræsentant-Forsamling, fremsagde Undertegnede dets Meddirector følgende.

Nun 4 Aar er forsvunden, siden den første Spire lagdes til det oeconomiske Belfærdsselskab. Ingen Stiftelse kan i gavnlig Intention være større, dens Virkfreds er umaalelig, og Frugten det kan frembringe uberegnelig.

Skiont en lang Tid af dens første spæde Aar, maatte bortgaae til at samle Kræfter og vorde stor tilgavnlig Daad; saa har det dog alt i sin tidlige Ungdom virket til at omstøbe mangen Fordom, og skiont Stenkulantreprisen paa Færs, (et Kiempaarbeid i al sin Omfang) var dens Ungdomsarbeid, er dog dens Kraft stor til i Foretagender af mindre uhyre Omfang at fremme almeen Gavn paa mange Maader, som vil beroe paa Tid og Omstændighed og dens Styreres Aand.

Bed Tale og Arbeid har det opvaakt mangens Hønsning og Bestræbelse for at opfinde Maskiner til Jlobesparelse og indgivet Eyst og Mod til at ville benytte sig deraf. Indtil Landets fierneste

Egne,

Egne, fra den Bemidlede til den mindst Formuende har Stødet virket til Pønsning og Sparelyst, hvoraf Frugten kun efterhaanden kan vise sig, og Virkningen og Indflydelsen deraf vil længe vare ved endog i andre Oekonomiens Grene; thi enhver gavnlig Forandring i en Nations Land og Tænkemaade er uberegnelig i sin nyttige Fremvirken. Menneffene ere langsomme til at afkaste Vaners og Fordommens Aag, men have de engang brækket det paa en Kant, hige de efter ganske at brække det, thi de ske Umagen at undersøge, endnu mere end de frygte for at forandre deres Mening.

Derfor bør de glade Udfater af Selskabets Gavnlighed, opmuntre til at styrke og vedblive samme, og lære at ringeagte den Misforstaaelse som af enkelte kunde vises, og det Mismod enkelte Følge være; der tvivle om dets Varighed; deres Sindelaug bør ej werde smitsom for andre. Hvo kan styre alle tilpas, neppe kunne de det selv, om de vare ved Roret.

Du skønne Plante! Ingen giftig Orm lægge sin Yngel i dine Blomster og gvæle din Frugt! Bliv stor og staae i al din Herlighed, at dine Dyrkere kunde see op til dig og fryde sig i Lyet af din

din

din Stamme. Mismod forsvinde og Misundere
hensmelte i din Beundring.

Hanssen.

Regnskabet findes indført i den Kjøbenhavnste
Adressecomptoirs Eideude No. 279.

Forskjellige Climaters forskjellige Beskaffen- hed.

(Fortsættelse.)

Unægteligen ej aleene synes men virkelig er
disse og mange flere Jordklodens Lande meget min-
skikkede til at være mange lykkelige Menneskers
Hiem, end de tillokkende Egne i dens tempererede
Climater. Disse Fortrin er ikke indbildt; uagtet
det er sandt, og ved Erfaring noksom beviist, at
Menneskestid formaaer at bortrydde mangfoldige af
de Ubehageligheder, som maatte synes at gjøre de
for kolde og de for hede Jordbelter ubeboelige; og
at derimod Mangel paa fornuftig Dykning og Be-
handling, især hvor denne Mangel er forenet med
uviis Statshusholdning og Styrelse, og med

ode

ødelæggende Religionsbegreber, gjør de blideste Egne til ubeboelige Ørkener.

Vien her i det tempererede Clima, det er fra Africas forstegte Jordbelte, indtil oppe i Laplands Isfælde, skulde her være den Forstiel mellem Landenes Beqvæmhed, til at nære lykkelige Mennesker, som en heel Deel af dem, der have gjort en lille Reise sydester, saa gierne ville indbilde os Nordboere; tilstaaet, at de Lande, hvor Kornet bortfryser hvert andet eller tredie Aar; og hvor den brændende Hede endnu mere gjør Jorden gold og nogen, saavidt ej en moisommelig Kultur unddrager enkelte Pletter fra den almindelige Ufrugtbarhed, staae virkeligeu tilbage for vor gyldne Middelvei!

Selv disse sidstnævnte virkeligen mindre af Naturen benaadede Landes Beboere, finde ved Bane og Naturdrixt deres Fædrelande fortrinlige. Denne velgjørende Naturdrixt, maa ved Kunst underkues og dæmpes, førend nogen tillader sig at haane eller dømme ilde om sit Hiemsted. Dersom Usandhed nogensinde kunde anbefales, saa' maatte det være i et Tilfælde, hvor Sandheden kunde synes mistroestende, og Vildfarelsen at gjøre lykkelig; og lykkeligt synes det dog, om med Ret eller ej, enhver troede om sit Hiemsted, at det var det for-

trin:

trinligste af alle. — Men Usandhed bør ikke anbefales, behøver det heller ikke her. Ved Bane, ved at følge Naturens kloge og gode Anvisning, tør det blive Sandhed, at alle — i det mindste under en nogenlunde tempereret Himmel — beliggende Egn, have noget nær lige Behageligheder og Besværligheder.

Mere eller mindre lide de tempererede Climater af det Jordbeltes Ubehageligheder, som de grænse til.

Det er alt for sandt, at de nordlige Lande have længere Vintre end de sydlige, at disse somme Steder ligne for meget den evige Vinter som hviler over Polaregnen, at Kysterne ved det Hav, som er de svømmende Jisfælde for nær, blive deraf jevnligere end Indbyggerne kunde ønske, tildækkede med kolde Taager og overstrømmede af uventlige Stormvinde. — Naar derfor de Sydlændere, der besøge os, og de af vore Landes Børn, som reise sydester og komme forklædede tilbage, klage, at vi her have ni Maanedes Vinter, og tre Maanedes ingen Sommer saa glemme de dog nok, at neppe ophører længer Syd = Indflydelsen af vort ej endda saa nære Naboskab med Polaregnen, førend uden tvivl ligesaa store om ej endnu større Ubehageligheder af Nabo skabet med Zodiacalclimatets Hede begynde at vise sig. Hvor Vintren med liden eller ingen Frost kun
 varer

værer tre fire Maaneder, og i den Tid med en Kulde, der tvinger Quiksolvet langt færre Grader ned paa Thermometret end her, er denne Kulde ligesaa ubehagelig og mere, end den større fuldstændige Frost er os her; men efter et Foraar som ligner vor Sommer, kommer da der en Sommer, hvis Utaalelighed Indbyggerne selv kun ilde lære at udholde. De faae, og dog oftest med kislige Dage adskilte, Sommerdøgn, da vi her med stille Luft og klar Himmel see Thermometret stige til henved tyve Grader, give os allerede et Begreb om, hvortedes det maa være at leve Sommerne af flere Maaneder, hvor det i eet uafbrudt er endnu hedere; hvor ingen ellerielden Regnsky affisler den brændende Himmel og glødende Jordbund, hvorielden en vederqvægende Vind, endnuieldnere en rensende Storm, yder nogen Forfriskelse; hvor Jorden forstegt henhviler efter den i Nat fuldendte Høst, uden Spor af Planteliv, alle Høje og Marker henhvile graae og nøgne, uden Næring for noget Dyr, næsten uden Muelighed i det mindste kun med sand Lidelse, at reise eller bevæge sig fra Sted til andet; hvor imidlertid Sygdomme ved en her ukendt Magt og Hurtighed ere almindelige og langt overhøvd vi her vide af, ødelæggende.

(Slutningen følger.)

Christen Pram.

Committeret i General Land-Deconomie og Commerce-Collegio.

Borger = B e n n e n .

No. 40.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 3. October 1800.

Borlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. S. Holms Enke.

E x t r a c t

af

andet Qvartals Regnskab

for

det foreenede Understøttelses-Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste April til 30te Junii 1800.

Indtægt.

	Rbd.	ß
Kass. beholdningen fra 1ste Quart. d. N. var (See Borgervennet No. 19)	240	16 $\frac{1}{2}$
A Ugentlige Indkomster i dette Quart. For Hæbladets 12ie Aargang fra No. 13 til 25 incl. og Love til nye Medlemmer .	692	56
B Quartals Kontingenter		
1) For Quart. fra 1ste Jan. til ult Marti d. Aar 128. 23.		
2) Restancer fra de forrige Quart. 11. 36.		
	139	59
C Aarlige Indkomster:		
1) Af overordentlige Medlemmer præ. num. d. A. 30 .		
2) Restancer af samme til ult Decbr. f. A. 5 .		
	35	
D Paans og Forskuds Afbetaling i dette Quartal i alt	250	
E Renterne til 1ste Juni d. A.	225	
F Tilfældig Indtægt: Modtaget for 3die ved Lotteriet udtrukne Ostersøiske Oblig. a 75rd.	225	
Summa Rbd.	1807	35 $\frac{1}{2}$

At ovenstaaende 2det Quartals Extract er overeensstem-
mende med Administrationens Kontrol, beridner

H. J. Cantor. C. T. Martens. S. G. Clausen.

Udgiwt.

	Rd.	ß
1. De aarlig staaende Udgiwter: For Ugebladets Trykning og til Penningerne med et bevilget Forskud i dette Kvartal	408	48
2. Til de aarlige Pensioner for dette og forr. Kvartal	312	48
3. Til Kongelige Obligationer deponerede ved Selskabets Fond	745	
4. Extraordinaire Udgiwt: Til forfaldne Renter og i Afssaelse af ovenmeldte indkøbte Obligationer Pr. Ball. bliver Kassebeholdningen til 3die Kvartal	14	28
	327	7 $\frac{1}{2}$
	<hr/>	
Summa	Rd. 1807	35 $\frac{1}{2}$

Kiøbenhavn den 30te Junii 1800.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

Anmeldelse.

Herved findes Kassererens andet Kvartals Regnskab indført, som i sidste Forsamling den 22. Septbr. blev fremlagt, og blev tillige i samme Forsamling vedtaget, at Enker eller Jomfruer, som ere Medlemmer af Selskabet, naar de første indtræde i nyt Egestkab eller de Sidste blive gifte, da indføres deres Mænds Navne i de forhen havende Lovbøger og beregnes alligevel deres Ælde i Selskabet, fra den Tid de selv ere indtraadte deri.

Endeligen blev ogsaa anmeldt, at de indkomne Ansøgninger om Laan og Understøttelse for dette Aar, vare den 15. forhen udsendte til Circulation iblandt Repræsentanterne, og udbede vi os, at de saa hastig som mueligt maae blive expederede, og os tilbagefendte med deres Erklæringer, for derefter med det første at kunne bestemme en Forsamling til deres Afgjørelse.

Administrationen for det forenede Understøttelses Selskab.

S. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Forskjellige Climaters forskjellige Beskaffenhed.

(Slutning.)

Det er sandt, de sydligere Lande have fremfor os adskillige Frugter, som vi enten savne reent, eller
med

med Møje fremkunste til saare liden Guldkommenhed. Druen og Pommerandsen trives slet ikke hos os, ej stort bedre end Ananasen eller Risengrynets Cumpplante. Men Kornet lade dog Sydlandenes Beboere for en ej ubigtig Deel os Nordboere bringe dem til fra vore Egne, enten saa disse virkelig ere bedre skikkede til Kornavl, eller hine Mangel derpaa er allene Sydboernes Forsømmelse at tilskrive.

Hvad de blotte Behageligheder angaaer, som er det Sydboen her, — eller vore fra hine Lande hjemkommende Reisende sige de finde — mindre af hos os end hist borte, da vil den Upartiske uden Tvivl finde, alting vel veiet, at samtlige Europas Lande, lige fra Strædet til Ironhiem, fra Morea til Skotland temmelig nær at opveie hinanden;

Vi have ikke Italiens, Grækenlands eller det sydlige Frankeriges Foraare, og vore Lovsange over den smukke Mai ere, reent ud sagt, ej meget mere end poetisk Digtning. Derimod have vi, naar vi ej ville suurmulende gnave over alting, to tre Sommermaaneder, som torde bære Prisen for hiines Martii og April, medens deres Sommer er utaaleligere end nogen Aarstid for os. I den hos os smukke Aarstid have vi forud for de sydlige Lande vore Skove, hvoraf der ingen ere i samtlige de
fer-

forroste Sydlænde, uden mellem de lidet beboede og intet besøgte Fjælde, hvor saadanne gives. De faae upartiske Rejsende erkiende den ubeskrivelige Behagelighed, det er dem, efter nogle Aars Forsløb, medens de hist ej have seet andre Træer end dem som Indbyggerne sparsomt nok have plantet, at see sig i de nordlige Egne igjen omgivne af en høj, tæt og frodig Skovs majestætiske, hyppige, selv midt iblant Vintrens Sne og Is ej ganske hændende Skønhed. Hist findes, foruden i Havenne omkring Stæderne, og enkelte plantede Lunde, intet andet end krybende Buskvæxter, hvis Løv om Sommeren gulnes og henfalder, som Markenæs samtlige Væxter. Den Fugleqviddren, som her Aaret om fylder, fra hver Dvist, vore Dren, og minder os om Naturens overalt vedblivende, meer eller mindre frydelige Liv, er der, undtagen i den hurtigen henilende Vaar, aldeles ukiendt. — Det er kun i Vintren, at vore Marker ere blottede for Creature, som paa dem, vor Sommers Korthed og Vinters Uendelighed uagtet, for det meste i ni Maaneder af Aaret finde trivsel Næring; medens dette neppe mere er Tilfældet i hine Egne, med den Forskiæl at der er Sommeren den goldeste Aarstid.

Saalænge ej Sneen hos os overdækker Dale og Høje, er her Jorden hele Aaret om overklædt med et meer eller mindre skiont grønt Teppe. Dette er saa ganske ikke Tilfældet i Sydlændene, at store Strækninger mange Steder aldrig dermed ere klædte, men, efter den tidlige Høst i Sommerens Begyndelse,

delse,

delse, Djet finder intet andet grønt end Havernes
 konstlede Pragt at hvile ved, men alting ellers be-
 gravet under den sorgelige bruungraae Farve, som
 vidner om idel Død.

Atter faae Eydlandene om Efterhøsten nyt
 Liv, naar mindre brændende Luft tilsteder Atmosphæ-
 ren at danne Dunsterne til vederqvægende Regn.
 Men selv hos os, vor Sommers umiskjendelige
 Skønhed uagtet, er September og October oftest
 meget behagelig. — Og vor Vinter — nu ja, naar
 den er regnsfuld og uden Frost og Sne, er det vel
 ej saa let at udfinde dens Behageligheder, i Hen-
 seende til Veirliget og Climatets Virkning; men ej
 meget smukkere er den i de ret varme Egne i Spa-
 nien og paa Kysten af Barbariet, da den, som
 skriver dette har hørt af Mennesker, som levede der
 i flere Aar, at de have lidt der saa meget af Kuld,
 som neppe i Norges Dale, skjøndt Thermometret
 ej let tilkiendegav ringere end 8 Graders Varme.
 Men en ret Vinter, med klar Luft og en 10 12
 Graders Frost efter en Sne, som velgjørende ind-
 hyller Vintersæden og frugtbargjør Jorden, hvor me-
 gen Behagelighed har ej den for hver Nordboe, som
 ej har forkiælet Kroppen og eller forvirret Begrebene,
 ved at høre en forkiælet Reifende fortælle om de Her-
 ligheder han har smagt i de fortryllende Eydlande,
 hvis Fortryllelser, sande og som de ere, ej overdrebne
 finde Modvægt i vore Egnes ogsaa sande Fortryllelser.

Sandheden er uden Tvivl, at
 „Under skion Gud skabte Jorden,
 „Dg værd ved den at fryde sig.

„Thi vil jeg, til jeg Støv er vorden,
 „Ved Jordens Skønhed fryde mig“

For at nyde dens fulde Skønhed og Vnde, behøves der uden Tvivl intet meere, end med ærligt Hierte at tage for skønt og godt hvad saa er, og ej, fordi en Egn mangler en Slags Skønhed, melancollt saaledes foremale sig dette Savn, at man glemmer de Behageligheder hvormed de fuldelig opveies; derfor ej at danne sig et Ideal for jordisk Behagelighed, som maaskee paa enkelt Aarstid realiseres i Arcadien, og selv der kun paa enkelt Aarstid, men uden altid utros og bedragerisk Sammenligning at ansee ethvert Sted enhver Egn hverken bedre eller værre end den er.

For Resten betænke man med Fader Horaz:
 Om Klogskab det er og Forstanden

Ej en fortryllende Udsigt paa Havet, som hæver vor Kummer,

Himmelegn da, ej Sind, forandrer, hvor Jorden omfarer.

Syblet Uvirkosomhed os driver. Søværts og landværts

Sværme vi om efter Bellis. Her — her er hvad vi søge,

Her og ethvert Sted, ifald vi kun selv bedømme det rigtig.

Christen Pram.

Committeret i General Land-Deconomie og Commerce Collegio.

Borger = B e n n e n .

No. 41.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 10. October 1800.

Borlagt af Understøttelses-Selskabet.

Kyøbt hos C. J. Holms Enke.

B e s k r i v e l s e

over

nogle Lege.

Efter Vejledningerne i Gutschmuth's's Spiele zur Heilung und Erholung des Körpers und Geistes. Schnepfenthal. 1796. 492 S. 8vo.

A) Bevægelseslege.

Disse ere igjen for det første saadanne Lege, hvor det kommer an paa at iagttage de Indtryk som Sandfarne faae, og hvor den Legende i sin Handling maa rette sig efter disse sandselge Indtryks bestemte rigtige Maal og Maade. Iagttagelsesøvelsen er bestandig syffelsat med at maale og sammen-

mentlige Directioner, Kraaend, Toner, Folefer, Tyngder, og Medspillernes Beskaffenhed. Saaledes maa s. Ex. nøje passes paa, naar en Bold stiger i Vejret, Buen den beskriver maa man maale naar man vil gribe den. Saaledes maa man nøje mærke sig Billardkuglens Direction mod dette eller hint Hul, bedømme Kraften of Stødet i Forhold til Afstanden. Bevægelseslege bestaae følgelig ikke blot deri, at Kroppen bliver rystet, men de ere altid i høj Grad forbundne med Sandseensens og de lavere Skjelnekræfters Øvelse.

Langbold.

Bolden gjøres af stærkt Uldgarn, hvoraf man gjør saa tæt og rundt et Nagle som muligt, og trækker det over med sugtigt Handskelæder. Dette Overtræk maa ikke bestaae af Strimler men af et eneste Stykke Skind. En god Bold af et Var Tommers Diameter, springer, naar den slaes stærkt mod Gulvet, 25 Fod i Vejret. — Man kan ogsaa faae en meget elastisk Bold paa den Maade, at man lægger noget løst sammenvirket Garn saa længe i Vand indtil det synker, gjør derpaa et meget tæt Nagle deraf, som løselig overtrækkes med Papir, og lægges i en hed Døn, indtil

til Papiret af Heden bliver mørkegult. Da tages det frem, Papiret trækkes af, og Bolden faaer sit rigtige Skindbetræk.

Boldtræet eller Raqvetten, hvormed man driver Bolden, maa ikke være et bredt Stykke Træ, thi det gjør Luften Modstand, og man kan derfor med det aldrig give saa stærke Slag som med et sudkommen rundt, helst af Hyrtræ, og ved Grebet maa det være lidt smallere. Med saadan et kan man slaae en Bold 80 til 100 Alen i Højde og Længde. Grebet eller den tynde Ende paa Boldtræet maa, for at det ikke skal flyve af Haanden, være ved Enden forsynet med en lille Klunt. Om denne tynde Ende kan man ogsaa svøbe noget Traa, og stryge noget Lim derpaa, som man lader tørre, og hvorved Haanden godt kan holde fast.

De Spillende kan være 8, 10, 12 eller flere Personer. De deles i to Partier, hvoraf det ene har Leg, det andet har Uleg. Hvert er det, som har Rettighed til at slaae Bolden i Veiret, og bestandig stræber at beholde denne Rettighed. Af det Partie, som har Uleg, maa den ene give Bolden op, det vil sige: kaste Bolden lidt mere end en Mand's Højde i Veiret, saaledes at en hosstaaende af det Partie som har Leg, kan være istand at træffe og drive den ud mod en vis bestemt Egn, hvor

hvor Kesten af de som har Uleg ere ude og stræbe at gribe Bolden i Luften, i hvilket Tilfælde de faae Leg og komme ind.

Her er blot anført de fornemmeste Hovedbestemmelser af denne Leg; men den bestaaer desuden af en hel Del andre Regler og Jagttagelser, som Gutschmuths ikke allene meget udførlig beskriver, men ogsaa oplyser med en kobberstukken Tegning. Her at meddele den nøje Detail og lade en Aftegning stikke i Kobber eller Skære i Træ, holdt jeg for mindre nødigt, da nok kun faae Læsere af Borgervennen ere ubekjendte med dette Spil. — Til Slutning lægger Gutschmuths til:

„Af alle Ungdomslege er denne en af de ypperste, da derved mere end et af Bevægelseslegets Djemed kan opnaaes. Den skaffer stærk Bevægelse i fri Luft, bidrager til Kroppens Hurtighed og Raskhed; den Slaaen og Rasten styrker Armen; og den megen Løben vænner Fødder og Ben til Snarhed og Letbed. Man maa gesvindt skynde sig for ikke at blive ramt af Bolden, eller som det hedder i Konstsproget, stukken. Ved denne Leg øves ogsaa Oiesynet mangfoldig; saasom naar man enten skal ramme den opgivne Bold, eller stikke en af Modpartiet med den, eller gribe den i Luften, hvor den ofte beskriver en Bue

af 70 Fods Høide og 80 Alen i Længden. Det udkræver desuden en stedsevarende Paapassenhed, og skaffer de Unge, naar de ikke er nogle forkjælede Skrellinger, saa megen Fornøjelse og Interesse, at de i Foraaret for Langbold glemme al anden Leg."

Drivebold

eller

Høglegen.

Under denne Benævnelse (Treihbal od. das Geyerspiel) beskriver Gutschmuths en Leg, som Almueungdommen i Kpen kender under Navn af Eudden i Hole (Soen i Hule). „Denne Leg, siger Gutschmuths, bruges somme Steder i Tydskland, og jeg har ogsaa funden den i saavel i Frankrig som i Engelland. I sidstnævnte Land kaldes den Hawkgame. Naar man ret leger den med Jær, giver det en herlig Motion, morer meget, skaffer noget at lee over, og er aldeles uskyldig.

En fri jevn Plads maa man have at lege paa. Selskabet kan bestaae af 6, 12 eller flere Personer. Enhver forsynes sig med en stærk Kjev,

der

2 a 3 Fod lang. Man gjør et Hul i Jorden saa stort omtrent som en Hattepul, og i Peripherien der omkring nogle mindre Huller, hvis Antal skal beløbe sig saa høit som de Legendes Antal, paa et nær. De smaa Huller kan være to tre Skridt fra hinanden. Nu tælle de Legende sig til hvem der først skal være Høg eller drive med Bolden. Bolden kan være saa stor som en knyt Næve og udstoppet med Haar. (Paa Landet hos os har man den Bane at tage isteden derfor en trindagtig Steen, hvorved de Legende saa let kan komme til Skade). Naardet er afgjort, hvo der første Gang skal drive med Bolden, stikke de øvrige hver sin Stok i et af Hullene i Omkredsen. (Paa Landet hos os heder det, at hver har sin Gaard). Driveren, som med Bolden er udenfor Kredsen, begynder nu saa smaat med sin Stok at trilde Bolden langs hen ad Jorden og ind i Kredsen. Han søger at komme fra den Side af Kredsen, hvor de mindst hurtige Spilere har deres Stade, og seer at drive Bolden hen i det midterste Hul. Det er Maalet for alle hans Bestræbelser, men et Maal, som ej er let at opnaae. Thi saasnart han nærmer sig Kredsen med Bolden, eller og er kommen ind i Kredsen, saa ere alle Gaardbeboerne, eller alle samtlige Contraspillerne, i fuld Bevægelse for at

at faae Bolden dreven langt bort igjen. Dri-
 veren paa sin Side anvænder alt, enten at faae
 Bolden i Midterhullet, eller at erobre en af Gaar-
 dene ved at komme med sin Stok i et af Sides-
 hullerne, i det Djeblif, den som Hullet hører
 til slaaer efter Bolden for at drive den bort.
 Den som paa den Maade mister sin Gaard,
 maa da drive med Bolden, Celler, for at bruge det
 synde Konstudtryk, gaae med Soen. — Da det
 er saa meget vanskeligt for Høgen, at naae at faae
 Bolden i det midterste Hul, saa mener Cui-
 muths, at for tilstrækkeligen at sffelsætte Con-
 traspillerne og tillige for at lette Drivningen, var
 det godt at der var to a tre Personer Høge paa
 engang. — Reglerne for Spillet er, at Høgen
 maa med sin Stok gjøre alt for at avancere frem
 med Bolden og beskjerme den for Slag. Slaaer
 Høgen efter Bolden, saa sætter han Stokken
 for, saa at den der slaaer rammær blot Stoks-
 ken. Deri bestaaer en af hans største Fordete.
 Men hverken han eller de andre maa bruge Hæn-
 der eller Fodder til at kaste eller støde til Bolden
 med. — Naær Høgen at faae Bolden i det mid-
 terste Hul, saa maa Enhver forlade sit Hul, og
 søge at stikke sin Stok i et af de Andres (eller byt-
 te Gaard). Høger passer da paa, ved den almin-
 deli-

delige Flytning at faae sig et Hul, og den som in-
tet faaer er den ny Høg.

At Ingen maa slaae efter Falden, naar
Medspillendes Ben er i Bejen, siger Gutsmutts,
forstaaer sig selv. Men det kan dog saa let skee,
og det anseer jeg for en Grund til, ikke stærk at
anbefale denne Leg).

(Fortsættes).

Rasmus Nyerup.

Professor.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 42.

Tolvte Aargang.

Fredeagen den 17. October 1800.

Forlagt af Understiftelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Helms Enke.

B e s k r i v e l s e

over

nogle Lege.

Efter Beskrivningen i Gutschmuth's Spielte zur Uebung und Erholung des Körpers und Geistes. Schneepfenthal. 1796. 492 S. 8vo.

(Fortsættelse)

F j æ r b o l d .

De til denne Leg udförderlige Redskaber ere almindelig bekjendte og kan faaes i Iisenboderne. Jeg har derfor ikke nodig at levere nogen omstændelig Beskrivelse derover. Jeg vil blot anføre, at Fjærboldene i de franske Boldhuse, hvor dette Spil i Hertug Regentens Tid, der meget yndede det, vare

vare to Tommer i Diameter, og Fjærenes Længde halvtredie Tomme. Raketterne vare meget lette. Vore Fjærbolde ere sædvanlig for smaa.

Legen bestaaer blot i, at to Personer drive Bolden imellem sig frem og tilbage, indtil den ved Forseelse falder til Jorden. Den som bedst forstaaer at undgaae det, er den bedste Spiller. At see paa synes det ikke at være nogen Sag; men der hører mere til end man troer, altid at iagttage det rigtige Forhold mellem Bold, Rakette og Haand, saasom Bolden bestandig kommer i en forskjellig Direction. Det maa Rakettens, Haandens og hele Kroppens Bevægelser og Vendinger i et Øjeblik indrettes efter, for i næste Øjeblik at forandres. Fra denne Synspunkt betragtet, er Legen en af dem som fortreffelig skjærpe Jagttagelsebaanden og tillige vænne Legemet til allehaande Bøjninger og Vendinger. I fri Luft kan dette Spil ikke godt spilles, men blot i høje rummelige Værelser. Det er et Spil, som man ogsaa især kan anbefale Fruentimmer.

Billard.

Dette fortreffelige Spil behøver jeg ikke at beskrive, siger Gutschmuths, da man allevegne finder

der Billards, og Spillere som kan give Anvisning. Til Overflod vil jeg blot henvise til en temmelig god Bog om dette Spil, nemlig C. G. Hübn's Anweisung und Regeln zum Billard-Spiel. Leipzig 1791. 90 S. 8vo.

Det er ingen Tvivl paa, at Billard jo er et af de mest fuldkomne Spil. Det interesserer ved den store Mangfoldighed af forekommende Tilfælde, som gaaer i det Uendelige, da Ballenes Beliggenhed, deres Afstand og Vinkler til Hullene aldrig er engang som en anden; fremdeles ved den Mangfoldighed af Maader, hvorpaa det indtræffende Tilfælde behandles; og endelig ved Jagttagelsen og Bedømmelsen af Vinkler og Afstand, af den beste Maade at anbringe Stødet paa, og af den Force, Stødet bør tilmaales. Alt dette giver en maadelig Anstrængelse saa vel for Sindet som for Legemet. Er Motionen end ikke stor, saa passer den dog godt til sine Tider, som strax naar man har spist, og efter siddende Arbejder, og varer den noget, virker den dog, og er meget nyttig formiddelt de dermed forbundne Legemsbevægelser og Stillinger. — Kroppens Bøjelighed og Handelighed vinder ogsaa meget ved dette Spil. Det er en stor Ulykke, at man har begyndt at spille dette Spil om Penge. Dertil er det alt for ædelt.

En Fejl er det ogsaa ved dette Spil, at det koster en Deel at anskaffe de dertil hørende Anstalter, saa ingen uden velhavende Folk kan have det.

Reglespil.

Det er Skade, at dette Spil fortrænges af andre mindre nyttige. Det er uendelig bedre end Kortspil, og koster ikke saa meget at anskaffe som en Billard. Man har to Slags. Det ene er det som er i Brug i Kjøbenhavn og andre Kjøbstæder, og som udførlig beskrives af Gutschmuths under Navn af das gewöhnliche Deutsche Regelspiel. Det spilles paa en Bane hvor den kastede Kugle løber eller triller langs ad hen til Reglerne, og saa mange Regle som da falde, (undertiden og dobbelt eller tredobbelt beregnede) saa mange Points af skrives af en vis antagen for hver Spiller paa en Table ansat Summa eller Stamme, som i det danske Konstsprog heder Potten.

Det andet Slags Reglespil, som spilles hos os paa Landet af Bønderøringene og de unge Karle, det kalder Gutschmuths das Regelwerfen, og siger det er mere brugeligt i Schweiz og i Frankrig end i Tydskland. Maaden det spilles paa hos os, er i nogle smaa Bionistændigheder forskjellig fra den

Metho-

Methode Gutmuths foreskriver. Her tillands
 slaes Reglene ikke altid om med en Kugle eller
 Klode, men snarere med en Boffel, som er et af-
 langt trindt og ikke for let Stykke Træ. Maalet
 kaldes det Sted i nogen Afstand fra Reglene, hvor-
 fra man kaster Boffelen. Naar alle de Spillende
 hver i sin Orden har slaaet fra Maalet af, hvilket
 kaldes Forslag; saa begynder de at staae tæt ved
 og slaae eller at slaae Bagslag i samme Orden fra
 den første til den sidste. Naar Maalet er noget
 langt borte, saa skeer det ofte at en eller anden ikke
 rammer Reglene, det kaldes da han slaaer bød.
 Hvem der træffer Kongen allene, tæller 9. Dtte
 om Kongen tæller 16. Ved Bagslaget kommer
 det an paa af Erfaring at kjende mangehaande
 mulige Directioner som Slaget kan give Reglene
 indbyrdes, og slaae saaledes at de forreste Regler
 tage saa mange af de bageste med sig som mueligt.

Dette Slags Reglespil er der, efter Guts-
 muths Bemærkning, mere Gehalt i end i det andet.
 Hertil udkræves ingen Bane, men enhver fri Plads
 er stikket dertil; denne Omstændighed er baade be-
 qvem og tillige har den Indflydelse paa Spillet
 Bærd. Maalet kan jeg efter Omstændighederne
 sætte nærmere og længere borte. Kastet i Bueform
 igjennem Lusten udfordrer nøjere Afmaaling af Ar-
 mens

mens Kraft, Kuglens eller Boffelens Tyngde, og Kastets Længde imod hinanden indbyrdes, end den bare Trilden henad en indpælet Bane ved det andet Slags Spil. Her udkræves ogsaa mere Jagtagelse end ved hint, allerhelst naar man staaer tæt ved Reglerne og slaaer. Den Motion som Legemet faaer derved, kommer ved begge Slags Spil ongefær ud paa et, kun er der ved Landalsmuens Reglespil der Fordel, at Raalet kan forlænges eftersom man synes til, hvorved man kan skaffe Armen strængere Arbejde.

Et tredie Slags Reglespil, som Gutsmuths siger bruges hist og her i Schlesien, er ogsaa brugeligt paa Vesterkanten i Norge. Da Raaden det spilles paa i Norge er noget forskjellig fra den schlesiske, vil jeg her indrykke den Beskrivelse derover, som Studenten Hr. Widerns har meddelt mig.

Om et Slags Reglespil der bruges i Norge og kaldes Krig.

"Dette spilles af to, paa følgende Maade: man deler de 8 Regler, 4 til hver Spiller, som derpaa rangerer sine Regler i en lige Linie noget fra hinanden ligeover for Kontraparten, Kongen sættes midt imellem; man trækker derpaa Lod om hver
der

der kaster først, A tager derpaa Kuglen kaster den over efter Bs Regler, træffer han ikke, kaster B Kuglen tilbage efter A Regler o. s. v., men træffer A Bs Regler, kaster B ikke allene Kuglen men ogsaa de omslagne Regler tilbage efter As Regler, træffer han ikke med Reglen, opreiser A den paa det Sted hvor den faldt, og den regnes da med til hans Regler, og dermed continueres til den ene ingen har tilbage, da han har tabt. Ingen af Spillerne maa gaae nærmere frem end i lige Linie med den forreste af hans Regler, men til Siden maa han gaae saa langt ud som han vil, dette kan nemlig være til Nytte naar nogle af Modspillerens Regler staae i en Klynge, og han ved at gaae til Højre eller Venstre kan faae dem i en skraa Linie eller Trefant, da han har saa meget lettere for at træffe. Kongen som staaer i Midten maa ikke røres og regnes ikke til nogen af Parterne, men den som slaaer den ned har tabt Spillet.

At ramme Potten.

En Times Tid kan denne Svog godt more Ungdommen, og da den opvækker Latter, tjener den til at befordre Fordøjelsen. Det er bedst at lege denne Leg stroy efter Bordet, da det ikke er forbunden med nogen stærk Bevægelse.

Man

Man sætter en Potte paa den bare Jord. Den første den bedste i Selskabet — (thi den ene vil heller være Blindebuk end den anden) — lader sig binde for Dinene i en Afstand af 6, 8 eller 10 Skridt fra Potten. I Haanden faaer han en god Stok, og maa, efterat der er bunden for hans Dine, dreje sig et Par Gange om, før han avancerer hen mod Potten. Nu bestaaer Konsten i, at faae Kæsen efter Omdrejningen vendt lige mod Maalet, at kunne træffe at gaae ligefrem, uden at komme til venstre eller højre Side, at kunne maale Afstanden hen til Maalet, og saa at slaae ikke horizontal men lige ned paa Potten. Det lykkesielden. Hvergang Blindebukken drejer sig, taber han altid noget af den første Direction, og naar han marscherer frem, gaaer han mod en ganske anden Kant af Verden, og isteden for at ramme Potten, giver han Jorden et dygtigt Rap, og hele Selskabet stikker i at lee.

(Fortsættes).

Rasmus Nyerup.

Professor.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 43.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 24. October 1800.

Borlagt af Underkøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Den Rumfordſke Suppes Indflydelse paa den engeliſke Diæt.

(Meddeelt af Landmaaler Collin).

Saa Bøger have haft ſaa umiddelbar Indflydelse paa Menigmands Levemaade i London, ſom Grev Rumfordſ ſmaa-Skrifter. Han har lært Londons Indvaanere at ſpise Suppe. Tilforn lavedes den kun i de Stores Huſe. Meningmanden troede ikke at kunne trives uden ved faſte Eviſer. Kjød, Brød og Pudding var Dag ud og Dag ind hans bedſte Koſt. Naar reiſende Engländerene tale om Frankmand og Nordamerikanere, ſaa betjene de ſig undertiden af det Udtryk, ſom man hører i det daglige Liv, at diſſe Nationer elſke Slopz, der er

er: Søbemad, Supper, Sauser, eller, som man paa mange Steder i Tydskland siger: Retter med lang Sauce over, fort, ikke den solide Kost, hvorved det engelske Kjøkken udmærker sig fra alle andre. Derfor da Grev Rumford i et af sine Esfays havde fortalt, hvorledes han i München havde be-spist titusinde Personer med Suppe, saa rystede endogsaa fornuftige Englændere med Hovedet, naar man talede om at efterligne det. John Bull, sagde de, vil aldrig lade sig nøje dermed. Og virkelig vilde heller intet uden den største Trang have formaaet Almuen til at gjøre et Forsøg dermed. Men Brødet steg til den uhyre Pris, hvori det endnu er, nemlig til det Dobbelte. Forhen betalte man for et saakaldt Qvarterbrød otte Pence, men i Vinterne fra 1798 til 1800 kostede det sexten ja sytten Pence, saa at den samme Qvantitet af dette uundværligste Levnetsmiddel, som man ved Rhinen og Elben kunde have for otte Skilling, kostede i London halvtredie Mark.

Rigmændene og velhavende Folk indsaae, at det var at sætte sig selv Kniven paa Struben, naar de ikke kunde standse den forfærdeligste af alle Landeplager, Hungernöden. De sammenskjød store Summer, og fandt, ved at erkjendige sig om den bedste Maade at anvende dem paa, at Rumfords Sup-

Suppeplan var ligesom udtrykkelig udkastet for den nærværende Tids Fornødenheder. Man maa have smagt denne saa meget omtalte og berømte Suppe, for at troe, at den londonfke Almue neppe havde prøvet den, forend den tilstod, at den overgik deres forrige Føde. Dog blev dette fortræffelige Hjælpenmiddel i Vinteren mellem 1798 og 1799 endnu stedse indskrænket til den gamle Stad. Almuen i Nylondon, omringet af lutter Lækkermunde og fordærte Gæner, er ogsaa mere kræsen. Men Nøden voxde. Fra Julimaaned 1799 var Himmeleu uophørligen overtrukken med Skyer; det regnede næsten dagligen, og Høsten var meget slet. Ogsaa Expeditionen til Holland bidrog noget til at forhøje Kornpriserne. Porterer, Folkets almindelige Drik, blev dyrere. Prisen paa Kjødet blev listigen drevet op, og en siberisk Vinter forenet med en skarp Østenvind, som blæste nogle Maaneder, tillukkede Kysterne, saa at endog Steenkullene i London kostede 25 Rd. for en Chaldron (36 Skjæpper eller 2000 Pund), og neppe vare at faae derfor.

Den ny Stads seensfærdige Jædvaaanere grebe nu snart til det Middel, detes Mærborgere i den gamle Stad havde brugt, for at afholde de Skarer af Fattige, der skulte Gaderne, fra at gjøre Oprør. Saaledes saae man, at der i Westminster og tilgrænd-

fende Steder, opstod mange Suppehuse. Dog havde de Fattige, efter gammel Fordom, anseet denne Suppe for et Røddraad, og altsaa betragtet den med Uvillie, dersom man ikke paa de opslagne Placater paa Gaderne, havde betjent sig af det Udtryk: Rødsuppe (meat-soup). Hovedstadens Exempel blev snart efterlignet i hele Landet, og man kan fastsætte en vigtig Epoche i den engelske Diæt fra den Tid af, at Rumfords Smaa skrifter først udkom i London under Titel af Essays. (1796). En vældig Fordom blev kuldkaftet, og Almuesmanden i London lærte (det som man paa det faste Land længe havde vidst og udøvet), at stille Hungeren uden Brød, og paa flere Maader end før at benytte sig af Kartofler. Dette gjelder ikke blot om den lavere Klasse. Ogsaa de højere Stænder bleve gjort opmærksomme, og i utallige Huse fandt man af Erfaring, at Folk, som ikke havde svært legemligt Arbejde, fik tilstrækkelig Næring af Sødemad og Kjødsupper, og maaskee ved Aarets Ende faae i deres Udgiftsbog et Kul færre.

Til denne af Tidsskriftet London und Paris (1800 No. 3) oversatte Eræretning om et Fødemiddel, der har de tre gode Egenskaber, at være nærfsomt, velsmagende, og at faaes for godt Kjøb, troer jeg ikke upassende at tilføie; at denne Rumfordske

fordste Suppe med megen Held og Bifald er i Aar
 ført i Brug ved Fattigvæsenet i Bragnæs og
 Christiania ; hvilket kan sees af de Norske In-
 telligens . Sedler d. A. No. 19 og 20.

B e s k r i v e l s e

over

nogle Lege.

Efter Vejledning i Gutschmuth's Spiele zur He-
 bung und Erholung des Körpers und
 Geistes. Schnepfenthal. 1796. 492 S. 8vo.

(Fortsættelse)

D r a g e n .

Denne Maskine interesserer de Unge meget, da
 den stiger op i Regioner, hvor ingen kommer hen.
 Det anspender Ungdommens Forventning, vækker
 dens Activitet og Driftighed. Jeg taler blot om
 de Børn, som man ikke strax giver alt i Hæn-
 derne, men som tidlig ere vant til, selv at af-
 hjælpe deres Trang og forfærdige deres Legetsj efter
 den Anvisning som gives dem. Dragen er just
 saadan en Ting de selv kan gjøre, og derved bliver
 det netop en meget passende Leg for Ungdommen
 om

om man end slet ikke saa paa den dermed forbundne Bevægelse i fri Luft og den dermed forenede Forskjælf. — Gutschmuths har vel ved en Afbildning i Kobber og en detailleret Beskrivelse vist, hvorledes en Drage bliver forfærdiget, men da den Forskjælf er her saa saare gjængse hos vore Smaadrenge, har jeg tænkt jeg kunde gaae den forbi.

B i n t e r l e g e .

Det menneskelige Legeme lader sig i en høj Grad hårde saavel mod Hede som mod Kulde. Nyttens af sliq Hærdelse maa falde Enhver i Dine, og man maa undre sig over, at der i det Hele endnu agtes saa lidet derpaa. "Hvad kan man begynde med en Dreng, der, naar det er lidt hødt er færdig at smelte, og naar det er en smule koldt ryster og bæver." Saaledes talde allerede et græsk Fruentimmer, Theano, om Kjelen Borneopdragelse. Ved Opdragelsen spørges Hverken om Barometer eller Thermometer, hverken om Kulde eller om Hede; det kommer blot an paa, at de Unge betimelig vænnes dertil. Sliqt skeer aldrig bedre end ved Lege. Den dermed forbundne Forskjælf volder, at Ungdommen glemmer alle Frostens og et raat Climas udehagelige Indtryk, og bli-

bliver fortrolig med en Nardtid, hvis rene skjære styrkende Luft er af saa gode Følger for Sundheden, at den sandelig er at beklage, der enten for Forretningers Skyld eller af Fordomme og Kjælenstab, slutter sig inde indenfor 4 Vægge.

Vinterlegene bestaae i Forlystelserne med Sneen og paa Isen. Snelagene ere enten at gjøre sig en Snemand, eller oprette høje Snesojler og anbringe Tropper derved til at gaae op paa. Hine Store i Petersburg fandt jo i den stränge Winter 1740 megen Glæde i deres Jøpalats, hvorfor skulle Børn da ikke kunne glæde sig ved at danne allehaande Figurer i Sneen? Saadan Spøg er gavnlig for deres Legemer, ikke allene fordi de derved blive hærdede, men ogsaa fordi de derved komme til at øve deres Kræfter.

At kjøre i Glæde eller Kane er overhovedet en stor Fornøjelse for Ungdommen, men allerhelst naar det gaaer ned ad en temmelig Bakke. — Alt for meget skraa og stejl maa Bakken eller Banen ikke være; thi saa kunde Legen let være forbunden med Fare, allerhelst naar Sneen ved Solens Straaler tøedes noget op og ved Færsekn blev til glat Is.

En af de ypperste Fornøjsler er paa en smuk klar Winterdag i en Kreds af unge Mennesker at løbe paa Skoiter eller Skridtsko, (det tydske Schrittschuh) og saare maa man beklage de Drenges som heller gide fædet over Kort og Terninger.

S e l s k a b s l e g e .

a) Blindebuk.

Som bekjendt, hedder den Leg paa tydsk *Blindebuk*. Grækerne legede den, saavel som nogle af de ovenanførte Lege, og man kan læse derom i *Meursius de ludis Græcorum*. Vil man lege *Blindebuk* inde i en Stue, saa maa man saa meget mueligt flytte Bohave, og alt hvad man kan falde over eller støde sig paa, ud af Bærelset. Desuden maa de som kan see ikke glemme at varskobe den der er bunden for Dine paa, saa snart han staaer fare for at støde paa noget som er haardt. (Saa vidt *Gutschmuths* Erindringer. Men ved alle øvrige *Neublers* Udflytning af Bærelset bliver *Kafkelovnen* dog tilbage, og Erfaring har mere end eensgang lært mig, hvor farligt det er. Paa Landel gjør man bedst i at vælge sig en Lø eller Læde til at lege denne Leg i.)

Legen er en af de meget hensigtsmæssige, da den giver Bevægelse, Munterhed, Opmærksomhed. Man kan vedtage, at den som er *Blindebuk* ikke allene bliver fri for at gaae naar han faaer fat paa En, men at han inden der løses for hans Øjne, skal gætte hvem det er han har grebet. Det maa han da udfinde, ved at beføle Hænder, eller Ansigts Profil. o. s. v.

(Slutningen følger.)

Rasmus Myerup.

Professor.

Borger = B e n n e n .

No. 44.

Tolste Aargang.

Fredagen den 31. October 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. J. Holms Enke.

Anmeldelse.

Formedelst at alle Ansøgningerne ej endnu ere indkomne med Erklæringer fra alle Klassifikationerne, bliver der ej Repræsentant-Samling forend Mandagen den 10. November, som nærmere i næste Blad skal blive anmeldt.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. C. C. Martens. H. G. Clausen.

Beskrivelse

over

nogle Lege.

Efter Bestemningen i Gutschmuths's Spiele zur Heilung und Erholung des Körpers und Geistes. Schneppenthal. 1796. 492 S. 8vo.

(Fortsættelse)

Blindebuk i Kredsen,

og

Jacob! hvor er du?

ere to Lege hos Gutschmuths, som der ikke er noget at erindre ved andet end hvad man kan læse i 2det Oplag af den hos Boghandler Liunge paa Borsen udgivne Samling af Julelege, hvis Samler synes at have compileret Gutschmuths, uagtet han ingensteds giver det tilkjende.

Krabassen og Krigen.

to Lege som staae S. 11, og S. 19 i den Liungeste Samling, lader det ogsaa til ere tagne hos Gutschmuths. Der heder den førstnævnte das böse Ding oder der Plumpsack geht herum, og bemærkes, at den har været i Brug hos Græfkerne. Krigen heder hos Gutschmuths das Mattema

machen, er af østerlandsk Oprindelse, beskrives af Hyde i Bogen de Iudis Orientalium, og bruges i Frankrig under Navn af Jeu de Barres.

J a g t e n.

Denne Leg passer best i en Egn, hvor Træer, Buske, Hulveje, og Høje afvekle med hinanden, fordi man der best har Lejlighed til at skjule sig. Grændserne for Bildbanen bestemmes efter Godt- befindende ved Gjerder, Bække, Veje eller Bjerge. Er der Rum dertil, kan man gjerne lade Pladsen være en halv Gjerdingvej lang og nogle hundrede Skridt bred. Alt det kommer meest an paa det Locale. Selskabet, som leger, kan være meget talrigt, og i det ringeste maa der være 10 a 12 Personer, thi ellers er der ikke Liv nok i Legen. Den som bedst kan løbe, vælges til Overjæger; ved Ungdommen i et Institut passer det sig best, at Opsynsmanden paatager sig selv denne Rolle. Alle de andre ere Bildter. Man staaer nu foran paa Banen. Overjægeren giver Signal, og strax flygter Bildtet bort af alle Kræfter; Overjægeren bag efter, og søger at faae fat paa saa meget af Bildtet som han kan naae, før det endnu ret har spredt sig eller er kommen langt bort. Enhvert

Stykke Wildt, som han kan hente ind og komme til at rore ved, bliver strax forbandlet til Jæger og hjælper Overjægeren. Paa den Maade faaer han snart 3 a 4 Hjelvere og da de med forenede Kræfter søge at opdage og fange det øvrige Wildt, saa formeres Jægerens Tal bestandig. Paa det at Wildet kan vide, hvem der paa den anførte Maade fra Tid til anden er bleven Jæger, saa maa disse gjøre sig fjendelige ved at binde Torklæde om Armen. Wildet søger paa alle mulige Maader at undgaae at blive jaget op. Det skynder sig af alle Kræfter langt bort, skjuler sig da i Hulbeje, eller bag Buske, ligger saa stille at Mandedrøttet neppe trækkes, og naar det er i Fare springer det over Stok og Steen o. s. v. Jægerne bruge paa deres Side alle Konster for at faae Wildet fat. De staae alle under Overjægerens Commando. Han giver dem Ordre hvad Vej de skal tage for at opdage Wildtet, og enhver af dem gjør sin Flid for at liste sig uformærkt hen og komme bag paa Wildtet.

Saaledes jages frem lige fra Begyndelsen af Wildbanen til Enden, hvor der gemeentlig vanker den beste Fangst, om ellers Stedet der er beqvemt til at skjule sig. Man vender om, og er alt Wildtet ikke endnu opstøbet, saa gjennemstrefes Banen igjen tilbage til det Sted, hvorfra man gik ud.

Et hvert Dyr, der ved Smidthed, Klogskab og Besvindighed vidste at snoe sig fra Jægerne, og ved deres Tilbagekomst staaer ved Moalet eller det Sted hvorfra Jagten gik ud er fri og har den Ære at have sejret over Jægeren.

Man kan ikke let nævne en Leg, der saa simpel den er, morer saa meget, er saa uskyldig, og gavner baade Legemet og Sindet. Det forskaffer stærk Bevægelse, giver Øvelse i at løbe og springe, skærper unge Menneskers Sandser og Mod. Man maa betænke, at det i deres Dine ikke er Spøg, men ramme Alvor, at ofte Hjertet pikker i Livet paa dem af Angst og Forventning naar en af Jægerne nærmer sig, og at de da maa gribe til en Resolution, som i deres Stilling kræver Mod.

(Fortsettes).

Rasmus Nyerup.

Professor.

Anmærkninger angaaende de Bilde i Nord-
merica.

Af Benjamin Franklin.

Vi kalde dem Bilde, fordi deres Sæder ere forskiellige fra vore, som vi troe at være fuldkomne i højest Grad; de tænke det samme om deres.

Maa

Maaskee, hvis vi med Upartiffhed kunde undersøge de forskjellige Folkeslags Sæder, skulde vi finde intet Folk saa raat, at det var uden nogle Hoffighedsregler, ej heller noget saa slebet, at det jo havde nogle Levninger af Raahed.

De Indianske Mænd ere i Ungdommen Jægere og Krigere, i Alderen Raadgivere; thi deres hele Regiering grunder sig paa de Kloges Raad eller Mening. Der er ingen Magt, ingen Fængsler, ingen Betiente til at fremtvinge Lydighed eller paalægge Straffe. Derfor lægge de sig i Usmindelighed efter Talekonsten, efterdi den bedste Taler har den største Indflydelse. De Indianske Fruentimmer dyrke Jorden, tillave Maden, opamme og opdrage Børnene, og bevare og overlevere til Efterlægten Erindringen af de offentlige Forhandlinger. Disse Mændenes og Qvindernes Sybler ansees naturlige og ærefulde. Da de ikke have megen kunstig Ewang, have de Overflødighed af Tid til at uddannes ved Omgang. Vor arbejdsomme Maade at leve paa i Sammenligning med deres, synes dem slavisk og nedrig, og Lærdom, hvorpaa vi sætte saa megen Pris, ansee de af ingen Værdie og ingen Nytte. Et Exempel derpaa mødte ved den langaasterke Traktat i Pensylvanien Aar 1744, mellem Regieringen i Virginien og de sex

Nationer. Efterat Hovedsagen var afgjort, tilkiendegave de Virginiske Commissarier Indianerne i en Tale, at der var i Williamsburg oprettet en Skole og en Hospital dertil henlagt, for at opdrage den Indianiske Ungdom, og at, hvis de fornemste af de sex Nationer vilde sende ned et halvt Duzin af deres Sønner til denne Skole, vilde Regieringen drage Omsorg for, at de skulde blive vel forsørgede og oplærte i alle det hvide Folks Videnskaber. Det er en af Indianernes Høfligheds-Regler ikke at besvare et offentligt Forslag den samme Dag det gøres; de mene at det var at behandle det som en Ubetydelighed, og at de viste det Agtelse ved at tage Tid til at overveje det som en Sag af Bigtighed. De udsatte derfor deres Svar til den følgende Dag, da deres Taler begyndte med at udtrykke dyb Følelse af den Virginiske Regierings Godhed i at gjøre den dette Tilbud; "thi vi vide," sagde han, "at I agte højt det Slags Lærdom, som læres i disse Skoler, og at Underholdningen af vore unge Mennesker vil være Eder be kostelig. Vi ere derfor overbeviste om, at Hensigten af Eders Forslag er at gjøre vel imod os, og vi takke Eder hjerteligen. Men I, som ere vise, maa vide at forskjellige Folkslag gjøre sig forskjellige Foresillinger om Tingene, og I ville derfor ikke tage det

ilde op, hvis vore Begreber om dette Slags Opdragelse just ikke ere de samme som Eders. Vi have deraf haft nogen Erfaring: nogle af vore unge Mennesker bleve tilforn opdragne ved Skolerne i de nordre Provinsfer; de vare oplærte i alle Eders Videnskaber, men, da de kom tilbage til os, vare de slette Løbere, ubidende om hvad der behøves for at leve i Skovene, udygtige til at taale enten Kulde eller Hunger; de vidste hverken hvorledes at bygge en Hytte, fange et Dyr, eller dræbe en Giende; de talde vort Sprog usfuldkomment, vare derfor hverken skikkede til Jægere, Krigere eller Raadgivere; de vare aldeles uduelige. Vi ere dog ikke mindre forbundne for Eders kiærlige Tilbud, skjønt vi ikke kunne modtage det, og for at vise vor taknemmelige Høielse derfor, skulle vi, hvis Herrerne i Virginien ville sende os et Dusin af Deres Sønner, drage megen Omfarg for deres Opdragelse, underrette dem om alt hvad vi vide, og gjøre Mænd af dem."

(Fortsættes.)

Overfat af

Niels Tønder Lund,

Justitsraad og Kommitteret i det Vestindisk-Quiniske Rente- og Generaltoldkammer.

Borger-Bennen.

No. 45.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 7. November 1800.

Borlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. S. Helms Enke.

Anmeldelse.

Mandagen den 10. November bliver den sædvanlige Repræsentants Forsamling holden paa Prindsens Palais om Eftermiddagen Klokken 4 $\frac{1}{2}$.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

G. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Anmærkninger angaaende de Bilde i Nord- merica.

Af Benjamin Franklin.

(Fortsættelse)

Da de Bilde ofte have Lejlighed til at holde offentlige Raadeforsamlinger, have de erhvervet megen Orden og Anstændighed i deres Forelse. De gamle Mænd sidde i den forreste Række, Krigerne i den næste, og Kvinderne og Børnene i den bageste. Kvindernes Forretning er at lægge nøje Mærke til hvad der foretages, indprente det i deres Hukommelse, thi de have ingen Skrift, og meddele det til deres Børn. De ere Forsamlingens Protokoller, og de bevare den nedarvede Erindring af Bestemmelser i Fredsslutninger fra eet hundrede Aar tilbage, som vi altid finde nøjagtige, naar vi sammenligne dem med hvad hos os blev optegnet. Den, som vil tale, staaer op. De øvrige iagttage en dyb Stiltienhed. Naar han har endt og sætter sig, lade de ham en 5 til 6 Minuter til Overvejelse, at, hvis han har glemt noget han vilde sige eller har noget at lægge til, kan igien staae op og fremføre det. At afbryde en anden, endog i almindelig Samtale, ansees yderst uanstændigt. Hvor forskielligt er dette ikke fra

Adfærden i det stebne brittiske Parlament, hvor neppe en Dag gaaer forbi uden nogen Forvirring, og uden at Husets Taler skriger sig højt i at kalde til Orden; og hvor forskielligt fra Dgangs To-
nen i mange stebne Selskaber i Europa, hvor den som ikke fremsiger sin Mening med en yderlig I-
færdighed, afbrydes i Midten af den ved deres
utaalmodige Snakksomhed som han taler med, og
faaer aldrig Lov at ende den.

Disse Billedes Høflighed i Samtaler drives vir-
keligen til Yderlighed, siden den ikke tillader dem at
modsiges, eller benægte Sandheden af det, som
forsikres i deres Nærværelse. Derved undgaae
de vist nok Strid, men det bliver vanskeligt at
vide deres Mening og hvad Indtryk der gøres paa
dem. Missionairerne, som have forsøgt at om-
vende dem til Christendommen, klage alle derover,
som en af de største Vanskeligheder ved deres Kald.
Indianerne høre med Taalmodighed Evangeliets
Sandheder forklarede for dem, og give deres sæd-
vanlige Tegns til Samtykke og Bifald. Man skulde
troe dem overbeviste. Paa ingen Maade: Det
er blot Artighed.

En Svensk Præst, som havde samlet de for-
nemste af Sazquehannah Indianerne, holdt en
Præken for dem om de fornemste historiske Tilbrin-
gel-

gesser, hvorpaa vor Religion er grundet, saasom vore Forældres Fald ved et spise af et Æble; Christi Komme for at oprette Ulykken; hans Undergjørelser og Lidelser m. v. Da han havde endt, stod en Indianer Taler op for at takke ham. "Hvad I har fortalt os, sagde han, er alt meget godt. Det er i Sandhed ilde at spise Æbler. Det er bedre at gjøre dem alle til Most. Vi ere meget forbundne for Eders Godhed at rejse saa langt for at fortælle os disse Ting, som I have hørt af Eders Mødre. Til Gjengæld vil jeg fortælle Eder nogle af dem, vi have hørt af vore."

"I Begyndelsen havde vore Fædre alene Dyrenes Kød at leve af, og, naar deres Jagt var uheldig, sultede de. To af vore unge Jægere, som havde dræbt et Dyr, gjorde Jld i Skoven for at riste nogle Dele deraf. Da de vare i Færd med at stille deres Hunger, saae de et smukt ungt Fruentimmer nedstige fra Skyerne og sætte sig paa den Høi, som I seer der mellem de blaa Bierge. De sagde til hinanden, det er en Aand som maaskee har lugtet vort ristede Vildt, og ønsker at spise deraf: lader os offere hende noget. De gjorde hende en Foræring af Tungen. Hun fandt dens Smag behagelig og sagde: eders Godhed skal blive belønnet. Kom her til Stedet om tretten Maaneder,

og

og I skulle finde noget, som vil være af stor Nytte til at føde eder og eders Børn til de sildigste Slægter. De gjorde saa, og sandt til deres Forundring Væxter, som de aldrig havde seet før, men som fra denne gamle Tid ere bestandigen bleve dyrkede hos os, til stor Gavn. Hvor hendes højre Haand havde rørt Grunden, fandt de Majs (tyrkisk Hvede); hvor hendes venstre Haand havde rørt den, fandt de Bønner; og hvor hendes Bagdeel havde siddet paa den, fandt de Tobak."

Den gode Missionair, som blev fied af denne tomme Fortælling, sagde: „Hvad jeg foredrog eder var hellige Sandheder; men hvad I fortæller mig er blot Fabel, Digt, Usandhed." Indianeren, der blev fortrydelig, svarede: „Min Broder, det synes at Eders Bønner ikke have gjort Eder Ret og Skiel i Eders Opdragelse; de have ikke underrettet Eder vel om de almindelige Høfligheds Regler. I saae, at vi, som kiende og udøve disse Regler, troede alle Eders Fortællinger, hvorfor ville I da ikke troe vore?"

Naar nogen af dem kommer ind i vore Byer, ere Folk hos os meget tilbøjelige til at klynge sig om dem, stirre paa dem, og ulejlige dem naar de ønske at være alene; dette ansee de for stor Grovhed og Virkning af Mangel paa Underretning om

Rege

Reglerne for Høflighed og gode Sæder. „Vi ere,”
 sig de, „ligesaa nysgjerrige som I, og, naar I
 komme i vore Byer, ønske vi Lejlighed at betragte
 Eder; men til dette Hjemed skule vi os bag Buske,
 naar I gaae forbi, og trænge os aldrig ind i Eders
 Selskab ..

Maaden for den ene at gaae ind i den andens
 Bye har ligeledes sine Regler. Det regnes for
 Uhøflighed, naar fremmede Rejsende gaae lige til
 ind i Landsbyen, uden at give Efterretning om at
 de nærme sig. Derfor, saasnart de komme saa
 nær, at de kunne høres, standse de og lade sig
 høre med et Hejda, og blive der, til de indby-
 des at komme ind. So gamle Mænd gaae ge-
 menligen ud til dem og føre dem ind. Der er i
 enhver Bye en ledig Bopæl, kaldet de fremme-
 des Hus. Her anvises dem Plads, hvorefter
 de gamle Mænd gaae rundt fra Hytte til Hytte,
 underrettende Beboerne, at der ere komne frem-
 mede, som rimeligen ere sultne og trætte, og en-
 hver sender dem hvad han kan have tilovers af Lev-
 nedsmidler og Skind at hvile paa. Naar de
 fremmede ere bleve vederkvægede, bringes Pi-
 ber og Tobak; og da, men ikke før, begynder
 Samtalen, med Spørgsmaale, hvo de ere, hvors-
 ken de agte sig, hvad nyt o. s. v., og den ender
 sæd-

fødbønligen med Tilbud af Tjenester; om de Fremmede behøve Beviser eller anden Fornødenhed til deres Rejse's Fortsættelse, og intet forlanges for Beværrningen.

(Slutningen følger.)

Oversat af

Niels Tonder Lund,

Justitsraad og Kommitteret i det Vestindisk-Guineiske Rente- og Generaltoldkammer.

Udtog af et Brev fra Benjamin Franklin til Dr. Mathon i Boston af 12. Maj 1784.

De melder, at de nu er i Deres 78 Aar. Jeg er i mit 79de. Vi ere blevne gamle tilsammen. Det er nu meer end 60 Aar siden jeg forlod Boston, men jeg erindrer meget vel baade Deres Fader og Deres Farsfader, som jeg har hørt begge fra Prædikestolen, og seet dem i deres Huse. Den sidste Gang jeg saae Deres Fader var i Begyndelsen af 1724, da jeg besøgte ham efter min første Reise til Persylvanien. Han modtog mig i sin Bogsal, og, da jeg tog Afsted, viste han mig en kortere Vej ud af Huset giennem en trang Gang, hvori der

der under Loftet laae en Bielde over rvers. Vi vedbleve at tale som jeg gik, han fulgte efter mig, og jeg vendte mig tildeels hen mod ham, da han hastigen sagde: *Buk Dem, buk!* "Jeg forstod ham ikke før jeg følte at mit Hoved stødte mod Bielten. Han var en Mand, som aldrig forsonde nogen Leilighed til at undervise, og han sagde til mig i den Anledning: "De er ung og har Verden for dem; buk dem, som De gaer igien, nem den, og de vil undgaae mangehaande Stød. Denne Lærdom, som saaledes blev banket ind i mit Hoved, har ofte været mig nyttig; og jeg tænker ofte derpaa, naar jeg seer Stolthed ydmyget, og Uheld bragte over Folk, fordi de bære deres Hoveder for højt.

Oversat af

Niels Tonder Lund,

Justitsraad og Kommitteret i det Vestindiske, Guineiske
Rente- og Generaltoldkammer.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 46.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 14. November 1800.

Forslagt af Underkottelles-Selskabet.

Trykt hos C. F. Holms Enke.

Anmeldelse.

Mandagen den 17. hujus fortsattes Repræsentrant Forsamlingen paa Prindsens Palais; i Folge de ved seneste Forsamling tilstædeværende Repræsentranternes Vedtagelse bliver Mødet præcise Klokken 4.

I sidste General-Forsamling bleve til nye Medlemmer antagne:

1. Christian Klingberg, Høieste Rets Procurator.
2. Peter Berndt Koble, Bagermester.
3. Johan Christian Meden, Candidatus Theologiæ.

4. Anders Larsen, Fiskehandler, som indtraadte i hans afdøde Faders No.
5. Johan Christopher Biener, Stomager.
6. Campmann, Præst i Farum.
7. Fridrich Soltvedel, Ostindisk Captain.
8. Peter Møller, forhen Politieadjutant.
9. Rasmus Kierfing, Regimentsquarteerm.
10. Berendt Kierfing, Bogholder.
11. Jeremias Møller Secher, Regimentsquarteermester,
12. Møller, Skrædermester.

Saa blev og af Kassereren fremlagt 3die Qvartal Regnskab afsluttet, og Generalregnskabet for Aaret 1799 med Revisorernes Brev, hvorpaa Repræsentanterne i Følge Lovens 4 Cap 10 § meddelte Administrationen Qvittering; hvilke begge Regnskaber i Ugebladet med det første skal blive udførte.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

S. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

Rokke.

Anmærkninger angaaende de Hvide i Nord- merica.

Af Benjamin Franklin.

(Slutning.)

Den samme Gæstfrihed, der mellem dem ansees for en Hoveddyd, udøves og af enkelte, hvorpaa Conrad Wiser, vor Folk, gav mig følgende Exempel. Han var bleven naturaliseret mellem de 6 Nationer, og talde Mohuck Sproget vel. I at gaae giennem Indianernes Land for at bringe et Budskab fra vor Gouverneur til Raadet i Onondaga, meldte han sig ved Canassetegos Bopæl, der var en gammel Bekjendt, som omfavnede ham, udbredde Hælsvært for ham, at sidde paa, satte for ham kogte Bønner og Bilt, og blandede noget Rom og Vand for ham til Drikke. Da han var vel forfrisket og havde tændt sin Pipe, begyndte Canassetego at tale med ham, spurgde hvorledes han havde levet de mange Aar siden de saae hinanden, hvor han kom fra, hvad der var Aarsag til hans Reise o. s. v. Conrad besvarde alle hans Spørgsmaale, og, da Samtalen begyndte at mattes, sagde Indianeren for at vedligeholde den: „Conrad, I har levet længe mellem det hvide Folk og veed noget af dets Skikke; jeg har været

været undertiden i Albany, og har seet, at de engang i syv Dage lukke deres Bode til, og samles alle i det store Hus; sig mig, hvorfor er det? Hvad giøre de der?" „De mødes der," sagde Konrad, „for at høre og lære gode Ting." — „Jeg tvivler ikke paa," sagde Indianeren, „at de have fortalt Eder saa; de have fortalt mig det samme. Men jeg tvivler om Sandheden af hvad de sige, og jeg vil fortælle mine Aarsager. Jeg kom for nogen Tid siden til Albany, for at sælge mine Skind og købe uldne Tæpper, Knive, Krudt, Rom o. s. v. J veed, at jeg almindelig plejede at handle med Hans Hansen, men den Gang var jeg noget tilbøjelig til at forsøge nogle andre Kjøbmænd. Ikke destomindre meldte jeg mig først til Hans, og spurgde ham hvad han vilde give mig for Bæverskind. Han sagde, han kunde ikke give meer end een Kigsdaler Pundet, men, sagde han, jeg kan ikke tale om Forretninger nu; det er den Dag vi mødes for at lære gode Ting, og jeg gaar nu hen til Forsamlingen. Saa tænkte jeg med mig selv, siden jeg ikke kan faae noget forrettet i Dag, kan jeg ligesaavel ogsaa gaae til Mødet, og jeg gik med ham. Der stod en forklædt Mand op og begyndte at tale meget bredt til Folket. Jeg forstod ikke det han sagde, men da jeg blev var at han

faae

saae meget paa mig og paa Hanson, bildte jeg mig ind han var vred over at see mig der. Jeg gik da ud, satte mig ned i Nærheden af Huset, slog Ild og tændte min Pipe, for at bide til Mødet var forbi. Det forekom mig ogsaa, at denne Mand havde meldt noget om Bæverkind, og jeg fik Mistanke om, at det kunde være Sagen, hvorom de vare forsamlede. Da de saa kom ud, gik jeg hen og talde med min Kjøbmand. Nu vel, Hans, sagde jeg, jeg haaber I har fundet Jer i at give meer end een Rigsdaler Pundet. Nej, sagde han, jeg kan ikke give meer end fem Mark og fire Skilling. Jeg talde da til adskillige andre Handlende, men de sang alle den samme Sang, fem Mark og fire Skilling, fem Mark og fire. Dette gjorde mig det klart, at min Mistanke var grundet, og at, i hvad de saa end paastaae om at de samles for at lære gode Ting, var den virkelige Hensigt at raadslaae om, hvorledes at bedrage Indianerne paa Prisen af Bæverkind. Overvej det kun lidt, Konrad, og I vil være af min Mening. Hvis de samlede saa ofte for at lære gode Ting, vilde de visseligen have lært noget før denne Tid. Men de ere endnu uvidende. I veed hvorledes Brugten er hos os. Hvis en hvid Mand, paa sin Reise giennem vort Land, kommer ind i en af vore Hytter, behandle vi ham

alle

alle, som jeg behandler Jer; vi tørre ham hvis han er vaad, varme ham hvis han er kold, og give ham Mad og Drikke, at han kan stille sin Tørst, og Hunger; og vi udbrede blødt Pelsværk for ham at holde og sove paa; vi forlange inset til Gien-gæld *). Men hvis jeg gaaer ind i enhvid Mand's Hus i Albany og forlanger at spise og drikke, sige de, hvor er eders Penge? Og, hvis jeg ingen har, sige de, gaae ud, Indianiske Hund. I seer, de have endnu ikke lært disse ringe gode Ting, som vi ingen Forsamlinger behøve for at blive underviste om, fordi vore Mødre lærde os dem, da vi vare Børn; og derfor er det umuligt, deres Forsamlinger skulde, som de sige, have noget saadant Diemed, eller nogen saadan Virkning; de holdes alene for at udfinde hvorledes at bedrage Indianerne paa Prisen af Bæverkind.

*) Det er mærkeligt, at, i alle Aldere og Lande er Gæstfrihed tilskaaet at være ideres Dyd, som de selvne fandt for godt at kalde Barbarer. Grækerne bemødede Scytherne derfor. Sacerdenerne besad den i høj Grad, og den er til denne Dag den herskende Dyd hos de vilde Araber. Ogsaa St. Paul siger i Fortællingen om sin Reise og Skibbrudet ved Den Melita: „Det barbariske Folk viste os ikke ringe Venkab; thi de tændte en Ild, og modtog os alle, for Regnens Skuld, som var kommen over os, og for Kuldens Skuld.“

Franklin.

Overfæt af

Niels Tonder Lund,

Juffitaraad og Kommitteret i det Bestindst. Guineiske Rente- og Generalkontor.

Om Overdaad og Glid.

Uf et Brev fra Benjamin Franklin til Benjamin Bangshan, (siden Medlem af Parlamentet i England), Kretset i Aaret 1784.

Jeg har endnu ikke tænkt paa et Middel mod Overdaad. Jeg er ikke vis paa at Middel derimod er muligt i en stor Stat; ej heller, at Ulykken deraf i sig selv er altid saa stor, som den forestilles. Lad os sætte, at Betydningen af Overdaad indbefatter al unødvendig Udgift, og da overveje, om Love, som skulle forekomme saadan Udgift, kunne overholdes i et stort Land, og om, hvis de kunne overholdes, Folket i Almindelighed vilde blive lykkeligere, eller just rigere. Er ikke Haabet engang at kunne blive i Stand til at lise og nyde Overflødigheder en stor Spore til Arbejde og Glid? Maae da ikke derfor Overdaaden frembringe meer end den fortærer, hvis Mennesket uden saadan Spore blev ladet og dovent, hvortil det naturligen er nok tilbøjeligt? I den Henseende erindrer jeg en Omstændighed. En Skipper, som sejlede mellem Cape-May og Philadelphia, havde gjort os nogle smaa Tjenester, hvorfor han vegrede sig ved at modtage Betaling. Min Kone, som vidste at han havde en Datter, sendte hende til Foræring en nymodens Hue. Tre Aar efter kom denne

Skipper

Skipper i mit Hus med en gammel Agerdyrker fra Cape May, der var hans Passager, og talde da om Huen og hvor megen Fornøjelse den havde gjort hans Datter. „Men, sagde han, det blev en dyr Hue for vor Egn.“ — „Hvorledes det?“ — „Da min Datter viste sig med den offentligen, blev den saa meget beundret, at alle Pigerne besluttede at skaffe sig saadanne Huer fra Philadelphia; og min Kone og jeg har beregnet, at det ikke i alt har kunnet koste meget mindre end fem hundrede Rigsdaler.“ „Det er sandt nok, sagde Agerdyrkeren, men De fortæller ikke den hele Historie. Jeg tænker Huen var ikke destomindre fordelagtig for os; thi den var den første Aarsag til at vore Piger begyndte at strikke uldne Banter til Salg i Philadelphia, at de kunde faae noget hvormed der at kiobe Huer og Baand, og De veed, at denne Flid har vedvaret, og synes at vedblive og tiltage til en langt større Bærde og svarer meget god Regning.“ — I det hele var jeg ret fornøjet med denne Smule Overdaad, siden ikke alene Pigerne bleve lykkeligere ved at have smukke Huer, men og Philadelphierne ved at forsynes med varme Banter.

(Slutningen følger.)

Oversat af

Niels Tønder Lund,

Justitsraad og Kommitteret i det Vestindiske Guineiske
Kontor og Generaltoldkammer.

Borger-Bennen.

No. 47.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 21. November 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Købt hos C. F. Holms Enke.

Anmeldelse.

Mandagen den 24. fortsattes Generalforsamlingen klokken $4\frac{1}{2}$ præcise. I sidste General-Forsamling bleve til nye Medlemmer antagne:

1. Hr. Oberst von Fatchenskiold, som overordentlig Medlem
2. — Justitsraad Marcussen
3. — N. A. Secher, Studiosus
4. — N. A. Secher, Studiosus.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

G. J. Cantor. C. C. Martens. H. S. Clausen.

Om Overdaad og Flid.

Af et Brev fra Benjamin Franklin til Benjamin Vaughan, (siden Medlem af Palamentet i England), frestret i Aaret 1784.

(Slutning.)

Svore Handelsstæder ved Søekysten kan Formue tilfældigen erhverves. Nogle af dem, som bleve rige, ville være kloge, leve inden visse Grændser og bevare til deres Efterkommere det de vandt. Andre ville, af Lyst til at vise deres Rigdom, blive yppige og edelægge sig. Love kunne ikke forekomme dette, og maaskee er det ikke altid ilde for det offentlige. En Skilling, bortødslet af en Daare, vil blive opsamlet af en Klogere, der forstaaer bedre at bruge den. Den er derfor ikke tabt. En forsængelig Oder bygger et smukt Hus, forsyner det med rigt Bostab, lever deri prægtigen, og edelægger sig i faa Aar; men Murterne, Tømmermændene, Smedene og andre stikkelige Haandværkere ere ved Arbejde hos ham blevne hiulpne til at vedligeholde og opdrage deres Familier; Landboen er bleven betalt for sit Arbejde, og nu er Ejendommen i bedre Hænder. Vist nok ere der Tilfælde, hvori en vis Slags Overdaad kan blive et Onde for det Offentlige, som den er det for enkelte. Hvis der, for Ex., er et Folk

Folk, som udfører sit Drefisd og Lærred for at betale den indførte røde Vin og Porter, medens en stor Deel af Almuen lever af Kartofler og bærer ingen Skiorter, hvori er det forskielligt fra Drukkenbolten, som lader sin Familie sulte og sælger sine Klæder for at kiøbe Drikkevarer? Vor Handel i Nordamerika, maae jeg tilstaae, slaaer lidt ind i denne Vej. Vi sælge vore Levnedsmidler til Herne for Rum og Sukker, de første Livets Nødvendigheder for Overflødigheder. Men, vi have tilovers og leve desuagtet vel, skont vi vilde være rigere, vare vi meer maadelige.

De store Skovstrækninger, vi endnu have at rødde og sætte i Stand til Dyrkning, ville i lang Tid holde Mængden af vort Folk arbejdsom og tarvelig. At danne en Mening om vort Folk og dets Sæder efter hvad der sees hos Beboerne af Søhavnene, er at dømme efter en upassende Maalestof. Indbyggerne i de handlende Stæder kunne vel være rige og overdaadige, medens Landet besidder alle de Dyder, som virke til større Lykke og offentlig Velstand. Disse Stæder agter Landet ikke meget paa; de anses neppe for en væsentlig Deel af Staterne, og Erfarenhed har vist i sidste Krig, at deres Besiddelse af Fienden ikke nødvendigen drog efter sig Landets Underkastelse, som des-

uag-

ungtet vedblev tappert at forsvare sin Frihed og Uafhængighed.

Det er blevet udfundet af nogle politiske Regnere, at, hvis ethvert Mandfolk og Fruentimmer i fire Timer hver Dag arbejdede paa at frembringe noget nyttigt, vilde det Udkommende af dette Arbejde være tilstrækkeligt til at skaffe alle Livets Nødvendigheder og Husvælfærter; Mangel og Elendighed vilde jages ud af Verden, og Resten af de fire og tyve Timer kunde anvendes til Roe og Høensjese.

Hvad er da Uarsagen til saa megen Trang og Elendighed? Det er at Mænd og Kvinder anvendes til Arbejder, der hverken frembringe Livets Nødvendigheder eller Bequemmeligheder, og da, tillige med dem som gjøre intet, fortære de Nødvendigheder, som de Arbejdsomme skaffe til veje.

De første Bestanddele af Rigdom vindes ved Arbejde enten fra Jorden eller Vandet. Jeg har Land og avler Korn. Naar jeg dermed føder en Familie, der gjør intet, fortæres mit Korn og ved Aarets Ende er jeg ikke rigere end jeg var ved Begyndelsen. Men dersom jeg, medens de ernæres, anvender dem, nogle til at spinde, andre til at gjøre Teglsteen o. s. v. til Bygninger, vil Værdien af mit Korn sættes og blive tilbage hos mig, og ved Aarets Ende kunne vi alle være bedre klædte

og hvo bedre. Og hvis jeg, istedet for at bruge en Maud jeg føder til at giøre Mursteen, anvender ham til at spille paa Fiol for mig, er det Korn han spiser borte, og ingen Deel af hans Arbejde bliver tilbage til Forøgelse af Familiens Rigdom og Bequemmelighed. Denne Spillemand gjør mig da fattigere, med mindre de øvrige i mit Hus arbejde meer eller spise mindre, for at erstatte den Mangel han foraarsager.

See rundt ud over Verden, og see Millioner som giøre intet eller noget, der beløber sig til intet, naar der er Spørgsmaal om Livets Nødvendigheder og Bequemmeligheder. Hvad er den hele Handel, hvorsfor vi slaes og ødelægge hinanden, uden Millioners Slæb for Overflodigheder, forbundet med megen Fare og Tabet af mange Liv ved de idelige Søestader? Hvor meget Arbejde ødes ikke paa at bygge og udrede Skibe til at hente The, Kaffe, Sukker og Tobak fra Indierne? Disse Ting kunne ikke kaldes Livets Nødvendigheder, da vore Forfædre levede meget vel uden dem.

Et Spørgsmaal vil møde: Kunne alle de Mennesker, som nu anvendes til at frembringe, tilberede og omsøre Overflodigheder, finde Underholdning ved at tilvejebringe Nødvendigheder? Jeg mener, de kunne. Verden er stor, og en stor Deel

Deel af den endnu udnyttet. Mange Hundrede Millioner Tønder Land i Asia, Afrika og Amerika ere endnu bevoxne med Skov; og en stor Del endnu i Europa. Paa et Hundrede Tønder Land af denne Skov maatte en Mand blive en velhavende Jordbruger; og et hundrede tusende Mand, som foretog sig at rødde hver sine hundrede Tønder Land, vilde neppe lysne en Plet stor nok til at blive seet fra Maanen, uden med Herhells Telescope; saa store ere de med Skov begroede Strækninger.

Det er dog nogenledes trøsteligt at betragte, at i det hele er Menneskenes sammentagne Flid og Klogskab større end deres Læshed og Daarlighed. Heraf Forøggelsen af gode Bygninger, dyrkede Gaarde og folkerige Stæder, fulde med Rigdom, hele Europa over, som nogle Tidsaldre tilforu alene fandtes paa Kysterne af Middelhavet; og det uagtet de bestandigen rasende affindige Krige, som ofte i eet Aar forstyrre mange Freds-Aars Arbejder. Saa vi maae haabe, at nogle saa Kiøbmænds Overdaadighed ved Kysten ikke vil blive Amerikas Odelæggelse.

En Betragtning endnu, og jeg ender dette lange uufvæbende Brev. Næsten alle Dele af vore Legemer førdre nogen Udgift. Fodderne behøve Sko, Benene Strømper, Resten af Legemet Klæder

der og Møven en god Deel Føde. Vore Djne, siont uendeligen nyttige, fordre, naar de ere for-
nuftige, alene den ringe Hielp af Brillen, houfet
ikke meget kan forverre/ vore Financer. Men an-
dre Folks Djne ere de Djne, som ødelægge os. Hvis
alle, uden jeg, vare blinde, skulde jeg ikke behøve en-
en smukke Klæder, smukt Hus, eller smukt Bostab.

Overfat af

Niels Tønder Lund,

Justitsraad og Kommitteret i det Bestindst. Guineiske
Rente. og Generaltoldkammer.

Om Hvepser.

Neaumur melder, i den 6te Tome af hans Afhand-
linger til Insekternes Historie, om de almindelige
Hvepser, eller Gedehamse: „At disse Rovdyr ikke lade
sig noje med det smaa Bilde, Fluer, Bier o. fl.
som deres Jagt kan skaffe dem, men finde og smag
de fastere Kiøddarter; at de vide at utfinde de
Steder, hvor vi giemme dem, og at de søge i stor
Rængde til Slagterbodene paa Landet. Der sætte
de sig fast paa det Stykke, som de elske meest, og,
først at have mættet sig, afbide endnu et Stykke
for at bringe det hen til Hvepseredet. Dette
Stykke overgaaer ofte Halvdelen af Dyrets Le-
veme. De tage dette gierne midt ud af et Stykke,
og løbner det ved at gnabe rundt om det. De ar-
bejde derpaa med saa megen Begierlighed, at det
er let at dræbe dem med Haanden uden at blive
stusket.

stikken, og saaledes ødelægge en Mængde af dem. Men, uagtet deres Epyverier, leve Slagterre paa Landet i god Forstaaelse med dem. Lever især af Kalve, ogsaa Milte af Oxer er det Kiød, Hvepserne vælge, og som hindre dem fra at røre andet, enten fordi det smager dem bedst, eller fordi det er finest, mindst trevlet, og da lettest at bide i Stykker. Slagterne overlade dem hver Dag ved Sommerens Ende en saadan Lever eller Milt. Dette skeer ikke blot for at trække dem fra det øvrige Kiød, men af en vigtigere Husholdnings-Årsag. Kluerne, især de store blaae Spyfluer, lægge deres Æg i Kiødet, og af Æggene udgaae Orme, som gjøre at det hastigen forderves. Hvepserne bevogte Kiødet mod disse store Fluer, som ikke tør blive i Boderne, ved Siden af deres Kiønder. Hvepserne jage dem bort, og dette koster ikke Slagteren, uden en Oxemilt om Dagen, eller i det højeste, noget Kalvelev er."

Slagterne i Frantrig handle heri meer snildeligen og klogt, end Landmændene her, som stræbe at ødelægge Røven, fordi han mellemstunder napper en Gaas eller en Høne, som kunde bevogtes, skjønt han befrier deres Marke for Utojs, og derved gjør dem uberegnelig Gavn; og som føre evindelig Krig med Glente, Ugler, Krager, Spurve o. s. v., uden at vilke agte paa den Gavn de gjøre Agerdyrkeren.

Niels Tonder Lund,

Jufitsraad og Kommitteret i det Vestindiske Guineiske
Købe- og Generaltoldkammer.

Borger = B e n n e n .

No. 48.

Tolvte Hærgang.

Fredagen den 28. November 1800.

Borlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. F. Holms Enke.

Anmeldelse.

Formaalet for Repræsentanternes 3de sidste Samlinger den 10., 17. og 24. d. M. har foruennemmelig været: at igiennemgaae og tage Beslutninger over alle de for indeværende Aar indkomne Ansøgninger om Laan og Understøttelse, og blev da, efter den i det første Møde fremlagde Ballance-Beregning, følgende Bestemmelser tagne i henseende til Uddeelingen af den for dette Aar anvendelige Sum, nemlig:

1. Et Laan og Forskud var beregnet den Summa 12700 Rb. som blev fordeelt imellem 19 af de om Laan ansøgende Medlemmer.

2. Til Gratifikationer var Uddelings-Summen 494 Rd., som efter de indhentedede Erklæringer og ved fleste Stemmer bleve bevilgede efterfølgende 50 Medlemmer:

	Rd.		Rd.
1. Guldsmed Nielsen	10	14. Trafteur Thau-	
2. Kongl. Pensionist		sens Enke .	10
Brygmann .	10	15. Parykm. Kryger	15
3. Frue Lüchow	20	16. Stræder Baden	10
4. Friebag. de Wilde	15	17. Sekret. Carlsens	
5. forhen Porcellains-		Enke .	15
handler Thomsen	5	18. Styrmand Mol-	
6. Fyrbøder Lohman	10	lers Enke .	5
7. Urtekr. Ditzel	10	19. Sprogmeester Kross	15
8. Kapitain Hansens		20. Organist Rises	
Enkefrue .	15	Enke .	10
9. Amtschir. Schous		21. Theehandl. Meier	5
Enke .	8	22. Jomfrue Kragh	8
10. Kopist Dahls Enke	10	23. Pastor Palludans	
11. Dreier Rihmes		Enke .	20
Enke .	8	24. Stræder Fischer	10
12. Portner Freeses		25. Skomag. Beckens	
Enke .	5	Enke .	8
13. Bager Ramphof-		26. Klokker Ekers	
ners Enke .	15	Enke .	15
			27.

	Rd.		Rd.
27. Bager Bresslau	20	40. Skom. Sylvecks	
28. Cancellist Klemete	10	Enke	8
29. Jomfr. Schulz	8	41. Jomfr. Edelman	8
30. Porsmag. Wahls		42. Skibs Capt. Ham-	
Enke	10	mel-ss Enke	8
31. Skræder Rejerssen	8	43. Mægler Wings	
32. Spekhøker Hand-		Enke	8
bergs Enke	8	44. Gartner Lintrup	
33. Mad Lassen	10	Enke	5
34. Klædekræm. Gluds		45. Stalkrl. Truellsen	
Enke	15	Enke	10
35. Giestgiver Tarnou	4	46. Mad. Ballum	10
36. Skræd. P. Bahs		47. Mad. Ørsted	5
Enke	5	48. Mad. Hansen	5
37. Skræder Angels		49. Byefoged Reimers	
Enke	10	Enke	8
38. Smedker Hoyer	8	50. Jomfr. Softe Per-	
39. Smedker Bidt	8	tersen	8

Summa 494rd.

3. Til nye Pensionister og formedelst 5 for-
hen værende Pensionisters Død i dette Aar
til Tillæg for nogle af de andre ældre
Pensionister, blev den til Nyenaar 1801
efter Rente- Fondens overstydende Sum

147 Rbd. bestemt og uddeelt saaledes som følger:

Nye Pensionister fra tilkommende Aars Begyndelse 1801.	Rbd.	Tillæg til de ældre Pensionister fra samme Tid:	Rbd.
1. Selskabet's afg. Bogholder Hvids Enke	50	1. Budet Seitzbergs Enke	5
2. Jordem. Mad. Biering	10	2. Guldsn. Kongsbach	4
3. Skræd. Romdahl	10	3. Mad. Lorenzen	5
4. Skræd. Hostrup	10	4. Skoleholder Thies	8
5. Varymag. Mandelbergs Enke	10	5. Frue Sedow'sky	5
6. Pastor Paludans Enke	12	6. Blyetæller Petersens Enke	5
	<hr/>	7. Froken v. Uhlen	5
	Er 102 Rbd.	8. Handskemag. Lunds Enke	5
			<hr/>
			Er. 42 Rbd.

General Regnskabet af Kassereren for Aaret 1799, som blev fremlagt i Forsamlingen den 10. Novbr., findes indført i denne 12te Aargangs No. 18, og da Revisorerne de Herrer Wiinhandlere Glasfing og Sorensen i deres derved fremlagte Brev har erklæret, at de i Henseende til Indtægten

og

og Udgiøften ikke havde fundet noget at erindre ved samme, blev det forsynet med Repræsentanternes Dvitting, og aflegge vi herved paa Selskabets Vegne den forbindtligste Tak til de Herrer Revisorer for deres dermed havte Umage. Det 3die Quartals Regnskab for indeværende Aar, som da ogsaa blev forevist, skal blive indført næste Gang.

I sidste Forsamling den 24 d. M. bleve følgende nye Medlemmer optagne i Selskabet:

1. Magnus Røster, Pottehandler.
2. Johan Peter Brisberg, Gouverneur.
3. Jens Fridenreich Hage, Grosserer.
4. Antoni Gravenhorst, Toldforvalter.
5. Jens Lind, Kaptain og Grosserer.
6. Johan Fridrich Busch, Parfymergerm.
7. Christian Daniel Otte, Grosserer.
8. Povel Lassen, Hofekammer.
9. Jørgen Kierulf, Professor.
10. Christian Thomsen, Grosserer.
11. Georg Jørgensen, Sæbefabrikant.
12. Bertel Kiergaard, Kontrolleur ved Assurance Compagniet.
13. Jesper Schiellerup, Guldmægtig paa Specie-Banken.

14. Peter Andreas Feilberg, Assistent ved
Specie-Banken.
15. Søren Tychsen Giellerup, Copist i Rens-
tekammeret.
16. Frederich Clausen, Kongel. Skuespiller
og Regiseur.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

G. J. Cantor. C. C. Martens. S. S. Clausen.

Speciens Hændelser.

Et Eventyr.

Indledning.

Der er en Anledning til enhver Historie, hvad enten den saa virkelig er gaaet for sig, eller og den skylder sin Forfatters sindrige Opfindsomhed sin Tilværelse. Anledningen til dette Eventyr skal blive berettet her med større Sandhed, end mangen Rejseskriver fortæller sine Omvandringes til Lands og Buds.

„Har De nogen Val?“ spurgte man engang Hr. Ph. ved et Lomberbord. Han greb i Lommen, men havde glemt hele Pengesummen hjemme. Vertinden, en snild og god Kone, som han havde mes-
gen

gen Højagtelse for, rakte ham da en hofsteensst Specie, og bad ham beholde den til det samme Brug. Han lod de tre Bogstaver J. E. L. slaae paa den og bar den i lang Tid bestandig hos sig. For et Par Uer siden spillede han en Aften Lomber i et stort Selskab. Han blev kjed af Spillet og ønskede at holde op. Hans Ven Hr. A. stod ved Siden og tilbød at ville afløse ham. Ph. blev altsaa frie; men hans Specie blev i Spillet. Hr. A, som ikke havde lagt Merke til Særkjendet, og som Ph. ikke heller havde gjort opmærksom derpaa, leverede ham nogle Dage derefter en Specie; men det var ikke hans J E L. Den havde Hr A udgivet, og skjønt han gjorde sig Umage for at faae den igjen, var hans Nøje spildt. Specien var og blev borte. Ph. sørgede, men maatte glemme Tabet. Forleden Aften kommer han igjen i Selskab og faaer et Lomberpartie. Da de ved Spillets Ende skulde hver have sin Aal, fordrer en af de Medspillende en Specie med tre Bogstaver paa. Ph. studser, besseer den og finder sin Klygning. Hr. B* var saa artig at overlade ham den. Han havde faaet den i en Urtebod. Da Ph. nu kom hjem, satte han sig ved sit Spekulervindue, stoppede sin Nise af Søndagskardusen, lagde den gjenfundne Specie foran sig paa Held op til sin blanke Stage, stirrede

paa

paa den med sand Fornøjelse og tænkte paa, hvilke Hænder den vel var gaaet igjennem, siden den sidst havde hørt ham til. Ph. fordybede sig herover i Betænkninger; Lyset var næsten indhyllet i den vel lugtende Knasterdamp og Piben begyndte at gaae ud. See da blev det med eet lys Dag omkring Ph. Istedet for Ansigtet paa Specien stod for ham den skønneste Yagling, hans Dje nogentid faae. Med et venligt Ansyn tiltalede han Ph. saaledes: „Jeg var fordom din Landsmand, men jeg elskede Penge for højt. Mandernes Første har derfor paalagt mig i tre gange tre Aar at være forenet med denne Sølvmynt. Jeg veed, at det er ikke blot Nygjerighed, der driver dig til at tænke paa min Vandring, siden jeg forlod dig. Vil du derfor høre noje til og fortælle mine Hændelser for vore Landsmænd, saa vil jeg søge at more dig og dem et Par Timer med hvad jeg har seet og hørt og lagt Mærke til, medens jeg vandrede om i det store og folkerige „Kjøbenhavn.“ Med Glæde lovede Ph. Opmærksomhed og Brugen af sin Pen. Hvorpaa den prægtige Yagling, hvis Ophold i Fortællingen her, for Læserens Skyld, betegnes ved Kapitler og Overskrifter, efter saa Dje-blikkes Betænkning, begynde, som følger.

(Fortsættelsen følger.)

B. R. Hjort,
 Præst ved Holmens Kirke.

Borger = B e n n e n .

No. 49.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 5. December 1800.

Borlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos E. B. Holms Enke.

Extract

af

trede Qvartals Regnskab

for

det foreenede Understøttelses-Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Julii til 30te September 1800.

Ind

Indtægt.

	Rd.	ß
Kass. beholdningen fra 2det Quart. d. N. var (See Borgervennen No. 40)	327	7½
A Ugentlige Indkomster i dette Quart. For Hæbladets 12te Aargang fra No. 26 til 38 incl. og Love til nye Medlemmer .	680	38
B Quartals Kontingenter 1) For Quart. fra 1ste April til ult Juni d. Aar 127. 54. 2) Restancer fra de forrige Quart. 4. 45.	132	3
C Aarlige Indkomster: 1) Fra den ubenyttede Belgierer ved Hr. Grosserer Thomsen det sædvanlige Bidrag 19. " 2) Af et nyt overordentl. Medlem betalt prænum. for d. A. 5 " 3) Et overordentl. Medlem har ved en Vortreise betalt prænum for de 2 Aar 1801 og 1802 a 10rd 20. "	44	
D Laans og Forskuds Afbetaling i dette Quartal i alt	308	
E Renterne til 1ste Julii d. N.	403	19
F Tilfældig Indtægt: Modtaget for 4re ved Potteriet udtrukne Østersøiske Oblig. a 75rd.	280	
Summa Rd.	2174	60½

At ovenstaaende 3die Quartals Extract er overeensstem-
mende med Administrationens Kontrol, bevidner

H. J. Cantor. C. T. Martens. H. G. Clausen.

Udgiwt.

	Rd.	ß
1. De aarlig gaaende Udgiwter: For Ugebladets Trykning og til Lønning, ger med 2 bevilgede Forskud i dette Qvartal	475	
2. Tilgode aarlige Pensionister betalt	208	
3. Til Kongelige Obligationer de- ponerede i Banken ved Selskabets Fond	1270	
4. Extraordinaire Udgiwter:		
a) Betalt til forfaldne Renter af oveu- meldte indkøbte Obligationer 9. 65.		
b) Et nogle mig anviste Regninger 5. 16.	14	81
Pr. Ball. bliver Kassebeholdningen til 4de Qvartal	206	75½
		-
Summa Rd.	2174	60½

Kiøbenhavn den 30te Septbr 1800.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

Speciens Hændelser.

Et Eventyr.

Første Kapitel.

Et Kjøbenhavnsbarn.

(Kortfættelse.)

Hos din Ven Hr. A. var jeg kun til Morgenen efterat jeg forlod dig, da han udgav mig for 12 Bøger Konsepts-papir i den nærmeste Boed. Hr. C., Manden, som ejede Bøden, var en rig Mand, der var kommen her til Byen, som en fattig Præsteson fra Jylland, men som ved Flid og Paapassenhed og Handelstalent baade fra Hjertets og Forstandens Side, havde svinget sig op til en af de mest velhavende Borgere. Han havde en eneste Søn, som han ogsaa opdrog til Handelen, men uden Tvivl efter ganske andre Grundsætninger, end dem, han selv var dannet efter. Alt, hvad jeg kunde bringe i Erfaring om Frits's Opdragelse til at blive en dygtig Kjøbmand, bestod deri, at han

nogenledes kjendte sin Faders Boed, var især en fortrolig Ven af Pengekassen, og var i sit femtende Aar blevet indskrevet og udsrevet som Svend i Lauget. Derimod havde han bragt det meget vidt i de Kundskaber og Færdigheder, der høre til kjøbenshavnske Levemaade, da jeg havde den Ære at gjøre Husets Bekjendskab. Han kunde ride og havde sin egen Hest, en herlig Fux og Frits's Kjeledægge, skjønt den gik under et fremmet Navn. Frits havde end videre en fin Smag paa Balglæder og Spillefornøjelser. Han kunde anordne en delikat Frokost og et nydeligt Aftenparti. Han kunde snakke med Herrer om Politik og med Damer om Komedier, og han talede selv paa Tydsk med samme lette Tone om et Generals Feldtog som om en Aktrises Minespil. Det var just Frits's store Side, at han, uden for den Kreds, hvori Papa var tilstede, førte Ordet med inderligt Selvbehag, og kunde bedømme alt, hvad hans Dje saae og alt, hvad hans Dre hørte. Faderen passede Handelsbogen om Dagen og Bunkjeldereren om Aftenen. Frits kunde desuden fortreffelig gaae ham under Dje. Han kunde taale en Grovhed hjemme eller i en Familie-

miliefirkef uden at bryde sig om den, især siden han havde bemærket, at den Gamle næsten hver Gang søgte at bringe ham til at glemme den ved en eller anden Forøring. I andre Tilfælde derimod, for Ex. mod Tjenestefolk, yttrede Drengen et kjæft Mod, der grændsede endog temmelig nær til Hoffart. Af denne havde Penge indblæst den Gamle en større Portion, end der vel anstaaer en Dannemand! Faderen saae altsaa sig selv i Frits, og Drengen blev hans Djesteen, Oven i Kjøbet havde Hr. E. endaa en Bane, som ganske frit kan anbefales alle de Rige, der ønske at fordærve deres Børn. Naade naar han i Genrum rofede eller lastede sin Søn, og naar han talde med eller om ham i Selskab, da heed det altid, at Frits fik mange Penge, han gif let til Rigdom, og andre deslige opbyggelige Sentenser. Jeg var kun halvanden Dag i Hr. Es. Huus, men jeg horte dog et Par Gange de samme smukke Ting. Der var en lille aarlig Familiefmaus, som den blev kaldet af Vedkommende selv.

Jeg

Jeg kjendte ingen af Selskabet og hørte blot den Anmerkning hvistet af Frits til sin Naboe om en af dem, en høj tyf og barsk Mand, at det var ham, der havde pryglet sin Datter, fordi hun vilde give sig med et skikkeligt Menneske, der var nu, hvad Faderen selv forhen havde været. Sandheden af Frits's Beretning kan jeg ikke indestaae for, især da han hvistede den til en smuk ung Pige. Derimod hørte jeg selv, at i to forskjellige Grubber, ikke længe efter hinanden priste Hr. C. sin Søn lykkelig, som engang kunde begynde med flere tusende Rigsdaler, end han selv havde faaet Skiklinger af sin Moder, da han i sin Ungdom rejste til Kjøbenhavn. Frits stod hver Gang ikke ret langt fra og hørte sin Faders Ord. Han havde just Haanden i Lommen og fat paa mig, imens Faderen talede om hans Held, og jeg kunde tydeligen mærke, at Talen gjorde det tilbørlige Indtryk paa ham; thi begge Gangene trykkede han mig saa ømt, som om han vilde

sige

ſige til mig: „Ja jeg veed nok, jeg er rig, men jeg ſkal ogsaa bruge dig og dine Brødre.“ Jeg torde næſten vedde paa, at Frits, ved det kjerlige Haandtryk han gav mig, tillige har ſkottet hen til ſin Fader, og hvad det da ſkulde betyde, behøver vel ingen nøjere Forklaring.

(Fortsættelsen følger.)

B. R. Hjort,
Præst ved Holmens Kirke.

Borger-Bennen.

No. 50.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 12. December 1800.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos C. S. Holms Enke.

Anmeldelse.

Da man ugjerne har maattet erfare at nogle af Selskabets Medlemmer ved Buddenes Forsømmelse ej til rette Tid blive tilbragte deres Ugeblade, og andre i lang Tid ikke have faaet samme, uagtet Buddene svare til Betalingen for de dem leverte Blade; saa skulde man herved tjenstlig anmode de Herrer Medlemmer, som dette er indtruffen for, at de behageligen vilde anmelde saadant for Bogholderen boende i Mikkelsbryggergade No. 170 og 171.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

G. J. Cantor. C. C. Martens. H. G. Clausen.

J. Robke.

Spe.

Speciens Hændelser.

Et Eventyr.

Første Kapitel.

Et Kjøbenhavnsbarn.

(Fortsættelse.);

Men hvorledes var jeg da kommen i Frits's Lomme? Ja det var gaaet meget behændig til. Han var netop i Bodden og stod ved Papa's Side, da jeg moatte skaffe den flittige Kandidat A* Konseptpapiret. Frits fik lyst til mig. Da han altsaa skulde lade mig glide ned i den lukte Skuffe, forsvandt jeg, som en Penge i en Tastenspillers Haand, og en Kobberskilling, som en fattig Kone, nylig havde kjøbt stødt Peber, for, plumpede derimod langsom ned i det mørke Fængsel. Det var vist ikke den første Gang Frits havde brugt den Manøver; thi jeg blev ganske forbausset over den Hurrighed, hvormed han lod mig smutte bort. Nu veed du ogsaa, hvorfor din Ven A* slet ikke kunde skaffe mig tilbage. Der blev virkelig ledt efter mig i Hr. Es. Pengeskuffe; men jeg var dengang allerede i tredie Mand's Haand. Paa Selstabsaftenen blev jeg rolig hos min unge Herre; thi

thi han spillede Whist og vandt; men næste Aften skifrede jeg Husbonde. Frits havde samlet et udvalgt Partie hos en Madame paa en net pyntet Sal. Tre andre Herrer af Frits's troe Staldbrødre og omtrent hans Jevnaldrende, item et Par Jomfruer, der vare i Familie med Herrerne, ligesom Frits med Madamen, henbragte her en Aften i ret Fidelitet med hinanden. Hele Selskabet var inviteret af Frits til den smukke Madame. Og da enhver altsaa beegnedede ham som den første Person i Kredsen, saa var han ret i sin Esse. Jeg hørte Ting, som jeg ikke kan udfige. Man sang Viser, som, hvor uskyldige de end kan have været i deres Forfatteres Tanker, rigtig nok bleve saare tvetydige i denne lystige Forsamling, og Latter og Glassklang og gjekkelig Snak var der nok af. Jeg var for længe siden tjed af at være tilstede ved dette Gilde, da jeg fornam, at Lysene, det ene efter det andet, bleve under idel Fryderaab udpustede af den vittige Frits, og da jeg ikke har den Gave, at kunne see i Mørke, saa kan ingen med Billighed forlange videre Efterretning om denne Forlystelse, der ellers i det Hele havde Hovedstadens høje Præg. Saasnart jeg igjen kunde see, stak Frits Madamen en net lille Pakke Bankosædler i Haanden. Paa Vejen hjemad greb en af Selskabets

bets Herrer, som fulgte min halvperialiserede unge Kjøbmand, ham fortrolig under Armen, og efter nogle Omfrosb, forbandede sig paa, at han i disse Dage trængte til Penge, indtil han fik en længe forventet Brev fra sin karrige Farbroder. Frits var just i Lune til at høre og at opfylde saadan en Anmodning. Han greb mig tiligemed nogle Kammerater og en Haandsfuld Smaapenge, og netop i Hr. Es. Gadedør, hvortil Sønnen med eller uden Faderens Vidende havde sin Hovednøgel, marscherede jeg ned i en tom Bestomme.

Andet Kapitel.

Stakkels Frits!

Man vil have gjort den Bemærkning, at dersom nogen fik Lyst til at tælle Kjøbenhavns dueelige og velhavende Borgere, da skulde han finde at i det mindste Sexten af Snesen vare udenbyes Børn. Meget faa og enkelte skulle de Familier være, hvori udmerket Duellighed eller betydelige Midler ere gangne i Arb fra Slægt til Slægt. Dersom
dette

dette virkelig forholder sig saaledes, saa mener jeg ganske ærligt, at Grunden til dette Kjøbenhavnernes Uheld, eller til denne deres Mistrivning, Udartning, Banflægtning, eller hvad man vil kalde det, maatte kunne lade sig utfinde og godtgjøre. Og naar den var funden og godtgjort, staaer jeg ligeledes i den uforgribelige Mening, at man og maatte være istand til at hæve den. En af Grækenlands vise har sagt: Mennesket er vel tamt, men ved Opdragelsen bliver det dog først det ypperste iblandt Dyrene og nærmer sig til Guddommen. Voyer det derimod op uden Opdragelse eller faaer det en slet, saa bliver Mennesket det vildeste af alle Jordens Dyr. Nu har vi alle, som bekjendt er, baade i og uden for Kjøbenhavn tre Læremestere, som bidrage til vor Dannelse og Opdragelse: Naturen som udvikler vore indvortes Evner og Kræfter, vore Medmennesker, som ved Lære eller Levnet lede os til at gjøre Brug af det, Naturen udvikler i os, og Tingene og Tildragelserne omkring os, som ved deres Indflydelse og Virkning paa os, skjenke os egne Erfaringer. Det vilde være en utilgivelig Synd at beskylde Naturen for Børnenes Udartning i Kjøbenhavn. Ogsaa her udreder den Mennesket med moderlig Omhed, og gaar sin lønlige og stille, men sikke Gang i dets Udvikling.

Om

Om; og hvad de udvortes Ting skulle virke paa deres Børn, staaer vel ikke tilfulde, men dog for en Deel i Forældrenes Magt. Hovedfejlen ved Rigsbehaabernes Opdragelse maa vel altsaa stikke saa vel i Mangel paa vedbørligt Tilsyn med Tiugenes Virkninger paa deres Sønner og Døttre, som og i Særdeleshed i den falske Brug, de selv, eller ved andre, lære deres Børn at gjøre af Naturens Gøner og Kræfter. De lavere Borgerklasser lade deres Børn gaae for Wind og Vove. Gadeoptrin og hvad dermed er forenet, kan fordærve dem uden mindste Hinder fra Forældrenes Side. Disse have ingen Sands for, at der hører mere eller andet til Opdragelse, end at Børn skulle tie og lystre selv deres Luner og derhos engang lære deres Kristendom, som de meget uegentligen kalde en i Huskommelsen nedlagt større eller mindre Portion af Kathekismus, Evangeliumbog, og Forklaring eller Lærebog. Blive Børn i Almindelighed for lidet underviste i de simplere Stænder, saa lære de sikkerligen for meget i de højere. Der glemmer man at danne Hjertet for at dyrke Hovedet, man opdrager dem til Klogskab, men forgjætter at plante

plante Kierlighed til det Gode i deres Barm. Og om der end gives Fædre og Modre, der omhyggelig sørge for, at deres Børn vorde underviste i sund Moral og faae lyse Religionæbegreber, saa mangler dog, selv i en stor Deel af disse bedre og sædeligere Familier, som oftest det Væsentligste og meest Uundværlige ved en god Borneopdragelse. Og det er det samme Moderøje, der iagttager og nytter enhver Lejlighed til at frede om Børnets Uskyld og til at vække og rette og skærpe dets Følelse for Sædelighed og Dyd. Det er til lige den trofaste Faderhaand, der opholder det gliddende Barn og leder den vakkende Yngling til i det virkelige Liv, ved forefaldende slibrige eller tvivlsomme Tilfælde, at gjøre rigtig Anvendelse og værdig Brug af sine Evner og Kundskaber. Det er næsten utroligt, hvad især en virkelig huslig Danneqvinde kan fra denne Side virke til sine Børns Vel. Jeg har hørt flere reiskafne og oplyste Mænd, som med Grund udledte deres hele Held fra den første Opdragelse, deres værdige Modre havde givet dem, ved fra den spædeste Alder af at indskærpe dem den finere og ædlere Sædeligheds-

hedssølelse, der er saa trygt et Børn om Ynglingen i Sandfælheden farlige Aar, og saa blid en Tilskyndelse til Virksomhed og sand Ære og Dyd. De gode Mødre toge Religionen til Hjælp, saasnart den kunde virke paa Børnets Forstand, for at give Sædelighedsfølelsen des højere Værd. Moderlig Kjerlighed og utrætteligt Tilsyn udrettede det Øvrige og Arbejdet lykkedes.

(Fortsættelsen følger.)

B. R. Hjort,
Præst ved Holmens Kirke.

T r y k f e j l.

I sidste Heft No. 49 rettes Pag. 394 5te Linie fra neden af, 75rd. til 70rd. ved de udtrukne 4 Obligationer, som udgjør 280rd.

Borger-Bennen.

No. 51.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 19. December 1800.

Forlagt af Underkøstelses-Selskabet.

Købt hos E. J. Holms Bude.

Anneldelse.

Da man ugjerne har maattet erfare, at nogle af Selskabets Medlemmer ved Buddenes Forsømmelse ej til rette Tid blive tilbragte deres Ugeblade, og andre i lang Tid ikke have faaet samme, naagtes Buddene svare til Betalingen for de dem leverte Blade; saa skulde man herved hensigtlig anmode de Herrer Medlemmer, som dette er indtruffen for, at de behageligen vilde anmeldte saadant for Bogholderen boende i Mikkelsbryggergade No. 170 og 171.

Da Intet af Bigtighed har været at foredrage i en Generalforsamling, har man anseet det usfordøent at sammenkalde de Herrer Repræsentanter til sammes Afholdelse i denne Maaned, men den

udsættes til Januar Maaned næste Aar, da en nye Administrator vil blive at vælge i Hr. Captain Martens Sted, hvis Tid er udløben, og anmeldes, at i næst Uge skal Classifikations-Protocollerne med behørigt Freve udkomme til Circulation mellem de Herrer Repræsentantere, da der ligeledes i næste Maaned foretages Valg paa nye Repræsentantere i de afgaaendes Sted.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

G. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

C. Røkke.

Speciens Hændelser.

Et Eventyr.

Audet Kapitel.

Staffels Friis!

(Fortsættelse.)

Men det vilde jo være en dødelig Synd at forlange af vore unge og smukke eller dog belovne og smagfulde Komer, at de skulde noget Øjeblik forlade Baller og Komedier og Assembler for at passe deres Børn eller blot have Øje paa dem, eller opofre den

Glimt

Slimmer en moderne og nydelig Dragt, et vel an-
 rettet Gjestebud eller en Solo paa Klaveer eller
 Harpe, der indbringer saa vejen Koes af Kjendere,
 ere istand til at give dem, for den simple og en-
 foldige Fornøjelse, at deres blide og skyldfrie Børn
 kunne frodigen opvoxe under deres Dine, og med
 Held dannes til Mennesker. Og sjensynligen ubil-
 ligt og uretsfærdigt vilde det sikkert forekomme mange
 at fordre af vore Husbædre, at de skulde blive no-
 gen Gang fra Vinkældere, Klubpartier, Skilvad-
 degilder eller Lomberborde for at hellige en Stund
 til deres Børns Underviisning, Prøvelse eller blotte
 Selskab. Overalt, saalænge Forældrene agte sand-
 seligt Vellevnet for Livets højest: Gode, og derfor
 ansee og hige efter Penge, Pragt og Vælde, som
 de sikkerste Midler til at erholde hint, og ikke sel-
 den selv opofre Ret og Pligt for sandfælsige Nydel-
 ser, saalænge maa jo deres Børns Opdragelse, ud-
 ført efter deres egne Grundfætninger og ledet ved
 deres Exempel og Daad, eene og aleene udrette,
 at deres Afkom blive flattere Folk end de selv ere.
 Den blotte Underviisning udretter Intet, naar Til-
 synet mangler, eller naar Forældres Tale og Daad
 igjen nedriver, hvad Kærdommen skulde opbygge.
 En god Opdragelse bestaaer mere i Døelse end i
 Forfærdelse.

Staffels Brits! Du var et af de Offere for en fejlsfuld kjøbenhavnsk Opdragelse, hvilket Fædreslandets Genius maatte anmerke med en Taare i Øjet. Naturen havde ingen Skyld i din Udarts gang. Den gav dig en sund Sjæl i et sundt Legeme; men du mistede din sømme og retskafne Moder i din første Ungdom, og med hende lagdes dit hele Held ned i Graven. Din Fader fik sig en Husholderiske, som for bestemt Løn og ubestemt Sportler paatog sig Koneforretninger i hans Hus, men som og udførte dem alle med Lejesøendens Trost. Af Egennytte, for at holde gode Miner med Sønnen og Arvingen, tillod hun dig usømmelig Frihed, hjalp dig endog til at skjule dine Skatkestykker og tidlige Udsvævelser. Din forblindede Fader tænkte kun paa at strabe Penge sammen til dig. Du maatte gaae aleene og faubede. Sandfæligheden lofkede og du havde ingen trofast Ven, der kunde eller vilde advare dig mod dens falske Smiger. Du faldt i Forsøreres Hænder og blev en ryggesløs Galning.

Tredie Capitel.

En Person i en graa Frakke.

Ynglingen drog et Suk, da han havde fuldbendt sin Beretning om den mislykkede Brits. Der-
 efter

efter blev han ved i sin Fortælling. Jeg laae, som du husker, i en tom Vestelomme, da jeg forlod min første Herre ved hans Faders Dør, men hvem jeg nu tilhorte vidste jeg ikke; thi da den kjøbenhavnske Himmel var mørk, uagtet Almanaken tilfagde Guldmaane, saa fik jeg først min Ihændehaver at see, da vi kom hjem. Men han var aldrig saasnart kommen paa sit eget Værelse, førend han tog sit Bytte op, overtællede det med et satyrisk Emil, og lod det nedglide i en meget smuk Silkepung, som han hentede frem af en rød Kjoel, der hang over en Stool i Værelset. Han var en Søn af en brav Embedsmand i en af Provindeerne. Han havde studeret, endog begyndt paa at danne sig til Religionslærerens Fag. Men hans Ophold i Kjøbenhavn havde sat ham Rykker i Hovedet. Bekjendtskab med nogle af vore muntre Herrer havde givet ham Uffmag for Theologien, og desforre, tillige for Sædelighed og Dyd. Kjandt denne Slet ikke følger af hiin, saavidt jeg har hørt floge Folk at dsomme. Han havde altsaa, ikke uden Faderens Vinde, men til stor Grammelse for hans Moder, slaaet sig fra Bogen, som det hedder, og valgt en anden Stand, der ikke forbandt ham til saa alvorlige Cykler, som at studere Moral og Filosoffie. Nu levede han ret efter sit Hertes Begjer, passede sin Dønt, saa han

han stedsse undgik Anklage; men var i øvrigt et topmaalt Stærn. Den Aften, jeg kom i hans Børge, havde han været ube infognito, som jeg hørte ham selv sige. Jeg forstod ikke egentlig, hvad han meente dermed, med mindre han vilde tilkjendegive, at en graa Frakke, thi saadan en havde han paa, ikke falder saa meget i Øinene, hvis man af Banvare træffes paa et mistænkeligt Sted eller begaaer en dum Streg. Min Herre var ellers en heel Karl i sine egne Tanker. At han saae godt ud, det var en virkelig Sandhed. End ikke alle hans Udsøvelser havde kunnet forstyrre Rodmen i hans Kinder, eller slukke Ilden i hans store blaa Øie. Han var et af de sjeldne Mennesker, paa hvilke Lidelighed allene tærer inden fra; men som derfor og visne og styrte i en Haandevending, naar Bøllens Dem, der nager indvendig paa Livskraften, tilkøst naaer den udvendige Skæl. Men var Hr. D* et smukt Mandfolk, saa vidste han sandelig og baade at tale derom, og at gjøre sig til deraf hos sig selv. Den Aften Fris og han vare samlede hos Sahlødamen, hørte jeg ham med megen Barme at forsvare den Sætning, at der ikke var eet eneste tydst Fruentimmer til. Susanna og Daniel maatte ved den Lejlighed høre et Par Grovheder, som jeg uden Tvivl har læst endog i vort eget Sprog, og

Lufretia fik Skyld for, at hun dræbte sig af Harmen over, at hun ikke kunde blive Dronning i Rom. Jeg tog alt dette Kjøb for en lidt vel drøj Kompliment til velmeent Husfølelse for de tilstedeværende smukke Søstre, der vist for længe siden vare bankerot paa den omhandlede Qvindedyd. Men jeg fandt siden, da jeg nøjere lærte at kjende Hr. D*, at det virkelig var Toffens hjertelige Overbevisning. Hvad man dog ikke kan overbevise sig om i denne forunderlige Verden, naar man bare har en god Billie og saa behørig gjentager Et og det Samme for sig selv. Fordi Hr. D* havde fundet Kjærlighed hos en ung vittig og smuk Kone, som Familietyrannie havde koblet til en rig og udmarbet Dumrian, og fordi han ellers iblandt den store Flok havde truffet paa en Mængde letfærdige Qvindfolk, saa troede Personen faldt og fast, baade at han selv var utmodstaaelig, og at alle Fruentimmer vare ligesindede i Henseende til Kydskhed og Egtteskabstro. Det faldt ham aldrig ind at tænke paa, at han selv for største Delen havde opsogt og bidraget Sit til ydermere at fordærve de vanslegtede Qvinder, efter hvilke han nu, paa Starkens Bus, bedømmede det hele Kjøn. Han havde ogsaa slaact i Glemmebogen, at selv hiin ulykkelige Kone, uagtet det stærke Indtryk, hans skønne Figur og belovne Bæsen havde

havde gjort paa hende, og uagtet der fra Mandens Side ikke blev lagt et Straa i Vejen for deres fortrolige Omgang, dog, saasnart hun havde lært at kjende hans sande Karakter, trak sig med megen Skamfuldhed tilbage, og gav ham Afsked, uden nogenfinde at besætte hans Plads igjen. Men jeg har allerede talt mere om denne min Herre, end han heel og holden var værd. Naar jeg siger dig, at han, dengang jeg kom til ham, allerede var sunket saa dybt, at han fandt Glæde i at lokke uerfarne Unglinger fra Dyd og Sædelighed til Udsvævelser og Bantro, saa skjøtter du vel ikke heller om at høre mere om ham. Jeg var, Gud ske Lov, ikke længe bunden til hans ubehagelige Selskab. Faa Dage efter at jeg havde faaet Logie i den smukke Silkepung, maatte jeg klarere femten Detteskillinger, som Hr. D* tabte i Whist hos en Mand, der for hans Faders Skyld endnu stundom bød ham til sig. Jeg var glad over, at jeg saa snart blev ham qvit.

(Fortsættelsen følger.)

B. R. Hjort.

Dæst ved Holmens Kirke.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 52.

Tolvte Aargang.

Fredagen den 26. December 1800.

Bortagt af Underkottelles-Selskabet.

Trykt hos E. S. Holms Enke.

A n m e l d e l s e .

Da man ugjerne har maattet erfare, at nogle af Selskabets Medlemmer ved Buddenes Forsømmelse ej til rette Tid blide tilbragte deres Ugeblade, og andre i lang Tid ikke have faaet samme, naagter Buddene svare til Betalingen for de dem leverte Blade; saa skulde man herved tjenstlig anmode de Herrer Medlemmer, som dette er indtraffet for, at de behageligen vilde anmelde saadant for Bogholderen boende i Middelbryggergade No. 170 og 171.

Administrationen for det forenede Underkottelles-Selskab.

G. J. Cantor. C. C. Martens. H. G. Clausen

C. Kotte.

Speciens Hændelser.

Et Eventyr.

Fjerde Kapitel.

Bogholderen uden Navn og Bolette.

(Fortsættelse.)

Bed Bistbordet kom jeg i et velklædt og sædeligt Menneskes Hænder. Jeg gad gjerne have lært at kjende ham noget nøjere, da hans takkelige Udfærd og hans Samtale med et Par satte Mænd i Selskabet om Byens Fattigvæsen, og nogle ligesaa passende som djerve Svar til Hr. D*, medens de spillede Kort sammen, overbeviste mig om, at han, foruden dyrket Vid og gode Kundskaber, havde en levende Følelse af Ustylds og Sædeligheds Værd, og derhos det i vore Dage saa sjeldne Mod til at revse efter Fortjeneste en leslindig Religionspotter og saad Dydforagter. Rigtig nok blev jeg lidt forplumret i mine første Tanker om denne Bogholder, som jeg horte han blev kaldet i Selskabet, da han strax, Morgenen efter at jeg var kommen i hans Bærg, med et Smil, som vidnede tydelig om, at han var rørt, forærede mig og en af mine Kjøbenhavnste Brødre til en Pige, der bragte ham Thevand og Smørrebrød. Saa er du da, tænkte

jeg

jeg flux ved mig selv, en af den Sort Djeble, der offentlig forsvare Eædelighed og Dyd, men hemmeligen søge at besnære Uskylden i de ringere Stænder. At dette faldt mig ind, var saa meget mere at undskyldes, da Pigen saae usædvanlig godt ud, og var meget renlig og net klædt. Men har nogensinde en hastig fattet Mistanke gjort mig ondt, da var det denne Gang. Pigen tog med en meget sømmelig Taksigelse mod Gaven og jeg kunde blot læse i hendes Ansigt, da hun kastede et Bje ned paa mig, at hun ikke havde ventet saa meget. Med en passende alvorlig Tone og uden videre Deltagelse, end den, Sagen udkrævede, sagde min værre Herre, ventelig som Gjensvar baade paa Taksigelsen og den bemærkede Studsen. "Jeg har denne Gang fordoblet hendes Drikkepenge til Nyeaar, lille Bolette, for at lade hende see, at jeg endnu med Taknemmelighed erindrer hendes Omfarg for mig, da jeg var syg i sidste Efteraar. Bliv hun ved at være en ferm og sædelig Pige, og trænger hun da nogensinde til et godt Raad, saa veed hun, jeg gjerne tjener hende dermed, naar jeg kan, skjøndt jeg ellers ikke snakker meget med hende." Jeg bluedes over mig selv, at jeg havde kunnet mistænke den unge Mand, der i Selskab med den ryggesløse D* havde yttret saa rene og faste Grandsets

sætninger. Glad blev jeg berimod paa Bogholderens Begne over dette nye smukke Træk af ham. I hans Selskab havde jeg med sand Fornøjelse opholdt mig noget længer, for at have studeret en saaejlskærdig Karakter og især for at have faaet udforsket, om han og foretredte Glid og Vedholdenhed i hans sædvanlige Kaldspligter og Hverdagslysler med de udmærkede Gaver, jeg allerede kjendte hos ham. Men der foreskød mig en langt anden Skjebne.

Femte Kapitel.

Bolette alene.

I et saare snevert og temmelig mørkt Vige' kammer, i en anden Leddise i en simpel Tjyrrefiste laae jeg indsluttet fra Nytaarsdag lige til anden Sondag i April. Jeg kjædede mig forskærdelig fra Mandag til Loverdag; thi min lille Bolette, som dog blev mig uforglemmelig, lnden jeg forlod hende, aabnede kun sjundom om Morgen eller Aften sin Kiste, for at tage et reent eller for at legge et brugt Stykke ned, og Nøglen til den bar hun altid i Lommen, saa at ingen anden kunde forløse mig. Derimod om Loverdag Aften og i det mindste hver anden Sondag Eftermiddag sad Bolette ved min

Side,

Side, og disse Aftener gik ret behagelig i hendes Selskab. Ingen kan fortænke mig i, at jeg den allerførste Aften jeg saae Kisten aaben, og Lyb i Kammeret, besaae med temmelig Opmerksomhed mit usædvanlige Kofte. I Leddiken laae næst ved mig en ordentlig Syenaalebog tilligemed nogle forskjellige Slags Traad og Tvinde. I den øvrige Deel laae Bolettes hele Bibliotek, der bestod af fem Bøger: Balles Lærebog, som hun havde brugt da hun gik til Præsten, den evangelisk kristelige Psalmebog, som hun havde faaet til Præmie, da hun gik ud af den Skole, hvori Holmens Sogns Plejekommission havde sat hende: Bastholms Ulyksalighedslære, Doktor Smiths Kommunionbog og en Samling af Arbejdsfange for Pigeborn, hvis Forfatter jeg ikke behøver at nævne dig. Jeg kom siden efter, at de tre sidste vare en Deel af den Foræring, som den forhen euntalte Bogholder havde givet Bolette, da han kom op af sin svære Sygdom. Ikke vil jeg dølge for dig, at jeg hørte den fromme Bolette tiere at syngge en Psalme, end nogen af dine Viser. Men een Ting, som jeg troer du gjerne vil høre, kan jeg ikke undlade at fortælle dig. Denne rene og saare blufærdige Pige sang adskillige Sange, medens jeg var arresteret, din sørgelige Sang om den ulykkelige Lise, saa du slet ikke skat fortryde,

at

at du har sat den i din Bisebog og heller ikke nogenfinde udelukke den af Samlingen, i hvor megen Højsagtelse du end har for den Recensents Hoved og Hjerter, der engang vilde have den bort. Den betænksomme Bolette sang den ikke alene selv i Censurum, men hun lod og sit Godskendebarn, en munter Matrosdatter paa tiende Aar synge den med sig. Ja hun katekiserede engang saa godt over den for hende, at jeg vilde have mistet, min forrige Herre i den graa Krakke kunde i et Alvorsøjeblik have været Drensidne dertil.

Men nok om Leddiken, mig længes efter Risten. Bolette havde ikke mange Klæder; men det Lidet, hun havde, holdt hun ordentlig. Med Linned af alle Slags var hun især forsynet, og hendes daglige Klæder vare alle af godt, stærkt, bornholmsk hjemmegjort Tøj. Efter min hverdags Smag saae hun ogsaa langt bedre ud dert, end disse opvandede Tjenesteduffer, der rende paa vore Gader i Surt og Silke; men behøve blot at gaae over en Kendesteen, for at lade os see et Par tilfølede og ikke hielden hullede Poser, eller soat til al den anden overdrevne Stads endog gaae med nyemodens svikede Strømper; men have neppe et Stykke Linned at stifte paa, naar man vilde randsage deres Rister. Jo oftere jeg saae Bolette, og jo tiere jeg hørte hende tale med sit Godskendebarn fra Ryeboder, desto mere fattede jeg Godhed og Højsagtelse for hende. Jeg tvivler ikke heller om, at du jo og vilde have været af samme Tanke, isald du havde seet, med hvilken Flittig-

hed

hed hun arbejdede paa sit *L*, ikke alene naar hun syede Nye, men ogsaa naar hun badede det Gamle, eller ifald du havde hørt den inderlige Fromhed, der laae i hendes Stemme, naar hun nynnede en Psalm, eller lagt Merke til, hvorledes hendes hele gode Hjerter udøste sig i virkelig sunde Formaning og Advarslar til det overgivne Sødskendebarn. Jeg fik desuden siden efter at vide af en Kone i Nyeboer, at hun var ligesaa rask til sin Gjerning, som hun var knøv i sine Klæder, og at hun havde det Lov baade af Husbond og Madamder, at hun var troe, som Guld.

Men hvorledes kom du da i Kast med en Kone i Nyeboer! Var det Moderen til Bolettes Sødskendebarn? Eller var det maaskee Bolettes egen Moder? Saadanne Spørgsmaal synes det mig, at jeg kan læse i dit Ansigt. Det falder meget naturligt, at du kan være nysgjerrig, eller, som dog virkelig skulde gjøre mig ondt for din egen Skyld, fjed af at høre mere om den simple Tjenestepige. Alle, eller dog de fleste Forfattere, skrive rigtig nok for de fornemmere Klasser og om de fornemmere Klasser. Det første gjøre de heel vel i; thi der hører virkelig andre Gaver og større Verdenskundskab til at skrive godt for Almuen, end Mængden af Skribentere besidder. Men, om de ikke selv kunde lære mere ved at studere de simplere Mennesker, ja ogsaa gavne mere ved at skrive med sund Forstand om dem: det er en Sag, jeg, for min Deel, slet ikke drager i Tvivl, efterat have seet og iagttaget saa mange ægte Mennesker saavel i Arbejdsstanden som
iden

i den saa kaldte Fattigklasse. Men jeg seer, du slaaer Rynker i Panden, og skjønt det ligesaa godt kan være over dine egne Forfattersynder, som over min Anmerkning eller over Ombejene i min Fortælling, saa vil jeg dog deraf tage Anledning til atter at vende tilbage til min Bolette.

Den anden Søndag i April blev mit Fængsel aabnet om Eftermiddagen usædvanlig tidlig, og snart stod Pigen for mig i sin hele Stads. Hun var klædt i en Sirlig Trøje og Skjort af god Bonitet og en smuk, men slet ikke pralende Kulor. Paa Hovedet havde hun en fin Kappe som var opsat i en Form, der viste hele Ansigtet og en Deel af det smukke mørkebrune Haar i Panden, og var desuden prydet med et velvalgt Baand. Om Halsen bar hun et Netteldugstørklæde. For Resten havde hun sorte Læderpampuffer, og et Par meget hvide Bomuldsstrømper paa, som hun selv havde strikket. Jeg er temmelig vis paa, at denne virkelig nette Pige vilde i sine Jevnliges Dine have gjort en slet Figur, naar hun ellers var blevet stillet hen i en Flok af vore sædvanlige kjøbenhavnske Stuepiger, der prunkte i Silkekjoler og Hatte og Saffianskoe. Men jeg er ogsaa vis paa, at en Mand af den simple Klasse der havde et ufordærvet Hjerter og et Par sunde Dine, vilde iblandt et helt Dosis af saadanne Duffer, ene have tilbudt Bolette sin Haand og sin Kjerlighed.

(Fortsættes her, eller andensteds.)

B. R. Hjort,

Præst ved Holmens Kirke.